Claudia-Raluca STAMATESCU

DISCURS INSTITUȚIONAL

ABORDĂRI PRAGMALINGVISTICE ȘI CRITICE

Editura Universitaria Craiova

Claudia-Raluca STAMATESCU

DISCURS INSTITUȚIONAL- ABORDĂRI PRAGMALINGVISTICE ȘI CRITICE

Editura UNIVERSITARIA
Craiova, 2026

Referenți științifici:
Prof.univ.dr. habil. Titela VÎLCEANU
Conf.univ.dr. Vlad PREDA

Copyright © 2026 Editura Universitaria
Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

ISBN 978-606-14-2228-9
978-606-26-2189-6

© 2026 by Editura Universitaria
Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

CUPRINS

LISTĂ DE FIGURI, GRAFICE ȘI TABELE……5

INTRODUCERE 7

CAPITOLUL I. 17

CONCEPTE ȘI INSTRUMENTE ÎN ANALIZA INTERDISCIPLINARĂ A DISCURSULUI 17

1.1. Discurs, text și context – repere conceptuale în pragmatica lingvistică 17

1.2. Elemente de analiză a discursului 25

1.3. Școala franceză a analizei discursului 30

1.4. Școala anglo-saxonă a analizei discursului 35

1.5. Școala americană a analizei discursului 38

1.6. În căutarea numitorului comun 40

1.7. Competența discursivă – aspecte pragmalingvistice 42

1.8. Spre o tipologizare a discursului 46

1.8.1. Discursul politic 47

1.8.2. Discursul religios 49

1.8.3. Discursul științific 51

1.8.4. Discursul publicitar 53

1.8.5. Discursul social 57

1.8.6. Discursul instituțional 60

1.9. Concluzii preliminare 65

CAPITOLUL II. 69

GRADE DE HIBRIDIZARE CONCEPTUAL-METODOLOGICĂ ÎN ANALIZA DISCURSULUI INSTITUȚIONAL 69

2.1. Originea și semnificația hibridizării 69

2.2. Cadrul metodologic al cercetării discursului instituțional 74

2.3. Cadru general de analiză a discursului instituțional 87

2.4. Abordări semantice în analiza discursului instituțional 90

2.5. Abordări sintactice și schematice în analiza discursului instituțional 92

2.6. Abordări pragmatice în analiza discursului instituțional 99
2.7. Dimensiunea retorică a discursului instituțional 103
2.8. Concluzii preliminare 106
CAPITOLUL III. 108
PERFORMATIVITATE. INSTANȚIEREA ACTELOR DE LIMBAJ 108
3.1. Limbaj, realitate și discurs instituțional 108
3.2. Actele de limbaj – definiție, caracteristici 111
3.3. Performativitate – de la a spune la a face 118
3.4. Clasificarea verbelor performative 125
3.5. Principiul cooperativ și maximele conversaționale 145
3.6. Teorii ale politeții lingvistice – scurtă prezentare 148
3.7. Concluzii preliminare 151
CAPITOLUL IV. 153
CĂTRE UN MODEL ACȚIONAL DE CERCETARE A DISCURSULUI INSTITUȚIONAL ACADEMIC 153
4.1.Metodologie specifică de lucru 153
4.2. Colectarea și interpretarea datelor - cercetare cantitativă 155
4.3. Concluzii preliminare 173
CONCLUZII FINALE 177
BIBLIOGRAFIE 183

Listă de figuri, grafice și tabele

Figura 1. Abordări ale discursului
Figura 2. Analiza discursului- delimitări și interfețe
Figura 3. Text și interdiscurs (apud Jean Michel Adam, 2006)
Figura 4. Tradiții interculturale și arii interdisciplinare în studiile discursive
Figura 5. Competența de comunicare- modelul lui Dell Hymes (1972)
Figura 6. Spațiul mental generic (Fauconnier și Turner, 2002)
Figura 7. Model tridimensional al analizei discursului instituțional (Fairclough 1989)
Figura 8. Taxonomia verbelor performative – John Austin (1962)
Figura 9. Taxonomia verbelor performative – John Searle (1976, 1979/1999)
Figura 10. Structura enunțurilor performative - Leech (1976)
Figura 11. Taxonomia verbelor performative – Bach și Harnish (1979)
Figura 12. Taxonomii ale verbelor performative – delimitări și suprapuneri conceptuale

****

Grafic 1. Universități participante
Grafic 2. Gradul de ocurență al verbelor dominante / plan strategic
Grafic 3. Tipologie verbe performative pe categorii și subcategorii
Grafic 4. Moduri verbale identificate
Grafic 5. Timpul verbelor identificate
Grafic 6. Număr de ocurențe, în funcție de modul și timpul verbal
Grafic 7. Număr de ocurențe ale verbelor în funcție de persoană și număr

****

Tabel 1. Tipologie verbe performative pe categorii și subcategorii
Tabel 2. Structură verbe performative pe categorii și subcategorii
Tabel 3. Categorii și subcategorii (constatative) - Universitatea de Medicină și Farmacie Grigore T. Popa
Tabel 4. Categorii și subcategorii (constatative) – Universitatea din Craiova
Tabel 5. Categorii și subcategorii (constatative) - Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca
Tabel 6. Categorii și subcategorii (constatative) - Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie George Emil Palade din Târgu Mureș

Tabel 7. Categorii și subcategorii (constatative) - Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca
Tabel 8. Categorii și subcategorii (expresive) - Universitatea din București
Tabel 9. Categorii și subcategorii (expresive) - Universitatea Politehnică din Timișoara
Tabel 10. Categorii și subcategorii (expresive) - Universitatea din Craiova
Tabel 11. Categorii și subcategorii (expresive) - Universitatea de Medicină și Farmacie Carol Davila, București
Tabel 12. Categorii și subcategorii (expresive) - Universitatea de Vest, Timișoara
Tabel 13. Reprezentare procentuală moduri verbale
Tabel 14. Număr de ocurențe în funcție de modul și timpul verbal
Tabel 15. Număr de ocurențe ale mărcilor pronominale

INTRODUCERE

Argument

Discursul instituțional reprezintă o categorie de discurs produs și transmis de instituții (guvernamentale, judiciare, economice, educaționale, religioase etc.), având drept scop legitimarea autorității, crearea, consolidarea și promovarea identității instituționale și transmiterea unor valori, norme sau reguli către un public țintă. Abordarea pragmalingvistică și critică a discursului instituțional permite o analiză microscopică, de adâncime a modului în care limbajul este utilizat în aceste contexte pentru a influența și construi realitatea socială. Este axiomatic faptul că pragmalingvistica investighează limbajul din perspectiva utilizării sale în contexte reale de comunicare, interesul lingvistic depășind analiza sensului literal al enunțurilor și, focalizând, în schimb, sensul generat de contextul de utilizare, în interacțiunea dintre participanți. Abordarea critică a discursului instituțional, în special din perspectiva analizei critice a discursului, este complementară analizei pragmalingvistice, luând în considerare relațiile de putere, asimetriile/inegalitățile în atribuirea puterii și ideologiile care fundamentează discursurile instituționale. În literatura de specialitate, analiza discursului instituțional vizează mai multe dimensiuni, dintre care actele de limbaj (incluzând aici și implicatura) și strategiile de politețe pozitivă și negativă (ca mecanisme lingvistice de legitimare a puterii) par a fi prioritizate.

Actele de limbaj, unități fundamentale ale comunicării, sunt definite *in extenso* ca orice acțiune realizată prin intermediul limbajului, prin care sunt derivate nu doar sensuri contextuale (valori ilocuționare), dar care au și funcții performative prin care pot schimba realitatea. J. Austin (1962) și succesorii săi direcți (precum J. Searle și D. Vanderveken) au identificat și clasificat actele de limbaj, iar influența lui Austin a fost resimțită în toate tipologiile ulterioare și teoriile pragmatice ale valorilor ilocuționare. Aceștia au oferit pentru prima dată cercetătorilor instrumentele necesare pentru a descrie și explica comunicarea orală interpersonală (analiza conversațională), reușind să reducă complexitatea enunțurilor posibile în diverse contexte de comunicare la un număr limitat de tipuri de acte de limbaj, care permit modelarea interacțiunii comunicative.

Majoritatea studiilor lingvistice se axează pe analiza actelor de limbaj ca entități independente. În acest context, cercetătorii examinează forța ilocuționară a diferitelor acte de limbaj și modul în care acestea sunt utilizate de emițători în comunicare prin mijloace verbale. Totuși, s-a demonstrat că procesul de comunicare nu implică doar formularea de enunțuri de către locutor care trebuie să fie înțelese de interlocutor sau de audiență, ci și răspunsul acestuia sau acestora la enunțurile transmise.

Astfel, actele de limbaj, ca unități fundamentale ale interacțiunii verbale, ar trebui studiate nu doar dintr-o perspectivă acțională, ci și dintr-o perspectivă interacțională.

Accentul pus de Austin (1962) pe aspectul acțional al limbajului conduce la ideea că actele de limbaj nu sunt doar simple acte de comunicare, ci, mai important, sunt acte sociale. În plus, deoarece enunțurile noastre comportă întotdeauna o anumită *forță ilocuționară* - rezultă că problema semnificației cuvintelor nu poate fi redusă la conținutul conceptual, așa cum se obișnuia în mod tradițional. În schimb, este necesar să descoperim o nouă semnificație, una acționalistă și performativă, de care trebuie să ținem cont mai ales în contextul limbajului instituțional, unde întâlnim destul de frecvent procesul de hibridizare a discursului instituțional, și anume interacțiunea dintre diverse stiluri, registre, genuri sau coduri discursive pe care le regăsim în cazul unui text sau discurs instituțional. În contextul comunicării actuale din mediul academic, diferitele tipuri de discurs sunt îmbinate/armonizate pentru a crea un mesaj complex și diversificat, destinat studenților, potențialilor studenți, părinților, partenerilor academici, mass-media, comunității academice ș.a. În societatea contemporană, hibridizarea discursului este utilizată cu scopul de capta atenția unui public vast, printr-o adaptare a limbajului în funcție de caracteristicile și orizontul de așteptare al publicului țintă, astfel încât să se atingă obiectivele inițiale ale locutorului (în cazul nostru, cercetarea vizând discursul instituțional al universităților selectate ca fiind reprezentativ pentru problematica investigată).

Am ales să îmi concentrez atenția asupra discursului instituțional, având în vedere activitatea pe care o desfășor în mediul academic și preocuparea pentru analiza modului în care elementele discursului sunt configurate pentru a facilita o interpretare adecvată și pentru a-i asigura un impact puternic. De asemenea, cercetarea de față urmărește să exploreze metodele prin care putem demonstra că planurile strategice ale universităților se încadrează în sfera discursului instituțional. În plus, așa cum am afirmat mai sus, raționalitatea demersului întreprins este că abordările pragmalingvistice și critice ale discursului instituțional (academic) sunt complexe, permițându-ne multiperspectivarea și descoperirea unor aspecte mai puțin focalizate în studiile anterioare. Astfel, discursul instituțional academic este contextualizat și analizat nu doar din perspectiva conținutului său semantic, ci și prin prisma intențiilor, relațiilor de putere și normelor sociale care guvernează interacțiunile în instituții. Mai mult decât atât, obiectivul general al tezei de față este investigarea actelor de limbaj din discursurile instituționale, raportându-ne la planurile strategice ale universităților alese spre analiză, pentru a stabili trăsăturile lor pragmalingvistice și pentru a identifica potențialele combinatorii (dimensiunea interacțională) ale acestora, în vederea descrierii mecanismelor generale de funcționare. Lucrarea se concentrează pe analiza actelor de limbaj dintr-o perspectivă interacționistă, având ca obiectiv principal descrierea și explicarea comportamentului acestora la nivel discursiv.

Intenția declarată în elaborarea acestei teze este de a oferi definiții clare și modele funcționale pentru noțiunile pivotale: *discurs instituțional* și *acte de limbaj*. Din perspectiva filosofiei interpretative, demersul epistemologic pune accent pe înțelegerea fenomenelor prin intermediul discursului, privit ca o modalitate fundamentală de interacțiune umană și de (co-) construcție a cunoașterii. În acest context, fenomenul discursiv devine central pentru demersul epistemologic, discursul fiind mediul prin care sensurile sunt negociate, create și împărtășite, într-o manieră activă, dinamică. În mod convergent, din perspectiva analizei critice a discursului, fenomenele lingvistice și sociale devin centrale în construcția unui discurs. Astfel, fenomenul discursiv este strâns legat de modul în care înțelegem lumea și ne raportăm la ea, cunoașterea devenind astfel situată, plasată într-un anumit context socio-cultural și în interacțiunea discursivă – un principiu și de natură pragmatică. Cu alte cuvinte, fenomenologia limbajului evidențiază faptul că limbajul nu doar prezintă realitatea extralingvistică, ci participă la constituirea experienței. Astfel, din punct de vedere epistemologic, nu putem înțelege fenomenele fără să luăm în considerare rolul discursului în articularea acestora.

Obiective

Lucrarea este structurată în patru capitole, fiecare fiind divizat în subcapitole distincte, care urmăresc obiective specifice menite să contribuie la organizarea cercetării atât pe plan teoretic, cât și aplicativ.

Obiective generale

1. Identificarea și definirea conceptelor cheie utilizate în analiza interdisciplinară a discursului instituțional.
2. Determinarea gradului de hibridizare a conceptelor și metodologiilor în cadrul analizei discursului instituțional.
3. Stabilirea modului în care actele de limbaj sunt instanțiate în diferite contextul discursului instituțional.

Obiective specifice

Obiectivele specifice se raportează la fiecare capitol în parte și sunt formulate ca întrebări la care vom răspunde în capitolul corespunzător.

Capitolul I

1. Ce este *discursul*?
2. Ce este *textul*?
3. Ce este *contextul*?

4. Care sunt elementele cheie în analiza discursului?
5. Care sunt principiile fundamentale în analiza discursului în școala franceză?
6. Care sunt principiile fundamentale în analiza discursului în școala anglo-americană?
7. Cum influențează competența discursivă comunicarea eficientă?
8. Cum contribuie tipologizarea la analiza discursului?
9. Care sunt funcțiile principale ale discursurilor politic, religios, științific, publicitar, social și instituțional?
10. Care sunt mărcile specifice ale discursului instituțional?

Capitolul II

1. Cum influențează hibridizarea analiza discursului?
2. Cum se aplică cadrul metodologic în analiza discursului instituțional?
3. Ce elemente constituie cadrul general de analiză a discursului instituțional?
4. Care sunt caracteristicile morfosintactice specifice discursului instituțional?
5. Ce dimensiuni comportă analiza semantică a discursului instituțional?
6. Care sunt instrumentele pragmatice esențiale pentru studiul discursului instituțional?
7. Cum influențează retorica structura și funcțiile discursului instituțional?

Capitolul III

1. Care este relația dintre limbaj și construcția realității în contextul discursului instituțional?
2. Ce sunt *actele de limbaj*?
3. Ce înseamnă performativitatea în contextul discursului instituțional?
4. Care sunt categoriile principale de verbe performative și ce rol joacă în realizarea actelor de limbaj?
5. Cum pot influența maximele conversaționale eficiența comunicării?
6. Care sunt principalele teorii ale politeții? Ce rol au aceste strategii de politețe în construcția și receptarea discursului instituțional?

Capitolul IV

1. Cum asigurăm reprezentativitatea corpusului și valoarea acestuia de întrebuințare?
2. Cum se aplică metodologia specifică în analiza planurilor strategice ce constituie corpusul?
3. Ce criterii sunt luate în considerare pentru interpretarea corectă a datelor?
4. Care sunt categoriile de verbe performative identificate în corpusul analizat?
5. Care este frecvența/numărul de ocurențe pentru fiecare categorie de verbe performative în corpus? Cum se explică acest fapt?
6. Care este structura actelor de limbaj din corpus?
7. Care este frecvența/numărul de ocurențe al actelor de limbaj explicite în corpus? Cum se explică acest fapt?

Cercetarea noastră pornește de la premisa, deja recunoscută în literatura de specialitate, că actele de limbaj ar trebui analizate nu doar din perspectiva valorii lor pragmasemantice, ci și din perspectiva dimensiunii lor interacționale. Astfel, pentru a înțelege actele de limbaj, care sunt unități comunicative complexe realizate prin enunțuri în contexte specifice, este esențial să se studieze și funcționarea lor discursivă. În plus, trebuie menționat că studiul comportamentului discursiv al actelor de limbaj a fost abordat relativ recent, ceea ce face ca analiza acestora în cadrul comunicării interpersonale și organizaționale să fie o zonă de cercetare încă insuficient explorată în literatura de specialitate. Analiza actelor de limbaj ca elemente ale interacțiunii conversaționale implică o schimbare a focalizării de la examinarea actului de limbaj ca acțiune singulară, la explorarea acestuia în contextul interacțiunii multiple. Această schimbare de perspectivă presupune trecerea de la întrebarea „Ce reprezintă actele de limbaj?" la întrebări precum: „Cum funcționează actele de limbaj în discurs?", „Cum se articulează actele de limbaj în interacțiunea discursivă?" sau, într-o formă care le înglobează pe ambele, „Care sunt mecanismele care susțin utilizarea actelor de limbaj în interacțiunea discursivă?". Prima ipoteză pe care o propunem este că actele de limbaj se caracterizează nu doar printr-o forță ilocuționară specifică, ci mai ales printr-o valență perlocuționară, un exemplu în acest sens fiind planurile strategice ale instituțiilor de învățământ superior. O a doua ipoteză pe care dorim să o verificăm prin studiul nostru face referire la hibridizarea discursului, și anume faptul că hibridizarea discursului în comunicarea instituțională (în speță, discursul instituțional academic) conduce la o înțelegere mai diversificată, datorită îmbogățirii semnificațiilor, în funcție de contextul în care are loc comunicarea.

Metodologia cercetării

Vom utiliza atât metode și tehnici de cercetare calitativă (recenzia literaturii de specialitate, analiza documentară, analiză de conținut, studiul de caz), dar și cantitativă (computerizată – prin utilizarea programului de analiză statistică SPSS) pentru a asigura o analiză complexă și cu grad mare de obiectivitate științifică. De asemenea, regăsim următoarele metode specifice: analiza pragmasemantică, care a permis identificarea trăsăturilor actelor de limbaj, în special a valorii lor ilocuționare, și analiza interacționistă, o analiză contextuală care a urmărit comportamentul discursiv al acestor acte. Precizăm și faptul că analiza teoretică reprezintă valorificarea critică a literaturii de specialitate cu scopul de a obține o perspectivă complexă asupra celor mai relevante teorii și metode de analiză a discursului instuțional, concentrându-ne atenția asupra planurilor strategice ale instituțiilor de învățământ superior din România.

Corpus

Corpusul adecvat obiectivelor cercetării ne va permite să exemplificăm și să validăm ipotezele de cercetare. Acest corpus este alcătuit din planurile strategice ale unui număr de 13 universități importante din România, totalizând un număr de 459 de pagini, după cum urmează:

1. Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iași, *Plan strategic de dezvoltare instituțională 2016-2020*, https://www.uaic.ro/wp-content/uploads/2016/10/Planul-strategic-30.09.2016.pdf 20 de pagini
2. Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, *Plan strategic 2020-2024*, https://www.ubbcluj.ro/ro/despre/prezentare/files/strategii/PS_UBB_2020-2024_FINAL.pdf 31 de pagini
3. Universitatea din București, *Strategia de Dezvoltare a Universității din București 2020-2023*, https://unibuc.ro/wp-content/uploads/2022/06/5.-4.-completari_Strategia_generala_UB_update_02_06_2022_corectat.pdf 33 de pagini
4. Universitatea din Craiova, *Plan strategic 2020-2024*, https://www.ucv.ro/pdf/despre/strategie/Plan_Strategic_UCv_2020-2024.pdf 28 de pagini
5. Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu, *Strategia de dezvoltare ULBS 2020*, https://senat.ulbsibiu.ro/wp-content/uploads/STRATEGIE-ULBS-2020.pdf 36 de pagini
6. Universitatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Haţeganu", Cluj-Napoca, *Plan strategic 2020-2024*, https://cdn.umfcluj.ro/uploads/2022/09/Plan_strategic_2024_.pdf?_gl=1*1lf3yw0*_ga*NDgxNTI1MDczLjE3MjYzODc3OTY.*_ga_NXHP48ZE2N*MTcyNjM4Nzc5NS4xLjEuMTcyNjM4Nzg4Ny4wLjAuMA 45 de pagini
7. Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila" din București, *Plan Strategic de Dezvoltare Instituțională UMFCD 2021–2028*, https://umfcd.ro/wp-content/uploads/2021/PLAN_STRATEGIC_DE_DEZVOLTARE_INSTITUTIONALA/Plan%20Strategic%20de%20dezvoltare%20institu%C8%9Bional%C4%83%20UMFCD%202021%20-%202028%20-%20aprobat%20CA%2013%20septembrie%202021%2C%20Senat%2028%20septembrie%202021.pdf 62 de pagini
8. Universitatea de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa" Iași, *Plan de dezvoltare strategică pentru perioada 2021-2024*, https://www.umfiasi.ro/ro/universitate/conducerea-universitatii/Rector/Plan%20strategic/PLAN%20STRATEGIC%202021-2024.pdf 11 pagini
9. Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie „George Emil Palade" din Târgu Mureș, *Planul strategic de dezvoltare instituțională al Universității de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie „George George Emil Palade" din Târgu Mureș pentru perioada2020-2024*, https://www.umfst.ro/fileadmin/documente_oficiale/Plan_Strategic_2020.pdf 23 de pagini

10. Universitatea Politehnica din București, *Plan strategic de dezvoltare instituțională 2016-2020*, https://upb.ro/wp-content/uploads/2018/02/Plan_strategic_MC_2016-2020.pdf 64 de pagini
11. Universitatea Politehnica Timișoara*, Planul strategic al Universității Politehnica Timișoara de dezvoltare instituțională 2021-2024*, http://www.upt.ro/img/files/hs/2020/17.-12.2020/HS_266_17.12.20_APROBARE-PLAN-STRATEGIC-UPT-2021-2024.pdf 39 de pagini
12. Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, *Plan Strategic UTCN 2020-2024*, https://www.utcluj.ro/media/decisions/2020/10/26/Plan_Strategic_UTCN.pdf 22 de pagini
13. Universitatea de Vest din Timișoara, *Planul strategic de dezvoltare instituțională a Universității de Vest din Timișoara 2016-2020*, https://www.uvt.ro/wp-content/uploads/2021/01/Planul-strategic-de-dezvoltare-institutionala-a-UVT-2016-2020.-HS-11-din-16.06.2016.pdf 45 de pagini

Limitele și potențialul cercetării

Limitele cercetării de față sunt asociate, în primul rând, contextualizării limitate a datelor - deși metodele de analiză a discursului se dovedesc eficiente în examinarea caracteristicilor discursului instituțional, cu focalizare pe actele de limbaj, anumite detalii importante legate de dinamica specifică a contextului sunt omise. De exemplu, analiza discursului instituțional academic nu integrează și factori extralingvistici care influențează acest discurs, cum ar fi reformele educaționale, cadrul juridic administrativ etc. În al doilea rând, recunoaștem dependența de datele disponibile, cercetarea discursului instituțional fiind efectuată pe un corpus constituit din documente oficiale accesibile publicului (din surse oficiale). În al treilea rând, atragem atenția asupra dificultății de a măsura impactul real al discursului instituțional academic, în speță, al planurilor strategice analizate. Pentru a măsura impactul real, cadrul interdisciplinar ar trebui extins cu metode sociologice și de psihologie a comunicării. În al patrulea rând, credem că focalizarea pe text în analiza discursului poate fi limitativă în situațiile în care alte tipuri de discurs instituțional academic sunt multimodale, utilizând text și imagine (elemente vizuale), iar analiza discursului la nivel strict textual riscă să nu surprindă aspecte importante ale comunicării instituționale. Însă, recunoașterea acestor limite poate conduce la direcții de cercetare ulterioară.

În ceea ce privește potențialul studiului nostru, apreciem că modelul de analiză într-un cadru interdisciplinar poate fi recontextualizat pentru alte tipuri de discurs - în special, ar putea fi aplicat cu succes la alte tipuri de discurs instituțional academic (materiale de prezentare, campanii de promovare și consolidare a imaginii instituționale etc.). Interdisciplinaritatea în abordarea discursului instituțional – pragmalingvistică, analiza discursului, analiza critică a discursului, sociolingvistică, științele comunicării - oferă o imagine comprehensivă asupra modului în care instituțiile funcționează prin limbaj. Datele autentice colectate și abordarea comparativă a acestora pot conduce la

armonizarea acestui tip de discurs prin înțelegerea mecanismelor care îl generează, îl fac viabil și îi asigură impactul, precum și a mecanismelor lingvistice care îl structurează și îi creează conținutul.

Structura și organizarea lucrării

Lucrarea de față este alcătuită din *Introducere,* patru capitole distincte care cuprind cercetarea teoretică și aplicativă, *Concluzii* și, bineînțeles, secțiunea *Bibliografie*. Am ales să nu constituim o secțiune separată de Anexe pentru corpusul analizat, din considerente cantitative – acestea ar fi însumat 459 de pagini; oricum accesul la corpus este facilitat de indicarea linkurilor corespunzătoare, ceea ce ne permite să afirmăm că lucrăm cu un corpus integral electronic/digitalizat.

În *Introducere* definim problematica abordată, ariile de investigație științifică, motivația avută atunci când am optat pentru această temă, ipotezele de cercetare care vor fi verificate și validate, obiectivele care stau la baza acestui demers științific, structura și organizarea tezei, precum și limitele și potențialul cercetării întreprinse, într-un exercițiu de reflecție critică.

Primul capitol, ***Concepte și instrumente în analiza interdisciplinară a discursului***, prezintă modelele teoretice fundamentale care definesc reperele conceptuale de *discurs, text* și *context*. În literatura de specialitate, *discursul* este descris ca un set de enunțuri interconectate, toate având legătură cu o anumită temă, și care se concretizează într-un text sau în mai multe texte. Din această perspectivă, științele limbajului oferă diverse abordări ale conceptului de *discurs*, aducând perspective multiple, interdisciplinare, complementare, cum ar fi cea lingvistică, cognitivă și comunicativ-pragmatică. Cu privire la *text*, în cadrul psiholingvisticii, acesta este caracterizat de două standarde suplimentare: intenționalitatea și acceptabilitatea. *Intenționalitatea* se referă la atitudinea autorului față de text, care servește ca un instrument pentru realizarea obiectivelor propuse de locutor, cum ar fi transferul de informații, generarea de cunoaștere sau persuadarea și chiar manipularea interlocutorului. *Acceptabilitatea*, pe de altă parte, se referă la atitudinea receptorului față de text, în funcție de așteptările sale, și implică relevanța sau utilitatea textului pentru acesta, cum ar fi caracterul informativ sau persuasiv al textului. În literatura de specialitate, deși un număr restrâns de autori păstrează o distincție între *context*, definit ca vecinătatea strict lingvistică, și *situația discursivă*, care se referă la totalitatea circumstanțelor extralingvistice, majoritatea cercetătorilor folosesc termenul *context* într-un sens generic, globalizant. În cadrul acestui capitol sunt prezentate și elemente de analiză ale discursului, cu accent deosebit asupra impactului pe care îl are Școala Franceză, Școala Anglo-Saxonă și Școala Americană. O altă componentă importantă a acestui prim capitol este dată de tipologizarea discursului, raportându-ne la discursul politic, religios, științific, publicitar, social și instituțional. Astfel capitolul reprezintă o introducere în analiza discursului, evidențiind importanța și natura sa interdisciplinară.

Abordarea interdisciplinară în analiza discursului permite o examinare cuprinzătoare a complexității și dinamicii comunicării umane, dezvăluind aspectele complexe ale sensului și influenței sociale.

Al doilea capitol, ***Grade de hibridizare conceptual-metodologică în analiza discursului instituțional,*** discută originea și semnificația hibridizării, care este un fenomen întâlnit în diverse domenii de cercetare științifică, iar lingvistica nu face excepție. În sens larg, *hibridizarea* se referă la procesul prin care entități sau procese distincte și separate dau naștere unei noi entități sau unui nou proces (hibridul), care împrumută anumite trăsături de la fiecare sursă, dar care nu este pur compozițional; din perspectivă lingvistică, concepția pe care o avem și noi la bază în lucrarea noastră, hibridizarea este văzută ca produs și ca proces. Astfel, discursul instituțional reprezintă o entitate calitativ nouă, diferită de alte forme de discurs (politic, publicitar/de marketing, social, științific/academic etc.), cu care stabilește interfețe productive, împrumutând și adaptând elemente din acestea. *Discursul* este astfel redefinit ca domeniu general al interacțiunii verbale și mijloc de comunicare situat la intersecția dintre mesajul emis de locutor și capacitatea audienței de a-l recepta. Abordarea semantică a discursului instituțional vizează analiza tematică pentru a construi o rețea asociativă a temelor identificate în text, pentru a înțelege corect diferitele dimensiuni semantice și referențiale, integrând textul într-un context mai amplu. Abordarea sintactică se aliniază cu multe dintre principiile analizei cognitive bazate pe schema mentală, întâlnită în studiile asupra discursului. Abordările analizei discursului instituțional din perspectivă pragmatică sunt de obicei motivate de interesul pentru filosofia limbajului cotidian și de capacitatea acestuia de a produce efecte pozitive, reflectate în rapiditatea și puterea de asimilare a discursului de către societate. Un alt aspect important se referă la dimensiunea retorică a discursului instituțional, în cadrul căreia persuasiunea se realizează prin utilizarea unor argumente solide, adaptate nevoilor și intereselor reale ale publicului țintă.

Capitolul al treilea, ***Performativitate. Instanțierea actelor de limbaj,*** prezintă un cadru teoretic important pentru demersul nostru. Astfel, sunt prezentate conceptualizări ale limbajului, *realității* și *discursului instituțional*, punând accent pe diferențe, asemănări și conexiunile dintre cei trei termeni pentru a continua cu definiția și caracterizarea *actelor de limbaj*. În acest climat de opinie, limbajul nu este descris ca pe un fenomen static, ci ca o acțiune care declanșează alte acțiuni, rezultând un nou limbaj văzut ca act de comunicare. În cadrul unui discurs instituțional, unde un locutor are responsabilitatea de a transmite un mesaj către unul sau mai mulți interlocutori, se produc numeroase acte de limbaj care pot genera diverse reacții în audiență (cum ar fi interes, atenție, plictiseală sau confuzie). Pentru a sublinia latura acțională a limbajului, capitolul aduce în prim plan noțiunea de *performativitate* (sau de la a spune, la a face). Problema acțiunii limbajului, în special identificarea enunțurilor sau verbelor performative, este comparată cu problema enunțurilor constatative, care evidențiază stări de lucruri obiective. Enunțurile performative, în schimb, nu pot fi evaluate prin prisma valorii de adevăr sau fals, iar participanții la actul

comunicativ folosesc aceste enunțuri pentru a iniția acțiuni viitoare. Aceste acțiuni nu se bazează pe evenimente trecute, ci pe intenții viitoare. În acest sens, sunt furnizate și tipologii ale actelor de limbaj propuse de Austin (1962), Searle (1979), Bach și Harnish (1979), Allan (1997) etc. Nu putem trece la partea aplicativă fără a aborda *principiul cooperativ și maximele conversaționale* (postulate de Grice, 1975), întrucât eficacitatea proceselor decizionale depinde în mare măsură de calitatea informațiilor transmise. Capitolul subliniază și rolul politeții lingvistice ca o rețea complexă de strategii și norme care reglează comportamentul verbal în diverse contexte sociale și culturale, conform teoretizărilor lui Lakoff (1973), Leech (1983), Brown & Levinson (1987) etc., ceea ce oferă un cadru conceptual important pentru înțelegerea modului în care participanții gestionează interacțiunile verbale pentru a menține coeziunea socială. Astfel, politețea lingvistică nu se rezumă doar la respectarea normelor lingvistice sau culturale, ci reflectă și capacitatea vorbitorilor de a naviga eficient în interacțiuni sociale complexe, contribuind la menținerea relațiilor armonioase și la gestionarea conflictelor.

Ultimul capitol, ***Către un model acțional de cercetare a discursului instituțional academic***, este destinat cercetării practic-aplicative, prin care ne propunem să verificăm ipotezele de la care am pornit în elaborarea acestei lucrări științifice, iar în acest scop, efectuăm o analiză de corpus, mai exact, o analiză a *Planurilor strategice* elaborate și prezentate de 13 universități importante din România, pentru a încerca să ilustrăm că acestea constituie un tip de discurs instituțional specific, dar care nu este încă standardizat. Intenția care stă la baza acestei cercetări aplicate este să demonstrăm că planul strategic prezintă grade de hibridizare sau zone de interferență productive - de exemplu, hibridizarea cu discursul științific devine evidentă prin utilizarea unor metode de analiză, precum argumentarea rațională a planurilor propuse. Sunt utilizate atât metode calitative, precum analiza documentară, analiza de conținut, studiul de caz, cât și metode cantitative, care presupun colectarea și măsurarea frecvenței/numărului de ocurențe ale verbelor performative - organizate pe categorii și subcategorii distincte - în *Planurile strategice* selectate. Analiza are în vedere trei axe principale. Prima axă vizează identificarea și clasificarea tipologiei verbelor performative în *Planurile strategice* ce constituie corpusul, conform tipologiei propuse de Kent Bach și Robert Harnisch (1979). A doua axă se concentrează pe măsurarea frecvenței/numărului de ocurențe ale verbelor performative în *Planurile strategice*, organizate pe categorii și subcategorii, în raport cu o structură standardizată de frecvență. A treia axă prezintă structura verbelor performative, în funcție de subcategoriile legate de mod și timp verbal, persoană și număr. În această etapă, atenția se îndreaptă exclusiv asupra extremelor de ocurență și frecvență, luând în considerare atât tipurile de verbe performative cu cele mai ridicate procente de ocurență și frecvență, cât și pe cele cu cel mai scăzut grad de utilizare în *Planurile strategice* analizate. Pe baza datelor colectate și analizei efectuate, sunt formulate recomandări pe care le considerăm oportune, în vederea elaborării unor planuri strategice viitoare care să poată fi clar identificate printr-un set de caracteristici comune și care să aibă un impact mai puternic, să „performeze".

CAPITOLUL I.
CONCEPTE ȘI INSTRUMENTE ÎN ANALIZA INTERDISCIPLINARĂ A DISCURSULUI

1.1. Discurs, text și context – repere conceptuale în pragmatica lingvistică

Pentru a putea interpreta corect mesajele „actorilor" sociali și pentru a putea răspunde adecvat acestor mesaje, indiferent de domeniul de activitate, este important să cunoaștem și să înțelegem mecanismele de producere și de receptare a textului și discursului. În acest sens, Adriana Stoichițoiu-Ichim sesizează corect dificultățile legate de definirea noțiunilor lingvistice fundamentale de discurs și text: „Încercarea de a defini cele două concepte este îngreunată de polisemia – adesea derutantă – care caracterizează termenii text și discurs în lingvistica actuală și de opiniile divergente privind raportul dintre aceștia".(https://ebooks.unibuc.ro/filologie/discurs/Capitolul%204.htm).

Ca primă etapă esențială în abordarea discursului instituțional, considerăm imperios necesară delimitarea conceptuală a termenilor cheie ce urmează a fi discutați din diferite perspective. Astfel, în mod obligatoriu, conceptul de *discurs* trebuie aprofundat în vederea definirii cât mai clare a dimensiunilor și parametrilor ce îl caracterizează.

Pornim de la premisa că *discursul* poate fi considerat un proces prin care ideile, credințele, atitudinile și valorile unui individ sunt transpune într-un mesaj care prin transmitere are drept scop crearea unei conexiuni sociale. Din punct de vedere epistemologic, obiectivul major al oricărei științe este de a descoperi adevărul, iar în acest sens raționamentul logic (ca act) are un rol esențial în elaborarea oricărui discurs. Astfel, putem afirma că *analiza discursului* ne oferă „o mai bună comprehensiune asupra modului în care se reflectă și se configurează ordinea socială" (Rovența-Frumușani, 2005, p. 201).

În literatura de specialitate, *discursul* este definit ca un ansamblu de enunțuri care sunt legate de o temă, care se conturează într-un text sau în mai multe texte. În acest sens, științele limbajului oferă perspective multiple, interdisciplinare, complementare prin care poate fi abordat conceptul de *discurs*: lingvistică, cognitivă, comunicativ-pragmatică (Ducrot și Schaeffer 1996, p. 384 *et passim*).

Din perspectiva pragmaticii, diferențierea dintre *text* și *discurs* corespunde celei dintre *competență* (En. *linguistic competence*; înțelegerea și asimilarea regulilor și cunoștințelor gramaticale, cunoaștere despre – *knowledge about*, facultate mentală înnăscută, universală – *blueprint,* care trebuie înțeleasă ca „un construct intrapersonal și absolut" – v. Parpală 2005, p.70) și *performanță* (En. *performance;* modul concret de utilizare a limbii) promovată de Noam Chomsky (1965), în sensul că textul presupune cunoașterea convențiilor stilistico-funcționale, a normelor de redactare aferente fiecărui tip de text, iar discursul implică actualizarea acestei competențe. Pentru

alți pragmaticieni din spațiul anglo-american[1], *discursul* reprezintă modalitatea concretă de a acționa și interacționa prin intermediul limbii (En. *How to do Things with Words* – v. John L. Austin 1962, John Searle 1969), „limbajul în acțiune" (En. *Language in Action* – v. Gillian Brown și George Yule 1983, Geoffrey Leech 1983, Stephen Levinson 1983, Jacob Mey 1993), sensul fiind generat și negociat interactiv (En. *Meaning in Interaction*– v. Jenny Thomas 1995). În spațiul francofon, Dominique Maingueneau (1976, p. 19) definește *discursul* ca „organizările transfrastice relevate de o tipologie articulată, emise în condiții de producere socio-istorice", activând astfel dimensiuni sociolingvistice și pragmalingvistice.

În același climat de opinie, cercetătorii români conceptualizează *discursul* drept „o comunicare, în anumite condiții de producere" sau „o enunțare ce presupune un emițător / locutor și un receptor / auditor, precum și intenția locutorului de a-l influența pe celălalt" (Dumitru Borțun și Silvia Săvulescu, 2005, p. 9), „un act care are anumite proprietăți textuale, dar și un act împlinit într-un anumit context" (Luminița Hoarță Cărăușu 2005, p. 367). Astfel, *enunțul* și *discursul* pot fi înțelese ca fiind noțiuni complementare, prima putând fi analizată în cadrul gramaticii textuale, cea de-a doua prin raportare la context.

Tot din perspectivă pragmatică, Jacques Moeschler și Anne Reboul (1995, p. 246) consideră că discursul nu este doar un fenomen lingvistic, iar din acest motiv nu se poate reduce la propozițiile și frazele care îl compun, ci la enunțurile sale, având o natură complexă. Într-o altă lucrare fundamentală, aceiași autori (Jacques Moeschler și Anne Reboul 2010) punctează faptul că analiza discursului ar trebui să ia în considerare componentele enunțului, adică să intervină nu doar la nivelul global al textului ci și al discursului.

Din punct de vedere sociologic, *discursul* este apreciat ca fiind o formă a relațiilor de putere deoarece principalele instituții ale statului sunt responsabile pentru modul în care este structurat și instituționalizat un discurs, cel mai adesea acestea fiind principalul *modus operandi* față de care societatea își canalizează și ajustează interpretarea cu privire la ceea ce înseamnă acest concept. Prin urmare, puterea unui discurs, ca formă de asimililare și utilizare a acestuia la nivelul societății, este dată de autor / locutor și de imaginea, din punct de vedere al cunoașterii și expertizei, pe care acesta o are în rândul receptorilor mesajului. Astfel, o parte dintre discursuri ajung să domine societatea prin tendința de a deveni general valabile, corecte și normale, acestea putând fi identificate ca *discursuri dominante*, în timp ce altele ating tangențial societatea fiind etichetate drept marginale și considerate ca având valoare scăzută de întrebuințare.

[1] În pragmatica actuală identificăm două direcţii majore de cercetare, i.e., prima fiind dată de pragmatica continentală, fundamentată pe distincţia dintre *enunţ* şi *enunţare*; cea de-a două este reprezentată de pragmatica anglo-americană, având ca focalizare dubla natură, acţională şi interacţională, a comunicării verbale (v. Adriana Stoichițoiu-Ichim 2002).

Din punct de vedere filosofic, amintim importanța pe care o cântărește lucrarea conform căreia limbajul nu este numai „formă de comunicare", așa cum era perceput în mod obișnuit în științele limbajului, ci este o adevărată „formă de viață", descrisă de filosoful austriac Ludwig Wittgenstein, în *Cercetări filosofice* (*Philosophical Investigations*, 1953), prin sintagma „jocuri de limbaj" (în original, *Jocurile de Limbaj ale lui Ludwig Wittgenstein*), făcând referire la faptul că semnificația este dată de întrebuințarea cuvintelor *in fluxu*, ca practică socială legitimată, neexcluzând analiza intenției.

Pentru un cuvânt şi pentru o unealtă spunem că îi cunoaştem semnificaţia atunci când îi cunoaştem utilizarea, adică atunci când cunoaștem ansamblul de reguli care o controlează. Totul este o problemă de reguli. Gramatica nu trebuie explicată, ea trebuie doar descrisă pentru a fi înțeleasă de către utilizatorii săi. Căutarea unei teorii metalingvistice este zadarnică.

(Surlea 2007, p. 20)

Wittgenstein se îndepărtează de concepția reprezentaționalistă a limbajului - imagine în tradiția Sfântului Augustin, la rândul ei tributară filosofiei stoice, însă și inovatoare, Sf. Austin fiind primul savant care a interpretat limba ca un sistem de semne și care l-a integrat într-o semiotică generală (Fuhrer 2018, p. 1696; https://plato.stanford.edu/entries/augustine/). În manualul său de exegeză biblică și retorică creștină, *De doctrina christiana* (1.2; 2.1–4), Sf. Augustin împarte lumea în „lucruri" și „semne" - lucrurile, dincolo de referențialitatea lor, semnifică și alte lucruri - și, operează o altă distincție fundamentală între semnele naturale, involuntare și semne voluntare sau „date" (convențională) - ceea ce Charles Sanders Pierce va dezvolta mai târziu în sistemul său triadic al semnului și semiozei: *semnul iconic - simbol – indice*, En. *icon - symbol – index*[2]; de exemplu, fumul semnifică foc[3]. Astfel, limbajul devine un sistem de semne date prin intermediul cărora vorbitorul semnifică fie lucruri, obiecte, fie idei, fie sentimente etc.

[2] Semnul iconic se bazează pe analogie, simbolul implică o anumită convenție, iar indicele presupune o relație de contiguitate.
[3] Așa vcum am menționat, Peirce introduce și ideea că interpretarea semnelor lingvistice se face sub presiunea contextului socio-cultural, prin intermediul normelor și convențiilor. Astfel, aspectul explorator și euristic devine o chestiune de *praxis* semnificant, interpretarea semnelor fiind făcută după anumite reguli.

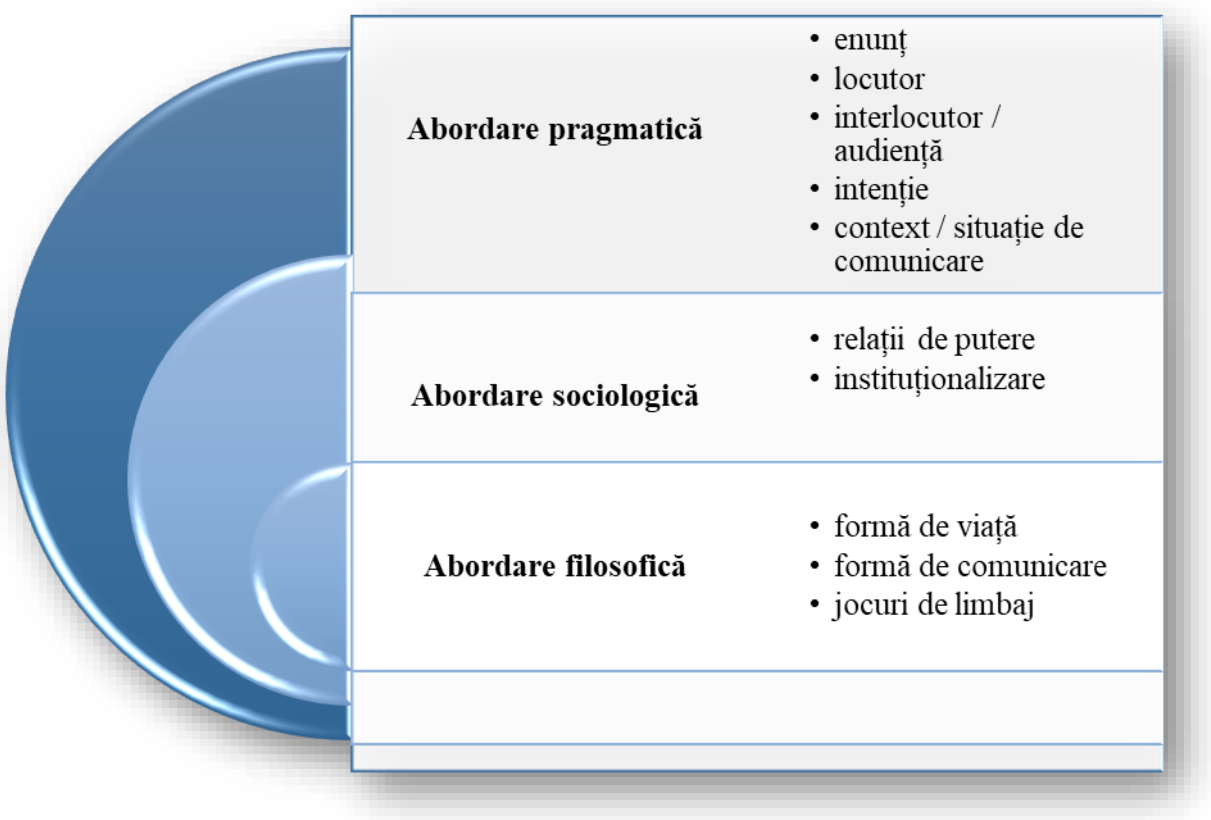

Figura 1. Abordări ale discursului

În ultimele decenii, putem afirma că am asistat la un transfer returnat – lingvistica și-a dezvoltat astfel capacitatea de a dona științelor sociale (și nu numai) într-un act de plată a unei datorii istorice și de ratificare reciprocă – este ceea ce, de exemplu, James Paul Gee (2005) denumește *The linguistic turn*. În acest sens, Gee (sub influența lui Wittgenstein) distinge între *Discurs* (En. *Discourse - big D*) și *discurs* (En. *discourse - little d*), primul termen făcând referire la limbajul în uz curent, cel de-al doilea la interacțiunea dintre limbaj și practicile sociale care caracterizează o comunitate (comportament social, limbaj non-verbal, cutume, stil de viață etc.)

Așa cum am afirmat la începutul acestui capitol, discursul este un ansamblu de texte care împărtășesc anumite caracteristici comune, din punct de vedere formal și funcțional. Una dintre definițiile acceptate ale *textului* este „ un ansamblu infinit și structurat de semne care propune un sens”, majoritatea definițiilor propuse de diverși cercetători gravitând în jurul noțiunii de *textualitate sau* configurație de unități lingvistice (cel mai adesea, la nivel transfrastic, al propozițiilor sau enunțurilor) care au o anumită organizare internă și posedă anumite caracteristici sintactice, semantice și pragmatice (Stoichițoiu-Ichim 2002, http://ebooks.unibuc.ro/filologie/discurs/Capitolul%2-04.htm). *Textul* devine astfel reprezentarea scrisă sau vorbită a unui discurs, ca produsul finit al unui mecanism discursiv.

Prin *text* înțelegem o narațiune complexă care are capacitatea să se raporteze la o multitudine de contexte. Astfel, devine necesar să facem o primă clarificare esențială, din punctul nostru de vedere, din care să rezulte o primă diferență între *text* și *context. Enunțarea* reprezintă „utilizarea limbii printr-un act individual de comunicare" (Benveniste 1966, p.80), iar *enunțul* este asimilat produsului actului de enunțare. Principalele caracteristici logico-lingvistice ale textului sunt *coerența* și *coeziunea textuală* (v. Robert-Alain de Beaugrande și Wolfgang Dressler 1981). Coerența este o componentă esențială în definirea textului, iar coeziunea este și ea un element definitoriu al conceptului de *text.* Coerența desemnează „un ansamblu de trăsături care asigură unitatea semantică a unui șir de propoziții / fraze, astfel încât acestea să formeze o unitate semnificativă", dincolo de nivelul de suprafață, conceptele și relațiile dintre acestea devenind nu doar accesibile, ci și relevante. Coeziunea este „un ansamblu de trăsături care asigură unitatea sintactică a textului prin marcarea legăturii într-o secvență de unități lingvistice", fiind situată la nivelul de suprafață, gramatical și lexical (Săvulescu, https://www.academia.edu/5542557/Analiza_Discursului_Public). Coerența asigură „conectivitatea conceptuală", în timp ce coeziunea se referă la „conectivitatea secvențială" (Adriana Stoichițoiu-Ichim, 2002, http://ebooks.unibuc.ro/filologie/discurs/Capitolul%205II2.htm). Coerența și coeziunea sunt centrate pe text, în timp ce ceilalți cinci parametri ai textualității (*intenționalitate, accesibilitate*) sunt centrați pe utilizatorul textului (cu alte cuvinte au o natură inerent pragmatică).

Robert-Alain de Beaugrande și Wolfgang Dressler, în lucrarea lor seminală „Introduction to Text Linguistics" (1981), au stabilit fundamentul pentru înțelegerea coerenței și coeziunii ca principale caracteristici logico-lingvistice ale textului. *Coerența textuală*, conform lui Beaugrande și Dressler, este definită ca fiind continuitatea semantică și logică dintre propozițiile și paragrafele unui text. Aceasta implică faptul că ideile și informațiile prezentate în text sunt interconectate și se susțin reciproc, oferind o structură clară și inteligibilă: „Coerența este ceea ce conferă textului o continuitate tematică și logică, permițând cititorului să urmărească firul narativ sau argumentativ fără dificultăți" (Beaugrande și Dressler 1981, p. 84). Aceasta se manifestă prin trei caracteristici principale: *continuitatea tematică*, *progresia logică* și *relevanța*. Fiecare dintre acestea contribuie la asigurarea unui flux coerent și logic al informațiilor, facilitând astfel înțelegerea și reținerea mesajului de către cititor, în același timp contribuind la persuasivitatea argumentului, ca factor de control al calității textului.

Coeziunea textuală, pe de altă parte, se referă la mecanismele lingvistice și gramaticale care leagă propozițiile și paragrafele unui text, creând o structură coerentă și fluentă. Robert-Alain de Beaugrande și Wolfgang Dressler (1981) identifică o serie de mecanisme lingvistice care contribuie la coeziunea textuală, inclusiv conjuncțiile, pronumele, sinonimele, parafrazele, repetițiile lexicale etc.: „Coeziunea textuală este realizată prin utilizarea diverselor mijloace lingvistice care asigură conexiunea dintre propoziții și paragrafe, facilitând astfel înțelegerea și fluenta lectură a textului" (Beaugrande și Dressler 1981, p. 88).

La nivel pshiholingvistic, textul comportă două alte standarde: *intenționalitatea* și *acceptabilitatea*. *Intenționalitatea* se referă la atitudinea autorului textului, textul fiind instrumental în îndeplinirea intențiilor acestuia, de exemplu, având funcția de a transmite informații, de a genera cunoaștere, de a convinge interlocutorul etc. *Acceptabilitatea* indică atitudinea receptorului textului, conform orizontului de expectativă al acestuia, textul având o anumită utilizare sau relevanță pentru acesta, de exemplu, textul poate avea caracter informativ sau persuasiv pentru receptor.

La nivel socio-pragmatic, încadrăm doi parametri ai textualității și anume, *informativitatea* și *intertextualitatea*. *Informativitatea* reflectă gradul în care conținutul textului satisface așteptările receptorilor. *Situaționalitatea* include factorii sau variabilele (extra)lingvistice care fac un text relevant în contextul de comunicare dat. *Intertextualitatea* se referă la factorii care fac ca utilizarea unui text să depindă de gradul de familiarizare cu alte texte întâlnite anterior (de Beaugrande și Dressler 1981, p. 48 *et passim*). Astfel, conceptul de *intertextualitate* se referă la relațiile stabilite între un text dat și alte texte, subliniind modul în care semnificațiile sunt generate și influențate de contextele textuale anterioare și actuale ale producerii și receptării textului: „*Intertextuality* refers to the relationship between a given text and other texts, emphasizing how meaning is constructed and influenced by the textual environment" (Beaugrande și Dressler 1981, p. 48). Intertextualitatea joacă un rol crucial în analiza textuală, deoarece permite înțelegerea modului în care textele sunt construite și interpretate în contextul unui sistem textual amplu. Acest fapt implică identificarea referințelor directe, a aluziilor, citatelor și parodiilor care leagă un text de altele. În discursul academic, intertextualitatea este vitală pentru a demonstra cunoașterea și înțelegerea contextului mai larg al cercetării. Un text academic bine argumentat se bazează pe referințe intertextuale pentru a-și susține ideile și a se angaja într-un dialog cu lucrările anterioare: „Intertextuality is essential in academic writing as it demonstrates an understanding of the broader context of research and engages in a dialogue with previous works." (Beaugrande și Dressler 1981, p. 48 *et passim*). Altfel spus, *intertextul* cuprinde „fragmentele citate într-un corpus dat" sau „ansamblul de texte legate printr-o relație intertextuală, iar intertextualitatea reprezintă „sistemul de reguli implicite prin care se realizează acest intertext" (Borțun și Săvulescu 2009, p. 30 *et passim*). Distingem între *intertextualitate internă*, între texte aparținând aceluiași câmp discursiv și *intertextualitate externă*, între texte din câmpuri discursive diferite.

În analiza discursului, enunțul este pus în relație cu contextul lui, acesta din urmă fiind reprezentat de participanți și relația de rol, loc, timp, scop / finalitate, temă abordată, tipul de discurs, canalul de comunicare, varianta lingvistică folosită etc. Indicele de contextualizare este determinat de semnele prin care participanții la interacțiune pot identifica corect contextul acesteia. Prin *participanții la discurs* se descriu indivizii în funcție de rolurile pe care le pot avea în discurs - în mod fundamental, vom avea emițătorul sau locutorul și receptorul sau interlocutorul, iar scopul sau

finalitatea discursului depinde de genul de discurs. Prin urmare, prin *context* se poate înțelege un fragment dintr-un text care are o semnificație și care poate fi detașat de semnificația unitară a textului cu scopul de a fi analizat separat, astfel încât să poată fi înțelese diferite acțiuni ca urmare a circumstanțelor sau situației în care acestea s-au petrecut. Pentru a înțelege termenul *context*, recurgem și la definiția oferită de *Dicționarul explicativ al limbii române* (*DEX*):

1. Fragment dintr-o scriere în cadrul căruia se găseşte un cuvânt, o expresie, un pasaj etc. interesant.

1.1. Context minimal = cea mai mică îmbinare de cuvinte prin care se poate ilustra un raport sintactic, o valoare a unei forme.

1.2. Cuprins, text.

(https://dexonline.ro/intrare/context/12611)

Referitor la definiția *textului* oferită de *Dicționarul explicative al limbii române* (*DEX*), avem:

1. Ceea ce este exprimat în scris; cuprinsul unei opere literare sau ştiinţifice, al unui discurs, al unei legi etc.

1.1. Scriere originală autentică, considerată în opoziție cu notele, comentariile etc.

1.2. Fragment, parte dintr-o scriere.

1.3.Critică de texte.

(https://dexonline.ro/definitie/text)

Dacă analizăm cele două definiții, putem concluziona fără nici o reținere că este destul de dificil să identificăm o diferență clară între cei doi termeni, care se suprapun conceptual, cel puțin parțial, și se pot substitui unul altuia. În cele ce urmează, vom încerca să demonstrăm dacă această dihotomie *text versus context* este viabilă și/sau în ce măsură contextul înglobează textul.

Este bine cunoscut faptul că, în general, o mare parte din ceea ce înțelegem din mesajul comunicat nu se bazează exclusiv pe limbajul în sine, ci și pe ceea ce putem numi *fond de cunoştinţe (enciclopedice și lingvistice) (fond partajat)* și presupoziții. Chiar și atunci când construim o propoziție simplă, cel mai probabil, folosim toate tipurile de presupuneri sau cunoștințe care pot fi luate în considerare și nu fac parte din limbajul în sine. Cu siguranță, orice interpretare a unei propoziții sau a unui enunț implică o serie de cunoștințe sau presupoziții de care avem nevoie. Este ideea pe care o susține, *inter alia*, și Vasiliu (1990, p. 143), care postulează fără echivoc că „ideea de textualitate (= text corect format) ține de pragmatică și nu de sintaxă și/sau semantică” și că „noțiunea de *text* nu poate fi privită în mod independent de o anumită situație de comunicare”. (*Idem*, p. 145)

Contextul partajat și cunoștințele de bază sunt factori importanți care au rolul de a permite realizarea comunicării. Nivelul la care un emițător / locutor și receptor / interlocutor au disponibilitatea și capacitatea să împărtășească aceleași cunoștințe de bază și presupunerile aferente poate varia semnificativ nu doar datorită profilului emițătorului / locutorului și receptorului / interlocutorului (nivel de competență lingvistică, caracteristici psihologice, statut social), ci și datorită mediului socio-cultural în care aceștia s-au dezvoltat și și-au format cunoștințele, ideile și principiile. O diferență majoră dintre cunoștințele și presupozițiile emițătorului / locutorului și receptorului / interlocutorului va constitui un obstacol important în negocierea sensului unui enunț sau al unui text. Atât în limba engleză, cât și în limba română, cele două concepte – *text* și *context* - sunt utilizate cel mai adesea în mod nediscriminat. Se mai impune aici o altă clarificare terminologică: *cotext versus context*, opoziția pe care o combatem în virtutea argumentelor de mai sus. Cu alte cuvinte, nu vom restricționa *cotextul* la *text* (nivel sintactic și semantic), chiar dacă recunoaștem, în consonanță cu M.A.K. Halliday și Ruqaiya Hasan (1976, p. 21) faptul că factorii extralingvistici exercită o influență asupra modului de producere și de receptare a textului.

În literatura de specialitate, cu excepția unui număr mic de autori, care mențin distincția între *context* - definit ca vecinătate strict lingvistică - și *situație discursivă* – reprezentând ansamblul de circumstanțe de natură extralingvistică, majoritatea cercetătorilor utilizează în mod consecvent termenul *context* în sens hiperonimic, generic. Există și autori care operează atomistic, propunând o tipologie a contextului – de exemplu, Daniela Rovența-Frumușani (1999, p.108) identifică cinci categorii: *contextul verbal* (asimilat co-textului, de fapt), *contextul existențial* (referențial), *contextul situațional*, *contextul acțional* (al fragmentelor discursive ca acte de limbaj) și *contextul psihologic* (la nivel de intenții, convingeri, dorințe ale interlocutorilor).

Facem precizări legate și de *cunoștințele contextuale*, se face referire la orice informație pe care cititorul o folosește pentru a face conexiuni între diferite segmente ale unui text. Contextul include o serie de cunoștințe pe care emițătorul / locutorul și receptorul / interlocutorul le dețin, referitoare la semnificația enunțului, precum și informațiile generale, relevante pentru interpretarea unui text. Trebuie înțeles faptul că acest concept, respectiv, *contextul*, nu este unul static, ci dinamic, acesta include nu doar cunoștințele anterioare și presupozițiile pe care receptorii le aduc și le valorizează în relație cu textul dat, dar și strategiile inferențiale pe care receptorii / interlocutorii le activează. Cu cât există un fond de cunoștințe mai solid, cu atât modul de interpretare al unui text și de identificare a diferitelor contexte de utilizare este mai complex. Pe de altă parte, cu cât fondul de cunoștințe partajat d locutor și de interlocutor (de participanții la actul de comunicare) este mai mare, cu atât indicii de contextualizare vor fi mai mari. În situația în care participanții nu dețin suficiente cunoștințele contextuale, fie pentru că nu au experiență suficientă, fie pentru că nu au reușit valorifice

indicii contextuali, sau au un deficit de competență lingvistică, vor întâmpina dificultăți în înțelegerea textul respectiv și în utilizarea ulterioară a acestuia în alte contexte care să aducă plus valoare.

1.2. Elemente de analiză a discursului

Comunicarea a fost și cu siguranță va rămâne un instrument extrem de important în interacțiunea cu ceilalți, la nivel interpersonal și organizațional. De la diplomație, la simplele declarații, comunicarea și modul în care un mesaj este transmis publicului poate face diferența între pace și război, între bine și rău sau între adevăr sau minciună. Astfel, societatea este expusă în orice moment la discursuri care au obiective, de cele mai multe ori nu foarte transparente, iar capacitatea de a interpreta corect un mesaj devine strategică.

Prin analiza discursului se urmărește clarificarea și formarea unei imagini cât mai veridice cu realitatea din care să rezulte modul de prezentare și reprezentare a lumii înconjurătoare și de organizare a societății. Identificarea modului în care interacționează participanții la procesul de comunicare (fie ea scrisă, fie orală) și eficiența mesajului transpus într-un context specific ne poate oferi informații importante despre eficiența și eficacitatea schimbului de informații, despre dinamica discursului etc. (v. Teun van Dijk 1985 și Daniela Rovența-Frumușani 2012)

O abordare alternativă cu accent predominant pe semantică este *analiza semantică a discursului*, propusă de lingvistul olandez Teun van Dijk. În acest tip de analiză, urmărirea coerenței este esențială. Conform unei formulări preliminare a acestei metode de către van Dijk (1985), aceasta se întemeiază pe următoarele presupoziții:

> *Presupunem [...] (1) că expresiile dintr-un discurs pot fi analizate ca succesiuni de propoziții și (2) că unitățile de sens atribuite propozițiilor sunt judecăți, care constau dintr-un predicat și un număr de argumente care ar putea avea diferite roluri (cazuale). Astfel, un prim aspect al analizei semantice de discurs e investigarea modului în care succesiunile de propoziții dintr-un discurs sunt legate cu succesiuni de judecăți ce stau la baza lor și cum sensul acestor succesiuni este o funcție a sensului propozițiilor sau judecăților constituente*
>
> (van Dijk 1985, p. 105, citat de Cosmescu 2010, p. 56)

Acest nivel de analiză se concentrează pe ceea ce van Dijk numește *coerență locală*. La acest palier de analiză, sunt examinate structuri precum *temă-remă, datum-novum*, *temă-comentariu, co-referință, anaforă* etc., care apar în propoziții diferite. În viziunea lui van Dijk, discursul este perceput atât ca o succesiune de acte de limbaj, cât și ca un act de limbaj global, putând fi analizat la acest nivel trans-frastic printr-o metodă ce combină teoria actelor de limbaj, pragmatica griceană, lingvistica funcțional-sistemică etc. În același timp, discursul nu poate fi redus doar la o succesiune

de fraze și la sensul lor izolat. Conform lui van Dijk, comprehensiunea discursului nu se poate limita la interpretarea sensului fiecărei expresii în parte, deși sensul global al discursului este determinat de sensul fiecărei expresii componente, însă holistic.

Astfel, van Dijk introduce și conceptul de *coerență globală*, aplicabil unei secvențe discursive extinse sau unui text integral. Noțiuni precum *temă* sau *subiect* sunt reconceptualizate ca macrostructuri semantice, care contribuie la formarea coerenței globale a discursului, evidențiind elementele relevante și importante din informația semantică a acestuia. În această privință, putem discuta despre tema unui paragraf, a unei secțiuni sau a unui text atunci când conectăm secvențele textuale la un nivel mai abstract și general, reducându-le la ceea ce van Dijk numește *macropropoziții* sau la titluri pentru o secvență textuală. Prin urmare, textele pot fi rezumate tocmai datorită acestei capacități de a fi reduse la macrostructuri. Concepția lui van Dijk poate contribui la o determinare mai precisă a temei unui text sau a unei secvențe textuale și poate constitui fundamentul unei practici de analiză semantică a discursului.

Într-o abordare predominant semantică, analiza discursului conform propunerii lingvistului american Wallace Chafe (2001) este relevantă. Pentru Chafe, discursul este perceput ca un flux verbal, sonor determinat de un flux ideațional. Unul dintre factorii care contribuie la progresul acestui flux ideațional este prezența temelor discursive. Chafe (2001, p. 674, citat de Cosmescu 2010, p. 57) definește *tema* în următorul mod: „agregat coerent de gânduri introdus de un participant la conversație, dezvoltat fie de acel participant, fie de altul, fie de câțiva participanți împreună, apoi încheiat în mod explicit sau lăsat să se estompeze".

Temele discursive pot fi categorizate în funcție de gradul lor de activitate în discurs: active (abordate în prezent), semiactive (legate de temele active și care pot deveni relevante în etape ulterioare ale discursului) și inactive. Unul dintre obiectivele analistului este să examineze temele discursive, să investigheze modul în care acestea sunt dezvoltate (incluzând interacțiunile participanților și strategiile lor conversaționale pentru elaborarea temelor specifice, unde aspectele pragmatice joacă un rol crucial), precum și strategiile de interacțiune verbală (elemente ce țin de analiza conversației).

În prima fază a analizei discursive, conform perspectivei lui Chafe (2001, p. 674), se inițiază ascultarea unei înregistrări audio a unei conversații pentru a identifica temele dominante și segmentele discursive în care unul sau mai mulți vorbitori abordează aceleași subiecte. Aceste teme identificate sunt apoi grupate în *supra-teme* mai generale. După identificarea secvenței discursive analizate, cercetătorul descrie modul în care tema este prezentată și dezvoltată în discuție, adică structura sa de expunere.

În *Analiza discursului. Ipoteze și ipostaze*, Daniela Roventa-Frumușani (2004) realizează o analiză a conceptelor de bază, utile pentru definirea termenului de *discurs* prin intermediul delimitărilor conceptuale. Astfel, termenul *discurs* este contextualizat în raport cu o serie de opoziții

semantice care îi conferă valori semantice precise și definite. În încercarea de a identifica elementele comune diverselor percepții asupra discursului, Daniela Roventa-Frumușani evidențiază caracterul evenimentului discursiv în practică: „orice enunț implică un vorbitor și un public, precum și intenția vorbitorului de a-l influența pe acesta din urmă într-un anumit mod (Roventa-Frumușani 2004, p.64). Discursul se dezvoltă din interacțiunea socială și reprezintă o formă complexă de comunicare, cu implicații psihologice și culturale care afectează semnificația fiecărui simbol specific (*ibidem*). *Discursul* este caracterizat ca structură profundă a textului (Roventa-Frumușani 2004, p.67), care contribuie la organizarea sa, în timp ce *textul* este integrat în contextul evenimentelor sociale, reflectând interacțiunile umane din viața socială, fie prin actul scrierii, fie prin cel al citirii. Astfel, discursul este inițial configurat ca parte integrantă a acțiunii sociale și acționează ca o narațiune socială coerentă, care introduce teme și ierarhii de probleme.

M.A.K. Halliday (1973, p. 45) reiterează valoarea instrumentară a limbajului din perspectivă funcțională și departajează nivelul macro-sociologic în care limbajul servește la prezentarea structurilor sociale, a valorilor, sistemelelor de cunoaștere și a tiparelor culturale. Așa cum precizează Vijay Bhatia, John Flowerdew și Rodney Jones (2008, p. 1), analiza discursului este o interdisciplină relativ nouă în peisajul științelor limbajului, cu multiple interfețe (la confluență cu sociologia, antropologia, psihologia, științele comunicării, științele politice, științele cognitive etc.), apărută în anii 1960, având ca obiect de studiu analiza comportamentului lingvistic, scris și oral, la nivel transfrastic, concentrându-se în primul rând pe sensul construit și negociat, interpretat în procesul de utilizare a limbajul în contexte sociale[4]. Cu alte cuvinte, analiza lingvistică se face la nivelul minimal al textului (textul devine unitate minimală de semnificație sau *textem*), iar limba nu mai este văzută ca un sistem de reguli abstracte, ci ca un instrument de acțiune și interacțiune socială. Astfel pragmatica și analiza discursului se intersectează având zone de interes comun. Această tendință de creare de interdiscipline care sunt plasate la zone de graniță este subliniată și de Bhatia *et alii*. (2008, p. 3 *et passim*) când discută gradul de proliferare a abordărilor analitice discursive care clamează un statut independent – de exemplu, analiza critică a discursului, psihologia discursivă, analiza conversației, sociolingvistica interacțională, etnografia comunicării, stilistica discursivă, analiza discursului mediat, lingvistica de corpus, retorica, etc., ceea ce demonstrează zonele extinse de interese comune și hibridizarea masivă la nivel conceptual și metodologic.

[4] „Dating back to the 1960s, it has been defined as the analysis of linguistic behaviour, written and spoken, beyond the limits of individual sentences, focusing primarily on the meaning constructed and interpreted as language is used in particular social contexts." (în original).

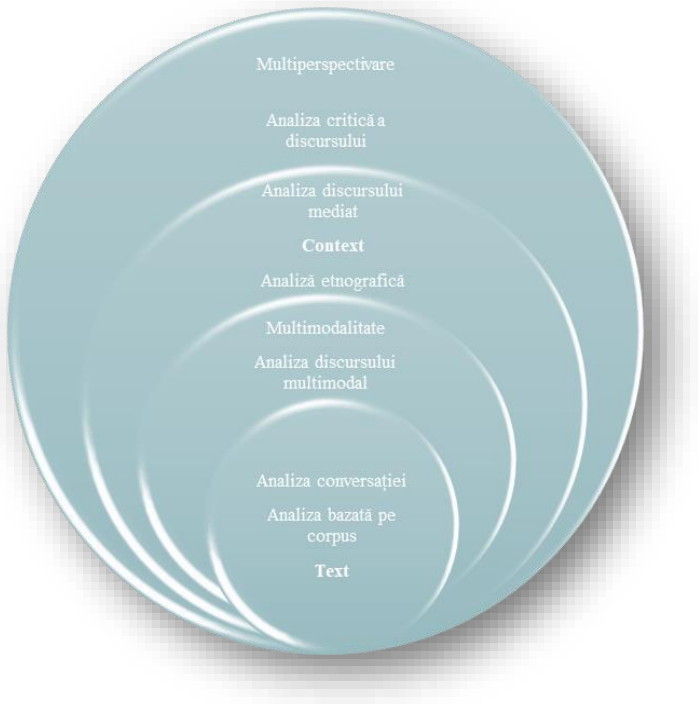

Figura 2. Analiza discursului – delimitări și interfețe

James Paul Gee (2010, p. 8) conchide că analiza discursului reprezintă pur și simplu studiul limbajului în uz, dar admite că există diverse abordări ale analizei discursului. O primă abordare este dată de focalizarea pe „conținutul" limbajului utilizat în discurs, pe temele sau problemele abordate. Alte abordări acordă mai multă atenție structurii limbii („gramaticii") și modului în care această structură funcționează pentru a genera un anumit sens într-un context specific.

Abordările descriptive ale analizei discursului au ca obiectiv principal descrierea modului în care este utilizat limbajul, pentru a oferi explicații aprofundate cu privire la mecanismele sale de funcționare și la factorii care le determină. Abordările critice ale analizei discursului vizează examinarea modului în care limbajul reflectă și reproduce relațiile de putere, oferind explicații aprofundate ale fenomenelor și inegalităților sociale și politice. Pe scurt, cert este faptul că analiza discursului are ca obiectiv identificarea strategiilor, metodelor și tehnicilor de creare și interpretare a discursului în situații reale de comunicare. Având în vedere diversitatea definițiilor analizei discursului, vom sintetiza principalele aspecte ale acesteia, urmărind să surprindem, pe cât posibil, elementele esențiale ale principalelor curente și școli de gândire.

Numeroși autori din literatura de specialitate, atunci când abordează problematica discursului din perspectiva pragmalingvistică, aduc în discuție un aspect important, polifonia discursurilor. Polifonia discursurilor este un concept fundamental în pragmatică, explicat prin diverse teorii. De exemplu, conceptul de *enunț* analizează modul în care un actor social își prezintă actul de comunicare

("eul" comunicațional sau identitatea pe care pretindem că o avem prin discurs). Distincția între locutor și enunțiator este crucială, reprezentând modul în care actorul social își construiește vocea și identitatea în discurs. Oswald Ducrot (1984) subliniază faptul că enunțul conferă un fel de "valoare juridică", instituind pentru interlocutor anumite "drepturi și obligații" prin modul în care comunicăm și ne adresăm de pe o anumită poziție. Altfel spus, enunțul evidențiază aspecte specifice ale discursului și comunicării. În primul rând, fiecare discurs conține și un "comentariu" despre modul de comunicare (de exemplu, judecăți de valoare precum "după părerea mea ..."). În al doilea rând, este important să facem distincția între identitatea socială a locutorului și identitatea discursivă construită exclusiv prin discurs. În cele din urmă, enunțul subliniază că fiecare discurs este un act singular, care aparține unui anumit locutor și are loc într-un anumit context temporal și spațial.

Prin enunț, construim comunicarea în funcție de relația "eu-aici-așa cum tu". *Polifonia*, concept preluat și dezvoltat din teoria lui Bakhtin (1981) despre *dialogismul* discursurilor și ulterior de Ducrot în teoria enunțării, indică faptul că actorii sociali își asumă discursurile în moduri diferite. Termenul *dialogism* desemnează în retorică procedeul de a introduce un dialog fictiv într-un enunț. În concepția bakhtiniană a dialogismului (Bakhtin 1963/1970, p. 263), orice membru al unei comunități lingvistice utilizează cuvinte care nu sunt neutre sau negrevate de aprecierile altor vorbitori, ci cuvinte „locuite de alte voci", deja marcate de interpretarea altora. Conform lui Bahtin (1977, p. 106), orice enunț, chiar și în forma sa fixată în scris, reprezintă un răspuns la ceva și este construit în acest sens. Orice enunț este o continuare a celor precedente, angajează cu acestea o polemică, conduce la reacții active de înțelegere și le anticipează.

Cuvântul în limbă este jumătate al altuia. Devine 'proprietatea cuiva' doar când vorbitorul îl populează cu intențiile sale, cu propriul său accent, când îi apropie cuvântul, adaptându-l propriilor intenții semantice și expresive. Înainte de acest moment de apropiere, cuvântul nu există într-un limbaj neutru și impersonal ... ci există mai degrabă în gura altora, în contextele altor oameni, servind intențiile altor oameni: de acolo trebuie ca cineva să ia cuvântul și să îl facă al său ... Limba nu este un mediu neutru care trece liber și ușor în proprietatea privată a intențiilor vorbitorului; este populat – suprapopulat cu intențiile altora. Exproprierea lui, forțarea lui pentru a expedia intențiile și accentele cuiva este un proces dificil și delicat.

(Bakhtin 1981, p. 294)

Bahtin (1984, p. 302) precizează și faptul că: „Locutorul nu este un Adam, și din acest motiv, obiectul discursului său devine, cu siguranță, punctul unde se întâlnesc opiniile interlocutorilor imediați (într-o conversație sau o discuție asupra oricărui eveniment al vieții obișnuite), precum și viziunile asupra lumii, tendințele, teoriile etc." Discursurile dezvăluie o diversitate de „voci" și de

„surse", iar utilizarea vocilor altora în discursul propriu poate crea efecte de distanțare sau de asumare, influențând felul în care suntem percepuți în responsabilitatea pentru ceea ce afirmăm.

1.3. Școala franceză a analizei discursului

Putem avea ca punct de reper în istoria Școlii franceze care s-a ocupat de analiza discursului anul 1969, marcat de publicarea cărții *Analyse automatique du discours* de către lingvistul și filosoful francez Michel Pêcheux. Filosoful poststructuralist și istoricul Michel Foucault (1969/1971) contribuie și el la conceptualizarea acestui nou domeniu, punând problema subiectivității, a limitelor cunoașterii, a afilierii ideologice și a distribuției puterii în discurs. Foucault susține că puterea și cunoașterea se definesc reciproc în circumstanțe istorice specifice, având o dinamică complexă și interconectându-se organic în ceea ce el numește *le pouvoir-savoir* (*putere-cunoaștere*), discursul devenind astfel epistem în arheologia și genealogia cunoașterii.

Lingviștii au jucat și ei un rol principal în dezvoltarea acestui domeniu. De altfel, 1969 este și anul în care prestigioasa revistă *Langages* publică un număr intitulat „Analiza discursului". Începând cu anii 1990, analiza discursului în Franța și-a extins agenda de cercetare dincolo de studiul discursului politic și a început, de asemenea, să integreze componente calitative din cercetarea socială. Este important de menționat că Școala franceză a reușit să exporte modelul său dincolo de granițele Franței, în țări francofone precum Portugalia, Spania și Brazilia.

Într-un interviu – polemică cu Johannes Angermüller (https://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/254/559), dedicat tocmai istoriei și evoluției analizei discursului în Franța[5], Dominique Maingueneau, un „vârf de lance" în domeniu, identifică trei factori majori care au creat premisele constituirii Școlii franceze a analizei discursului, o școală pe care lingvistul o etichetează ca fiind destul de eterogenă (Dominique Maingueneau, *Les termes clés de l'analyse du discours*, 2009):

- Tradiția științifică în filologia europeană, care a asociat întotdeauna studiile diacronice și analiza textului. În acest sens, Maingueneau consideră că filologia secolului al XIX-lea s-a definit ca o disciplină auxiliară a istoriei și că în secolul al XX-lea, analiza discursului vine să ocupe o parte din teritoriul pe care filologia tradițională l-a neglijat.
- În Franța, se acordă o atenție deosebită analizei textului literar în școala gimnazială și în facultățile cu profil umanist, ceea ce explică familiarizarea cu „o lectură atentă" a textului. În

[5] Dominique Maingueneau, Johannes Angermüller. 2007. „Discourse Analysis in France. A Conversation" *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 8(2), Art. 21, http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0702218

schimb, nu se poate afirma că analiza discursului derivă în Franța direct din stilistica literară, analiza fenomenelor lingvistice (analiza gramaticală) fiind considerată esențială în interpretarea textelor. Cu alte cuvinte, analiza discursului are o bază lingvistică solidă.

- Climatul intelectual în care s-a dezvoltat analiza discursului a fost influențat de structuralismul francez, în special de structuralismul literar, în perioada sa de glorie în anii 1960. De remarcat că focalizarea nu e dată de descifrarea intenției autorului textului ci de înțelegerea textului „în mod imanent".

O interacțiune verbală se derulează în timp și, din această cauză, se construiește progresiv o memorie intratextuală: în fiecare moment discursul poate face trimitere la un enunț precedent. Este de altfel o proprietate constitutivă a anumitor tipuri de discurs (matematic, filosofic etc.): „În filosofie cititorul trebuie mereu să reconstituie punți de întoarcere, sau să reia definiții pentru a înțelege semnificația unui fragment". (Cossutta 1989, p. 218)

Discursul este, de asemenea, trecut cu vederea prin memorarea altor discursuri (dialogism, interdiscurs, intertextualitate). În analiza conversațională este utilizată noțiunea de *istorie conversațională* (Golopentja 1988): fiecare interacțiune verbală reprezintă un episod al unei unități mai vaste, ca urmare a interacțiunilor care au avut deja loc între interactanți.

O formațiune discursivă se realizează printr-o „dublă memorie" (Maingueneau 1984, p. 131) - orice discurs are o memorie externă, plasându-se în rândul formațiunilor discursive anterioare, iar de-a lungul timpului își creează și o memorie internă (cu enunțuri realizate anterior în cadrul aceleiași formațiuni discursive). Discursul se sprijină pe o tradiție, dar își creează încet-încet propria tradiție. Anumite tipuri de discurs întrețin o relație privilegiată cu memoria. Astfel, discursurile literare, religioase, juridice etc. sunt oare menite să trezească „cuvinte care le reiau, le transformă sau vorbesc despre ele". (Foucault 1971, p. 24)

Nucleul cercetărilor de care s-a ocupat Școala franceză este definit de analiza discursului politic din prisma lingviștilor, sociologilor și istoricilor, cercetările rămânând tributare psihanalizei și marxismului. Practic, bazele cercetărilor au fost reprezentate de abordarea principalelor caracteristici lingvistice și identificarea ideologiei aferente discursului politic: relațiile de cauzalitate, efect, acțiune și influență care stau la baza unui astfel de discurs.

Puterea de influență a principiilor generate de Școala franceză, în sensul restrâns al expresiei, a început treptat să scadă din anii șaptezeci prin dezvoltarea tendințelor pragmatice și enunțiative și prin revenirea marxismului și a psihanalizei în Franța. Așa cum mărturisește Dominique Maingueneau, analiza discursului este mai puțin „carismatică", iar controversele teoretice sunt mult mai puțin acerbe în acest domeniu, ceea ce nu înseamnă că nu putem vorbi de anumite tendințe specifice.

Ca principale trăsături care dau identitatea Școlii franceze a analizei discursului, enumerăm:

- Interesul pentru corpusuri instituționalizate, „constrânse" în opinia lui Dominique Maingueneau (2007), care nu sunt de natură conversațională, ci reunesc mai degrabă texte scrise.
- Centralitatea studiului structurilor lingvistice (morfosintaxă, fenomene pragmatice ale enunțării) și nu al studiului funcției sociale a discursului.
- Primatul interdiscursului: identitatea unui discurs nu este fixă, ci constituie un proces de conservare a unei configurații determinate. Discursul este întotdeauna marcat de multiplele forme de prezență a altor discursuri virtuale sau reale – vezi, de exemplu, Sophie Moirand (1999) care postulează existența *memoriei discursive* în acest sens); Catherine Kerbrat Orecchioni (2005) care vizează *discursurile în interacțiune*; Jean-Michel Adam (2006) care discută *contextul interdiscursiv* în care un text se raportează la alte texte anterioare.

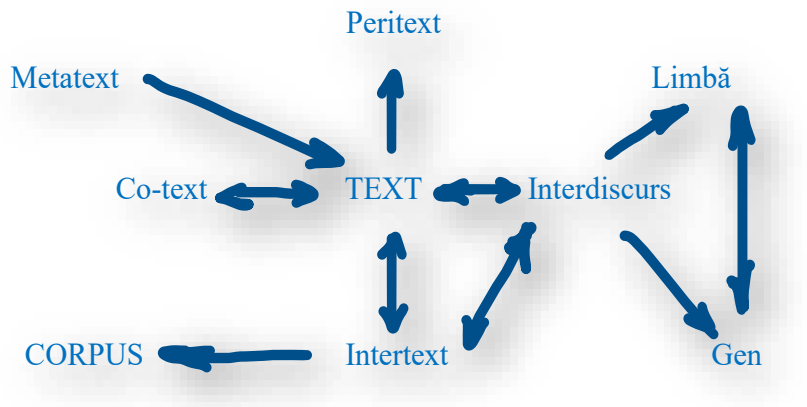

Figura 3. Text și interdiscurs
(apud Jean Michel Adam 2006, p. 30)[6]

- O anumită concepție a subiectivității: subiectul discursului nu este cel definit în mod obișnuit de sociologi sau psihologi – putem vorbi, așadar de un discurs al *subiectivității*.
- Analiza discursului în Franța este asociată cu filosofia limbajului, iar cercetarea nu este de natură empirică, accentul fiind pus pe coerența conceptuală a investigației științifice.
- Relația simbiotică cu tehnologia informației – analiza discursului în Franța se face computerizat, iar creșterea constantă a performanței computerelor și a capacității de stocare,

[6] „Textes/Discours et Co(n)textes. Entretiens avec Jean-Michel Adam, Bernard Combettes". 2006. *Pratiques* 129-130: 20-49. Personne interrogée: Jean-Michel Adam, Bernard Combettes, Dominique Maingueneau, Sophie Moirand. Interviewer: Guy Achard-Bayle.

existența unor baze de date extinse duce la schimbări constante ale paradigmelor de cercetare, analiza discursului participând activ și semnificativ la dezvoltarea lingvisticii corpusului.

În plus, unul dintre principalele avantaje de care s-a bucurat analiza discursului în peisajul academic internațional, datorită Școlii franceze, a fost dat de faptul că analiza discursului a devenit o disciplină clar definită în cadrul lingvisticii, care a încercat să facă cunoscute o serie de fapte lingvistice prin utilizarea unei unități minimale la nivel transfrastic:

L'analyse de discours est ainsi définie comme la sous discipline de la linguistique qui tente d'expliquer un grand nombre de faits (anaphore, temps verbaux, connecteurs, etc.) en recourant à une unité supérieure à la phrase, le DISCOURS, et à des notions permettant de le définir (COHERENCE, mémoire discursive, etc.)

(Reboul și Moeschler 1998, p.14)

(*Analiza discursului este astfel definită ca subdisciplină a lingvisticii care încearcă să explice un număr mare de fapte (anaforă, timpuri verbale, conectori etc.) recurgând la o unitate superioară propoziției, DISCURSUL, și la noțiuni care permit această definiție*

(COERENȚĂ, memorie discursivă etc.). - t.n.)

Prin focalizare asupra noțiunii de *memorie discursivă*, cu referire la discursuri mediatice despre știință, Sophie Moirand (2004, p. 89) promovează *memoria interdiscursivă*, decurgând dintr-o „interdiscursivitate sugerată [care] împletită constant cu reprezentări care par a fi parte a cunoștințelor împărtășite [...]". Noțiunea poate fi plasată , la prima vedere, situată între competența enciclopedică (orientată spre exteriorul discursului) și datele preconstruite (orientate spre materialitatea discursivă); este semnificativ faptul că noțiunea de *memorie colectivă* este asociată memoriei interdiscursive.

Mai presus de toate, *dialogismul* este cel care îi permite lui Sophie Moirand (1990, p.75) să propună o versiune specifică a memoriei discursive, care o conduce, epistemologic, să identifice două tipuri de dialogism:

1) *dialogismul interacțional,* care se referă la diversele aspecte ale schimbului verbal;
2) *dialogismul intertextual,* care face referire la indicii de heterogenitate enunțiativă și la fenomenul *citării*.

Astfel, prin intermediul formațiunilor discursive, cuvintele posedă o *memorie* (Moirand 2004, p. 49). Întrebarea este, evident, să știm care, memoria cuvintelor sau a lucrurilor, este înscrisă în discursuri, distincție pe care Sophie Moirand (2009) o actualizează în discuția despre memoria cuvintelor și memoria faptelor:

[...] când există într-adevăr o aluzie la cuvintele celuilalt, am fi în ordinea memoriei interdiscursive, fie că aceste cuvinte sunt cu adevărat spuse sau imaginate sau dacă cuvintele sunt preluate și transformate, ca în vandalismul liberal sau degresantul mamut sau organismele modificate cu medii. Dar când cuvântul evocă fapte, precum Cernobîl de exemplu, pentru mine ar fi mai degrabă despre cunoaştere, reprezentări legate de cunoştinţe şi evenimente din istorie, precum Pandora şi Vandal, sau chiar asociate cu percepţii vizualizate precum mustaşii...

(Moirand 2004, p. 89)

Deducem că sensul nu este o simplă proiecție a intenției comunicative, ci este negociat într-un spațiu potențial conflictual.

Dominique Maingueneau (2009) susține faptul că discursul reprezintă o îmbinare între text și context, interconectate de un element cheie precum limbajul ca activitate socială și ca mod de interacțiune (interactivitate), ca un tip de comportament lingvistic normat social, având o natură dinamică. Autorul pledează pentru statutul independent al acestei discipline, statut care poate fi consolidat, în opinia sa, prin renunțarea raportării la analiză lingvistică a textului în sine sau la analiză sociologică sau psihologică a contextului. Este axiomatic faptul că analiza discursului are ca principal obiectiv studiul limbajului din perspectiva subiecților în relație cu contextul socio-cultural; cu toate acestea, cercetătorul francez își canalizează atenția asupra elementelor enunțiative care fac posibilă interconectarea textului cu mediul social și afirmă cu convingere că Școala franceză a analizei discursului rămâne cu adevărat interdisciplinară, cel puțin prin hibridizarea productivă cu științele sociale în co-generarea de cunoaștere:

Even categories like "text", e.g., which one may consider reserved to linguists are not their property; a considerable part of the theory of textuality has a cognitive or a social dimension. This is not without consequences for the entire disciplinary spectrum. The historian or the sociologist, working on "discourse" or interactions, is bound to change their relationship to their discipline. It will still take years for this process to come to an end.

(Maingueneau 2007, https://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/254/559)

(*Chiar și categorii precum „text”, de exemplu, pe care cineva le poate considera rezervate lingviștilor nu sunt proprietatea acestora; o parte considerabilă a teoriei textualității comportă o dimensiune cognitivă sau socială. Acest lucru nu este lipsit de consecințe pentru întregul spectru disciplinar. Istoricul sau sociologul, care se apleacă asupra „discursului” sau interacțiunilor, este obligat să-și schimbe relația cu disciplina sa. Va mai dura ani până când acest proces să se finalizeze.* - t.n.).

În același timp, este recunoscută și o abordare integrativă a activității discursive prin corelarea atentă a dimensiunii textuale și sociale. Altfel spus, este promovată formula:

discurs = text + context / condiții de producere și de receptare a textului

De exemplu, Jean-Michel Adam (1999 / 2005) propune o nouă disciplină – *analiza textuală a discursului* în *La linguistique textuelle. Introduction à l'analyse textuelle des discours* în care se remarcă și puternice componente statistice - textometrică și lexicometrică - menite să evidențieze configurații (dincolo de analiza componențială) la nivelul textului devenit formă de cunoaștere socială. Pentru Sophie Moirand (2006, p. 48), există mai multe nivele de analiză a discursului, care trebuie integrate: nivel micro, interesat de faptele locale, nivel mezo, focalizat pe categorii de ordin pragmatic și nivel macro, de ordin sociocognitiv (praxeologic – de exemplu interesul este canalizat pe situație sau eveniment). În virtutea acestei descrieri, Moirand consideră că noțiunea de gen se substituie celei de text în relația stabilită între discurs și context.

1.4. Școala anglo-saxonă a analizei discursului

La începuturile dezvoltării / consolidării acestei discipline lingvistice, Stephen C. Levinson (1983) considera că analiza discursului va constitui una dintre direcțiile majore de analiză a interacțiunilor orale în paralel cu analiza conversației, apreciind în mod deosebit contribuția lui John Mc Hardy Sinclair și a lui Malcom Coulthard în T*owards an analysis of discourse* (1975). Gillian Brown și George Yule în *Discourse Analysis* (1983) pun accentul pe funcția comunicativă a textelor, pe analiza limbajului în uz, pe valoarea sa tranzacțională, pe componenta interacțională, cu viză atât pe textele orale (conversații) cât și scrise. În principiu, se caută modele operaționale de interpretare a textelor în contexte specifice, prin abordări preluate din lingvistica descriptivă și din lingvistica funcțională. M. A. K. Halliday (1978), bazându-se pe tradiția antropologiei lingvistice a lui J. R. Firth (contextualismul britanic), propune *gramatica sistemic-funcțională* pentru a descrie și explica modul în care propozițiile și frazele se conectează între ele în text (v. M.A.K. Halliday 1994).

În spațiul anglo-saxon, unde analiza discursului (oral și scris) – ca și în spațiul francofon – se bucură de recunoaștere instituțională, există o mare varietate de orientări. În timp ce teoriile poststructuraliste ale discursului (v. Stuart Hall 1980, Nikolas Rose 1996 etc.) predomină în științele sociale, orientările lingvistice ale analizei discursului au urmat linia semioticii sociale (v. M.A.K. Halliday 1978, Gunther Kress și Theo van Leeuwen 1996 etc.), sociolingvisticii (John Sinclair și Malcom Coulthard 1975; Malcom Coulthard 1977, Michael Stubbs 1983 etc.), pragmaticii (Gillian Brown și George Yule 1983, Michael Hoey 2001, Ken Hyland 2005, Henry Widdowson 2007) și lingvisticii corpusului (John Sinclair 2004, Paul Baker 2005 etc.). Esența principiilor Școlii anglo-saxone este dată de faptul că discursul poate influența societatea, iar societatea poate influența constituirea și vitalitatea

discursului; de aici, majoritatea studiilor și cercetărilor au mizat pe faptul că ar putea fi descoperită o formulă prin care discursul să poată avea un impact mai mare la nivel social, fiind considerat un mijloc de manifestare a puterii și controlului. Astfel, de exemplu, pentru John Sinclair și Malcom Coulthard (1975) interesul focal nu mai este reprezentat de structura gramaticală a frazei - discursul operând la nivel transfrastic -, ci de funcția discursului ca mod de acțiune al acestuia la nivel social, unitatea minimală de analiză devenind actul (de limbaj) care corespunde din punct de vedere formal frazei.

În ceea ce privește abordarea discursului din punct de vedere al *analizei conversaționale,* a fost introdusă noțiunea de *discurs în interacțiune*, rezultat al discursului la care iau parte minim doi interlocutori. Astfel, analiza conversațională aduce noutăți din punct de vedere al analizei generale a discursului implicând în procesul de creare al mesajului și de generare a sensului minim doi participanți prin a căror conexiune / colaborare sunt atinse obiectivele și efectele scontate. Prin urmare, granițele analizei discursului par să se extindă, iar factorii implicați sunt din ce în ce mai numeroși.

Ca și în Franța, numeroși cercetători împărtășesc un interes critic pentru reflectarea puterii în discurs și pentru distribuția inegală a puterii în societate, în special reprezentanții *analizei critice a discursului* (En. *Critical Discourse Analysis* – CDA, v. Norman Fairclough 1992; Ruth Wodak 1989 etc.), cu reverberații pe întreg continentul (Ruth Wodak și Michael Meyer 2004; Teun van Dijk 1985, 2009 etc.) și pe alte continente în spațiul anglofon.

Norman Fairclough (1992), recunoscut drept unul dintre fondatorii *analizei critice a discursului*, definește *analiza conversațională* în termenii analizei discursive, ce urmărește sistematic relații adesea neclare de cauzalitate și determinare între

- practică, evenimente și texte discursive și
- structuri, relații și procese sociale și culturale ample.

Analiza vizează modul în care practicile lingvistice și producția textuală sunt modelate ideologic de relațiile de putere și de luptele pentru dobândirea sau menținerea acesteia, precum și felul în care interacțiunile dintre discurs și societate contribuie la consolidarea raporturilor de putere și la reproducerea hegemoniei.[7]

Cu toate acestea, pentru lingvistul britanic, analiza discursului este considerată incompletă în absența unei abordări care să includă o investigație detaliată a caracteristicilor formale ale textului, o interpretare riguroasă a relațiilor ce se stabilesc între text și procesul de creație și interpretare a

[7] În original: „discourse analysis which aims to systematically explore often opaque relationships of causality and determination between (a) discursive practice, events and texts, and (b) wider social and cultural structures, relations and processes; to investigate how such practices, events and texts arise out of and are ideologically shaped by relations of power and struggles over power; and to explore how the opacity of these relationships between discourse and society is itself a factor securing power and hegemony (Fairclough 1992, p. 135).

textului, precum și o explicație elaborată a conexiunilor dintre interacțiunile discursive și contextul social. Această viziune nu se rezumă la aspectele aparente ale discursului, ci explorează profunzimea influențelor sociale care asigură existența și impactul social al acestor fenomene lingvistice.

Aceste etape esențiale ale analizei critice sunt strâns conectate cu cele trei nivele ale discursului. Primul nivel este cel al *condițiilor sociale* care stau la baza apariției discursului, incluzând aspecte precum contextul istoric, social și cultural în care este produs acesta *(explicarea*). Al doilea nivel explorează procesul de *producere* și *interpretare* a discursului, evidențiind modul în care discursul este creat și interpretat de către vorbitori în contextul interacțiunii sociale *(interpretarea).* Al treilea nivel se concentrează pe analiza detaliată a textului discursiv în sine, inclusiv a structurii sale formale, a proprietăților lingvistice și a modului în care acestea contribuie la construcția sensului și la impactul social al discursului *(descrierea)* (Fairclough 1989, p. 24-26). Astfel, analiza critică a discursului oferă o perspectivă amplă asupra modului în care discursurile sunt modelate de dinamica socială și culturală și, totodată, contribuie la configurarea acesteia.

Consolidând această idee, specialiștii aparținând școlii anglo-saxone pledează pentru deconstrucția discursului pentru a identifica texte specifice anumitor contexte sociale. În acest sens, după cum subliniază Carmen Caldas-Coulthard (1997, p.13), analiza critică a discursului plasează textele în anumite contexte sociale și identifică factorii de control la nivel extralingvistic.

Ideea că în spatele discursului acționează în mod invizibil diferite forțe sociale este larg acceptată, după cum declară și Norman Fairclough (1995), atunci când dorește explicitează nu doar interconexiunea, ci și contradicțiile și opozițiile dintre practicile discursive și practicile sociale conexe (Reisigl și Wodak, 2001, p.33). Nu există însă o metodologie unitară în analiza critică a discursului, în pofida acestui fir roșu.

Principiile fundamentale ale programului comun de cercetare inițiat de Ruth Wodak și Norman Fairclough în 1997, și ulterior revizuite și adaptate în lucrările lui Wodak din 2004 și în colaborarea cu Paul Chilton în 2005, sunt fundamentate pe o abordare critică a analizei discursului, cu un accent pe activism și emancipare. O primă caracteristică esențială este orientarea către probleme sociale (Wodak, 2004). Aceasta implică selectarea unei tematici sociale relevante și de actualitate, cum ar fi rasismul, sexismul, discriminarea sau inegalitatea socială, pentru a compila un corpus de analiză care să permită examinarea modului în care această problemă este tratată în diverse forme discursive, inclusiv în mass-media. Complexitatea problematicii sociale face dificilă abordarea completă și satisfăcătoare doar prin analiza aspectelor discursive. Prin urmare, este nevoie să se investigheze modul în care discursurile contribuie la perpetuarea sau contestarea acestor probleme sociale, evidențiind interacțiunile complexe dintre limbaj, putere și dinamica socială.

În general, reprezentanții Școlii anglo-saxone a analizei discursului sunt considerați ca având abordări eclectice – de exemplu, Stefan Titscher, Michael Meyer, Ruth Wodak și Eva Vetter în *Methods of Text and Discourse Analysis* (2000 / 2012). Sub influența Școlii anglo-saxone a analizei discursului, cercetători din Noua Zeelandă și-au adus și ei contribuția la dezvoltarea domeniului analizei discursului – de exemplu, Maria Stubbe, Chris Lane, Jo Hilder, Elaine Vine, Bernadette Vine, Meredith Marra, Janet Holmes și Ann Weatherall în *Multiple discourse analyses of a workplace interaction* (2003). În Australia, David Nunan în *Introducing discourses analysis* (1993, p.7), recunoscut în special pentru contribuțiile în domeniul lingvisticii aplicate - în studiile de metodica predării limbii engleze -, declară că obiectivul primar al analizei discursului este acela de a identifica și de a interpreta regularitățile și patternurile gramaticale, semantice și pragmatice ale discursului.

1.5. Școala americană a analizei discursului

Școala americană a analizei discursului este tributară în mare măsură comportamentismului sau behaviorismului, ca model de descriere și justificare a interacțiunilor pe care o persoană le dezvoltă și stabilește în mediul în care trăiește. În acest climat de opinie, Școala americană a introdus în lingvistică ideea că trebuie explicat în mod obiectiv comportamentul unei persoane, pe baza stimulilor și factorilor externi la care aceasta este supusă. Omul și mediul în care acesta își desfășoară activitatea au devenit elemente față de care Școala americană și-a focusat atenția în vederea identificării elementelor de analiză a discursului.

Cercetătorii americani Edward Sapir (1921, 1949) și Leonard Bloomfield (1933) pot fi considerați ca fiind principalii fondatori ai lingvisticii structurale americane, iar lucrarea relativismului lingvistic propusă de Edward Sapir și Benjamin Lee Whorf, cunoscută și sub denumirea de *teza relativității lingvistice sau ipoteza Sapir - Whorf*[8], susține că decupăm diferit realitatea extralingvistică (în sens antropomorfic) și o reprezentăm mental în funcție de limba pe care o vorbim. Relativitatea lingvistică se află în strânsă legătură cu preocupările la nivel semiotic pentru relația dintre limbaj și gândire și cu preocupările la nivel discursiv cu privire la modul în care modelele de utilizare a limbajului în diverse contexte culturale pot afecta cogniția. Cert este faptul că limba este interdependentă de latura cognitivă în scopul atribuirii unui sens vieții reale astfel încât individul să se poată ghida independent. Mai mult, limba nu trebuie privită strict ca un proces prin care sunt produse sunete / cuvinte asociate unor elemente fizice, prin limbă trebuie să înțelegem semnificația – altfel spus, utilizarea limbajului și concepția despre lumea înconjurătoare întrețin o relație dialectică. De aici putem concluziona faptul că limba trebuie văzută ca formă de organizare mentală, care ulterior ne face posibilă adaptarea la mediul social.

[8] V. John A. Lucy. 2015. „Sapir-Whorf Hypothesis", *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences,* p. 903-906.

De asemenea, în S.U.A., antropologia și sociologia au jucat un rol esențial în dezvoltarea analizei discursului prin atenția deosebită acordată condițiilor de apariție și de circulație a textelor și strategiilor de producere și receptare / interpretare a textelor. Mai exact, este recunoscută influența exercitată de sociolingvistica internațională (avându-i ca reprezentanți de marcă pe John Gumperz și Ervin Goffman), de etnografia comunicării (în special, Dell Hymes 1972), de pragmatică (în special, teoriile politeții – Penelope Brown și Stephen Levinson 1987), de analiza conversației (etnometodologie – Sacks, Schegloff și Jefferson 1974 etc.), de sociolingvistica variaționistă (în special William Labov 1963, 1972; John Gumperz 1982). De menționat și faptul că școala americană asimilează preponderent discursul mesajelor orale (En. „everyday spoken discourse").

Zelling Harris în *Analiza discursului* (1952) consacră această sintagmă și precizează că analiza discursului se ocupă de studiul fenomenelor de coerență și coeziune textuală. Această accepțiune va fi ulterior criticată de alți cercetători pentru că exclude mecanismele eterogene de reglare comunicațională în care fenomenele lingvistice sunt corelate cu factorii psiholingvistici, cognitivi și sociolingvistici.

Sub influența lui Noam Chomsky, putem afirma că s-a constituit o direcție clar delimitată și anume *analiza generativă a discursului*. Noam Chomsky in *English Syntax* (1965) făcea o afirmație programatică: dintr-un număr finit de cuvinte putem forma un număr infinit de fraze în virtutea creativității lingvistice. Astfel, acesta propune o gramatică generativă cu ajutorul căreia să fie descrisă competența vorbitorului (nativ) ca mod de organizare a limbajului. Kenneth Pike (1967) și alți lingviști asociați cu *Summer Institute of Linguistics* au dezvoltat un model similar bazat pe funcțiile propoziției și structura discursului, pe care au numit-o *gramatică tagmemică*.

În această abordare orientată lingvistic mai degrabă decât sociolingvistic sau sociologic, accentul se pune pe identificarea regularităților de tip „formal" la nivel transfrastic. Tot în cadrul Școlii americane a analizei discursului, primează ideea că orice enunț este alcătuit din două niveluri, primul fiind unul de suprafață indicând modul în care este organizată propoziția sau fraza, iar cel de-al doilea nivel, de adâncime, este reprezentat de modul de comprehensiune a respectivului mesaj.

Deborah Schiffrin în *Approaches to discourse* (1994, p.416 *et passim*) definește *discursul* drept o serie de „enunțuri ca interacțiune socială" (En. „utterances as social interaction") și insistă asupra dimensiunii interacționale pronunțate a *analizei discursului*, indicând următorii parametri:

- abordarea empirică;
- coerența discursului nu se limitează la forma și sensul lingvistic; coerența contribuie la negocierea sensului în interacțiunea dintre participanți;
- structura, semnificația și impactul discursului se definesc activ și interactiv.
- enunțurile sunt secvențiale, adică, produse și interpretate în anumite contexte locale ale altor enunțuri;

- locutorii selectează diverse strategii și mijloace în funcție de:
  - ✓ intenție;
  - ✓ anumite convenții pentru detectarea intenției locutorului;
  - ✓ semnificațiile și funcțiile formelor lingvistice în contextele emergente;
  - ✓ contextul secvențial al altor enunțuri (interdiscursul, cu alte cuvinte);
  - ✓ tipul de discurs;
  - ✓ contextul macrosocial în care se produce actul de comunicare;
  - ✓ sistemul cultural.

În spațiul american, există tendința evidentă de a analiza discursul ca set de idei care circulă și practici sociale care includ anumite moduri de exprimare. Legăturile dintre fenomenele discursive și sociale sunt explorate într-o mare varietate de contexte, inclusiv instituționale – discursuri specializate. Sintetizând, în cadrul Școlii americane a analizei discursului, accentul este pus pe capacitatea utilizatorului lingvistic de a înțelege sau transmite un mesaj (din punct de vedere intelectual și/sau comportamental), cât și pe modul în care este organizat un discurs astfel încât funcția acestuia să fie îndeplinită.

1.6. În căutarea numitorului comun

Sintetizând cele prezentate în cadrul expunerii succinte a celor trei mari școli care s-au ocupat de analiza discursului, pe care le-am divizat, mai mult sau mai puțin arbitrar, în Școala franceză, Școala anglo-saxonă și Școala americană pe criteriul teritorialității (nu disciplinare ci geografice mai degrabă), putem afirma că principalul obiectiv a fost cel de a demonstra rolul și importanța discursului în societate ca factor de putere cu capacitate de influență. De asemenea, un alt fir roșu l-a care s-a făcut referire este dat de modalitățile prin care un discurs poate fi descompus astfel încât să fie vizibile elementele lingvistice recurente (morfologice, sintactice, semantice și pragmatice) care îl structurează și definesc.

Emitem și ipoteza că școala de gândire a căutat secretul unui discurs ideal, cu impact social crescut, încercând să detecteze și mecanismele socio-culturale și cognitive relevante. Revenind la afirmația lui Noam Chomsky (1965), că dintr-un număr finit de cuvinte un vorbitor este capabil să formuleze o infinitate de fraze noi, este greu de conceput faptul că se va găsi o soluție general valabilă și unanim acceptată, un tipar unic de caracterizare a discursului, mai ales dacă luăm în considerare și teza relativismului lingvistic.

Numitorul comun al diferitelor orientări (școli) ale analizei discursului este dat, în primul rând, de postulatul că sensul este un produs al practicilor sociale. Sensul, cu alte cuvinte, nu trebuie înțeles

ca o proprietate inerentă a enunțurilor sau a textelor. Sensul este construit, rezultând din utilizarea limbajului în contexte specifice, în procesul de interacțiune a participanților la discurs. De menționat și faptul că participanții pot fi prezenți fizic la o interacțiune – de exemplu, într-un cadru instituționalizat sau putem considera participarea generarea sensului în cadrul unei comunități mari unde nu toți participanții vor fi prezenți fizic sau vor fi prezenți în același timp sau vor contribui în aceeași măsură. Aducem ca exemplu practicile discursive media – orale, scrise sau multimodale – care permit unui număr mare sau mic de participanți să comunice în situații față în față sau mediate prin texte scrise (cum ar fi presa, televiziunea, website-urile, rețelele sociale).

Devine astfel evident faptul că de la începuturile constituirii sale în disciplină de studiu și domeniu de cercetare autonom în anii 1960, analiza discursului a cunoscut o evoluție importantă, ajungând să înglobeze o pluralitate de perspective interdisciplinare – este și motivul pentru care Johannes Angermuller, Dominique Maingueneau și Ruth Wodak (2014) pledează pentru instaurarea unei noi paradigme și anume *studii discursive* (En. *Discourse studies*) în loc de *analiza discursului*:

Discourse studies (abbreviated as DS) is, we believe, the result of the convergence of a number of theoretical and methodological currents originating in various countries (above all in Europe and North America) and in different disciplines of the social sciences and the humanities (linguistics, sociology, philosophy, literary criticism, anthropology, history…). Philosophy, history and the social sciences is said to have seen a 'linguistic turn' since the second half of the 20th century. Likewise, one could speak of a 'discursive turn' which goes hand in hand with cultural, visual and argumentative turns in the social sciences and humanities.

(Angermuller, Maingueneau și Wodak 2014, p. 1)

(*Studiile discursive (abreviere: SD) sunt, credem noi, rezultatul convergenței mai multor curente teoretice și metodologice provenind din diverse țări (mai ales din Europa și din America de Nord) și din diferite discipline în cadrul științelor sociale și științelor umaniste (lingvistică, sociologie, filosofie, critică literară, antropologie, istorie...). Se spune că filosofia, istoria și științele sociale au cunoscut o „orientare lingvistică" încă din a doua jumătate a secolului al XX-lea. De asemenea, s-ar putea vorbi de o „orientare discursivă" care merge mână în mână cu orientările culturale, vizuale și argumentative în științele sociale și științele umaniste.*- t.n.).

Figura 4. Tradiții intelectuale și arii interdisciplinare în studiile discursive

1.7. Competența discursivă – aspecte pragmalingvistice

Problematica discursului ca manifestare contextuală a limbajului, în raport cu instituțiile și puterea, a fost abordată de o serie de teoreticieni de marcă, printre care Michel Foucault în lucrarea sa *Arheologia cunoașterii* (1969; tradusă în limba română de Bogdan Ghiu în 1999). Filosoful francez face referite la ideea că puterea unui discurs poate fi direct proporțională cu capacitatea acestuia de a influența o societate dintr-o anumită perioadă de timp. În esență, discursul poate stabili praguri epistemologice, pot incuba și maturiza deplasări și maturizări ideologice, contextele de utilizare ale discursului devenind „câmpuri de constituire și de validitate" (Michel Foucault 1969/1999: 8).

Instituțiile, care adesea pot fi confundate în mod deliberat cu puterea, sunt generatoare de cunoștințe prin prisma discursului, de concepte ce se pot încadra ca ideologii sau viziuni asupra lumii care poziționează un anume factor la nivelul societății în funcție de tipul de discurs abordat. Astfel poate fi observată o interconexiune între răspunsul societății la stimulii transmiși cu ajutorul unui discurs și viziunea și ideologia nou asimilată. Relația de interdependență, de influențare reciprocă a conceptelor de *discurs, putere, instituție* și *societate* conduce la ideea că discursul influențează o societate și poate chiar să o definească între anumite limite.

Daniela Rovența-Frumușani (2004, p. 66 *et passim*) subliniază natura complexă a raportului de *putere,* distribuită de-a lungul a trei axe principale:

- *axa simetrie / asimetrie* – atunci când puterea este distribuită simetric, interlocutorii se poziționează pe picior de egalitate, făcând schimb de mesaje „în oglindă" (de exemplu, între prieteni sau colegi); dacă raportul de putere este asimetric (implicând o ierarhie) mesajele sunt diferite. Dinamica raportului de putere face posibil ca o relație ierarhică să gliseze spre una complementară.
- *axa distanță / proximitate* – din punct de vedere pragmatic, proximitatea se referă la relațiile marcate de solidaritate. La polul opus, distanța descrie raporturi formale, în majoritatea cazurilor.
- *axa convergență / divergență* între locutor – interlocutor, care „se poate actualiza la nivelul opiniei (acord / dezacord), intereselor (cooperare / competiție), afinității (atracție / repulsie), sentimentelor" (simpatie / antipatie, dragoste / antipatie, iubire / ură).

Este important de reținut faptul că orice raport de putere poate fi definit prin poziționarea relației pe una sau mai multe axe simultan – de exemplu, relația de prietenie este non ierarhică, de proximitate și de convergență. Un alt exemplu concludent poate fi reprezentat de problema, la nivel global, a pandemiei de SARS-COV2. Problematica gravității sau nu a acestui virus a făcut ca prin multitudinea discursurilor girate și / sau amprentate de diverse instituții (acreditate sau nu, în domeniul medical – putem vorbi aici de discursul hegemonic al Organizației Mondiale a Sănătății ca autoritate competentă în domeniu) care au abordat subiectul, societatea să fie divizată în cel puțin două mari tabere, cei care cred în existența acestui virus, respectiv, cei care neagă existența lui. În opinia noastră, acesta este un exemplu care evidențiază puterea discursului instituțional în a influența sau chiar a defini societatea. Prin puterea discursului trebuie să înțelegem că este necesar ca informațiile și cunoștințele transmise să fie veridice și conforme cu realitatea. Astfel, trebuie să oferim legitimitate informațiilor transmise, prin discreditarea și subminarea elementelor contradictorii care contravin principiilor legalității. Cu referire la exemplul oferit (pandemia SARS-COV2), în cadrul discursurilor care au dezbătut problematica, aceste aspecte sunt ignorate adesea, emițătorii ezitând să aducă legitimitatea informațiilor transmise, iar scopul final fiind de a influența prin manipulare. Pe scurt, raportul de putere în acest caz este asimetric, de proximitate (deși a fost accentuată distanțarea socială, a prevalat lupta pentru o cauză comună și solidaritatea la nivel global) și de convergență (cooperare).

De asemenea, studiile efectuate de-a lungul vremii privind rolul discursului au reușit să evidențieze faptul că interesul pentru discurs nu a reprezentat doar o sursă de inovație metodologică, ci a creat interfețe productive între științele sociale și științele umaniste. În acest climat de opinie, putem afirma că unul dintre obiectivele lucrării de referință în domeniu, *The Discourse Studies*

Reader. Main currents in theory and analysis, avându-i ca autori pe Johannes Angermuller, Dominique Maingueneau și Ruth Wodak (2014), este acela de a reduce decalajul dintre discursul teoretic și discursul analitic prin evidențierea multitudinii de legături dintre direcțiile și tradițiile care au reușit să facă din *discurs* un subiect interdisciplinar. Este cvasiunanim recunoscut faptul că discursul este una dintre acele noțiuni care, în ciuda eforturilor depuse de o masă mare de teoreticieni, nu a reușit să beneficieze de o teorie unitară. Practic, discursului îi sunt atribuite o serie de ipoteze împrumutate din diferite ramuri ale disciplinelor precum filosofie analitică, psihanaliză, teoria actelor de limbaj, etnometodologie, etc. Angermuller *et alii*. se raliază teoreticianului francez Michel Foucault, atunci când apreciază că discursul nu reprezintă doar gândul unei persoane pus într-un mesaj pentru a fi trimis celorlalți, societății, ci poate reprezenta chiar societatea prin influențarea ei din postura celui care (sus)ține discursul. În consecință, teoria discursului comportă trei elemente: putere, cunoștințe și subiectivitate, cu mențiunea că fiecare dintre acestea are un puternic impact la nivel social. Metodologic, cercetătorii subliniază faptul că analiza discursului trebuie privită ca un obiect complex de investigație, cu posibilitatea de a fi analizat din perspective diferite, cu focalizare pe cel puțin trei componente: limbaj, practică și context.

În elaborarea și prezentarea unui discurs, un rol extrem de important îl joacă limbajul care, în funcție de utilizarea sa de către vorbitor, poate influența reacția și comportamentul receptorilor. Mesajul transmis de către vorbitor poate valida sau poate fi în contradicție cu cunoștințele, credințele, valorile și atitudinile, rolul de echilibrare fiind jucat de către limbaj. Devine esențial astfel să fie activată *competența de comunicare* (un concept compozit, introdus de lingvistul antropolog Dell Hymes în 1972), care reprezintă capacitatea de a folosi limbajul într-o manieră adecvată, într-un număr cât mai mare de situații de comunicare. Competența de comunicare se dezvoltă în interacțiune și subsumează anumite reguli: gestionarea problemelor legate de „accesul la cuvânt”, sincronizarea mimicii cu propriile spuse sau cu cele ale interlocutorului, menajarea imaginii celuilalt, stăpânirea comportamentelor lingvistice legate de caracteristicile stilistico-funcționale ale tipului de discurs abordat etc.

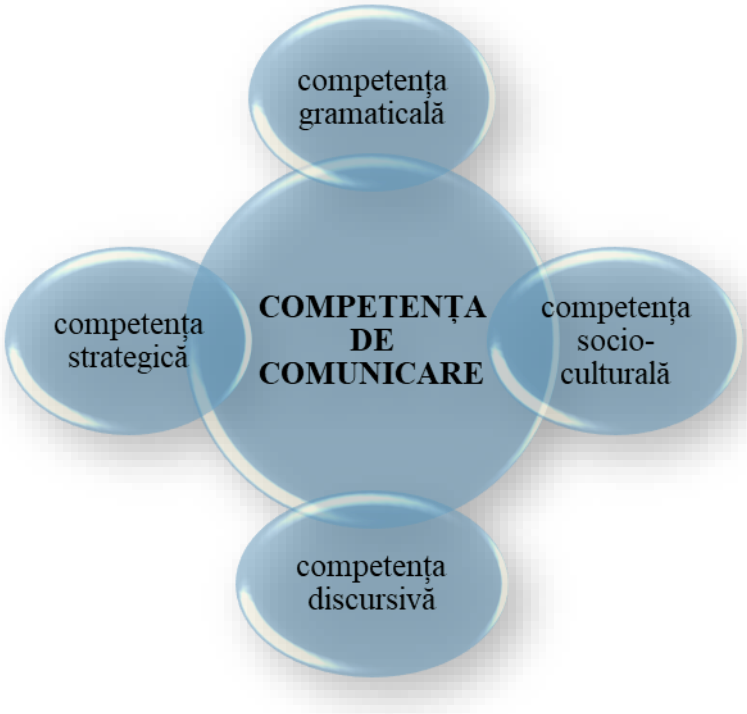

Figura 5. Competența de comunicare – modelul lui Dell Hymes (1972)

Competența de comunicare se alcătuiește din competența gramaticală, competența socio-culturală, competența discursivă și competența strategică. *Competența gramaticală* presupune cunoașterea și utilizarea regulilor care asigură acuratețea și fluența în comunicare. *Competența socio-culturală* descrie raportul de putere, relația de rol stabilită între participanți, dimensiunea temporală și dimensiunea spațială a comunicării etc. *Competența strategică* vizează capacitatea locutorului de a evita sau gestiona blocajele în comunicare prin strategii de simplificare, de explicitare, de exemplificare, de reformulare etc. *Competența discursivă,* văzută ca o componentă extrem de importantă a competenței de comunicare, se referă la capacitatea de a produce enunțuri adecvate unei formațiuni discursive bine determinate, fapt care presupune poziționarea corectă în raport cu alte formațiuni discursive concurente, astfel că această competență devine *interdiscursivă.* Păstrând distincția chomskyană dintre *competență* și *performanță* (*competence versus performance*, 1965; la rândul ei, bazată pe antinomia propusă de Ferdinand de Saussure între *langue et parole*), vorbim de actualizare ca mecanism de manifestare a competenței gramaticale în discurs. Limba se încadrează categoriei *general,* iar limbaj la *particular,* iar între limbă ca sistem și limbaj se situează *norma*, astfel utilizarea unei limbi în cadrul unui discurs are la bază *norma lingvistică*. În acest context, limba este un ansamblu de semne lingvistice încadrate într-o schemă de comunicare, prin care se elaborează și se fixează forme de cunoaștere. Pe cale de consecință trebuie înțeles faptul că:

[...] interdiscursul primează asupra discursului, că există un ansamblu de constrângeri semantice globale active pe toate planurile (vocabular, tematică, instanțe de enunțare, intertextualitate etc.), dar mai ales că discursul trebuie conceput, mai ales, ca practică discursivă, respectiv ca o formă de înscriere „comensurabilă" în rețeaua instituțională și culturală a grupului pe care actul enunțării îl presupune.

(Rovența-Frumușani 2004, p. 73)

Dezvoltând în continuare o dimensiune pragmatică, aducem în discuție *actele de limbaj*, care se referă la acțiunile săvârșite prin intermediul limbajului sau, mai bine zis, se referă la utilizarea limbii în situații concrete de comunicare și pot fi decupate pe trei paliere de analiză: *actele locuționare,* responsabile de transmiterea de semnificații lexicale și gramaticale, *actele ilocuționare,* prin care se exprimă o intenție comunicativă și *actele perlocuționare,* prin care se intenționează realizarea unui efect asupra interlocutorului (Rovența-Frumușani 1999, p. 26-27). Din punct de vedere praxeologic, *genurile discursive* sunt definite ca *macro-acte de limbaj* alcătuite din *acte de limbaj elementare*. Un act de comunicare verbală este caracterizat prin două niveluri: *situațional* și *comunicațional* (Patrick Charaudeau 1995). În plus, diverși cercetători subliniază faptul că în orice interacțiune asistăm la un „joc subtil și constant de negocieri", manifestat prin a*cte care amenință imaginea* cum ar fi: amenințarea, ordinul, critica; acte de flatare a imaginii, care pun în valoare *fața* sau imaginea partenerului și *acte mixte* precum oferta, regula generală este aceea că emițătorul trebuie să „menajeze" imaginea interlocutorului și să își protejeze imaginea proprie (Dumitru Borțun și Silvia Săvulescu 2005, p.30 *et passim*).

Lingvistica discursului (poate mai corect lingvisticile discursului), în special lingvistica enunțării și pragmatica, interferează cu noua retorică de tip perelmanian subsumate unui proiect unic: analiza funcționării discursive, a eficacității discursive și de aici a dinamicii comunicaționale locutor / interlocutor.

(Rovența-Frumușani 2004, p. 15)

1.8. Spre o tipologizare a discursului

Daniela Rovența-Frumușani (2004, p. 76-77) definește tipurile discursive structurale, bazându-se pe teoriile funcționaliste de sorginte germană:

- *discursul narativ*, determinat de axa temporală, organizat secvențial și caracterizat de „cauzalitate cronologică (temporală și logică în același timp", dacă avem în vedere faptul că trama narativă presupune logica acțiunii raționale;
- *discursul descriptiv,* plasat pe axa spațială, „altfel spus pe epuizarea unei paradigme (nomenclaturi geografice, muzicale, arhitecturale etc.)";

- *discursul expozitiv,* marcat de analiza și / sau sinteza reprezentărilor conceptuale;
- *discursul instructiv,* cu funcție exortativă, de manipulare activă – de exemplu, ghiduri de utilizare, ghiduri turistice, materiale publicitare, prospecte farmaceutice, propaganda politică etc.
- *discursul argumentativ,* focalizat pe o luare de poziție, pe manifestarea unei afilieri ideologice, a unei adeziuni.

În mod evident, aceste tipuri nu există în stare pură, comportând o dominantă discursivă și, tot în mod evident, aceste tipuri fundamentale se regăsesc în discursurile specializate.

1.8.1. Discursul politic

Discursul politic nu este facil de circumscris, implicând concepte problematice și multidimensionale. Pornim de la premisa că discursul politic este cel mai cunoscut tip de discurs cu relevanță socială și cel mai frecvent întâlnit la nivelul societății contemporane, problematica socială putând figura în agenda politică, sub presiunea mediatizării. Astfel, ca definiție proprie dar deschisă spre a suferi modificări, discursul politic pare că urmează pașii unei strategii prin care se urmărește crearea unui mesaj prin utilizarea tuturor mijloacelor expresive (verbale, nonverbale și paraverbale) cu scopul de a fi înțeles și asimilat de o mare parte dintre receptori/destinatari/audiență și pentru ca aceștia să devină simpatizanți sau susținători ai respectivei platforme politice.

Discursul politic utilizează o serie de elemente din psihologia socială și comportamentală al căror principal rol este acela de a produce efecte la nivel cognitiv și afectiv-emoțional. Clasa politică percepe discursul ca principal instrument prin care se poate adresa maselor; prin discurs, politicienii au posibilitatea să-și împărtășească principiile, credințele, să expună viziuni asupra problemelor și metodelor de rezolvare a acestora astfel încât să poată rezona cu societatea văzută ca grup țintă sau audiență (în termeni pragmatici) – „miza discursului politic este instituirea unei anumite interpretări a realității, interpretare totdeauna dependentă de câștigarea puterii sau exercitarea ei” (Rovența-Frumușani 2004, p. 136).

Principala caracteristică a unui discurs politic este reprezentată de faptul că sunt abordate subiecte extrem de generale și variate, vizând aspecte ideologice precum securitatea cetățenilor, bunăstare și nivel de trai, sănătatea, viziuni pentru viitor, etc. Majoritatea discursurilor politice sunt bazate pe o ipoteză care este detaliat argumentată. Aceasta diferă în funcție de situația în care se află politicul, dacă este un răspuns la o afirmație a opoziției, o declarație de presă, dacă sunt expuse probleme la nivelul societății sau chiar un discurs politic într-o campanie electorală (propaganda). Toate acestea au ca etapă incipientă un fapt real sau un raționament plauzibil. Discursul politic este construit pe baza unei strategii cu obiective clar definite, în funcție de situația în care se află locutorul sau cel căruia i se adresează discursul (interlocutorul sau audiența). Mai mult decât atât, în cadrul

discursurilor politice se urmărește într-o anumită măsură dezvoltarea unei intrigi, a unei controverse prin găsirea unui adversar, a unui responsabil pentru situațiile mai puțin plăcute în care a fost pus electoratul. Această strategie generează o serie de controverse și emoții în rândul destinatarilor mesajului, de cele mai multe ori aceștia ajungând să empatizeze cu locutorul întrucât implicarea laturii emoționale a jucat și va juca un rol extrem de important în discursul politic.

Locutorii care prezintă sau susțin un discurs politic devin parte integrantă a mesajului, ei neputând fi identificați ca entitate separată față de ceea ce transmit interlocutorilor și societății și neputând să se limiteze la o comunicare neutră a mesajului în raport cu credințele, valorile și principiile personale (nivel ideologic și axiologic). De regulă, discursul politic nu este adresat adversarilor politici sau opoziției, acesta este destinat propriilor simpatizanți sau potențialilor simpatizanți, cu scopul de a clarifica o neînțelegere sau de a exprima un punct de vedere cu privire la un anumit subiect. De aceea, discursul politic este considerat unidirecțional și fără posibilitatea unei reformulări ulterioare sau schimbări de credințe, principii sau valori. Philip Chilton (2004) subliniază dimensiunea inerent strategică a discursului politic și importanța alegerilor lingvistice în influențarea interlocutorilor. Această observație reflectă modul în care discursul politic este proiectat pentru a atinge obiective specifice prin utilizarea meticuloasă a limbajului. Fiecare lexem și structură sintactică este ales pentru a maximiza impactul asupra audienței, demonstrând astfel puterea și eficiența strategiilor pragmalingvistice.

Teoreticienii care s-au aplecat în detaliu asupra analizei discursului politic au propus și o serie de tipuri de discursuri politice, care au propriile forme și contexte de manifestare. În lucrarea *Categoriile persuasive ale retoricii lui Aristotel,* Eugeniu Nistor (2014) aduce în discuție trei tipuri de discurs politic, mai exact: *discurs judiciar, discurs deliberativ* și *discurs demonstrativ*.

- În cadrul discursului de tip judiciar, receptorului îi este asigurat liberul arbitru în măsura de a decide și de a se poziționa față de mesajul transmis, prin raportare la evenimentele din trecut. Acest tip de discurs se regăsește în cadrul discursurilor făcute de către persoane specializate cu scopul de a judeca și analiza performanța liderilor. Discursul politic judiciar se axează pe demonstrarea faptului că acțiunile subiecților mesajului au fost întreprinse cu scopul de a asigura managementul acțiunilor în care aceștia au fost implicați. Prin urmare, discursul judiciar este de natură retorică (oratorică) și abordează un complex de elemente de susținere cu scopul ca dincolo de convingerile faptului că realizările s-au făcut conform declarațiilor, o etapă esențială este reprezentată de verificarea acestei credințe: „Discursul judiciar este caracterizat de un accent pe fapte trecute și utilizează argumente pentru a stabili adevărul și a susține acuzații sau apărări” (Nistor 2014, p. 45).

- În cadrul discursului de tip *deliberativ* se regăsesc discursurile electorale și parlamentare. Principala utilitate a acestora este legată de contextul în care un grup de persoane are capacitatea să ia o decizie în legătură cu o problemă comună la nivelul societății, cum ar fi de exemplu, aprobarea de legii sau numirea unor terțe persoane în funcțiile publice: „Discursul deliberativ este esențial în procesul democratic, deoarece el informează și influențează deciziile publicului și ale reprezentanților politici (Nistor 2014, p. 67).

Discursul de tip deliberativ se bazează pe manifestarea unei opinii pro sau contra unei idei de importanță recunoscută la nivelul societății și pe baza căreia se formează un set de argumente și premise. Mesajul este construit pe ideea de a apăra sau a fi împotriva a ceea ce se consideră a fi benefic sau dăunător pentru receptorii mesajului. Ca principal element caracteristic al acestui tip de discurs se regăsește argumentarea inductivă, care se bazează pe formarea ideilor transmise de la particular la general.

- Discursul de tip demonstrativ este un tip de discurs politic în care locutorul se adresează unui public care nu are putere de decizie semnificativă. Acest tip de discurs este unul de informare și argumentare a unor fapte sau acțiuni. Se aplică în situațiile premergătoare sau de încheiere a discursurilor descrise anterior, cu scopul de a întări argumentele și ideile care stau la baza obiectivelor generale ale unui discurs politic: „Discursul demonstrativ servește la consolidarea valorilor comune și la întărirea identității comunității prin elogierea sau critica unor persoane sau evenimente (Nistor 2014, p. 89).

Analiza tipurilor de discursuri politice, conform categoriei persuasive ale retoricii lui Aristotel, dezvăluie complexitatea și diversitatea comunicării politice. Discursurile judiciare, deliberative și demonstrative, fiecare cu propriile forme și contexte, sunt esențiale pentru funcționarea eficientă a discursului politic. Prin studiul acestor tipuri, cercetătorii și practicienii pot înțelege mai bine strategiile retorice utilizate și eficiența și eficacitatea acestora.

1.8.2. Discursul religios

Am considerat ca fiind necesară o scurtă analiză a discursul religios pornind de la ideea că principala țintă a ambelor discursuri (politic si religios) este societatea și încercarea de a transmite un mesaj care să influențeze credințele și principiile fundamentale. Astfel, vom trece în agendă caracteristici și particularități ale discursului de tip religios astfel încât să obținem o bază de la care să putem trage concluziile necesare unei analize de tip comparativ a celor două tipuri de discurs (cu miză socială mare).

În cadrul discursurilor religioase există o puternică tendință de sensibilizare prin intermediul ethosului, asigurând astfel și componenta deliberativă. Ethosul, văzut ca imagine a locutorului sau emițătorului mesajului/discursului, se bazează pe un raționament deductiv, pornind de la premisa că

oratorii erau oameni educați, „cu carte", ale căror credințe, cunoștințe și personalitate le ofereau credibilitate atât *a priori* cât și în timpul enunțării discursului – în acest sens Rodica Zafiu identifică un ethos prealabil și unul discursiv, iar mesajul transmis de aceștia trebuia considerat ca fiind general valabil și asimilat de societate ca punct de referință. În cadrul discursului religios, în prim plan este și *pathosul*, al cărui obiectiv este acela de a persuada, de a convinge. Astfel, pentru obținerea reacțiilor dorite, se apelează la argumente de natură afectiv-cognitivă, prin adresarea la persoana I plural, emițătorul poziționându-se pe aceiași treaptă cu receptorii, într-un act de solidaritate lingvistică. Cu referire la remarca anterioară prin care oratorii religioși sunt persoane educate, poziționarea acestora la nivelul societății produce efecte pozitive în scopul atragerii de noi enoriași. Prin logosul religios, reprezentanții cultelor religioase fac apel la Divinitate, cu referire la funcția magică / incantatorie a limbajului și, în același timp, recurg la definiții, raționamente, explicații etc. (v. Roman Jakobson și Morris Halle 1971/2002; Rodica Zafiu 2021).

Discursul religios utilizează o multitudine de strategii persuasive, interogația reprezentând o forma clasică de captare a atenției și o metodă eficientă de convingere. Adresarea de întrebări retorice are atât un aspect pozitiv, cât și unul negativ, cu răspunsuri apreciate ca fiind în antiteză, aspectul negativ oferind un răspuns pozitiv și invers. Această strategie este utilizată cu scopul transmiterii unui mesaj clar, prin înțelegerea ideilor în raport cu întrebarea și răspunsul și subliniind poziția emițătorului față de cele prezentate. De asemenea, pentru accentuarea acestui aspect și amplificarea tendinței de apropiere față de auditoriu, în discursul religios sunt frecvente o serie de formule de adresare precum: *iubiți credincioși, fraților, credincioși ai Sfintei Biserici*, etc. (ceea ce pragmatic s-ar traduce prin deixis social).

Dacă ar fi să rezumăm discursul religios la un model comunicativ contemporan, putem preciza faptul că acesta se concretizează în trei dimensiuni retorice și anume triada *ethos-pathos-logos* fiind formula de discurs comun care prezintă cel mai mare succes în prezentarea discursurilor religioase actuale. Astfel, din perspectiva teoreticienilor și oamenilor Bisericii, discursul religios reprezintă principala formă de comunicare care are ca scop transmiterea adevărului despre credință unei mase de oameni. Ca orice alt text, este necesar ca discursul religios să îndeplinească aceleași funcții generale: informativă, expresivă, conativă, referențială, egocentrică, imperativă, și performativă (în terminologia propusă de Roman Jakobson 1965, preluată și dezvoltată și de lingviști români precum Angela Bidu Vrănceanu *et alii*. 1997). Pentru a fi înțeles și asimilat de auditoriu, discursul religios trebuie sa îndeplinească și să fie caracterizat de parametrii textualității descriși inițial de John Searle (1969): *coeziunea, coerența, intenționalitatea, acceptabilitatatea, informativitatea, situaționalitatea* și *intertextualitatea.*

Prin explicarea unor fapte morale și aspecte dogmatice se dorește crearea unui efect motivațional și educativ, astfel că discursul religios poate fi încadrat în genurile deliberativ și judiciar, genuri analizate anterior în cadrul discursului politic. Este important de precizat că emițătorii

discursului religios au capacitatea de adaptare sau de acomodare lingvistică a discursului în funcție de situația de comunicare (incluzând aici coordonate spațio-temporale, backgroundul participanților etc.). Astfel, se poate discuta despre un *context situațional*, care s-a demonstrat că prezintă un randament crescut comparativ cu tipul de discurs religios clasic care nu ia în considerare starea de moment a receptorilor și modul în care aceștia vor relaționa și reacționa la mesajul transmis de orator.

1.8.3. Discursul științific

Referitor la stilul științific este axiomatic faptul că cel mai adesea este folosit în articole, lucrări și cercetări științifice, acolo unde este întâlnit un număr mare de neologisme datorate avansării cunoașterii, termeni de specialitate, abrevieri, numere, formule, etc. Prin urmare, discursul de tip științific este unul pur informativ, fiind evitate pe cât posibil figurile de stil și ambiguitățile cognitive. Astfel, pentru că un discurs de tip științific să aibă impactul estimat este necesar ca destinatarii acestuia (cititori sau audiența) să fie familiarizați cu caracteristicile stilistico-funcționale ale limbajului de specialitate și să asimileze corect trăsăturile acestui tip de discurs complex (nonficțional, argumentativ, descriptiv, explicativ). Dacă luăm în considerare faptul că discursul științific poate circula și printr-un proces de vulgarizare a științei către cititori neavizați, care nu sunt experți în domeniu – luăm ca exemplu discursul medical în cazul pandemiei de Covid-19, în care informații de specialitate au fost transmise în timp real către populația planetei prin diverse canale de comunicare – atunci, putem afirma că transferul de informații și de cunoaștere presupune și o reformulare intralingvistică, prin neutralizarea parțială a terminologiei și reducerea gradului de formalitate. Un alt exemplu ilustrativ este reprezentat de discursul din domeniul tehnologiei informației – într-o eră a digitalizării și a globalizării, în care gadget-urile sunt omniprezente în viața cotidiană, în care rețelele sociale promovează constant limbajul tehnic, acest tip de discurs științific, specializat a devenit accesibil tuturor categoriilor socio-profesionale.

Trebuie menționat și faptul că pentru a avea un efect cât mai mare în rândul audienței, în cadrul discursului științific cel mai adesea sunt utilizate imaginile - o retorică și semiotică vizuală. Astfel, considerăm utilă trecerea în revistă a teoriei semiotice a lui Charles Sanders Peirce, care reprezintă un studiu filosofic al semnelor, prin care unui semn îi este atribuită o relație triadică, oferindu-i capacitatea de a fi numit *icon, indice* sau *simbol* (o teorie dezvoltată pe parcursul mai multor decenii și etape, prima etapă: 1867-1868, cea de-a doua etapă – 1903 și etapa finală între 1906-1910, Peirce propunând aproximativ 75 de definiții ale semnului lingvistic).

Din perspectiva semioticianului, un *icon* este un semn a cărui principală importanță este reprezentată de legătura de asemănare dintre acesta și obiectul pe care îl reprezintă, fiind în măsură să își păstreze semnificația chiar dacă obiectul pe care îl reprezintă nu poate fi transpus în viața reală

(un grafic, o diagramă). De asemenea, Peirce apreciază *indicele* ca fiind un semn care are ca principal rol stabilirea unei legături directe cu obiectul pe care acesta îl reprezintă (de exemplu, urma unui picior pe nisip, fumul ca o consecință a existenței unei surse de foc etc.). Nu în ultimul rând, urmare a studiilor lui Charles Sanders Peirce, s-a stabilit că *simbolurile* sunt semne ale căror relație cu obiectul pe care îl reprezintă este stabilită pe baza unor convenții, acorduri sau reguli general valabile și acceptate la nivelul unei societăți care le utilizează. Unul dintre cele mai simple exemple ale simbolurilor sunt cifrele. Utilizarea imaginilor într-un discurs de tip științific are ca principal efect crearea unei conexiuni între obiect și icon, informațiile referitoare la obiectul în sine devenind astfel mai ușor de transmis și acceptat. De asemenea, o diagramă va facilita întotdeauna definirea și clasificarea între icon și obiectul pe care acesta îl reprezintă. Astfel, inserarea de imagini / într-un text are proprietatea de a spori gradul de acceptare a acestuia. Evoluția tehnologică joacă un rol extrem de important în dezvoltarea și definirea unui articol științific, de exemplu, aspect ce ridică problema dinamicii sale identitare. Un alt avantaj dat de utilizarea tehnologiei avansate, smart (telefoane, tablete, laptopuri) este acela că discursul științific poate fi diseminat extrem de rapid și pe scară largă, iar principiile *icon, indice* și *simbol* pot fi încadrate mult mai ușor astfel încât societatea să poată beneficia de acestea în înțelegerea unui discurs științific.

În comparație cu tipurile de discursuri anterior abordate, se poate observa faptul că discursul științific nu are ca obiectiv implicarea interlocutorului sau auditoriului din punct de vedere afectiv-emoțional, principalul scop fiind cel de a informa. Pe de altă parte, prin argumentarea mesajului transmis, discursul științific dorește să facă vizibile societății idei, teorii sau principii demonstrate științific cu scopul de a atrage persoane interesate de domeniul abordat, care ulterior pot aduce plus valoare în domeniul cercetării.

Una dintre principalele zone unde se (re)găsește discursul științific este reprezentată de mass-media (reviste, ziare, publicații, etc.), al cărei obiectiv este informarea publicului larg cu referire la fenomene demonstrate științific și validate. Prin urmare, se urmărește ca numărul celor care aderă cât mai rapid la informațiile / ideile transmise să fie cât mai mare.

Mutațiile epistemologice sunt însoțite de mutații corelative în planul limbajului, dat fiind că noul stil de gândire sintetico-integrativ bazat pe concepte integratoare (semn, simbol, sistem, structură), discipline integrative (cibernetică, teoria sistemelor, teoria informației) și metode transversale (inter- și multidisciplinare) impune deplasarea accentului de la atomism la holism, de la aspectele statice la cele dinamice, altfel spus (cf. opoziția lui Emile Benveniste) de la semiotic (semnul izolat, produsul) la semantic (semnificația globală, discursul, producerea).

(Rovența-Frumușani 2004, p. 181)

1.8.4. Discursul publicitar

Termenul de *discurs* a fost subiectul multor teorii și sistematizări din diverse perspective. Din vasta bibliografie dedicată discursului publicitar, selectăm doar câteva referințe relevante pentru demersul nostru. *Discursul* este definit ca fiind „...totalitatea faptelor semiotice (relații, unități, operații, etc.) (...), pentru a desemna și procese semiotice non-lingvistice..." (Greimas, Courtès, 1979, p. 102). „Analiza discursivă (...) are ca obiectiv descrierea, pornind de la articulări semnificante în planul figurativ, a formelor profunde... care selectează valorile actualizate de discurs. Punerea în discurs se analizează ca interacțiunea a două dimensiuni ale limbajului: dimensiunea figurativă (descriptivă și reprezentativă) a lumii și dimensiunea tematică (clasificatoare și categorizantă)" (Greimas, Courtès, 1979, p. 69). Atunci când se referă la o temă globală unică (topic), discursul coincide fie cu un text (în cazul comunicării scrise), fie cu un ansamblu de texte.

Marcel Pérennec (2002, p. 6) subliniază importanța contextului în procesul de interpretare, evidențiind că înțelegerea unui enunț implică o re-creare activă care integrează diverși parametri discursivi și textuali. Procesul de interpretare trebuie să ia în considerare indicii contextuale, discursul având funcții bine definite în context.

În sensul cel mai larg, *discursul* poate fi definit ca o secvență continuă, structurată și coerentă de propoziții sau fraze utilizate în scris sau oral, fie în mod dialogic (centrate pe destinatar), fie în mod monologic (centrate pe emițător) (Bidu-Vrânceanu *et alii,* 2001, p. 184). Din perspectivă lingvistică, discursul este complementar textului. În timp ce textul poate fi restrâns la o singură unitate sintactico-semantică, discursul se manifestă printr-o structură transfrastică complexă, funcționând ca un eveniment comunicativ ce reflectă un comportament lingvistic individualizat. Pragmatica discursului, strâns legată de universul comunicării verbale, definește caracteristicile sale; astfel, discursul exprimă aspecte atât cantitative, cât și calitative, având un caracter orientat și intențional, cu o evoluție temporală. Este o formă de acțiune realizată prin intermediul actelor de limbaj, într-un mecanism interactiv și contextualizat (Maingueneau, 1998, p. 38-41).

Deoarece faptele discursive sunt realizate prin intermediul unei competențe generale de comunicare, un discurs implică trei dimensiuni esențiale: referențială (domeniul vizat); situațională (cadrul de producere și receptare); textuală (macrotexte, superstructuri). Discursul, în calitate de fenomen comunicativ și entitate semiotică, tinde să se confunde cu expresiile textuale în toate aspectele lor spațio-temporale, reflectând diverse modalități stilistice de exprimare, fie standardizate, individuale sau specializate. În această optică, analiza discursului publicitar reprezintă investigarea procesului prin care se identifică un obiect, un punct de vedere și un context discursiv specific, contribuind la generarea persuasiunii comerciale.

Discursul publicitar este definit ca un efort cotidian și direct de persuasiune, utilizat pentru promovarea unui produs sau serviciu în fața publicului țintă. Acesta poate adopta formă orală (prin reclame radio sau TV, videoclipuri postate în platforme sociale) sau scrisă (prin reclame tipărite sau bannere), manifestându-se simultan ca o formă demonstrativă și extensivă, fără limite precise. Producerea discursului publicitar necesită prezența unui emițător, a unui receptor și a unui context spațio-temporal distinct. Scopul imediat al discursului publicitar este „să convingă receptorul, să inducă o anumită reacție prelocuționară a mesajului și să genereze, în consecință, o atitudine favorabilă: achiziționarea produsului sau contractarea serviciului" (Bălănescu, 2003, p. 139). În majoritatea cazurilor, discursul publicitar este un construct mixt sau eterogen care din punct de vedere semiotic implică funcționarea sincretică a două componente: verbală și non-verbală. Această combinație este la rândul său plurivalentă senzorial (vizuală, auditivă, eventual olfactivă, gustativă sau tactilă), în funcție de canalul de transmitere a reclamei (Cvasnii-Cătănescu, 2003, p. 304-305).
Un text publicitar este adesea un text eterogen care îmbină componente lingvistice, plastice și iconice, formând astfel o *hiperstructură publicitară*. Această hiperstructură este denumită *iconotext publicitar* (v. Huțu (Dâlcu-Năstase) 2020). Toate aceste aspecte reflectă un izomorfism specific al textului și discursului publicitar, ambele având o natură procesuală ce implică relații, corelații și inter-relații.

Discursul publicitar este definit ca un tip de discurs public care se caracterizează prin următoarele trăsături:

- prezintă într-un mod cât mai succint un produs pentru a convinge publicul de importanța și utilitatea sa;
- are o difuzare socială pe scară largă;
- codul publicitar este familiar publicului;
- publicitatea se bazează pe un set de norme social acceptate și propune o imagine standard a bunăstării, un stil de viață ideal(izat);
- mesajele lingvistice, iconice și plastice sunt integrate în discursului publicitar, acesta fiind multimodal.

Aceste caracteristici subliniază complexitatea și coeziunea discursului publicitar ca formă distinctă de comunicare persuasivă și culturală.

În peisajul academic internațional numeroși lingviști au fost preocupați de intertextualitatea discursului publicitar (v. Patrick Charaudeau 1983, Angela Goddard 2002). Regăsim această preocupare și în peisajul academic românesc (v. Vasile Sebastian Dâncu 2001, Daniela Rovența Frumușani 2005, Alexandra Gherasim 2008, Melinda Izabela Achim 2019), intertextualitatea jucând un rol crucial în crearea sensului în mesajele publicitare, deoarece textul original la care se face referire a transmis deja un mesaj, iar al doilea text poate să îl extindă sau să îl schimbe. Angela

Goddard (2002) sugerează că, în cazul textelor publicitare, amintirea textului original și percepția referinței nu sunt atât de importante, iar „reclama nouă va fi doar enigmatică și asta e util: oamenii vor fi forțați să întrebe pe alții despre ce este vorba" (Goddard, 2002, p. 106). Astfel, obiectivul principal al reclamelor este atins indiferent dacă consumatorii își amintesc sau nu de textul original. Goddard susține că publicitatea ar trebui să genereze întrebări și discuții pentru a evita cea mai rea soartă a reclamelor: ignorarea. Aceste perspective subliniază importanța intertextualității în contextul publicității și modul în care aceasta poate influența percepția și răspunsul consumatorilor față de mesajele publicitare. Enunțul publicitar a avut rolul de a persuada și de a convinge, iar în prezent, discursul publicitar își asumă și funcții artistice și manipulatorii, realizate adesea prin intermediul intertextualității. În prezent, „discursurile media – inclusiv discursul publicitar – sunt percepute sub dublu aspect: mijloace de informare și, în același timp, de captare/seducție a receptorului" (Gherasim, 2008, p. 146).

Intertextualitatea reprezintă latura dialogică a discursului publicitar și este susținută de contextul discursiv. Astfel, creatorul de publicitate interacționează cu alte texte anterioare pe aceeași temă sau pe teme diferite, adaptându-le pentru a transmite mesajul dorit în mod eficient. Este important de menționat că discursul publicitar, spre deosebire de alte forme de discurs media, trebuie să fie concis și dens în informație, dar prin utilizarea intertextului, enunțurile publicitare pot dobândi o varietate de forme și interpretări. „Conceptul de intertextualitate este utilizat ca un instrument de construcție conștient utilizat de către autor... și ca un instrument folosit de către destinatar în procesul de interpretare a textului" (Răşcovan, 2018, p. 138). Astfel, procesul interpretativ este profund intertextual, implicând atât textul în sine, cât și relațiile semantice ale acestuia cu textul la care se face referire. Textul actual este perceput în contextul său de conexiune cu textul preexistent, iar această relație poate fi exprimată prin diverse tipuri de împrumuturi, aluzii sau reminiscențe textuale.

În mod evident, intertextualitatea își extinde influența în diverse domenii discursive, inclusiv în discursul publicitar contemporan. În acest context specific al publicității, intertextualitatea servește o funcție persuasivă subtilă, camuflată sub jocurile ludice ale limbajului.

Era emancipării câmpului vizual a determinat o schimbare semnificativă în domeniul publicității, trecând de la o focalizare exclusivă pe cuvinte la o predominanță a imaginilor în comunicarea lingvistică. Această tranziție se reflectă clar în utilizarea obsesivă a codurilor cromatice, precum culorile distinctive asociate cu diverse mărci: galben pentru Shell, roz pentru Wiz Air, albastru deschis pentru Air France, roșu pentru McDonald's și roșu-verde pentru benzinăriile Mol. Aceste culori contribuie la crearea unor identități de brand puternice. Codurile tipografice au un rol esențial în această orientare vizuală, utilizând efecte retorice care accentuează atractivitatea obiectelor prin manipularea dimensiunilor și volumelor. Codurile morfologice aduc o contribuție importantă

prin aproprierea obiectelor într-un mod care adesea minimizează componenta umană, reducând oamenii la rolul de spectatori pasivi ai mesajului publicitar.

Clifford G. Christians *et alii.* (2001) identifică mai multe dimensiuni comune ale expresiei publicitare orale care se aliniază acestor tendințe vizuale. Ei subliniază modul în care aceste elemente vizuale și textuale colaborează pentru a crea narațiuni publicitare persuasive, menite să captiveze și să influențeze audiența:

1. *Modelele alese*: Trebuie să fie memorabile; de obicei, acestea sunt frumoase, musculoase, grațioase sau adorabile, creând dorința de a fi ca ele.
2. *Cadrul*: Este splendid sau mai puțin atrăgător, în funcție de argumentația necesară pentru vânzare. Poate fi bogat, fantezist, exotic sau cu nisip; elegant sau clasic și plat; atent ales pentru a induce starea de spirit dorită a consumatorului.
3. *Culori*: Fața necurată este prezentată în culori terne, în timp ce părul revitalizat este arătat în culori vii. În publicitate, se preferă culorile care stârnesc emoții, fiind astfel provocatoare.
4. *Starea de spirit:* Exuberantă sau provocatoare, ori tristă sau plictisitoare (cel puțin până la utilizarea produsului din reclamă); aceasta trebuie să fie artistic armonizată cu muzica și cadrul.
5. *Imaginea grafică*: Fotografiile și imaginile aspiră la o realizare superlativă; montajul trebuie să fie clar, iar retușarea precisă. În plus, trebuie să existe o afinitate sensibilă între tipul de muzică ales și starea de spirit necesară.

În *Réthorique de l'image*, Roland Barthes (1993, p. 1417 *et passim*) abordează existența a trei niveluri în publicitate, unde se interferează: *mesajul lingvistic*, *mesajul iconic denotativ* și *mesajul iconic conotativ*. Imaginea publicitară este un sistem compus din două sub-sisteme percepute simultan*:* nivelul denotativ și nivelul conotativ. Umberto Eco (1998, p. 57) distinge cinci niveluri de codificare a mesajului publicitar: *iconic*, *iconografic*, *topologic*, *topical* și *entimematic*. Jacques Durand (1970) observă că publicitatea folosește o gamă completă de figuri retorice care în trecut erau considerate adecvate doar limbajului oral: *figuri de colocație* și *figuri paradigmice*. În discursul publicitar, putem identifica metafore vizuale, cum ar fi înlocuirea subiectului comercial – de exemplu, în reclame, țigările erau înlocuite – cu un cowboy la apus (vezi reclama Marlboro), doi alpiniști care ajung în vârf de munte (vezi reclama Camel), un om care ține un bob de grâu în mijlocul iernii (vezi reclama Hollywood) sau un vultur care zboară deasupra clădirilor înalte din New York (vezi reclama Winston). Prin comparație implicită, țigările asimilate calităților acestor obiecte (forță, plăcere în viață, prietenie, bucurie, autocontrol, libertate, prospețime, energie etc.).

În domeniul publicității, se utilizează o varietate de motive vizuale pentru a ilustra dorințele și aspirațiile consumatorilor. Aceste imagini sunt menite să traducă concepte abstracte precum libertatea, aventura, senzualitatea, securitatea, armonia, viața de familie împlinită, tinerețea, statutul social, luxul și altele. Utilizarea intensivă a imaginilor în detrimentul mesajelor lingvistice explicite are ca scop consolidarea atracției pentru produs. Publicitatea se bazează adesea pe sugestii implicite, lăsând să se înțeleagă ceea ce nu este exprimat explicit. În loc să afirme în mod direct superioritatea unui produs ("X este cel mai bun detergent, Y este cea mai bună băutură, Z este cel mai bun parfum"), reclamele explorează strategic cunoștințele și percepțiile publicului, creând un sentiment de complicitate și înțelegere profundă. Strategia argumentativă în construcția reclamelor nu se rezumă doar la afirmații directe. Succesul este adesea determinat de abordările indirecte, care permit publicului să simtă că face o alegere autonomă. Această abordare reflectă ideea promovată de Tadeusz Kotarbiński în *Treaty about well done thing*, conform căreia ceea ce este realizat cu succes în publicitate se obține prin mijloace indirecte. Este o strategie retorică a oblicității, în care se preferă metodele subtile pentru a evita impunerea asupra subiectivității publicului și pentru a angaja audiența într-un mod mai profund și mai captivant.

1.8.5. Discursul social

În esența sa, discursul social este perceput ca un complex de interpretări, semnificații, idei și principii despre lumea înconjurătoare. Discursului social intersectează diverse tipuri de discurs, cum ar fi conversația, discursurile mass-media, sloganurile politice, cercetările științifice. În societatea de astăzi, sursa puterii unui grup sau a unei instituții depinde de modul în care aceștia dețin controlul asupra discursului sau a comunicării publice - controlul discursului și al comunicării publice reprezintă resurse simbolice la fel de importante precum cunoașterea și informația. Instituțiile care dețin cel mai bine controlul asupra discursului și comunicării publice sunt cele mai puternice și devin hegemonice.

Analiza critică a discursului social reprezintă perspectiva critică care poate fi întâlnită în toate domeniile în care discursul este materializat, inclusiv gramatica vorbirii, analiza conversațională, pragmatica retorică, stilistică, analiza argumentării, analiza discursului multimodal etc. Analiza critică a discursului are, printre altele, următoarele proprietăți generale:

- abordează problemele sociale;
- relațiile de putere sunt reprezentate în discurs;
- discursul constituie societatea și cultura;
- discursul are implicații ideologice;
- discursul are o dimensiune evolutivă, istorică;

- relația dintre text și societate este una mediată;
- analiza discursului este interpretativă și explicativă;
- discursul este o formă de acțiune socială.

O definiție globalizantă a ceea ce înseamnă *discurs social* se poate regăsi în studiile teoreticianului și lingvistului belgiano-canadian Marc Angenot (1988, p. 88), care sub patronajul ideologic al Școlii franceze, consideră că discursul social este „ tot ceea ce se spune și se scrie într-un anumit moment al evoluției societății, tot ceea ce se tipărește, se expune public sau se prezintă în mediile electronice". Astfel, dacă analizăm punctul de vedere al teoreticianului Marc Angenot, ajungem la ideea că discursul social este un discurs integrator, în cadrul căruia celelalte tipuri de discursuri sunt subansambluri interactive. Tot ceea ce se spune sau se scrie (și se transmite pe diverse canale de comunicare) cu referire la o anumită temă, fie ea de natură politică, științifică, religioasă etc., reprezintă un discurs social. Nu putem nega faptul că într-o anumită măsură suntem de acord cu acesta, luând în considerare faptul că obiectivul oricărui discurs este cel de a crea o conexiune între orator și publicul auditor – în acest caz, societatea. Astfel, toate discursurile pot fi considerate ca fiind sociale deoarece interlocutorul / auditoriul este același, intenția locutorului fiind în mare măsură aceiași, respectiv de a influența, de a informa sau a pune în evidență anumite aspecte.

În cadrul discursurilor sociale contemporane se întâlnește un conglomerat de subansambluri care au ca principal obiectiv transparentizarea mesajului și crearea de noi conexiuni astfel încât auditoriul să fie capabil să înțeleagă cât mai rapid si mai ușor care este esența mesajului. În cadrul discursului social sunt folosite texte transferabile al căror impact asupra societății s-a dovedit a fi unul ridicat. Astfel, crearea unui discurs social ține cont de caracteristicile comunității lingvistice pentru a putea expune textele sociale cu putere mare de influență, precum citatele, proverbele, ideile sau argumentele care fac interlocutorul / auditoriul să răspundă pozitiv la discursul la care participă. Construirea discursurilor se face pe baza celorlalte discursuri deja existente prin utilizarea unui standard predefinit care este introdus, de cele mai multe ori, involuntar în cadrul textului nou. Astfel, spre exemplu, utilizarea proverbelor cu înțeles de sine stătător și valoare socială, ca preconstrucție în cadrul unui discurs, duce la adăugarea de plus valoare mesajului în ideea că o mare parte a auditoriului cunoaște reprezentarea respectivului proverb și o atribuie textului prezentat, poziționându-se față de respectivul mesaj. Acest fenomen are loc datorită faptului că, în procesul de elaborare a unui discurs ne folosim de toate cunoștințele pe care le deținem, astfel încât mesajul să devină cât mai ușor de asimilat de către publicul țintă.

Dacă vom încerca să considerăm discursul drept un tip de comunicare monologică, această idee poate fi contestată prin faptul că discursul aparține unui univers social și nu unei forme de

comunicare lingvistică, ceea ce îi conferă un caracter dialogic. Discursul oferă autorului / locutorului un rol în societate, prin poziționarea sa față de membri ai aceluiași mediu social. Discursul social devine un mesaj polifonic care are capacitatea să facă parte din memoria discursivă, din conștiința socială și ideologică la care face referire la un mesaj specific.

Dacă anterior am făcut referire la ideea teoreticianului Marc Angenot (1988) prin care discursul social este integrator pentru celelalte tipuri de discurs, trebuie să recunoaștem și faptul că discursul social este sub impactul puternic al altor tipuri de discurs. În acest sens, vom aduce câteva clarificări prin exemplificarea puterii de influență a mass-media în cadrul discursului social și problemele pe care mass-media le poate genera din perspectiva capacității uriașe de dezinformare pe care aceasta o deține. Odată ce mass-media, televiziunea, site-urile de socializare, blogurile personale, publicațiile precum ziare sau reviste etc. au început să dețină un volum de informații tot mai mare, acestea au devenit principala sursă de informare la nivel global. În ceea ce privește prezența dezinformării în mass-media, ziarele, radioul, revistele, televiziunea și din ce în ce mai mult, internetul, sunt medii sau canale prin care se influențează opinia publică, principiile, credințele și motivația societății. Faptul că ne prezentăm ca fiind din ce în ce mai dependenți de tehnologie, în scopul de a fi informați și la curent cu tot ceea ce se întâmplă la nivel global, ajungem să creditățm tot ceea ce mass-media sau mediul electronic furnizează și cu atât mai mult cu cât subiectele par să fie mult deconectate de la o realitate veridică. Altfel spus, dezinformarea poate reprezenta o strategie prin care se dorește a fi schimbate principiile, atitudinile, credințele, convingerile, trăirile și comportamentul societății fără a apela la mijloace violente.

Conform autorului cărții *Tratat de dezinformare. De la calul troian la internet*, Vladimir Volkoff (2009, p. III), dezinformarea este definită ca fiind „Tehnică permițând furnizarea de informații generale eronate unor terți, determinându-i să comită acte colective sau să difuzeze judecăți dorite de dezinformatori". Cu toate că autorul consideră încă valabilă această definiție, revine cu o alta pe care o consideră mult mai generală și cu o mai mare cuprindere pentru domeniile actuale ce pot fi vizate de o astfel de strategie. Cea de-a doua definiție oferită se bazează pe ipoteza că „Dezinformarea este o manipulare a opiniei publice, în scopuri politice, folosind informații tratate cu mijloace deturnate" (Volkoff 2009, p. 25).

În sinteză, discursul social este un concept multidimensional, care are obiective variate în funcție de intenția celor care îl pun în acțiune către un public țintă, astfel încât acesta are capacitatea să influențeze sau să schimbe principii, idei sau credințe într-o societate bazată pe consumul de informații și pe nevoia tot mai crescută de a ști.

1.8.6. Discursul instituțional

Analiza discursului relevă, prin studiul textelor, acea lume antagonică complexă, care stă la baza discursului, pe care locutorul o prezintă de multe ori ca o „lume reală", deși nu este întotdeauna luată ca atare de către interlocutor. Strategiile verbale de persuasiune au, în acest sens, obiectivul de a depăși această contradicție, încercând să prezinte discursul locutorului (în cazul nostru, discursul instituțional) ca fiind unul veridic. Scopul este de a acționa asupra celuilat prin intermediul cuvintelor, întrucât discursul instituțional, nu doar cel politic sau publicitar, încearcă să persuadeze, să convingă, să cucerească publicul țintă / auditoriul (în cazul universităților, elevii din clasele terminale, studenții, partenerii sociali etc.) În același timp, dacă ne raportăm la sfera discursului instituțional, atunci lumea cuvintelor nu este subiectivă, ci una obiectivă, a realităților și a formelor de comportament social.

În sens larg, *discursul instituțional* aparține sferei comunicării publice și are la bază interacțiunea dintre o instituție și auditoriul său (intern și extern). Atunci când facem referire la *instituție,* avem în vedere entitățile cu caracter politic, administrativ, educațional, economic etc., cu un impact major asupra sistemului social. La fel ca discursul politic și discursul publicitar, discursul instituțional îmbracă mai multe forme și canale de comunicare (oral, scris).

Analiza conceptului de *discurs* implică o varietate de puncte de vedere din diferite direcții de cercetare lingvistică (teoretică și aplicată), care pun discursul, mai ales daca avem în vedere perspectiva pragmalingvistică, în relație cu *fraza, enunțul* și *textul*. *Analiza discursului social* (*instituțional*) este un tip de cunoaștere, de la care și prin care se analizează un discurs, un text sau limbajul (Rus 2002, p. 87-89). Această analiză, în actualitate, solicită un cadru interdisciplinar combinând lingvistica clasică, pragmatica, semiotica, antropologia, sociologia, în măsura în care să permită identificarea relațiilor existente între structurile semnificației și contextul social / instituțional / politic și realitățile sociale, culturale etc.

Teoriile și metodele utilizate în studierea textelor sau în studierea discursului sunt în mare parte împrumutate și aparțin altor discipline; dar, în ciuda acestui fapt, diferă de disciplinele donatoare, în măsura în care discursul este prezentat ca un studiu combinat al structurilor lingvistice și sociale sau, mai bine spus, oferă o interpretare contextualizată a limbajului (Sălăvăstru 1999, p. 91). În analiza discursului un rol important este atribuit actorilor sociali sau participanților la discurs, care iau parte la interacțiunea verbală. În acest sens, Oswald Ducrot (1980, 2009) introduce distincția dintre *vorbitorul empiric* (cel care realizează enunțul), *locutor* (cel care are responsabilitatea discursului) și *enunțiator* (însărcinat cu „punctele de vedere" pe care le susține enunțul și care nu coincide în mod obligatoriu cu cel al locutorului; existența unor enunțiatori multipli conduce la polifonie) (Dumitru Borțun și Silvia Săvulescu 2005, p. 36).

De asemenea, atunci când analizăm un discurs public, trebuie să distingem între *argumentare* și *demonstrația logică a adevărului unui enunț* sau *a validității unui raționament,* pentru că mecanismele procesului de argumentare aparțin limbilor naturale, iar cele ale demonstrației aparțin

logicii. Astfel *argumentarea* reprezintă un ansamblu de tehnici „de legitimare a credințelor și a comportamentelor", prin care se urmărește influențarea, transformarea sau întărirea credințelor, comportamentelor auditoriului sau colocutorului (Dumitru Borțun și Silvia Săvulescu 2005), prin convingere sau persuadare, cu scopul de a crește adeziunea publicului la tezele prezentate de subiectul vorbitor, prin sugestie și / sau emoție.

Din acest motiv, analiza discursului instituțional nu se prezintă ca o analiză unidimensională. În ea se întâlnesc diferite nivele și dimensiuni care, la rândul lor, cer instanțe diferite de analiză. Printre aceste dimensiuni amintim gramatica (morfologia, sintaxa), semantica și pragmatica (în interiorul căreia se regăsește teoria actelor de limbaj care este cea mai „bogată", datorită capacității sale de a pune în relație limbajul cu interacțiunea comunicativă). Dimensiunea semiotică a textului, pe de altă parte, prin scoaterea în evidență și reconstruirea acelei părți nespuse, care este ascunsă din diferite motive și traversează unitățile de semnificație gramaticale. Această dimensiune constituie sensul real al discursului, prin care se mobilizează agenții sociali. Dimensiunea retorică reprezintă și ea un palier de analiză fundamentală în construirea semnificației, datorită faptului că figurile retorice au capacitatea de a perturba ordinea firească a discursului. Alți cercetători subliniază și alte nivele de analiză a discursului, cum ar fi nivelul stilistic sau cel argumentativ, care sunt la fel de importante ca cele anterioare, iar selectarea unui nivel de analiză sau mai multor nivele este în strânsă corespondență cu obiectivele teoretice și practice ale unui cercetător (Sell 2006, p. 73 et passim).

Dacă exceptăm nivelul gramatical, strict lingvistic, analiza discursului s-ar centra pe structurile semnificației discursive, care se pot examina cu ajutorul actelor de limbaj (nivel pragmatic), cu cele ale comunicării de masă, cu cele oferite de semiotică, retorică sau cu cele ale sociologiei constructiviste ori fenomenologie. Această ultimă zonă de investigație științifică, după cum este bine cunoscut, are obiectivul de a analiza geneza socială a sensului. Trebuie să reamintim că analiza semnificației discursului, dintr-o perspectivă interdisciplinară, situează textul în relație cu structurile sociale, politice și culturale. Acest tip de relație oferă sensuri diferite de cele ale unităților gramaticale și lexicale, care sunt decodificate cu ajutorul dicționarului.

Diferențele dintre unitățile gramaticale și unitățile de semnificație discursivă sunt date de faptul că decodarea mesajului nu se operează prin mijloace gramaticale, ci prin proceduri de recuperare a informației semantice cu care operează locutorii (implicatură). O unitate de semnificație discursivă se caracterizează prin menținerea intenției reale a locutorului, ce presupune luarea în considerare a tuturor structurilor de semnificație pe care locutorul le introduce pentru a produce discursul și pentru a-și atinge obiective propuse prin inițierea actului de comunicare, unde semnificația discursului este rezultatul interacțiunii locutor - interlocutor, iar relația dintre cei doi nu se reduce la o relație intratextuală, ci implică anumite sisteme de reprezentare, cum ar fi imaginarul

social, a cărui existență răspunde nevoilor unui grup de a-și reprezenta condițiile de viață socială, în timp ce discursul este un mijloc de comunicare (sau de persuasiune) între un locutor și interlocutor (dincolo de nivelul microsocial, avem instituția și publicul său țintă).

Astfel, în relația discurs - societate sunt combinate structurile de persuasiune (discurs) și structurile de acceptare (imaginar social). Un discurs este acceptat social și, prin urmare, este mai mult sau mai puțin eficace, dacă este capabil să traducă în conținutul său diferite scheme de reprezentare care conțin presupoziții sociale. Un discurs instituțional eficient este acela care surprinde și sistematizează cel mai bine dorințele și aspirațiile auditoriului și, prin urmare, depinde de eforturile de raționalizare, atât din partea locutorului (în procesul de elaborare), cât și din partea interlocutorului (în procesul de decodificare / interpretare). Ideologia și cultura sunt, cel mai adesea, două elemente care se combină în producerea tipurilor de discurs, dar nici ideologia, nici cultura nu apar în unitățile gramaticale într-un mod explicit (Skinner 1970, p. 68)

Reconstrucția sensului real se supune activității analiștilor discursului, care urmăresc să descopere partea implicită (tacită) din discurs, care dintr-un motiv sau altul rămâne ascunsă, așa cum se întâmplă în cazul discursurilor promovate de universități, în care intenția ocultă este, pe lângă promovarea ofertei educaționale și îmbunătățirea imaginii publice, să persuadeze elevii din clasele terminale și partenerii sociali. În această situație, discursul este un mijloc mai economic și mai eficient pentru consolidarea reputației, în categoria discursurilor instituționale intrând și diferite acțiuni de responsabilitate socială, care completează valorile pe care o instituție le transmite prin discursul său.

Această realitate, totuși, nu trebuie să ne conducă să privim destinatarii ca pe o masă omogenă, care poate fi manipulată cu ușurință. Dubla dimensiune a sensului, în același timp ideologică și socială (cultură), nu este întotdeauna ușor de sesizat, deoarece, pe lângă faptul că este realizată prin anumite strategii verbale (nivel strict lingvistic), presupune structuri sociale, culturale sau politice de semnificație, iar din acest motiv, analiza discursului nu poate fi limitată la investigația strict lingvistică, ci încorporează în analiza sa (toată) teoria sociologică (prin importanța acordată abordării interculturale a discursului instituțional) (Rus 2002, p. 78-80).

De asemenea, atunci când avem în vedere analiza unui discurs public, cum este cel instituțional, trebuie să ținem cont că producerea discursului nu este un act izolat, nici individual, ci un act social (un mijloc de comunicare, manipulare, dominare), dar și de faptul că orice discurs reflectă lumea relațională complexă în care inegalitățile legate de etnie, rasă, limbă, religie, națiune sau altele sunt evidente. Cu alte cuvinte, realitatea socială este construită prin intermediul limbajului, iar discursul joacă un rol esențial în modul în care oamenii înțeleg și interpretează lumea în care trăiesc. Prin intermediul discursului și în el, nu se formulează doar diferitele strategii verbale care dau naștere la situații sociale pe termen lung, ci și situații de putere care creează relații de dominație, inegalitate sau rezistență. Indiferent de discurs,

conținutul său dă naștere unei configurații extrem de variabile. Discursurile instituționale pot fi lungi sau scurte și pot fi chiar conținute într-o singură expresie sau declarație. În orice caz, să ne reamintim că ceea ce diferențiază un discurs de orice, o unitate gramaticală este rezultatul condițiilor de enunțare (Smith 1994, p. 96-98). În discurs, realitatea sintactică a limbajului nu este importantă, ci semnificația pe care emitentul o alocă unităților de semnificație gramaticală, acesta fiind actul de producție care diferențiază un discurs de orice expresie gramaticală. În discurs, pe lângă decodarea codurilor comune care facilitează comunicarea, trebuie să decodăm celălalt cod, cel care stă la baza celui exprimat explicit și care a fost produs de locutor în funcție de situația de comunicare în care este angajat. Situația de comunicare este momentul determinant al producției discursului, deoarece în această instanță se alocă sensul discursiv indiferent de prezența sau de absența interlocutorului. De exemplu, la o conferință de presă susținută de o instituție de învățământ, fiind o întâlnire fizică, interlocutorul (interlocutorii) sunt prezenți și pot să intervină mai activ în schimbările de sens discursiv, în timp ce cititorul unui ziar poate cu greu să intervină în configurația semantico-pragmatică. Dar chiar și așa, acest interlocutor apare în discurs ca agentul (invizibil) pentru care și de către cine a fost elaborat discursul.

Din punctul nostru de vedere, în construcția unui discurs instituțional, aspectele care ar trebui avute în vedere în principal ar fi: competența gramaticală, întrucât aceasta reprezintă arta de a utiliza limbajul cu acuratețe, urmată de competența socio-culturală, care implică acordarea atenției cuvenite contextului fizic în care are loc discursul și interpretarea corectă a relațiilor interumane.

În concluzie, discursul instituțional deține un loc important în cercetarea pragmalingvistică actuală datorită faptului că utilizează numeroase tehnici inter-semiotice, fiind un discurs de natură practică. Putem constata că disciplinele de studiu al acestui discurs apelează, de multe ori, la segmentarea mesajului instituțional în tipuri de mesaje lingvistice, iconice și / sau plastice, fiind adăugate diverse metode de analiză preluate din teoria comunicării, psihologie, sociologie etc. De asemenea, direcțiile pragmatice aduc o contribuție importantă în înțelegerea discursului, insistând asupra elementelor care implică planul universal al enunțării. La baza acestui demers se află perspectiva funcționalistă asupra discursului, așa cum este înțeleasă de tendințele actuale ale pragmaticii, încercând să definim discursul instituțional din perspectiva logosului pragmatic, prin examinarea procedeelor pe care le implică realizarea argumentării, pe baza cooperării dintre text și context, dar și pe baza finalităților discursului.

Mai mult, discursul instituțional este înțeles și utilizat ca un instrument de comunicare, un liant între actorul social (instituție) și publicul său țintă; pentru a analiza limbajul folosit în discurs se poate utiliza schema simplă a comunicării: emițător-mesaj-receptor. Desigur că în cadrul unui context instituțional, intenționalitatea emițătorului sau locutorului (instituția) joacă un rol important, motiv pentru care este important să analizăm în ce măsură se regăsesc intenționalitățile raționale și/sau

manipulatorii. Angajarea într-un proces de comunicare verbală implică faptul că trebuie să respectăm regulile presupuse de acest „joc", acestea fiind reguli tacite și reciproc știute. Paul Grice (1967/1975) îmbracă legile discursului în forma *maximelor conversaționale*, cum le denumește el, acestea depinzând de *principiul cooperării*. Acest principiu presupune că participanții la actul de comunicare colaborează și se respectă reciproc, atât în comunicarea directă cât și în cea mediată (v. și Maingueneau 1993, p. 31-32). Astfel, caracterul argumentativ al discursului este dat de *strategiile discursive*, subiectul vorbitor având la dispoziție trei feluri de operații: *operații discursive* (în domeniul sintactic – operații de succesiune și de logică a relațiilor sintactice etc.; în domeniul lexical: selecție, restricție etc.); *operații logice la nivelul discursului* (inferențe, deducții, analogii etc.) și *operații retorice* sau *strategii de ordine* (Dragoș 2000 și Eni 2021).

Discursul instituțional se prezintă ca un domeniu bogat și complex, care acoperă diverse aspecte ale comunicării în contexte formale și organizaționale. Mai jos furnizăm mai multe detalii despre diferitele componente și abordări pragmatice și interdisciplinare ale acestui domeniu:

- Genuri discursive instituționale

Fiecare instituție generează genuri discursive specifice, adică tipuri de texte sau forme de interacțiune care sunt recunoscute și așteptate în în cadrul instituției respective. De exemplu: documente juridice (contracte, legi, hotărâri judecătorești); comunicare în afaceri (minute ale întâlnirilor, rapoarte, e-mailuri corporative etc.); educație (programe de studii, examene, rapoarte de evaluare, planuri strategice etc.), medicină (dosare medicale, rețete, rapoarte de diagnosticare etc.).

- Analiza puterii și a controlului

Discursul instituțional reflectă adesea relațiile de putere și mecanismele de control. Această analiză poate dezvălui modul în care instituțiile își mențin autoritatea și gestionează conformitatea membrilor lor. Discursuri politice: pot utiliza retorica pentru a convinge și mobiliza masele, consolidând în același timp autoritatea locutorului. Limbajul corporatist: poate sublinia misiunea și valorile companiei pentru a alinia comportamentul angajaților la obiectivele organizaționale.

- Contextul și viața de zi cu zi

Discursul instituțional este interpretat în contextul în care este produs. Acesta include mediul fizic, precum și situația socială și culturală. Ceremonii oficiale: limbajul folosit la evenimente precum inaugurări sau absolviri tinde să fie formal și ritualizat. Tonul și stilul pot varia în funcție de formalitatea reuniunii și de relațiile dintre participanți.

- Politețea și strategiile de gestionare

Politețea și gestionarea imaginii (sau a „feței") sunt esențiale în discursul instituțional. Strategiile pot varia în funcție de cultură și de tipul de instituție. Limbajul diplomatic: în general, indirect și corect din punct de vedere politic pentru a evita confruntările și a menține relații pozitive.

- Politici lingvistice instituționale

Instituțiile au adesea politici explicite privind utilizarea limbilor, care pot influența incluziunea, diversitatea și eficiența comunicativă. Multe organizații promovează utilizarea unui limbaj care nu discriminează pe criterii de gen, rasă sau alte caracteristici personale. Se pot stabili orientări privind modul de redactare a documentelor, modul de adresare către diferite audiențe și modul de gestionare a comunicării interne și externe.

- Actele de limbaj instituționale

Actele de limbaj din cadrul instituțiilor sunt deosebit de semnificative și formale. Aceste acte nu doar comunică informații, ci și efectuează acțiuni în contextul instituțional. Hotărârile judecătorești sunt acte de discurs performative care, atunci când sunt pronunțate, creează o realitate juridică. Ordinele militare nu doar comunică o instrucțiune, ci poartă o greutate de obligație și supunere.

- Evoluția și adaptarea discursului

Discursul instituțional nu este static, el evoluează în timp și se adaptează la noile realități sociale, tehnologice și culturale. Comunicarea digitală a transformat multe aspecte ale discursului instituțional, inclusiv viteza, amploarea și caracterul informal al anumitor schimburi. Schimbări sociale, mișcări precum feminismul sau drepturile civile au influențat modul în care instituțiile abordează și reflectă aceste preocupări în discursul lor.

1.9. Concluzii preliminare

În acest capitol am încercat să oferim o introducere în analiza discursului, subliniind importanța și interdisciplinaritatea sa. Analiza discursului reprezintă o metodă de studiu care a devenit foarte importantă în diferite domenii academice, inclusiv lingvistică, științe sociale, studii culturale și comunicare. Analiza interdisciplinară a discursului oferă o abordare cuprinzătoare pentru înțelegerea complexității și dinamicii comunicării umane. Combinarea conceptelor și instrumentelor din diverse domenii permite cercetătorilor să examineze discursul din multiple perspective, dezvăluind astfel aspecte subtile ale sensului și influenței sociale. Această metodă nu doar că îmbogățește cunoașterea teoretică, dar furnizează și instrumente practice pentru analiza și intervenția în procesele de comunicare contemporană.

În contextul interdisciplinar, discursul este perceput nu doar ca o simplă comunicare verbală, ci ca un fenomen complex care cuprinde texte, contexte, procese și practici sociale. Este privit ca o formă de acțiune socială care reflectă și influențează structurile și dinamica societății. Analiza critică a discursului, dezvoltată de cercetători precum Norman Fairclough și Teun A. van Dijk, se focalizează pe modul în care discursurile reflectă, susțin și contestă relațiile de putere și ideologiile dominante. Acest concept este esențial pentru a înțelege impactul discursului asupra structurilor sociale și politice. De asemenea, am evidențiat faptul că un concept fundamental în analiza discursului este *contextul*, deoarece sensul unui discurs nu poate fi înțeles fără a considera circumstanțele în care este produs și receptat. Contextul poate fi social, cultural, istoric, politic, economic etc., și influențează semnificativ interpretarea discursului.

Studiul nostru se centrează pe teoriile lingvistice, cum ar fi gramatica generativă, semantica și pragmatica, care sunt frecvent utilizate pentru a examina structura și semnificația textelor. Conceptul de act de limbaj, dezvoltat de John Searle și J.L. Austin, servește drept exemplu de teorie lingvistică aplicată în analiza discursului, având rolul de a explora cum enunțurile îndeplinesc funcții sociale. În cadrul sociologiei, se integrează metodele de cercetare calitativă și teoriile privind structurile sociale și relațiile de putere pentru a analiza modul în care discursurile reflectă și influențează structurile sociale și dinamica relațiilor interumane. De exemplu, conceptul de „capital simbolic" al lui Pierre Bourdieu este folosit pentru a explora cum discursurile pot conferi putere și statut social. Teoriile psihologice, inclusiv psihologia cognitivă și teoria comunicării, sunt utilizate pentru a investiga modul în care indivizii procesează și interpretează mesajele discursului, oferind perspective asupra percepției și memoriei discursive, esențiale pentru înțelegerea modului în care informațiile sunt reținute și utilizate. Teoriile critice, inclusiv cele dezvoltate de Theodor Adorno și Max Horkheimer, precum și teoria poststructuralistă a lui Michel Foucault, sunt aplicate pentru a analiza discursurile dintr-o perspectivă critică, concentrându-se pe ideologiile și relațiile de putere subiacente. De exemplu, Foucault a investigat modul în care discursul este modelat și influențat de putere și cunoaștere. Studiile culturale sunt de asemenea relevante, oferind perspective asupra influenței și reflectării discursului în contexte culturale specifice. Analiza discursului din această perspectivă permite examinarea reprezentărilor culturale, normelor și valorilor exprimate în texte și practici.

Discursul instituțional, social și publicitar se distinge prin obiectivele, structurile și stilurile sale specifice, deși prezintă similitudini notabile în utilizarea tehnicilor persuasive și influența asupra comportamentului uman. În ceea ce privește scopul și obiectivele, discursul instituțional este elaborat de organizații și autorități cu scopul de a transmite informații oficiale, reguli și reglementări, vizând în principal informarea și influențarea comportamentului într-un mod formal și autoritar. Spre deosebire de acesta, discursul social are loc într-un cadru informal, fiind dedicat exprimării și dezbaterii opiniilor, facilitând construirea relațiilor și interacțiunea în cadrul comunității. Discursul

publicitar, pe de altă parte, este destinat promovării produselor și serviciilor, apelând la tehnici persuasive pentru a atrage atenția și a stimula dorința consumatorilor. Structura și stilul acestor discursuri sunt distincte. Discursul instituțional se remarcă prin formalitate și precizie, utilizând un limbaj tehnic și o organizare riguroasă. În contrast, discursul social este caracterizat de o abordare mai relaxată și spontană, reflectând stilul conversațional al grupului social. Discursul publicitar, în schimb, se axează pe creativitate și tehnici de captare a atenției, punând accent pe impactul vizual și pe mesajele persuasive. Audiența și impactul sunt alte dimensiuni relevante în diferențierea acestor forme de discurs. Discursul instituțional se adresează unui public vast și divers, având un impact formal asupra politicilor și comportamentului. Discursul social se concentrează asupra unui cerc mai restrâns și are un impact personal, influențând interacțiunile și relațiile interumane. În contrast, discursul publicitar vizează consumatori specifici și are un impact direct asupra deciziilor de cumpărare și asupra percepției brandurilor. Totuși, aceste tipuri de discursuri împărtășesc asemănări semnificative. Fiecare utilizează tehnici persuasive pentru a modela percepțiile și comportamentele, fie prin impunerea de reguli, influențarea opiniilor sau stimularea achizițiilor. De asemenea, toate formele de discurs sunt structurate astfel încât să asigure o comunicare eficientă, adaptându-se contextului și obiectivelor specifice fiecărei situații.

Polimorfismul și eterogenitatea tradițiilor explică enorma diversitate a analizei discursului:

- dacă în SUA au dominat antropologia și etnologia, Franța este profund marcată de psihanaliză, marxism și lingvistică;
- corpusurile alternează discursuri rasiste, programe sindicale cu texte politice și talk-show-uri;
- obiectivele analizei discursului sunt net disociate: cercetare fundamentală vizând resemantizarea unor concepte fundamentale precum normă, interacțiune, coerență, eterogenitate și cercetări cu finalitate practică precum eliminarea rasismului, sexismului sau optimizarea comunicării profesionale (de aici și funcția terapeutică a analizei discursului) (v. Rovența-Frumușani 2004, p. 16-17).

Poziționarea transfrontalieră a analizei discursului - lingvistica interacționistă și analiza discursului preocupate de interlocutori și pertinența/eficiența mesajelor în raport cu datele contextului și interesele/așteptările co-agenților schimbului discursiv introduc o veritabilă schimbare de paradigmă în sfera științelor limbajului. Dat fiind că universul social este un univers discursiv sau retoric, pragmatica sau studiul utilizării limbajului va viza investigarea sistematică a acestui univers, a actelor de limbaj performate în context, a strategiilor discursive. Universul social poate fi conceptualizat ca un domeniu discursiv, având în vedere că toate interacțiunile sociale sunt mediate și structurate prin limbaj. Comunicarea dintre indivizi depășește simpla transmitere de informații, implicând acte de limbaj complexe care nu doar reflectă, dar și modelează relațiile sociale, valorile și

normele comunității. În acest cadru, discursul se dovedește a fi un instrument esențial prin intermediul căruia indivizii își articulează intențiile, negociază și contribuie la construirea realității sociale. Prin intermediul analizei pragmatice a discursului, se facilitează o înțelegere profundă a modului în care limbajul operează în contexte sociale. Pragmatica furnizează instrumentele necesare pentru a decodifica nu doar mesajele explicite, dar și intențiile implicite, relațiile de putere și dinamica socială evidențiată prin comunicare. În acest sens, pragmatica contribuie la o mai bună înțelegere a complexității interacțiunilor umane și a influențelor reciproce dintre limbaj și structurile sociale.

CAPITOLUL II.
GRADE DE HIBRIDIZARE CONCEPTUAL-METODOLOGICĂ ÎN ANALIZA DISCURSULUI INSTITUȚIONAL

2.1. Originea și semnificația hibridizării

Schimbările dinamice din societatea modernă își găsesc expresia deplină în discursul instituțiilor de stat și socio-culturale. Unul dintre factorii de dezvoltare a discursului instituțional este procesul de hibridizare, care este înțeles ca realizarea unui produs comunicativ prin combinarea elementelor eterogene ale nivelurilor cognitive și ale limbajului activității de gândire a vorbirii (Iriskhanova & Ivashko 2011; Sanchez-Stockhammer 2012).

Termenul *hibridizare* a fost transplantat din biologie, unde este folosit pentru a desemna integrarea materialului genetic al organismelor (celule) heterogene din punct de vedere genotipic, cu scopul de a reproduce un organism hibrid care este caracterizat heterozigozitate sau mai multe gene (Gilyarov 1986, p. 132). *Heterozigoza* este un parametru genetic care asigură variabilitatea unei specii, adică capacitatea unui organism de a dobândi proprietăți genetice diferite de cele ale părinților săi. De regulă, scopul final al hibridizării este obținerea *heterozei* – avantajul genetic al hibridului față de formele parentale, care sporește capacitatea de supraviețuire a speciei (Gilyarov 1986, p. 130). Termenul *heterozigositate* este asemănător cu cel de *vitalitate a limbajului* din sociolingvistică, care se referă la capacitatea unei limbi de a evolua, de a-și modifica sau păstra proprietățile structurale și, mai ales, caracteristicile funcționale (Mihalcenko, 2006, p. 37). Credem că, așa cum hibridizarea biologică urmărește să asigure supraviețuirea unei specii biologice, hibridizarea limbajului urmărește să faciliteze și să susțină vitalitatea unei limbi.

Hibridizarea este un fenomen care poate fi observat în multe domenii de investigație științifică, lingvistica, cu toate ramificațiile sale, nefăcând excepție. *Largo sensu*, hibridizarea este definită ca fiind procesul prin care entitățile sau procesele separate și disparate generează o altă entitate sau proces (hibridul), care împărtășește anumite caracteristici cu fiecare dintre sursele sale, dar care nu este pur compozițional[9]. Metafora limbajului ca organism viu poate explica apropierea hibridității lingvistice de conceptul biologic original – deși caracteristici particulare ale limbajului, cum ar fi distincția dintre nivelurile de *langue* și *parole* (cf. de Saussure 1916/2005, p. 30–31), conferă hibridizării în limbaj un caracter special. Din punct de vedere lingvistic, hibridizarea poate fi abordată dual, ca produs și proces; privită ca un produs, este considerată o caracteristică a discursului, iar dacă

[9] Claudia Raluca Stamatescu, 2022, "Degrees of Conceptual- Methodological Hybridization in Institutional Discourse Analysis ", *Journal of Young Researchers*, p. 193-198.

este privită ca un proces, ne raportăm la comportamentul utilizatorului, ca aspect al performanței sale lingvistice (Muller și Ball 2005, p. 51).

Pentru a desemna procesul de interacțiune a discursurilor care duce la proprietatea eterogenității, în afară de termenul *hibridizare*, se utilizează termeni precum *interferență* (Shevchenko 2008), *convergență* (Baranov și Severskaya 2016, Saakyan 2019) și *difuzie* (Guseynova 2011). Termenul de *interferență*, aplicat discursului, se referă la impunerea elementelor unui discurs (cel inclus) asupra altui discurs (cel receptor), ceea ce are ca rezultat combinarea, interacțiunea și influența reciprocă a acestora (Shevchenko 2008, p. 3). Interferența discursurilor este un fenomen similar intertextualității, de exemplu, așa cum este conceptualizat de Julia Kristeva (2013). Principala diferență între *interferență* și *intertextualitate* pare să fie, înainte de toate, unitatea de analiză - discursul în opoziție cu textul, ceea ce determină în mod inevitabil alegerea metodelor de cercetare. *Convergența* este, în esență, procesul prin care discursurile se întâlnesc și se intersectează în anumite puncte. Termenul *convergență* este utilizat pe scară largă în jurnalism, însemnând fuziunea diferitelor mijloace de comunicare în masă cauzată de digitalizarea sferei mediatice, inclusiv integrarea tehnologiilor analogice și digitale (Vartanova 2000). Termenul de *difuzie* aduce în prim plan interacțiunea discursurilor – întrepătrunderea reciprocă și estomparea granițelor dintre ele (Sokolova 2020, Sun *et alii*. 2021).

Hibridizarea lingvistică poate fi abordată din punct de vedere structural, psiholingvistic și sociolingvistic. În timp ce abordarea structurală este preocupată de structura lingvistică a hibridizării la diferite niveluri, cum ar fi fonologia, morfologia, lexicul, sintaxa și chiar arhitectura textului, abordarea psiholingvistică se ocupă cu mecanismele cognitive ale hibridizării, iar abordarea sociolingvistică vizează relațiile dintre trăsăturile lingvistice și diferite variabile sociale, cum ar fi vârsta, sexul, etnia, cultura, puterea, atitudinile, ideologia, domeniile de utilizare și funcțiile limbii (Marasigan 1983, p. 7). Abordarea sociolingvistică a hibridizării studiază funcțiile sociale ale discursului - de exemplu, citarea, profilul destinatarului mesajului, sublinierea, clarificarea, focalizarea, personalizare *versus* obiectivare etc., pentru indivizi, precum și pentru grupuri sociale sau comunități lingvistice. În cadrul abordării sociolingvistice, microsociolingvistica examinează hibridizarea din perspectiva vorbitorilor individuali și a funcțiilor limbajului ca instrument de socializare (Gumperz 1982, p. 75 *et passim*), în timp ce abordările macrosociolingvistice investighează hibridizarea din perspectiva societății în ansamblu, ca mod de discurs, precum și atitudinile acesteia față de participanții la procesul de comunicare (Callahan 2004, p. 16). Prin urmare, analiza discursului instituțional poate fi inclusă în cadrul unui proces general de analiză a discursului, având drept scop identificarea particularităților definitorii și modul în care discursul reușește să transmită un mesaj la nivelul societății.

Hibridizarea ca fenomen lingvistic poate avea loc la diferite niveluri ale limbajului. Christina Sanchez-Stockhammer (2012, p. 135) susține că hibridizarea poate afecta diferite unități minimale de analiză a limbajului, cum ar fi sunetele (*foneme*), structurile gramaticale (*morfeme*), structurile lexicale (*lexeme* sau *frazeme*) și chiar texte (*texteme*) etc. Olga Iriskhanova și Evgeny Ivashko (2011, p. 62-64) au dezvoltat criterii de identificare și descriere a hibridizării, care raportează sursele, procesele și rezultatele acesteia și sugerează o clasificare detaliată a tipurilor de hibridizare în funcție de nivelul de limbaj, caracteristicile semiotice, gradul de exprimare formală etc.

În cele ce urmează, vom aduce în atenție principalele abordări în analiza discursului, cu mențiunea că acolo unde situația o va impune vom particulariza analiza din punct de vedere al discursului instituțional. Analiza discursului se va face multidimensional și multicriterial, într-un cadru interdisciplinar și transdisciplinar. Procesul de hibridizare are ca scop îmbunătățirea sistemului lingvistic și crearea efectului de *limbă produs al hibridizării*, fiind, holistic, diferită de părțile sale constitutive și ireductibilă la acestea. Prin urmare, considerăm că discursul instituțional este o entitate calitativ nouă, diferită de celelalte tipuri de discurs (politic, publicitar / de marketing, social, științific / academic etc.) cu care construiește interfețe productive și ale căror elemente le împrumută și le adaptează.

Direcția principală a studiului lingvistic al hibridizării pare să fie analiza particularităților și mecanismelor sale de realizare în diferite genuri discursive în comunicarea instituțională, mai ales în marketing și politică (v. Cap și Okulska 2013; Guseynova 2011; Mäntynen și Shore 2014). Deși practicile sociale ale marketingului și politicii sunt convergente într-o oarecare măsură (Egorova-Gantman și Pleshakov 1999, p. 16), așa cum o demonstrează dezvoltarea cu succes a domeniului publicității politice, nu există încă o descriere lingvistică completă a punctelor de intersecție a discursurilor de marketing și discursurilor instituționale.

Hibridizarea ca proces continuu de îmbogățire reciprocă a discursului complică tipologia varietăților de discurs și împiedică dezvoltarea unei taxonomii unice a discursurilor. Ruth Wodak (1996, p. 19) insistă asupra dinamismului și eterogenității inerente discursului instituțional, abordându-l ca pe un continuum de discursuri interconectate care devin contradictorii într-un anumit context sociocultural. Andrej Kibrik (2009, p. 19) consideră că pentru a realiza progresul analizei discursului ca disciplină științifică este necesar să se studieze discursurile mixte, deoarece cei patru parametri principali ai clasificării, așa cum îi sugerează el (mod, gen, stil funcțional și gard de formalitate) sunt independenți unul de celălalt și produc combinații extrem de complexe.

Procesul de hibridizare a discursurilor, cu tot dinamismul său, nu este unul haotic. Folosind termenul *ordine a discursului* pentru a descrie varietățile de discurs existente în societate, Michel Foucault (1996) remarcă că nu toate discursurile sunt la fel de deschise și de permeabile. Practica socială impune anumite limitări asupra permeabilității reciproce a discursurilor (Foucault 1996, p.

69). Norman Fairclough (1995), unul dintre fondatorii abordării sociolingvistice a analizei critice a discursului, când caracterizează discursul media modern, identifică două tipuri de tensiuni care modelează limbajul mass-media: tensiunea dintre informare și divertisment și tensiunea între public și privat. Ambele indică tendința spre „marketizare" și „conversaționalizare" în mod corespunzător (Fairclough 1995, p. 10-11). Piața de consum se manifestă prin ponderea tot mai mare a divertismentului în sfera media. În același timp, este cvasiunanim recunoscut faptul că divertismentul poate fi mai vândut. De aceea, pentru a rezista concurenței, mass-media trebuie să creeze un număr mare de produse de divertisment, ceea ce reflectă estomparea granițelor dintre alte sectoare economice și divertisment în discursul media. Fairclough (1995) subliniază că marketizarea și conversația nu sunt tipice doar pentru mass-media, ci au ajuns să modeleze și alte sfere sociale precum educația, sănătatea, arta, politica etc.

Ca definiție de lucru a *discursului instituțional*, o adoptăm pe cea propusă de Theodore Karasik (2002, p. 195): *discursul instituțional* este o varietate clișeică specializată a comunicării interumane, ale cărei părți componente pot funcționa și în mod autonom și care este reglat la nivel social. Condiția prealabilă pentru hibridizarea discursurilor de marketing și politice, în opinia noastră, este faptul că ambele se încadrează în categoria discursului instituțional (discursul instituțiilor) spre deosebire de discursul personal (discursul de personalitate) (v. Wodak 1996, Karasik 2000). Dacă acceptăm ideea că discursul instituțional înglobează alte tipuri majore de discurs, atunci putem afirma că discursurile de marketing și politice, ca majoritatea tipurilor de discurs instituțional, sunt discursuri pentru consum de masă, fiind puternic mediatizate (Klushina 2014) și ritualizate (Chudinov 2012, p. 56). Mai mult, discursurile de marketing, discursurile politice și discursurile academice sunt construite și actualizate în condițiile unei concurențe acerbe pentru consumatori / electorat și, în mod inevitabil, pentru putere.

Procesul de hibridizare metaforică într-o singură rețea conceptuală a două sau mai multor tipuri de discurs poate fi reprezentat ca o schemă de integrare în cadrul *teoriei spațiului mental* dezvoltat de Gilles Fauconnier și Mark Turner (2002) (Figura 6).

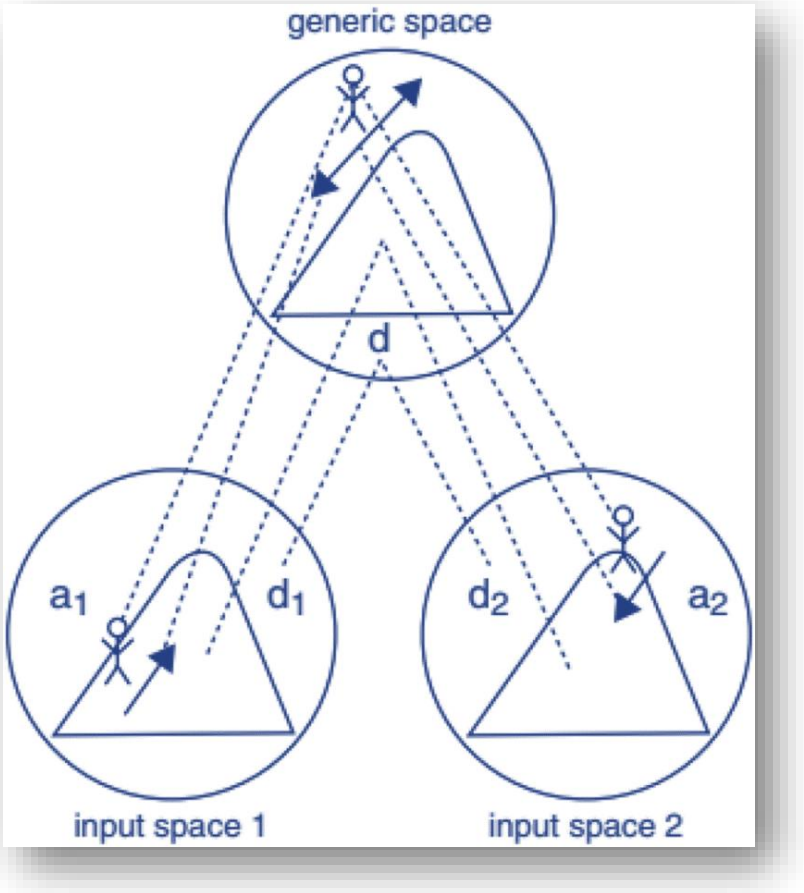

Figura 6. Spațiul mental generic (Fauconnier și Turner 2002, p. 42)

Identificăm două spații de intrare – dar acestea pot fi multiplicate în funcție de numărul discursurilor susceptibile de a se interconecta - care, sub influența spațiului generic, ca rezultat al procesului de integrare conceptuală, au ca rezultat hibridul. Dacă luăm în considerare discursul politic și discursul de marketing sau publicitar, rezultă „politica ca marfă". Spațiul generic, așa cum o indică și denumirea sa, conține trăsăturile discursului instituțional tipic spațiilor de intrare. Bazându-ne pe cele nouă trăsături constitutive ale discursului instituțional prezentate de Vladimir Karasik (1999), sugerăm șapte trăsături ale discursurilor de marketing și politice, relevante pentru explicarea structurii emergente: scopul, obiectul, emițătorul, destinatarul, instrumentele, spațiul de lucru și procedura. După cum reiese din schemă, caracteristica centrală care servește ca bază pentru maparea spațiilor de intrare în spațiul hibrid este prezența dreptului de a alege și a oportunității de alegere în contextul competiției. Alegerea trebuie considerată valoarea cheie în regimurile democratice și, ca atare, determină trăsăturile constitutive ale discursurilor de marketing și politice – v. Karasik (1999).

2.2. Cadrul metodologic al cercetării discursului instituțional

Abordarea metodologică poate debuta în mod empiric. Recenzia literaturii de specialitate conferă posibilitatea de a observa fenomene care ne pot conduce la formularea de ipoteze precum prezența unor fenomene de hibridizare discursivă și epistemică. După cum afirmă Patrick Charaudeau (2009), în cercetarea empirică, problema este de natură cognitivă și de categorizare. Prin *cercetare empirică* trebuie să înțelegem un cumul de metode, tehnici și instrumente care au rolul de a conduce spre o realizare corectă din punct de vedere științific a tuturor studiilor ce pot fi realizate asupra comportamentului uman, cât și a altor fenomene ce se pot identifica la nivel social. Astfel, putem aprecia faptul că cercetarea socială empirică se regăsește și își are originea în contextul unei game largi și complexe de domenii diferite ale fenomenului cunoașterii. În acest sens, putem afirma că cercetarea socială empirică poate fi considerată o disciplină transversală. Acest fapt se conturează în mod rapid și evident în momentul în care ne putem imagina, de exemplu, că un set de reguli care reprezintă baza analizei de conținut sunt identice la nivelul tuturor obiectelor de studiu, chiar dacă avem de-a face cu dogme religioase, cercetări, programe de studiu, sau multitudinea de aspecte, teme și informații oferite de internetul secolului în care trăim (Molstad 2019, p. 52). Putem deduce că interesul comun sau preocuparea cercetării sociale empirice este reprezentată de colectarea și obținerea de date, cunoștințe și informații despre realitatea mediului social (Hader 2022, p. 12).

Pornind de la conceptul de *cercetare empirică,* considerăm că putem face abstracție de analiza termenului *cercetare,* dar este imperios necesar să trecem în revistă o scurtă analiză și descriere a ceea ce reprezintă termenul *empiric.* În acest sens, *empirismul* face referire la un complex de cunoștințe ce își are bazele atât în experiența sistematică obținută cu ajutorul realităților din societate, dar și în modelele teoretice. Empirismul poate fi considerat o formă specifică de afirmații care descriu realitatea într-un mod cât mai veridic și complex. Comparativ, putem menționa că teoria sau modelele teoretice nu au fost încă demonstrate (suficient și cuprinzător) în practică. Tranziția de la cunoștințele empirice sau informațiile realității sociale, la cunoștințele teoretice este într-o continuă transformare și oferă cercetătorilor o suficientă și uriașă zonă de experimentare (Hader 2022, p. 14). Trecând peste succinta analiză a conceptului de *cercetare empirică* anterior expusă, considerăm că o nouă etapă este reprezentată de identificarea și expunerea metodelor care stau la baza realizării unei astfel de cercetări.

În acest context, metodele, ca și componentă a cercetării empirice, reprezintă un set de sisteme, instrucțiuni și reguli ce trebuie parcurse pentru realizarea de noi descoperiri sau pentru clarificarea unor anumite rezultate ce nu au fost clar definite și general acceptate la un anumit moment. Metodele își atribuie rolul de a colecta informații în vederea descoperirii și identificării de rezultate ce converg către un anume obiectiv, de principiu prestabilit înaintea începerii cercetării propriu-zise. Un exemplu în acest sens poate fi considerat obiectivul de a obține informații sociale și

aplicarea de metode specifice care să conducă rezultatele cercetării către un anume rezultat (Molstad, 2019, p. 52). Una dintre metodele sau etapele prin care se poate realiza o cercetare empirică poate fi reprezentată, prin impunerea de criterii formale, de factori precum selecția. În acest caz, selecția poate reprezenta o etapă precursoare realizării cercetării empirice și face referire la identificarea subiecților ce vor fi supuși cercetării în baza unor cerințe precise ce rezultă din scopul și obiectivul principal al cercetării (Hader 2022, p. 13). Cu toate acestea, se subînțelege faptul că scopul cercetării este unul dintre elementele de bază față de care se vor organiza și realiza toate celelalte elemente implicate în respectivul studiu. De exemplu, în situația în care scopul studiului este reprezentat de obținerea de informații cu privire la concepte, principii și credințe ale populației studiate, este aproape irelevant modul în care se îmbină elementele cercetării. Astfel, se poate particulariza cerința cercetării empirice pe baza criteriilor obiectivelor ce se urmăresc a fi realizate și pot fi incluși o serie de termeni precum: vârstă, sex, educație, ocupație, etc. Mai mult, trebuie înțeles faptul că cercetarea empirică este interconectată cu realitatea socială din momentul prezent, dat fiind faptul că majoritatea unor astfel de studii se rezumă la elemente trăite în viața de zi cu zi a diferiților subiecți. Prin urmare, putem considera cercetare empirică și susținerea unui discurs din cadrul căruia a rezultat o dezbatere ce a avut ca rezultat obținerea de informații relevante despre societate.

Analiza de conținut, sau studierea diferitelor materiale fie ele și din zona mass-media pot fi considerate elemente ale unei cercetări empirice. Multitudinea de metode ce pot fi folosite în cadrul unei cercetări empirice oferă o capacitate extraordinară care utilizată într-un mod corect poate duce la atingerea obiectivelor studiului și la rezultate în detaliu a unei realități sociale cât mai lipsită de cosmetizare și implicare subiectivă. Cu toate că am precizat capacitatea cercetării empirice de a utiliza o multitudine de metode specifice în raport cu obiectivele propuse, la nivelul cercetătorilor din domeniu se face referire la o diferențiere sau distincție a metodelor în metode *calitative* și metode *cantitative.*

Este simplu de înțeles faptul că nu există o diferențiere universal valabilă și general acceptată de teoreticienii domeniului, în cazul de față ne putem rezuma la a aborda obținerea de informații prin aplicarea cercetării asupra unui singur subiect și identificarea unor elemente calitative sau obținerea de informații prin aplicarea cercetării asupra unui grup de subiecți și obținerea și colectarea de date și informații generale sau cantitative ce pot fi standardizate la nivel de societate.

În orice activitate de cercetare, costurile și beneficiile reprezintă elemente extrem de importante față de care procesul cercetării poate să sufere anumite influențe astfel încât segmentul financiar în care trebuie să se încadreze cercetarea să nu fie depășit. În acest sens, estimarea costurilor unei activități de cercetare, în cazul de față o cercetare empirică, este extrem de volatilă și trebuie să se țină cont de o serie de factori. În primul rând, așa cum am amintit anterior, trebuie stabilită metoda de colectare a datelor și informațiilor necesare realizării cercetării și costurile necesare în aplicarea

acesteia. De la adresarea unor chestionare unui anumit număr de subiecți și completarea acestora în vederea obținerii de informații pentru o anume întrebare și până la organizarea de meeting-uri și conferințe, costul aplicării metodelor poate varia extrem de mult.

În al doilea rând este extrem de importantă identificarea nivelului social al subiecților asupra cărora se realizează cercetarea în cauză. Cu cât nivelul social este mai ridicat și cerințele realizării cercetării sunt mai mari cu atât mai mult costurile aplicării unei anumite metode vor fi mai mari. Ne putem imagina obținerea de date și informații de la subiecți ce se clasează pe o treaptă inferioară în societate prin aplicarea unor chestionare simple cu întrebări scurte, comparativ cu subiecți ce dețin un nivel al educației ridicat. În cazul secund, obținerea informațiilor necesare se va realiza cu costuri ridicate, necesitatea organizării de recepții și conferințe, etc., fiind ce cele mai multe ori imperios necesară.

Trecând peste obstacolul alegerii metodei aplicate în cazul unei cercetări empirice, se poate supune atenției aspecte anterior abordate precum *calitate* sau *cantitate*. În acest sens, raportat la obiectivele cercetării se poate stabili strategia conform căreia să fie abordate tehnici din care să rezulte informații puține dar calitative și cu un cost ridicat sau tehnici din care să rezulte un cumul de date și informații fără relevanță și cu impact scăzut pentru obiectivele cercetării, dar la un preț mult mai mic (Hader 2022, p. 69). Acest lucru trebuie să fie optimizat astfel încât raportul *cost-beneficii* să fie unul favorabil. Cu siguranță trebuie înțeles faptul că principalul element care impune adaptarea costurilor la necesități este reprezentat de resursele de care dispune cercetarea în cauză. Cazurile favorabile sau ideale sunt acelea în care nu există o limită a resurselor de care dispune cercetarea astfel încât să poată fi aplicate metodele și tehnicile cele mai adecvate pentru obiectivele propuse cât și oferirea capabilității ca cercetarea să implice o categorie a subiecților din care sa rezulte obținerea de informații calitative și de ce nu și cantitative.

Cert este faptul că nu există un plan general valabil și unanim acceptat în ceea ce privește realizarea unei cercetări empirice din punct de vedere al costurilor. În astfel de situații se poate recurge la punerea în aplicare a unor artificii financiare din care să rezulte un buget optimizat pentru cerințele și obiectivele propuse. Mai mult, măiestria și modul de abordate a problemei celui care conduce cercetarea poate influența extrem de mult în sens avantajos costurile implicate și obținerea de date și informații calitative (Hader 2022, p. 46).

Făcând referire la acești termeni, există o teorie a alegerii raționale care presupune un mod comportamental ce își are baza într-un compromis la modul *cost-beneficiu* și conduce spre realizarea obiectivelor așteptate cu tendința eficientizării procedurilor de reducere a costurilor. Cu toate astea, a fost identificată și o teorie a socializării care se bazează pe faptul că modelele comportamentale sunt regăsite la nivelul indivizilor. Aceste modele comportamentale pot rămâne constante de-a lungul întregii vieți sau pot suferi modificări odată cu trecerea timpului și dobândirea de către societate a

unor noi seturi de principii, reguli, trăiri sau credințe. Toate aceste forme sau teorii ce reprezintă baza cercetării empirice pot fi alese ca procese de investigare și obținere de informații utile prin raportare la premisele anterior fixate în planul proiectului cercetării. Această decizie trebuie să fie una optimizată în raport cu resursele avute la dispoziție care de cele mai multe ori sunt limitate dar și cu interesul cercetării de a identifica și cunoaște respectiva problemă.

Există un set de opinii potrivit cărora, îmbinarea mai multor metode și tehnici de abordare și implementare în cadrul unei cercetări empirice poate avea un impact pozitiv în ceea ce privește atingerea obiectivelor dorite. Printr-o interconectare a acestor metode, cum ar fi experimentele sociale, se pot obține informații irealizabile prin aplicare de metode și tehnici independente. O problemă majoră cu care se poate confrunta o abordate multiconexă poate fi reprezentată de limitările temporale și lipsa resurselor necesare realizării acestui complex de metode (Hader 2022, p. 113). Sintetizând cele menționate, prin faptul că cercetarea empirică se adresează realității sociale și are o interacțiune directă cu indivizii, putem afirma că aduce un bagaj de avantaje științelor limbajului. Orice abordare a cercetării empirice, indiferent de metodele și tehnicile folosite, reprezintă o adresare directă către indivizi prin obligativitatea de relaționare cu aceștia.

Trecând de la general la particular în ceea ce privește utilizarea cercetării empirice în științele limbajului, putem afirma faptul că cercetarea empirică și științele limbajului se află într-o conexiune de interdependență. Astfel, ca definiție a acestui fapt principalele științe ale limbajului precum lingvistica teoretică, lingvistica aplicată, psiholingvistica, sociolingvistica cât și alte subdomenii, sunt în strânsă dependență cu cercetarea empirică ce are rolul de a fundamenta principalele teorii și concluzii ale științelor mai sus menționate. De asemenea, cercetarea empirică are rolul de a face înțelese aceste științe ale limbajului prin analizarea structurii funcționale și înțelegerea limbajului. Mai mult, un alt rol extrem de important în cercetarea empirică este acela de a aborda în mod sistemic și metodic obținerea și analizarea datelor și informațiilor lingvistice.

Revenind la metodele și tehnicile cercetării empirice ce au ca scop colectarea și analizarea datelor în vederea obținerii obiectivelor și rezultatelor dorite, în cadrul lingvisticii, etapele parcurse în cadrul metodelor abordate la modul general, sunt regăsite și în cadrul lingvisticii. Metoda empirică poate fi cuplată cu cea descriptivă - în cazul metodei empirice, scopul este de a descrie comportamentul lingvistico-discursiv al subiecților implicați în procesul de comunicare.

Cu o variată utilitate, alăturându-se celorlalte tipuri existente tot atât de semnificative, dacă este să ne raportăm la însemnătatea lor în metodologia cercetării, cercetarea descriptivă este acea cercetare care își propune să descrie un fenomen sau o situație. În *Essentials of Research Design and Methodology*, autorii se raportează la cercetare ca noțiune generală și ajung la concluzia că „deși studiile de cercetare sunt efectuate în multe dintre diversele domenii ale științei, obiectivele generale

și caracteristicile definitorii ale cercetării sunt de obicei aceleași între discipline. De exemplu, în toate tipurile de științe, cercetarea este frecvent utilizată pentru a descrie un lucru sau un eveniment, pentru a descoperi relația dintre fenomene sau pentru a face predicții despre evenimente viitoare:

Although research studies are conducted in many diverse fields of science, the general goals and defining characteristics of research are typically the same across disciplines. For example, across all types of science, research is frequently used for describing a thing or event, discovering the relationship between phenomena, or making predictions about future event.

(Markzyk, 2006, p.1)

Focalizarea este pe detaliile care apar odată cu investigarea unui eveniment vizat, pentru a putea evidenția ulterior ce se petrece. "De ce-ul" (cauza pentru care se petrece un fapt) nu îi este specific, ci mai degrabă timpul (când?), locul (unde?) se petrece ori modul în care se petrece (cum?). Ce trebuie subliniat este că această analiză atentă a datelor, servește la creionarea unei viziuni ample asupra respectivei situații aflate în desfășurare, sub lentilă. Într-una dintre clasificările care au fost realizate, bazate pe obiective și pe tipul de relație dintre două variabile x și y , este inclusă și cercetarea descriptivă, concluzionând într-un mod simplificat, pe înțelesul oricui, că prin „cercetările descriptive încercăm să identificăm și să prezentăm caracteristicile variabilei „x" (Sandor 2014, p.50). Creswell (2007, p, 79) nota cu privire la același subiect faptul că o fenomenologie se termină cu un pasaj descriptiv care discută esența experienței pentru indivizi încorporând „ce" au experimentat și „cum" au experimentat-o", recunoscând valoarea ce i se cuvine descrierii și implicit a cercetării descriptive[10].

Fiind necesară o înțelegere a contextului, observarea îndeaproape a proceselor sociale nu ar avea cum să lipsească. Cercetarea descriptivă face apel la colectarea de date, tocmai ca să își poată extrage necesarul de care are nevoie. Prin intermediul acestora, ea sprijină o altă cercetare (de exemplu, pe cea calitativă) să jongleze cu ceea ce a fost descoperit, pentru a continua să studieze fenomenul, în vederea obținerii unor rezultate cât mai concludente. Această imersiune a cercetătorului în cadrul desfășurării întâmplărilor, ori văzută ca parte a cercetării descriptive este percepută adesea ca neavând atâta profunzime comparativ cu altele, deși permite în primul rând, o înțelegere inițială a derulării evenimentelor. Într-o manieră stilistică/expresivă, Scarneci (2016, p.22) reușește să redea ideea în *Îndrumar de cercetare calitativă în științele socio-umane:* „autorul încearcă să stea deoparte și să lase lumea descrisă să vorbească pentru ea. Munca cercetătorului se limitează la îmbinarea materialelor, la punerea într-o succesiune a materialelor de care dispune. Povestea este spusă prin intermediul vocilor subiecților". Faptul că munca cercetătorului este considerată, poate, mai de

[10] În original: „A phenomenology ends with a descriptive passage that discusses the essence of the experience for individuals incorporating "what" they have experienced and "how" they experienced it."

suprafață, nu exclude atributele pe care el trebuie negreșit să le posede. Doar un ochi ager și o minte ascuțită identifică corect ordinea și face asocierile indispensabile coerenței, pe când „capacitatea de a deveni „invizibil" prin participare poate face diferența dintre o cercetare reușită și un eșec spectaculos" (Butaru 2015, p.15).

În plus, cum categoriile de cercetări socio-umane nu se exclud reciproc, este de la sine înțeles că nu pot funcționa una fără cealaltă. Culegerea datelor are la bază mai multe metode, printre care amintim sondajul de opinie, interviul, ancheta, observația, studiul de caz. Ele sunt definite ca fiind „legate de o teorie și descriind cum se leagă fiecare aspect al cazului de teoria avansată, încercând să vedem cum funcționează relațiile de tipul cauză-efect" (Sandor 2014, p. 158). Metodelor enumerate pot fi considerate strategii de cercetare, relevând atât beneficiile cât și dezavantajele pe care le au în domeniul științelor umaniste, ale limbajului. Cercetările descriptive au numeroase aplicații în științele limbajului, lingvistica descriptivă și sociolingvistică, lexicografie, fiind doar câteva dintre ele care pot fi menționate. Este cunoscut faptul că apariția structuralismului se legată de numele și de teoriile lui Saussure. Însă, aportul adus de acesta nu este singular, cercetările descriptive fiind și ele „vinovate" pentru nașterea acestei orientări teoretice și metodologice, prin documentarea și descrierea limbilor. Nici în sociolingvistică nu poate fi subevaluată cercetarea descriptivă, existând un motiv bine întemeiat: pentru a înțelege modul în care limba reflectă și influențează identitatea socială a fost nevoie de urmărirea și conturarea variațiilor lingvistice, ce au la bază o diversitate de factori sociali deja cunoscuți. În lexicografie, o altă știința a limbajului, acest tip de cercetare ocupă un loc important. Nu ne-am putea imagina existența dicționarelor în lipsa unor informații adunate pe baza unui studiu vast al sensurilor cuvintelor folosite în diferite contexte.

Zăbovind asupra beneficiilor pe care le aduce cercetarea descriptivă, se pot enumera mai multe. Primul dintre ele se referă la conservarea limbilor aflate pe cale de dispariție; iar dacă păstrăm aceeași traiectorie, menționăm, de asemenea, că servește la arhivarea datelor culese și la comprehensiunea varietății lingvistice. Privind dintr-o perspectivă mai largă, care nu are neapărat de-a face doar cu științele limbajului, cercetarea descriptivă mai ajută și la identificarea, evaluarea și monitorizarea unor probleme sociale, a tendințelor care se manifestă sau a schimbărilor ce se produc de-a lungul timpului. Prin urmare, această cercetare aduce în atenție informațiile de care este nevoie pentru a îmbunătăți sau rezolva, pentru a ghida spre o direcție sau alta, sau pentru a conduce la realizarea cu succes a unor analize longitudinale. Se poate să ne întrebăm de ce este valoros un studiu longitudinal pe fundalul acestei discuții și ce legătură are cu cercetarea descriptivă. Sandor (2014) vine în ajutorul nostru și abordează prin comparație cele două studii, cel *transversal* și cel *longitudinal*, privite ca tipuri de cercetări descriptive. Astfel, el notează că un studiu longitudinal, după cum ne sugerează și denumirea pe care o are, este

acela care se desfășoară în timp, cuprinzând cel puțin două valori de măsurare. Un astfel de studiu ne permite să studiem mai bine evoluția în timp a fenomenelor studiate. Mai multe măsurători ne pot permite identificarea unui model care să ne explice această evoluție

(Sandor 2014, p.55)

Un beneficiu major ce mai trebuie amintit și de care se bucură alte cercetări este suportul ce li se oferă, ele clădindu-se la urmă pe ceea ce cercetarea descriptivă pune la dispoziție: descrierile amănunțite. La rândul lor, descrierile contribuie la o contextualizare, adică, cu alte cuvinte, la facilitarea utilizării materialului furnizat și interpretarea lui în moduri neașteptat de relevante. Și pentru a fundamenta acest beneficiu identificat, citățm: „Descrierea densă presupune tratarea unor fapte, atitudini, etc, ca elemente simbolice al căror înțeles depinde de plasarea în contextul altor elemente simbolice" (Butaru 2015, p.78).

Ca orice altă cercetare, și cea aflată în câmpul analizei noastre, pe lângă multele beneficii strategice, are și costuri strategice, care nu pot fi neglijate sau trecute cu vederea. Luând în considerare că scopul ei este de a observa și de a descrie un fenomen, cercetătorul se folosește de instrumentele din arsenalul său. Noi, ca indivizi, pentru că suntem diferiți, vedem și exprimăm diferit. Iar din acest motiv intervine subiectivitatea fiecăruia și pluralitatea de interpretări care sunt generate. Așadar, finalul unei cercetări, adică rezultatul ei, poate să depindă într-o anumită măsură de aspectele menționate.

Dacă este să luăm în considerare partea financiară, faptul că se derulează pe o perioadă nu la fel de îndelungată ca în cazul unei cercetări de tip experiment, și nici nu implică atât de multe față de aceasta sau altele ce trebuie să răspundă la un „de ce?", atrage costuri mai mici. Tot în cazul cercetării descriptive, observațiile și descrierile adunate dintr-un anume domeniu, nu se pot transfera la altul. Această generalizare se exclude în ideea în care temele sunt diferite de obicei, la fel și participanții. În munca depusă de cel cercetător, efortul atinge cote mai înalte, în special atunci când studiază o comunitate izolată, ce vorbește o limbă greu accesibilă. Aspectele acestea îl solicită și nu de multe ori îi complică traseul în a descifra limbajul și în a aduna datele de care are nevoie. Din această cauză, apar frecvente greșeli și lipsuri, ce fac loc impreciziei și implicit, a denaturării materialului ce stă în slujba unor concluzii pertinente.

Cuvintele lui Sandor sunt edificatoare în acest sens, potențând, în plus, atribuția pe care o are cercetătorul și care ar trebui să și-o respecte:

rezultatele unei cercetări nu ar trebui să rămână între paginile unui raport sau unei lucrări pe care nu o citește nimeni, ele ar trebui să aibă efect asupra societății. Efortul cercetătorului nu trebuie să se oprească la nivelul concluziilor. El trebuie să încerce să atragă atenția unor cercuri cât mai largi asupra problemei identificate și posibilelor soluții identificate.

(Sandor 2014, p.72)

Scriitorul continuă și extinde responsabilitatea și în rândul subiecților, pe care îi încurajează să mențină contactul cu lumea din care fac parte: „Dar trebuie să fim conștienți că un cercetător are (și) o datorie față de societate. Nu în ultimul rând suntem și noi cetățeni interesați de bunul mers al societății în care trăim. (*Ibidem*)

Conchizând, cercetarea descriptivă este ideală pentru a zugrăvi o imagine de ansamblu asupra fenomenelor studiate și mai mult decât atât, reprezintă un real ajutor pentru toate tipurile de cercetări, indiferent de natura lor.

Dacă aducem în ecuație și analiza de corpus, trebuie să menționăm că un corpus se construiește în funcție de variabile care pot fi comparate: variabilele externe și interne. În această eră a cunoașterii dinamice și a tehnologiei, limbajul, un instrument primordial în procesul de comunicare, suferă modificări prin constanta evoluție a speciei umane. Lingvistica este știința destinată studiului limbii, mai exact studiul referitor la structura, utilizarea și evoluția acesteia. Este bine cunoscut faptul că, odată cu evoluția în materie de tehnologie, și limbajul se schimbă pentru a se adapta noilor norme. Datorită tehnologiei, pot să survină modificări în vocabular precum: apariția neologismelor, din pricina utilizării din ce în ce mai dese a aplicațiilor și platformelor de tip social media, dar și dispariția sau utilizarea mai redusă a unor termeni ce sunt considerați învechiți sau care nu mai sunt „la modă”.

De asemenea, de-a lungul timpului limba a suferit și schimbări la nivel de structură a propoziției și la nivel gramatical, dorindu-se simplificarea acesteia și reducerea timpului în comunicare. În lucrarea sa, Cuskley (2020) explorează conceptul de *evoluție a limbii*, concentrându-se mai ales pe evoluția acesteia prin prisma unor factori biologici și culturali. Autorul subliniază importanța examinării acestor factori și oferă o analiză detaliată a modului în care aceștia au influențat limbajul. Factorul biologic se referă la dezvoltarea speciei umane în ceea ce privește corpul uman. Explorarea și descoperirea unor noi modalități de comunicare prin utilizarea corpului, precum limbajul semnelor poate constitui un exemplu potrivit pentru a ilustra acest concept. Pe de altă parte, factorul cultural vizează modul în care limba a suferit modificări în urma interacțiunilor sociale dintre oameni. Comunicarea cu diverse culturi și rase a devenit mai facilă datorită media, de exemplu platformelor de socializare ce au căpătat amploare și a tehnologiei de care majoritatea populației dispune. De ce este crucial să abordăm această legătură pe care evoluția limbii o are cu tehnologia? Această tranziție de la vechi la nou sau de la tradițional la modern afectează nu numai limba ca instrument al comunicării, cât și cercetările realizate asupra fenomenelor ce se produc în interiorul acesteia.

Termenul de *corpus* (lat. plural, *corpora*) este definit ca totalitatea materialelor utilizate în analiza lingvistică, aceasta fiind inițiată de regulă cu un scop precis. Conform lui Csomay (2024), corpusul este reprezentat de un număr considerabil de exemple din viața de zi cu zi (autorul le denumește *texte*) ce prezintă similiarități în ceea ce privește caracteristicile lor. Aceste texte sunt

menite să servească ulterior în analiza de corpus pentru a demonstra cum este folosită limba în toate aceste cazuri. Concluzia cercetării este de regulă reprezentată de descoperirea unor tipare care fie justifică folosirea limbii, fie sunt utilizate în alte analize (Csomay 2024, p. 6). Pentru a facilita înțelegerea acestei metode de analiză, autorul prezintă o metodă comună utilizată frecvent în analiza de corpus și anume analiza în detaliu a unui cuvânt sau fraze pentru a identifica posibile colocații sau sintagme care conțin cuvântul sau fraza respectivă. Datorită structurii complexe, varietății informațiilor, cantității mari de informații și ușurința cu care este folosit în analiză, corpusul a devenit un instrument indispensabil în cercetările din zilele noastre (Dash, 2018, p. 4).

Corpusul, acest instrument valoros în studiul lingvistic, suferă și el modificări în urma schimbărilor tehnologice. De la un corpus restrâns, de obicei regăsit sub formă scrisă pe hârtie, unde dificultatea de a realiza cercetarea crește (de exemplu, căutarea unor colocații sau tipare), datorită beneficiilor tehnologiei am îmbrățișat schimbarea și am găsit metode prin care putem să reducem timpul de lucru și costurile. Baker (2010) este de acord cu necesitatea utilizării tehnologiei atunci când se realizează o analiză de corpus. Autorul este de părere că valoarea unui corpus scade dacă nu este folosit în asociere cu anumite instrumente, precum un software care să faciliteze procesul și să reducă timpul de lucru. Pentru a ilustra conceptul de *software*, vom enumera câteva programe utilizate în analiza de corpus: WordSmith Tools, Antconc, Xaira.

În ceea ce privește structura corpusului, acesta poate îmbrăca diverse forme. Niladri (2018) propune o serie de criterii pentru clasificarea corpusurilor, care facilitează înțelegerea cu privire la modul în care fiecare tip de corpus este utilizat și a caracteristicilor sale specifice. În cele ce urmează, vom menționa câteva dintre acestea pentru familiarizarea cu diferite tipuri de corpus.

1. Tipul de text

Conform acestui criteriu, corpusul poate fi clasificat în corpus de texte (*text corpus*), corpus de discursuri (*speech corpus*) și corpus oral (*spoken corpus*).

1.1 Corpusul de texte conține doar date lingvistice colectate din diverse surse scrise, tipărite, publicate și electronice. În cazul materialelor tipărite, se colectează texte din cărți publicate, ziare, jurnale, reviste, anunțuri, pliante, rapoarte, buletine, reclame, bannere și alte documente similare (Dash 2018, p. 39).

1.2 Spre deosebire de un corpus de texte, corpusul de discursuri conține fragmente de texte obținute în urma unor interacțiuni umane. Acest tip de corpus înglobează conversații obișnuite, apeluri telefonice, discursuri, procese judiciare, interogatorii la poliție, certuri pe străzi, negocieri la

piețe, conversații în sălile de clasă, declarații de dragoste între îndrăgostiți, certuri între cupluri etc. (Dash, 2018, p. 41).

1.3 Corpusul oral, după cum sugerează și numele, conține texte vorbite care au fost transpuse în formă scrisă. Acesta include atât textul transcris, cât și însemnări detaliate privind caracteristicile vorbirii, cum ar fi intonația (Dash, 2018, p. 46).

2. Tipul informațiilor

Acest criteriu vizează clasificarea corpusului în funcție de natura datelor lingvistice cuprinse în cadrul corpusului respectiv. Printre cele mai întâlnite și cunoscute tipuri de corpus din cadrul acestui criteriu regăsim:

2.1 corpusul general – ce prezintă un limbaj general, din domenii variate;

2.2 corpusul specializat - opus corpusului general, acesta cuprinde un limbaj specializat corespunzător unui domeniu specific, precum un corpus de limbaj medical;

2.3 corpus literar-cuprinde date colectate din literatură, precum romane, nuvele, piese de teatru etc., având un conținut nemărginit și nelimitat;

2.4 corpus multimodal - include text scris, text vorbit, gesturi, mișcări ale corpului etc.

3. Tipul și scopul textului

În cadrul acestui criteriu și în ceea ce privește tipul textului regăsim corpusul monolingv, bilingv și multilingv.

3.1 Corpusul monolingv - Conținutul acestuia se limitează la numai o limbă (Dash, 2018, p. 68).

3.2 Corpusul bilingv - Conținutul acestuia se limitează la două limbi (*Ibidem*, p. 69).

3.3 Corpusul multilingv - Corpusul multilingv conține mai mult de două limbi. Un corpus bilingv poate deveni corpus multilingv doar prin simpla adăugare a încă unei limbi (*Ibidem*, p.70).

4. Natura utilizării textului

4.1 Corpus Paralel

Un corpus paralel conține texte echivalente din mai multe limbi, de obicei din același domeniu sau despre același subiect. Corpusul paralel poate fi ușor confundat cu corpusul bilingv. Dash (2018) menționează o serie de diferențe între aceste două tipuri de corpus pentru a le putea distinge:

Un corpus bilingv este de obicei realizat din texte ale două limbi tipologic/ genealogic înrudite. Pe de altă parte, un corpus paralel este creat din texte din același domeniu, dar în mai multe limbi (nu neapărat cu traduceri ale textelor una în alta);
Un corpus paralel poate conține o anumită cantitate de traduceri dintr-o sursă comună, dar nu trebuie să includă versiunile originale. De exemplu, corpurile paralele ale Uniunii Europene nu includ versiunile originale. Se pot lucra cu unele părți ale textelor fără a cunoaște documentele originale sau intermediare.

(Dash 2018, p. 88)

4.2 Corpus de traducere

Acest termen se referă la texte care sunt însoțite de traducerile lor într-una sau mai multe limbi. Acesta constă într-un text original dintr-o limbă sursă și traducerea sa într-o limbă țintă (Dash 2018, p. 89).

4.3 Corpus aliniat

Un corpus aliniat, în principiu, este un tip de corpus de traducere în care textele dintr-o limbă și traducerile lor în altă limbă sunt aliniate, paragraf cu paragraf, propoziție cu propoziție, frază cu frază, cuvânt cu cuvânt și chiar caracter cu caracter (Dash 2018, p. 90).

Analiza de corpus se referă la studiul efectuat asupra unui corpus și organizarea datelor pentru a identifica tipare, caracteristici ale limbi, detalii privind structura acesteia dar și evoluția sa. Pentru a realiza o analiză de corpus cercetătorii pot studia frecvența cuvintelor, pot analiza colocațiile prezente sau identifica expresiile idiomatice dintr-un corpus.

Utilizarea unui corpus în științele limbajului este extrem de importantă din varii motive:

- Permite testarea ipotezelor și a teoriilor formulate de cercetători prin utilizarea unor exemple reale și viabile din viața de zi cu zi;
- Conduce către descoperirea unor noi teorii;
- Este o resursă valoroasă pentru identificarea tiparelor, frecvenței cuvintelor, integrării unor noi cuvinte în limbă sau dispariția altora; este util în descoperirea procesului de evoluție a limbii, influențele pe care aceasta le primește din partea altor limbi (ex. modificarea structurii propozițiilor, timpurilor și modurilor gramaticale);
- Este o unealtă indispensabilă în învățarea limbilor străine și chiar și în domeniul traducerii.

Dash (2018) subliniază și importanța corpusului în crearea bazelor de date lexicale, dicționarelor, cărților de referință și manualelor, dar și în crearea programelor de traducere automată și de recunoaștere a limbajului.

O altă metodă de cercetare cu grad mare de utilizare este analiza discursului, care poate fi corelată cu analiza de corpus. Pentru Charaudeau (2009), asemănările și diferențele sunt date de diversele caracteristici ale instituțiilor în cauză și permit luarea în considerare a evoluției dinamice și modificărilor sau perenitatea anumitor discursuri, generalitatea și specificitatea lor în funcție de contextul de producție, circulație și consum. Analiștii discursului critic practică reflexivitatea autocritică pe tot parcursul procesului de cercetare. Analiza discursului instituțional începe adesea cu un subiect de cercetare sau cu o problemă, mai degrabă decât cu poziții teoretice sau metodologice fixe. Înțelegerile contextuale robuste ale dinamicii anumitor subiecte sau problematici (a discursului investigat) sunt menite să informeze alegerile specifice de proiectare a cercetării cu privire la teorie și metodologie[11].

În consecință, designul cercetării și procesele metodologice pot fi relativ flexibile, iterative și adaptative în funcție de specificul unui proiect de cercetare. Norman Fairclough, Ruth Wodak, Teun Van Dijk și James Paul Gee, de exemplu, au propus strategii metodologice diferite (și care uneori se exclud reciproc) pentru realizarea analizei discursului instituțional. Deși cercetătorii recunosc numeroasele forme și genuri posibile de semnificație semiotică, multe studii tind să se concentreze pe genurile textuale ale discursului.

Mai multe abordări încearcă în mod explicit sau implicit să facă legături între fenomenele sociale la scară micro – text, nivel descriptiv, mezo – practici discursive, nivel interpretativ (hermeneutic și macro – societal, nivel explicativ, cartografiind analizele discursului pe aceste scale în mod corespunzător. Norman Fairclough (1989) a conceptualizat aceste scale ca un model tridimensional constând din evenimente discursive (nivel micro), practici discursive (nivel mezo) și structuri sociale (nivel macro):

[11] V. Claudia Raluca Stamatescu, 2022, "Analysis of the Academic Institutional Discourse - Interdisciplinary Perspectives", în *Professional Communication and Translation Studies*, Vol. 15, p. 51.

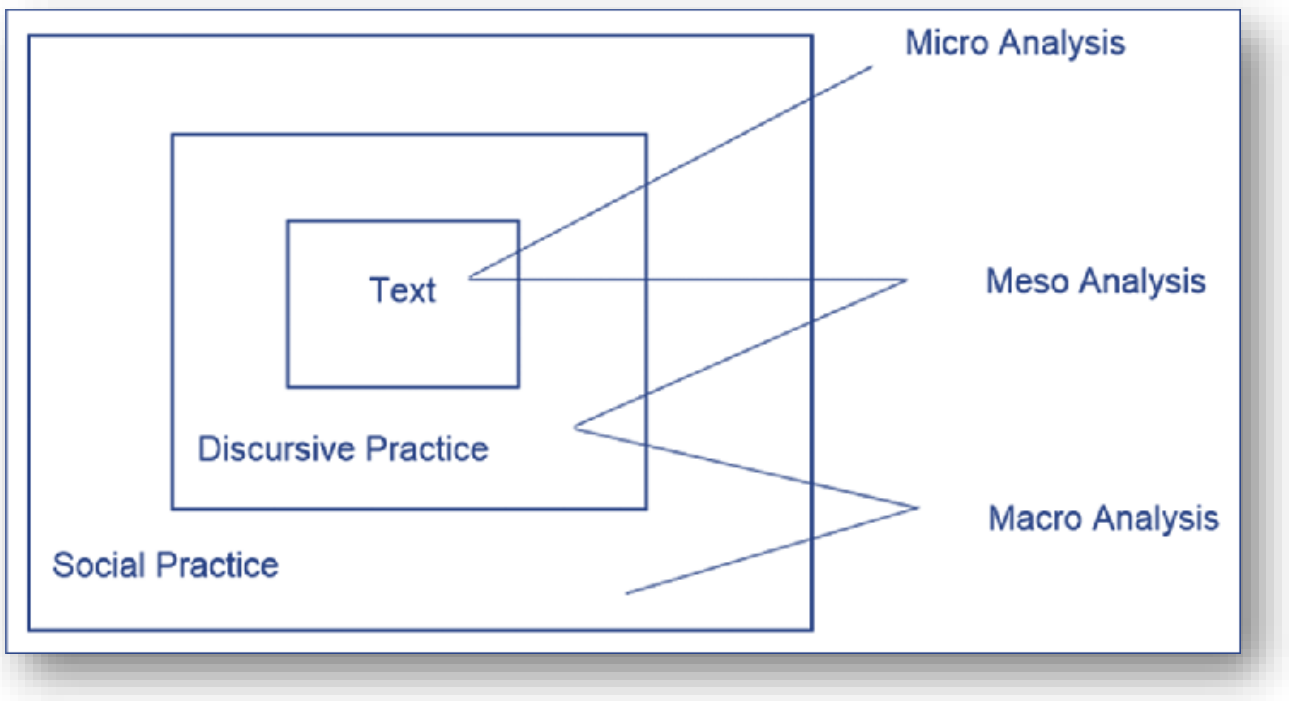

Figura 7. Model tridimensional al analizei discursului instituțional (Fairclough 1989)

Fairclough a sugerat că analiza discursului ar trebui să sufere modificări între etapele descriptive, interpretative și explicative, fiecare susținută de oscilarea între diferite paliere de analiză, după cum urmează:

- La micronivelul evenimentelor discursive, cercetătorii analizează textele sau alte forme de discurs pentru a oferi o descriere bogată (de obicei, ținând cont de conținut, structură gramaticală și lexicală, intertextualitate și procedee retorice sau literare).
- La nivelul mezo al practicii discursive, analiștii examinează procesele care stau la baza producției, diseminării și asimilării discursive și interpretează discursul în raport cu această înțelegere contextuală.
- Nivelul macro al structurilor sociale necesită o înțelegere a contextului social mai larg (inclusiv reguli implicite și explicite, norme care guvernează discursul și societatea). Analiza la nivel macro necesită, de asemenea, reintegrarea perspectivelor prin investigațiile la micro și mezo scară pentru a explica relația dintre discurs, ideologie și lumea socio-materială.

Acest proces analitic este rareori – dacă vreodată – liniar dacă ținem cont de faptul că analistul trebuie să îmbine activitățile descriptive, interpretative și explicative la scara micro, mezo și macro de investigație pentru a produce explicații coezive și robuste ale fenomenelor discursive și sociale.

2.3. Cadru general de analiză a discursului instituțional

Putem considera analiza discursului instituțional din perspectiva modurilor de abordare prin care aceasta se realizează și anume, atât ca abordare generală, cât și ca un domeniu de cercetare cu tehnici și metode specifice care au ca finalitate apropierea de o definiție care să fie recunoscută și general valabilă, aspect neconcretizat până la momentul actual. Toate aceste abordări sunt generate de multitudinea definițiilor termenului *discurs* și tendinței de a identifica o definiție dominantă. Prin conceptul de *discurs*, cercetătorii au considerat că putem înțelege cu prioritare *text și limbaj în uz* (Chafe, apud Widdowson 2007, p. 86; Salkie, 1995). Prin urmare, *discursul* este văzut ca un text alcătuit dintr-o multitudine de fraze cu o serie de caracteristici precum coerența, corectitudinea, coeziunea, intenționalitatea etc., iar scopul analizei discursului este de a identifica modul în care aceste elemente ale textului formează structurile lingvistice. Definit ca grup „individualizabil de enunțuri" (v. Sara 1997) sau „totalitate de texte reciproc relevante" (v. de Beaugrande și Dressler 1981), discursul este privit din perspectiva analizei compatibilității textului cu principiile, normele și credințele societății căreia i se adresează respectivul discurs (Cosmescu 2010, p. 55). În această situație se creează o conexiune între textul discursului și societatea sau publicul văzut ca receptor al mesajului. Sintetizând, discursul este într-o situație de interdependență de publicul țintă sau auditoriu, iar procesul de analiză al acestuia include și factori extralingvistici, de natură socio-culturală. O altă abordare a discursului este din perspectiva *intenției comunicative* - discursul este privit independent de text și dependent de receptorul mesajului, accentul fiind pus pe diferența dintre ceea ce dorește să transmită autorul / locutorul și ceea ce reușește să înțeleagă cititorul / interlocutorul / auditoriul aflat într-o stare de receptivitate. Exemplul cel mai elocvent din perspectiva acestei abordări este reprezentat de discursul instituțional, atunci când mesajul transmis de locutor poate avea în mod intenționat înțelesuri multiple astfel încât acesta să fie receptat pe scară cât mai largă. De asemenea, discursurile instituționale sunt încadrate în sfera discursurilor specializate, dat fiind faptul că, de cele mai multe ori, mesajul nu este înțeles de publicul larg chiar dacă termenii utilizați sunt comuni și cunoscuți la nivelul întregii societăți. Acest tip de discurs poate fi considerat ca având scopul de a influența receptorul și de a-i transmite idei, credințe și principii față de care în mod normal ar prezenta reticență în procesul de identificarea cu acestea și de asimilarea a acestora.

Termenul *discurs* văzut ca „domeniu general al interacțiunii verbale" (Cosmescu 2010, p. 55) are ca punct de referință ideea conform căreia accentul este pus pe direcția și modul în care discursul reușește să se impună și chiar să influențeze realitatea. Astfel, discursul este văzut ca mijloc de comunicare aflat la interacțiunea dintre mesajul transmis de locutor și capacitatea de acceptare a auditoriu în virtutea interacțiunii verbale. Prin analiza discursului instituțional facem referire la lectura atentă a unui text, la identificarea și analiza limbajului folosit astfel încât să poată fi înțeles

cât mai fidel modul în care participanții concep și reușesc să transpună în cuvinte un fragment din realitate, interacțiunea și intențiile comunicative. Acest proces de analiză a discursului instituțional poate fi considerat ca fiind unul similar pentru majoritatea tipurilor de discurs chiar dacă presupozițiile teoretice de bază sunt diferite.

Din perspectiva teoreticianului Hugh Trappes-Lomax, analiștii discursului trebuie să dețină capacitatea să identifice tipare sociale utilizate în limbajul cotidian. Trappes-Lomax (p. 135 *et passim*) se întreabă, în mod justificat, cine se ocupă de analiza discursului și care este raționalitatea acestor demersuri. Autorul propune un exemplu cu valoare demonstrativă, pe care noi îl comentăm și completăm:

- Categoria 1: lingvistul abordează un text – înregistrarea unei interacțiuni verbale, ca materializare a actului de comunicare, constând din diferite structuri cu semnificație lingvistică (cuvinte, propoziții, trăsături prozodice etc.). Acest lingvist este interesat în principal de modul în care elementele componente ale textului intererelaționează pentru a constitui o unitate de semnificație. Se configurează astfel o abordare pragmatică, în care analiza actelor de limbaj devine centrală în examinarea modului de structurare și reglementare a comportamentului lingvistic.

- Categoria 2: lingvistul se plasează dincolo de text, la evenimentul a cărui înregistrare verbală o analizează. Lingvistul din categoria 2 este cel mai probabil cel care a colectat datele și care va descrie situația de comunicare în care s-a produs interacțiunea verbală. Acest lingvist este interesat de relațiile stabilite între participanții la eveniment, de identitatea participanților (dată de statutul social și backgroundul cultural), de factorii contextuali (dimensiune temporală și spațială), de relațiile de rol ale participanților (incluzând aici și gradul de formalitate al interacțiunii verbale), de opțiunile lingvistice etc. Această abordare ține de sociolingvistica interacțională, de etnografia comunicării și de semiotica socială în care contextul cultural este prioritizat.

- Categoria 3: lingvistul abordează simultan textul și evenimentul, mergând chiar mai departe spre o abordare dramaturgică: ce s-a întâmplat, cine este responsabil, cum evaluează participanții faptele (făcând referire la reprezentări, la un set de credințe și atitudini despre modul în care lumea funcționează), cum reacționează, care sunt obiectivele pe care și le propun, prin ce strategii și în ce măsură le realizează. Acest lingvist acordă importanță dinamicii procesului care face ca evenimentul să se întâmple. Avem astfel de-a face cu un cadru interdisciplinar, compus din lingvistica funcțională (în care gramatica are potențialul de a genera semnificații prin realizarea funcțiilor – funcția ideațională prin care se reprezintă

realitatea, funcția interpersonală de co-participare la interacțiunea verbală, funcția textuală a producției lingvistice, marcate de coeziune și coerență etc. – v. M.A.K. Halliday 1978), lingvistica textuală (cu definirea standardelor textualității) și analiza discursului (în special de sorginte anglo-saxonă, care a propus un model triadic recontextualizabil, cu număr mare de aplicații – orice discurs poate fi astfel analizat la nivel descriptiv în trei etape majore: inițiere, reacție și follow-up sau evaluare a interacțiunii sau impactului).

- Categoria 4: lingvistul cuplează textul, evenimentul și drama, focalizând, gradul de cunoaștere și de exercitare a puterii, ceea ce va conduce la o explicație a modului în care acționează și reacționează participanții la eveniment și a modului în care interpretează evenimentul de comunicare, la nivel individual și colectiv. Dimensiunile pragmatică și sociolingvistică sunt corelate cu analiza critică a discursului, cu focalizare pe modul de distribuție și manifestare a puterii și afilierii ideologice. Dacă ne raportăm doar la contribuțiile lui John Austin (1962) și John Searle (1979), atunci putem exemplifica prin *condițiile de fericire* (*felicity conditions*) care presupun și deținerea autorității în performarea actului de limbaj. În ceea ce privește analiza critică a discursului, contribuția specifică a acestui domeniu de investigație științifică e dată de expunerea efectelor ascunse ale puterii (în crearea centrului și periferiei, al vulnerabilizării unor participanți la actul de comunicare și în sensul construirii unui discurs dominant, hegemonic în opoziție cu discursurile marginale, periferice, ca manifestare a rezistenței). În acest climat de opinie, James Paul Gee (1999/2011, p. 34) operează distincția între *discurs* și *Discurs,* primul termen referindu-se la utilizarea limbajului (în terminologia lui Gee: *language as doing* - putem face aici o paralelă cu termenul performanță propus de Chomsky în 1965), cel de-al doilea desemnând nivelul abstract al competenței: inventar tematic, modalități de abordare a acestor teme în interacțiunile verbale, poziționarea față de aceste teme (în terminologia lui Gee: *language as saying and being*). Trăsătura definitorie a discursurilor este dată de ratificarea sau de recunoașterea acestora la nivel macro-social.

The "games" or practices where you want to "win" (be accepted within them as "acceptable" or "good") are cases where social goods are at stake for you. In these cases, how you use language (and more generally how you say, do, and be) and how people respond to you are deeply consequential to you and for you. If you get accepted—"win" the game—you gain a social good. If you do not get fully accepted—"lose" the game—you lose a social good

(Gee 1999/2011, p. 6)

„Jocurile”[12] *sau practicile în care vrei să „câștigi” (să fii declarat „acceptabil” sau „bun”) sunt cazuri în care miza este bunurile sociale. În aceste cazuri, modul cum utilizezi limbajul (și, în general, cum spui, ce faci și cum ești) și modul în care ceilalți reacționează sunt consecințe pentru tine și generate de tine. Dacă ești acceptat – „câștigi” jocul – câștigi un bun social. Dacă nu ești pe deplin acceptat – „pierzi” jocul – pierzi un bun social*.

(t.n.)

Astfel, plus-valoarea oferită de experți constă în conștientizarea elementelor identificate instinctiv și transpunerea acestora în descrieri și interpretări astfel încât să se poată trasa un mod de lucru eficient în cadrul procesului de analiză a discursului. Prin urmare, analiza discursului instituțional urmează același proces și mod de lucru cu analiza altor tipuri de discurs, în parte și datorită gradului de hibridizare sau interdisciplinaritate, aflându-se la intersecția mai multor discipline precum lingvistica (teoretică și aplicată, cu subdiviziunile acestora), retorica, sociologia, psihologia, filosofia, antropologia (culturală) etc.

2.4. Abordări semantice în analiza discursului instituțional

Una dintre cele mai cunoscute abordări semantice face referire la *analiza tematică a datului textual*, cu aplicabilitate directă asupra textelor literare, scrise având ca scop evidențierea caracteristicilor și trăsăturilor lexicale ale unei teme. Această abordare urmărește construirea unui complex asociativ prin relaționarea mai multor teme, ceea ce ajută la evidențierea clară a importanței temei de bază a textului. Astfel, acest tip de abordare este apreciată de specialiștii din domeniu ca fiind funcțională și cu aplicabilitate extinsă, justificarea constând în faptul că o temă este pasibilă la o multitudine de interpretări dependente de subiectivitatea celui care interpretează și analizează textul în cauză. Subiectivitatea interpretării unui text operează, însă, simultan cu obiectivitatea interpretării, fiind activată competența textuală sau discursivă prin care evaluarea se face în baza unui set de criterii bine definite. Acest fapt nu exclude identificarea unor teme sau tipare sociale diferite ca număr sau prin natura lor, nivelul de cunoștințe, experiența și backgroundul cultural al celor care interpretează unul și același text nefiind identice. În principiu, principalul obiectiv al analizei tematice rămâne acela de a crea rețeaua asociativă a temelor identificate la nivelul textului pentru de a înțelege corect diversele aspecte semantice și referențiale astfel încât textul să poată fi raportat și integrat la un nivel mai general.

O abordare semantică este identificată și în *analiza discursului*, care pune un accent extrem de mare pe identificarea gradului de coerență al unui text / mesaj. Lingvistul american Wallace Chafe, în *Discourse, consciousness, and time* (1994) și în *Thought-based Linguistics* (2018), definește

[12] Gee se dovedește în utilizarea termenului *jocuri* tributar teoriei lui Ludwig Wittgenstein (*Sprachspiel*).

discursul ca un flux de sunete aflat în efect de cauzalitate cu un flux de gânduri – metaforă care face referire la procesul dinamic al construcției și exprimării sensului. Principalul generator este dat de prezența temelor discursive. Chafe (1994) propune o definiție proprie a ceea ce reprezintă *tema:* un set de idei și trăiri ale unui participant la interacțiunea verbală (Chafe se apleacă asupra analizei conversației), care sunt dezvoltate fie de inițiator fie de un alt participant, urmând a fi încheiată în mod intenționat sau lăsată să se piardă în umbra altor teme din cadrul respectivei interacțiuni verbale. Autorul propune și o clasificare a temelor:

- *active*, acele teme care sunt în dezbatere la momentul prezent;
- *semiactive,* văzute ca parte a temelor active, tangențiale cu ideea în cauză;
- *inactive,* reprezentând ideile participanților la interacțiune care nu sunt aduse în atenția celorlalți și nu fac parte din mesajul respectivului text.

Prin urmare, se face referire la necesitatea examinării temelor discursive și a modului în care acestea sunt dezvoltate, precum și la strategiile de interacțiune verbală ca elemente de analiză a discursului. Interacțiunea dintre participanți conduce la dezvoltarea unor anumite teme specifice, elemente care implică o abordare pragmatică. De altfel, Chafe (1994) precizează faptul că prima etapă în analiza discursului este reprezentată de identificarea temelor active, ca elementele comune participanților la interacțiunea verbală. Ulterior identificării principalelor teme, acestea trebuie supuse analizei astfel pentru a fi identificate acele *supra-teme* și modul în care sunt prezentate și dezvoltate. Urmărind o abordare a analizei discursului apropiată de filosofie dar cu fundamente lingvistice, principalele obiective sunt reprezentate de evidențierea și examinarea conceptului de bază al unui text, de examinarea relațiilor identificate în cadrul acestuia, precum și de examinarea structurii narative, de organizarea sintactică și de ordinea în care se regăsesc anumite secvențe.

Asupra acestui aspect și-a aplecat atenția și teoreticianul olandez Teun van Dijk în capitolul dedicat discursului social, politic și instituțional din volumul colectiv *Handbook of discourse analysis* (2001)*,* în care identifică principiile care fundamentează analiza semantică a unui text / discurs. Van Dijk explică faptul că un discurs poate fi analizat ca o serie de succesiuni de propoziții, iar unitățile de sens care au fost atribuite acestor propoziții nu sunt altceva decât judecăți care sunt formate dintr-un predicat și o multitudine de argumente, cel mai probabil cu roluri diferite. Astfel, în cadrul analizei semantice se consideră necesară identificarea modului în care acestei succesiuni de propoziții dintr-un text sau discurs îi sunt atribuite judecăți care stau la baza sensului global al mesajului și modul în care acestea pot să îl definească într-o manieră independentă de intenția inițială a celui care a conceput respectivul mesaj / text / discurs.

Van Dijk merge mai departe cu nivelul de analiză și descrie discursul ca un complex de acte de limbaj, fie ele și la nivel global, care are proprietatea de a fi analizat cu ajutorul metodelor care presupun intersectarea teoriilor actelor de limbaj, pragmaticii și lingvisticii. Este important de reținut și că discursul poate fi rezumat la o succesiune de fraze al căror sens poate fi tratat în mod individual și că înțelegerea unitară a discursului nu se reduce la înțelegerea segregată, autonomă a fiecărei propoziții sau fraze. Această precizare care vizează sensul global al unui discurs vine în contradicție cu ideea potrivit căreia sensul discursului este direct proporțional cu sensul fiecărei propoziții sau fraze pe care acesta o conține.

Lingvistul olandez aduce în atenția aspecte legate de noțiunile de *temă* și *subiect*, privite ca elemente de bază în jurul cărora se poate forma *coerența globală* a discursului, care ajută la identificarea informației relevante și importante în cadrul unui discurs. Astfel, coerența globală este identificată cu preponderență la nivelul unei macrosecvențe discursive sau textuale. *Tema* unui text este rezultatul conexiunii dintre secvențele unui text la nivel abstract și general, ajungându-se astfel la conceptul de *macropropoziții.* Mai mult decât atât, capacitatea textelor de a fi rezumate se datorează capacității de a fi reduse la macrostructuri prin identificarea de teme în paragrafele de bază din cadrul unui text. Identificarea temei unui text reprezintă o etapă esențială în analiza semantică și poate fi aplicată în cadrul analizei semantice a unui discurs fie el de orice natură (instituțional, social, politic, religios, publicitar etc.). Pe de altă parte, nu negăm posibilitatea lipsei de relație între tema unui paragraf din cadrul unui text și tema generală a întregului text, acestea putând veni chiar în contradicție. De aceea susținem că analiza semantică reprezintă un proces complex, laborios care oferă un set de răspunsuri în concordanță cu obiectivele analizei.

2.5. Abordări sintactice și schematice în analiza discursului instituțional

Abordările sintactice în analiza discursului sunt extrem de apropiate de lingvistica textului. Conform cercetătorului american William Labov (1967), considerat a fi fondatorul sociolingvisticii variaționiste, un exemplu al abordării sintactice și schematice poate fi considerat procesul de analiză a narațiunii prin care secvențele / etapele narative pot fi divizate într-o serie de propoziții referențiale și propoziții evaluative. O narațiune trebuie să conțină minim două propoziții referențiale a căror ordine nu poate fi schimbată întrucât prin această acțiune se va schimba însăși narațiunea și ordinea ei temporală.

În lucrarea fundamentală *Oral Narratives of Personal Experience* (1997), William Labov și Joshua Waletzky propun o abordare narativă a experienței personale, care este atât de natură formală, în sensul că presupune o analiză lingvistică propoziție cu propoziție pentru a descrie invarianta unității structurale a narațiunii experienței personale, cât și funcțională - unitățile structurale ale narațiunii experienței personale trebuie să se realizeze pentru a părea „normale” (Labov și Waletzky 1997, p.

4). Cei doi cercetători au ca obiectiv principal estomparea dacă nu chiar eliminarea diferențelor dintre modurile de a dezvolta aceeași narațiune subiacentă cu caracteristicile sociale ale naratorilor și să ofere o metodă sistematică de evaluare a eficacității și completitudinii narațiunilor experienței personale (Labov și Waletzky 1997, p. 38).

Labov și Waletzky (1997) precizează că există șase etape fundamentale care definesc narațiunile orale, după cum urmează:

1. rezumatul;
2. orientarea;
3. complicarea acțiunii;
4. evaluarea;
5. rezultatul sau finalul;
6. reluarea.

Ideea inovatoare este reprezentată de instituirea unui proces de segmentare a textului. Ca și exemplu este propus un studiu de caz în care au fost înregistrate narațiunile participanților; transcrierea narațiunilor s-a făcut cu scopul de a scoate în evidență posibilitatea segmentării textului în funcție de cele șase secvențe enumerate mai sus. Dacă am precizat că acest concept de segmentare a textului a fost o noutate adusă de William Labov, trebuie menționat că această metodă este întâlnită și la lingviștii care aplică modelele propuse de către Teun van Dijk – cercetătorul olandez susține două tipuri de bază ale segmentării textuale respectiv, scheme argumentative și scheme narative. Din perspectiva lui van Dijk, textele narative sunt formate din episoade, iar fiecare episod este format din secvențe referențiale și evaluative. Astfel, abordările lui van Dijk (2001) și Labov și Joshua Waletzky (1997) evidențiază aspecte de orientare și reluare în cadrul cărora se poată identifica scopul și mesajul evenimentului atât din perspectiva locutorului cât și cea a auditorului.

Diversitatea abordărilor sintactice și schematice în analiza discursului este dată de faptul că diverși teoreticieni propun modele care au zone de interferență sau suprapunere, pe lângă diferențele specifice. În completarea acestei afirmații, aducem în discuție și contribuția lui Wallace Chafe (1994), potrivit căruia elaborarea unei narațiuni de către un locutor pornește de la o imagine globală, care este formată din fraze vagi, lipsite de detalii numite *macro-structuri*. Astfel, narațiunea se formează pe un fundament general, pe o idee simplă care va asimila adăugiri detaliate cu scopul de a forma și transmite un mesaj cât mai clar. Prin urmare, și din perspectiva lui Chafe, segmentarea textului se face plecând de la simplu la complex, de la general la particular în baza detaliilor care vor obiectiviza textul și ideea mesajului în cauză (raționament deductiv). Parcurgând aceste etape, elementele

definitorii în partea de final a modelului de analiză a discursului propus Chafe sunt reprezentate de alegerile lexicale și de categorizarea strictă a informației astfel încât să rezulte textul și mesajul intenționat. Prin urmare, principalele responsabilități care revin unui analist sunt acelea de a identifica și determina acele segmente care indică modul în care s-au concretizat relațiile reciproce , precum și funcțiile fiecărui segment în parte.

Studiile lingvistului britanic Michael Alexander Kirkwood Halliday, fondator al modelului lingvistic funcțional sistemic și gramaticii sistemic-funcționale, au pus un accent crescut pe studierea limbajului obișnuit, în uz, făcând apel la *funcțiile ideațională, interpersonală* și *textuală*. Studiile lui Halliday arată deschiderea spre elemente noi, ceea ce a făcut ca analiza limbajului să fie tot mai cuprinzătoare și să ofere un spectru cât mai larg în ceea ce privește domeniile în care rezultatele pot fi aplicate. Halliday s-a poziționat într-o manieră extrem de flexibilă față de principiile de bază ale analizei discursului; în ceea ce privește gramatica, abordarea sa este diferită față de modelele tradiționale. Astfel, Halliday definește *gramatica* precum un set de interconexiuni realizate între semnificațiile transpuse în formulări prin toate mijloacele de limbaj și de adresare în baza registrelor unei limbi. De asemenea, principalele aspecte definitorii în cadrul gramaticii teoreticianului britanic încearcă să evidențieze trei idei fundamentale, respectiv:

- Schimbul interpersonal și conexiunea formată prin identificarea principiilor și credințelor comune dintre locutor și interlocutor sau scriitor și cititor prin prisma mesajului transmis.
- Reprezentarea lumii atât din perspectiva directă a celor implicați în fenomenul lingvistic, cât și indirect prin asimilarea concepțiilor general valabile la nivelul global al societății. Pe scurt, putem diferenția între o lume interioară bazată pe principiile, credințele și trăirile personale și o lume exterioară, a tuturor, văzută la nivelul societății în baza cutumelor, culturii sau principiilor specifice unei comunități lingvistice.
- Capacitatea de a forma texte și mesaje, scrise sau vorbite, care să evidențieze principalele trăsături ale mesajului transmis către un public țintă.

Alte cercetări circumscrise analizei discursului s-au concentrat pe coeziune și organizare textuală - schema textuală ca formă a unei progresii organice și continue. În acest climat de opinie, Raphael Salkie, în lucrarea sa *Discourse and Text Analysis* (1995), tratează analiza discursului ca un proces independent prin care putem identifica dacă între lexic și modul în care este organizat textul există o relație de conexiune sau interdependență. Odată cu evoluția tehnologică, analiza discursului și, implicit, a schemei textuale, a început să fie experimentată prin prisma tehnologiei și a capacității acesteia de a analiza într-un timp extrem de scurt o cantitate extrem de mare de informații. Abordările

de acest gen au dus la emergența unei noi discipline și anume *lingvistica de corpus*. Reprezentanții acestui curent modern al lingvisticii au apelat la capacitatea de lucru a calculatoarelor prin utilizarea unor serii de secvențe textuale care au fost supuse unui proces de analiză dirijat de un algoritm bine stabilit. Astfel, este de înțeles faptul că procesele de analiză a textului sau a discursului au suferit modificări prin prisma dorinței a de îngloba cu ajutorul tehnologiei noi metode și tehnici care să răspundă într-un timp cât mai scurt la principalele provocări din domeniu. Acțiuni precum alcătuirea de baze de date cu indicatori specifici analizei lingvisticii au fost în atenția teoreticienilor în ideea în care rezultatele așteptate să fie generate în baza executării unui algoritm sau cod de date care rulează în cadrul unui sistem informatic de calcul. Prin această abordare s-a încercat o adaptare a domeniului la dinamica societății - în care tehnologia are un rol din ce în ce mai important - iar principalele obstacole au constat în incapacitatea sistemelor informatice de a interpreta și analiza anumite date și informații din prisma unor indicatori specifici societății în cauză. Cultura, principiile, credințele, cutumele sau emoțiile specifice unei societăți sunt doar câteva elemente care nu au putut fi introduse algoritmul de calcul. Tragem concluzia că analiza lingvistică a textului sau a discursului nu poate fi asemănată cu domeniile științelor exacte în care un sistem de calcul binar de tipul 1-0-1-0 oferă un rezultat exact general valabil pentru o anumită ipoteză supusă analizei.

Fără pretenția de a fi exhaustivi, considerăm necesară trecerea în revistă și contribuțiilor aduse de reprezentanții școlii de la Birmingham, a căror principală preocupare a fost atribuirea de funcții elementelor textuale – v. lingviștii britanici Malcolm Coulthard și John McHardy Sinclair în *Towards an Analysis of Discourse: The English Used by Teachers and Pupils* (1975) și Malcolm Coulthard - *Advances in Spoken Discourse Analysis* (1992) etc.. Principala tendință a cercetătorilor britanici a fost cea de a combina abordarea analizei critice a discursului cu cea a analizei conversației în ideea de a atribui elementelor textuale funcții precum „cauză-efect", „specific-general". Toate aceste funcții sunt numite de către reprezentanții școlii de la Birmingham, „mișcări". Focalizarea în cadrul școlii de la Birmingham a fost reprezentată, însă, de analiza discursului didactic în scopul identificării particularităților care îl definesc - în cadrul discursului didactic există un *modus-operandi* în ceea ce privește expunerea acestuia în fața auditoriului, care poate fi regăsit și în analiza altor tipuri de discurs. Astfel, rezultatele cercetărilor au dus la identificarea unei succesiuni tipizate:

- *inițiere,* etapă reprezentată în discursul didactic, de cele mai multe ori, de o întrebare venită din partea locutorului;
- *răspuns*, etapă prin care auditoriul vine în sprijinul locutorului cu răspunsul la întrebarea pe care acesta a adresat-o;

- *comentariu,* etapă prin care distanța dintre reprezentantul locutor și auditoriu trebuie să dispară, iar dialogul duce la analiza răspunsurilor din etapa II în raport cu întrebarea adresată la etapa I.

Este, de asemenea, important să se identifice rolul pe care îl joacă atmosfera și mediul în care se desfășoară actul de comunicare (în care se produce discursul). Cu referire specifică la discursul didactic, atenția este îndreptată către o serie de caracteristici care au un efect asupra calității învățării și anume: implicarea elevilor, atmosfera din clasă, modul în care sunt abordate subiectele, interesul față de viziunea elevilor și raportarea acestora la volatilitatea și incertitudinea cu care societatea actuală se confruntă într-un ritm tot mai accelerat.

Influența școlii de la Birmingham se face resimțită dincolo de nivelul instituției în cauză, o serie de suprapuneri conceptuale fiind recunoscute la nivelul *teoriei structurii retorice* (*Rhetorical Structure Theory*), interesate de modul de organizare a discursului, discursul nefiind o simplă colecție de propoziții / fraze / enunțuri disparate – v. lucrarea fundamentală *Rhetorical Structure Theory. A Theory of Text Organization* (1987) elaborată de către William Mann și Sandra Thomson. Textul este văzut ca o structură arborescentă care explică coerența textului, această structură arborescentă fiind constituită din relații retorice care reflectă judecățile semantice și funcționale cu privire la secvențele de text pe care le conectează. Principalul scop al teoriei structurii retorice a fost acela de a atribui câte o funcție fiecărei fraze din text, urmată de procesul de identificare și marcare a relației dintre respectivele fraze, în baza unei scheme care are rolul de a descrie structura semantică și sintactică la nivelul fiecărui text.

Astfel, putem observa faptul că principala asemănare dintre cele două curente rezidă, în fapt, în procesul de atribuire de semnificații pentru fiecare enunț care alcătuiește textul, cu scopul de a identifica relațiile care se stabilesc între enunțuri (reprezentate la nivel sintactic de propoziții și fraze) și rolul pe care acestea îl joacă în realizarea mesajului textului. Pentru ca obiectivul să fie atins, i.e., pentru ca mesajul / textul / discursul să fie cât mai ușor de acceptat și asimilat de către publicul țintă este nevoie de identificarea enunțurilor cheie al căror impact estimat asupra publicului este puternic. În plus, este important de menționat faptul că aceste abordări care vizează segmentarea textului într-o serie de elemente componente cheie cu scopul de a identifica schema care stă la baza construcției acestuia și care sporesc eficiența și eficacitatea interpretării, au ca principală sursă de inspirație tradiția retorică. Mai mult, atât teoria structurii retorice cât și principiile analizei reprezentate în cadrul școlii de la Birmingham pot fi înțelese ca un algoritm prin care un text este supus unei analize aproape matematice. Despre teoria structurii retorice s-a făcut referire și în cadrul studiilor biblice, retorica religioasă medievală recomandând elaborarea predicilor pe baza unei scheme: *temă – protemă – expunere – exemplu – perorație - încheiere*. Este vorba de o retorică participativă, *ars predicandi,* ca gen hibrid, la confluența dintre *rhetorica umana* și *rhetorica divina* și ca materializare a *sapientia seculi* și *sapientia*

spiritualis (v. Ioan Milică 2015: 1). Cu alte cuvinte, logosul și pathosul devin elemente obligatorii ale discursului cu funcție persuasivă, dublată de funcția performativă, în tradiția retoricii antice (atribuite lui Aristotel și Cicero) și creștine: „Altfel spus, spre deosebire de oratorul antic (păgân), artizan pregătit și priceput în a explora potențialul persuasiv și expresiv al faptelor de limbaj, indiferent de valoarea de adevăr a acestora, oratorul medieval (creștin) angajează în discurs calitățile sale de interpret autorizat al textului biblic și de apărător al credinței (Clarke 1996, p. 153, apud Milică 2015, p. 2).”În retorica clasică, finalitatea discursului este triadică, într-o scalaritate a procesului persuasiv: *docere* (a instrui – activare simultană a funcției informative și formative a limbajului; această finalitate corespunde logosului), *delectare* (a delecta – activare a funcției estetice; această finalitate corespunde ethosului), *movere* (a impresiona - activare a funcției conative; această finalitate corespunde pathosului), transpuse în retorica creștină a Sf. Augustin prin a înțelege, a încânta și a îndupleca (v. Augustin 2002, p. 313). Corelând procesul persuasiv cu performativitatea, avem următoarea echivalare: pentru cei ce ascultă predica, a înțelege devine a accepta, a aproba, a consimți: „eficacitatea discursivă a predicatorului se întemeiază pe adecvarea resurselor de limbaj la solicitările expresive și persuasive ale situației de comunicare și pe unitatea ierarhic actualizată a scopurilor urmărite de orator” (Milică 2015, p. 6).

Discursul, fie el de factură filosofică sau religioasă, este descris la două niveluri de analiză: inventio (ce se spune, conținut, etapă de pregătire a transmiterii unei interpretări autorizate a textului, autorul / locutorul reflectând asupra semnificației textului) și elocutio (cum se spune, formă și strategie, valorificare a intenției; locutorul are rolul de a determina un anumit comportament al auditoriului, asigurând interpretarea adecvată a textului). O altă observație importantă este aceea că atât în retorica clasică, cât și în cea creștină, situația de comunicare este dată de condițiile reale în care se produce aceasta și de realitatea reprezentată prin limbaj, la nivel discursiv. Acest tip de analiză se suprapune cu multe dintre principiile analizei cognitive, bazate pe schemă, regăsită în cadrul studiilor dedicate discursului, principala diferență fiind dată de faptul că analiza discursului are un aspect predominant descriptiv, în timp de tradiția retorică se identifică cu o analiză a discursului predominant normativă.

În acest context încadrăm și discursul instituțional, fiind cunoscut faptul că analiza acestui tip de discurs prezintă un cumul de finalități și de paliere de investigație: sintaxa discursivă, ca relație a diferitelor secvențe discursive din cadrul unui text sau discurs care urmează să fie expus unui public auditor ca intenție de transmitere a unei idei; nivel retoric și pragmatic, tradus prin arta de a convinge, prin caracterul performativ și prin punerea la dispoziția auditoriului acele mecanisme lingvistice de identificare corectă a finalității textului / discursului. În ceea ce privește analiza discursului instituțional, una dintre abordarile care tind să fie extrem de apropiate de retorică poate fi considerată *analiza genurilor discursive*. Această abordare a fost în atenția filosofului francez Michel Foucault (1999), interesat de ordinea pragmatică a discursului, i.e., de arhitectura discursului și de importanța

și efectul pe care genurile discursive îl pot avea la nivel social. Foucault postulează că semnificația discursului nu este doar construită sau constituită în procesul de producere și autonomizare (proces de formare), ci și reconstituită în actul de receptare, discursul fiind supus și resemnificației, în funcție de gradul său de dificultate (proces de transformare). Așa cum apreciază Ioan-Alexandru Grădinaru (2005, p. 135), discutând în recenzia studiului Gabrielei Crețu (2004), în *Discursul lui Foucault. O pragmatică a metadiscursului,* „asistăm la o pragmatică generală a enunțului și la o pragmatică a condițiilor formatoare de discurs", o pragmatică „empirică și aplicată" „și, implicit, una a multiplului [...] neîncetând să fie și o pragmatică economică, dacă ne raportăm la punerea în circulație a discursului ca bun de consum - "dimensiune a unei economii generale a producției și circulației semnelor într-o societate" (Crețu 2004, p. 142). „Discursul, în calitatea sa dublă de cunoaștere și putere este adevărat dacă produce o transformare care să nu fie doar de ordinul unei experiențe individuale, ci [...] să fie legată de o practică colectivă" (Crețu 2004, p. 211).

În teoriile normative aferente discursului instituțional se insistă asupra ideii că un discurs trebuie să respecte anumite cutume ale zonei de interes în care acesta va trebui să fie transmis. Astfel, deseori se pune în discuție analiza și identificarea formelor de construcție a discursului instituțional, la granița cu discursul științific, în virtutea faptului că trebuie să fie ușor de înțeles (accesibilizat) și suficient de elocvent pentru a avea efectul intenționat.

În cadrul discursului instituțional, posibilitatea ca participanții implicați în procesul comunicare să nu facă parte din același mediu sau probabilitatea ca regulile pe care le respectă în redactarea și transmiterea unui mesaj să nu fie aceleași, este foarte mare, ceea ce ridică problema adecvării acestuia – putem vorbi, retoric și pragmatic, de o artă a discursului instituțional de a identifica și aplica o soluție care să asigure comunicarea eficientă și fidelizarea auditoriului. O altă problemă este legată de armonizarea discursului instituțional, cel puțin în aceeași zonă de interes. Luăm ca exemplu mediul academic și, printr-un exercițiu de imaginație, putem să identificăm un discurs între un institut de cercetare în fizica nucleară și un centru de cercetare a psihologiei umane. Cu toate că domeniile de activitate ale celor două entități academice sunt diferite, cu ajutorul discursului instituțional corespunzător se poate realiza o comunicare eficientă între cei doi actori implicați astfel încât mesajele, ideile și principiile să fie reciproc inteligibile. La scară largă, macrosocială, nevoia de adaptare a discursului instituțional la dinamica societății actuale reprezintă cheia care poate face diferența între reușită și eșec. Nivelul de pregătire al analiștilor discursului instituțional trebuie să fie considerat un *must have*, datorită faptului că aceștia sunt responsabili de identificarea principalelor zone ce pot fi exploatate astfel încât finalitatea discursului să fie îndeplinită într-un procent ridicat. Dacă acceptăm și că discursul instituțional are subtipuri funcționale, luăm ca exemplu cazul discursului didactic unde putem observa diferențe majore între modul de adresare și de comunicare al unui profesor tânăr

comparativ cu cel al unui profesor experimentat. Nivelul ridicat de eficiență al transmiterii mesajului în cadrul respectivului discurs tindem să il acordăm profesorului experimentat, dar cu toate astea, rezultatul final ține de nivelul de compatibilitate dintre acesta și receptori. Identificarea unui limbaj comun între emițător și receptor este condiția esențială pentru a putea exista o comunicare și un discurs clar, corect și coerent înțeles la nivelul celor două părți. Respectarea acelorași reguli, principii și idei reprezintă o etapă indispensabilă spre o eficiență crescută a unui discurs fie el instituțional, științific, religios, didactic, etc.

Analiza genurilor discursive pornește de la definirea discursului ca fiind un complex de texte interdependente, urmărind identificarea trăsăturilor comune care fac un discurs să fie acceptat într-o anumită societare. Putem concluziona că abordările specifice analizei discursului instituțional sunt într-o anumită măsură tangențiale, premisele acestora fiind diferite, chiar dacă se dorește ca rezultatele să fie asemănătoare. Ideea centrală este aceea de a găsi, în baza analizei, soluția pentru un discurs instituțional ideal capabil să transmită cu veridicitate mesajul dorit. În condițiile în care participanții la situația de comunicarea pot avea principii, atitudini și valori diferite.

2.6. Abordări pragmatice în analiza discursului instituțional

Pentru a putea identifica rolul și importanța pragmaticii în analiza discursului (instituțional), este necesară o scurtă trecere în revistă a ceea ce înseamnă conceptul de *pragmatică* în cadrul mai larg al lingvisticii și care este capacitatea acestei științe de a influența un proces de analiză al unui discurs fie el de orice tip. Pragmatica reprezintă o ramură a lingvisticii care are rolul de a identifica și analiza relația dintre semne și interpretarea lor. Prin urmare, pragmatica pune un accent deosebit pe modul în care limbajul poate influența capacitatea unui discurs de a transmite mesajul dorit. În arealul științelor limbajului, filosofia limbajului se regăsește în centru și la periferie, deopotrivă, fiind extinsă și spre zonele limitrofe, ca suport teoretic și soluție descriptivă a faptelor de limbă.

Abordările analizei discursului instituțional bazate pe pragmatică sunt generate, de regulă, de interesul pentru filosofia limbajului cotidian și de capacitatea acestuia de a avea efecte pozitive, reflectate și rapiditatea și puterea de asimilare a discursului de către societatea aflată în postura de receptor / auditoriu. Reprezentanți de seamă ai acestui curent sunt Ludwig Josef Johann Wittgenstein, filosof austriac care a contribuit fundamental în dezvoltarea logicii moderne și a filosofiei limbajului; filosoful britanic John Langshaw Austin, cel care a consacrat filosofia limbajului obișnuit și unul dintre cei mai importanți teoreticieni ai actelor de limbaj; Herbert Paul Grice, filosof britanic al limbajului, cunoscut pentru teoria implicaturii și principiul cooperativ, dimensiuni care au căpătat un rol definitor în domeniul pragmaticii.

Din perspectiva teoreticienilor anterior menționați, capacitatea și rolul limbajului nu este doar de a reflecta realitatea într-un mod cât mai veridic, ci de a fi utilizat într-un context specific în cadrul

căruia să ofere semnificația dorită unui mesaj. Astfel, în cadrul unui discurs, limbajul este acel element care construiește și sprijină discursul pentru ca acesta să își realizeze finalitatea propusă. Compatibilitatea cu ideile și cutumele societății este un principiu esențial în a menține un echilibru între ceea ce se dorește să se transmită printr-un discurs și ceea ce ajunge la publicul receptor / auditoriu.

Studiile cercetătorului britanic John Langshaw Austin (1962) au demonstrat că limbajul nu trebuie privit doar ca un set de enunțuri extrase dintr-un context, ci trebuie apreciat ca o activitate de sine stătătoare care participă activ la elaborarea unui discurs (instituțional) de succes. De asemenea, cercetătorul britanic a făcut referire la faptul că în cadrul unui act de limbaj trebuie clar delimitate aspectele:

- *locuționar*, ca activitate de a vorbi, de a enunța, de a face referire la un anume subiect;
- *ilocuționar,* ca manifestare a intenției locutorului, ceea ce locutorul vrea să facă sau să se producă în virtutea enunțului.
- *perlocuționar,* activitatea / efectul care rezultă prin transmiterea enunțului.

Rostind un anumit enunț, vorbitorul emite anumite combinații de sunete, organizate sub forma unor secvențe de structuri morfo-sintactice, care transmit anumite semnificații lexicale și gramaticale (act locuționar), dar, în același timp, exprimă o anumită intenție comunicativă (act ilocuționar) și urmărește realizarea unui anumit efect asupra interlocutorului (act perlocuționar)

(Angela Bidu-Vrănceanu *et alii*., *Dicționar general de științe ale limbii*, 1997, p. 18)

Austin a acordat o atenție deosebită actelor ilocuționare și a încercat să identifice structuri care realizează aceste acte ilocuționare în cadrul discursului, în paralel cu identificarea și descrierea condițiilor de realizare a actelor de limbaj, rezultatul fiind un set de criterii de referință în tipologizarea actelor de limbaj și în evaluarea performativității.

Parte a aceluiași curent privind analiza discursului din perspectiva abordărilor pragmatice, studiile teoreticianul britanic Herbert Paul Grice (1969) căruia îi este atribuită algoritmizarea actelor de limbaj, prin identificarea unor etape clare în structurarea unui enunț. Grice propune niveluri de semnificație: ce înseamnă un enunț în general, decontextualizat, când nu se ia în considerare contextul specific de utilizare a acestuia, și ce înseamnă un enunț prin utilizarea într-un anumit context. Autorul opinează că semnificația unui enunț depinde de ceea ce intenționează vorbitorul în anumite circumstanțe. Grice dezvoltă teoria implicaturii (conversaționale), care în esență, se referă la ceea ce interlocutorul înțelege din ceea ce a fost enunțat. Un exemplu de referință pe care îl dă Grice este acela că dacă locutorul întreabă „Ați putea închide ușa?" („Could you close the door?"), interlocutorul nu va răspunde prin „Da", ci, în schimb, va efectua actul nonlingvistic de a închide ușa. În acest caz, deși locutorul utilizează o structură care reprezintă în mod convențional o întrebare, interlocutorul deduce că locutorul face o cerere. Este absolut natural

pentru participanții la o situație de comunicare să proceseze implicațiile conversaționale, i.e., *implicatura* sau *forța ilocuționară*, chiar dacă nu sunt perfect conștienți de mecanismele prin care o fac. Grice (1989, p. 26) aduce și o altă contribuție importantă prin observația că interacțiunile verbale sunt, într-o oarecare măsură, întreprinderi cooperative, formulând *Principiul cooperativ*, care se traduce astfel: „Aduceți-vă contribuția așa cum se impune, în etapa în care are loc, prin scopul sau direcția acceptată a interacțiunii verbale în care sunteți implicat”.[13]

Principiul cooperativ este particularizat în maxime conversaționale divizate în patru categorii principale, care descriu condițiile de satisfacere a acestor maxime:

1. *Cantitatea,* se referă la stabilirea unor limite suficient de clare care să poată stabili necesarul de informații astfel încât mesajul să poată fi înțeles într-o formă cât mai apropiată de cea intenționată de locutor. În esență, acest principiu transmite faptul că un mesaj trebuie să depășească minimul de informații și să fie sub maximul admis pentru ca interlocutorul să îl poată asimila și înțelege cu ușurință. Pe scurt, contribuția nu trebuie să fie „nici mai mult nici mai puțin decât este necesar”.
2. *Calitatea,* un principiu fără de care orice act al comunicării este predestinat eșecului, reprezintă condiție ca informațiile transmise să fie adevărate și să existe posibilitatea unor verificări pentru validarea acestora. Transmiterea mesajelor și informațiilor clare și despre care locutorul are o bază bine fondată de răspuns la eventualele întrebări în vederea clarificării anumitor aspecte reprezintă un principiu esențial în poziționarea verticală din punct de vedere moral în fața unui interlocutor sau auditoriu, care poate fi bine pregătit și documentat pe subiectul abordat.
3. *Relația,* un principiu care evidențiază capacitatea locutorului de a face conexiuni între teme, subiecte, idei și principii transmise în cadrul actului de comunicare. Astfel, mesajul este relevant și are fundamente bine definite ce pot fi verificate.
4. *Modalitatea* este tratată ca principiu prin care primează modul în care locutorul prezintă, în fața unui interlocutor sau auditoriu, un discurs. Modalitatea reprezintă poate unul dintre cele mai importante aspecte ce pot influența pozitiv sau negativ imaginea conturată de către interlocutor sau auditoriu, independent de informațiile transmise în cadrul comunicării. Prin urmare, claritatea prezentării mesajului, lipsa obscurității și a ambiguității reprezintă o serie de principii care, în mod matematic, trebuie să fie respectate algoritmic.

[13] În original: “Make your conversational contribution such as is required, at the stage at which it occurs, by the accepted purpose or direction of the talk exchange in which you are engaged” (Grice 1989, p. 26).

Din perspectiva teoreticianului britanic, aceste principii tind să fie în general respectate, fiind cunoscute ca reguli de bază necesare realizării unei comunicări de succes. Acest fapt nu exclude, încălcarea, deliberată sau nu, a cestor maxime ce compun *Principiul cooperativ*, de exemplu prin utilizarea limbajului metaforic (care transgresează, în primul rând, maxima de calitate) etc. Tocmai această încălcare rezultă în *implicatură conversațională,* sau generarea unui sens implicit. Implicatura, ca mecanism inferențial, poate fi generată și detectată în cadrul discuțiilor informale sau atunci când relația dintre participanții la comunicare este una formală, instituțională. Spre exemplu, în cadrul orelor de curs, se poate specifica faptul că în susținerea primelor cursuri se va observa o respectare a celor patru maxime descrise mai sus, urmând ca treptat, de vreme ce cursanții și profesorii vor depăși barierele formale ale cooperării instituționale și vor partaja anumite informații (inclusiv cunoștințe), se va observa o introducere a elementelor metaforice sau trecerea în implicit a altor date.

Poate părea paradoxal faptul că Grice este un critic binecunoscut al filosofiei limbajului obișnuit, iar una dintre țintele sale principale fiind chiar Austin, pe care îl combate mai ales cu privire la faptul că acesta din urmă considera că există o noțiune relativ clară a ceea ce este inadecvat să spunem și că am putea delimita condițiile de adevăr prin identificarea cazurilor de inadecvare. După cum susține cu convingere Grice (1989), implicatura eșuează, deoarece afirmă ceva ce se dovedește a fi fals nu este singura formă de inadecvare. Putem afirma ceva ce este adevărat, dar care este inadecvat de spus din varii motive. Grice a rămas, totuși, și un practicant al filosofiei limbajului obișnuit, recomandând o teorie care să permită interlocutorului să distingă între cazul în care un enunț este fals sau nu este adevărată sau, în sens general, nu corespunde realității într-un mod favorabil și cazul în care este inadecvat din alte motive (Grice 1989)[14]. Reținem, deci, două principii ale filosofiei limbajului obișnuit: trebuie să avem o reprezentare clară asupra a ceea ce spunem și reprezentare clară asupra a ceea ce gândim, iar acest lucru se realizează și prin atenție la detalii. De asemenea, trebuie înțeles că un discurs reușit depinde în mare măsură de tipologia auditoriului căruia i se adresează.

O analiză a discursului de la simplu la complex, de la general la particular, dar și de la particular la general, nu se poate face în baza unui singur model, unanim acceptat, oricât de mult ne-am dori o teorie unitară și unificatoare în același timp. Nu dorim și nu credem că este fezabil să ne canalizăm eforturile către o soluție sau către o metodă, ci să evidențiem multitudinea și diversitatea perspectivelor relevante.

Harvey Sacks, sociolog american, dar împărtășind preocupări și pentru psihologia discursivă, a arătat un interes aparte pentru studiul modului în care oamenii folosesc limbajul obișnuit, precizând că participanții la o conversație respectă o serie de reguli clare în baza cărora intervin în cadrul

[14] În original: "a theory which will enable one to distinguish between the case in which an utterance is false or fails to be true, or more generally fails to correspond to the world in some favored way, and the case in which it is inappropriate for reasons of a different kind" (Grice 1989, p. 4).

comunicării astfel încât poziția lor să fie direct proporțională cu rolul pe care îl dețin în cadrul respectivului dialog și cu nivelul de cunoștințe pe care îl au[15]. Concret, Harvey Sacks este adeptul ordinii epistemice, în sensul că transferul de informații în interacțiunea verbală presupune un proces de evaluare, locutorul făcând o analiză a ceea ce știe prin raportare la ceilalți, ce este îndreptățit să știe și ce este îndreptățit să le comunice celorlalți, în funcție și de așteptările acestora.

2.7. Dimensiunea retorică a discursului instituțional

Secolul XXI se bazează pe difuzarea de noi tehnologii, în special a rețelelor de calculatoare care au dus la apariția și consolidarea unui nou tip de comunicare, *comunicare electronică*. Impulsul de neoprit al telecomunicațiilor este o provocare pentru toate domeniile, iar cel lingvistic nu ar putea fi străin de fenomen.

Retorica greco-latino clasică constituie o primă etapă în preocuparea lingvistică, filosofică și literară, pentru text ca unitate comunicativă, cu o configurație specifică și cu anumite funcții. *Discursul persuasiv* din epoca clasică s-a bucurat de un mare prestigiu; pentru crearea sa s-a recurs la o serie de strategii de tip psihologic, care au servit la manipularea percepției subliminale.

Un alt element cheie pentru a defini discursul persuasiv este conceptul de *gen*, a cărui origine datează din epoca clasică. Din cele mai vechi timpuri, mulți cercetători au abordat clasificarea sa, cum ar fi Aristotel, Cicero sau Quintilian. În prezent, criteriul de clasificare a *genurilor* se bazează pe luarea în considerare a *intenției de comunicare a discursurilor* (Hymes 1974; Miller 1984; Meyer 1975; Hoey 1983; Crombie 1985 și Biber 1988 etc.)

Această intenție comunicativă este definită ca finalitate, i.e., scopul pe care un text încearcă să-l atingă, iar recunoașterea sa de către receptor este esențială pentru înțelegerea corectă a acestuia. Identificarea intențiilor comunicative este, mai presus de toate, sarcina receptorului, care își folosește cunoștințele enciclopedice și lingvistice, incluzând aici și competența discursivă (noțiuni despre forma, structura și funcțiile textuale), pentru a ajunge la o înțelegere a genului corespunzător. Acest proces cognitiv este la fel de complex precum intențiile comunicative.

Discursurile tradiționale și virtuale de comunicare organizațională / instituțională, publicitară sau politică nu ar trebui să fie încadrate în coordonate strict lingvistice, neputând fi concepute dintr-o perspectivă statică. Considerăm că nevoia de a obține eficiență comunicativă și persuasivă este determinată de o multitudine de factori, de la structura lingvistică – vezi textul documentelor tradiționale, versuri, conținuturi web - până la luarea în considerare a setului de strategii extratextuale menite să capteze atenția receptorului / utilizatorului.

[15] V. Harvey Sacks, 1992. „Lecture fourteen: The inference-making machine" în *Human Studies*, p. 379-393; Harvey Sacks, 1992. „ On inequalities in states of knowledge between speakers" în *Lectures on Conversation*, vol. 2, p.437-443; Harvey Sacks, 2004, „An initial characterization of the organization of speaker turn-taking in conversation" în Gene H. Lerner, *Conversation Analysis Studies from the First Generation,* p. 35-43.

După cum afirmă Comfort și Brieger (1992, p. 88), pentru a-și atinge finalitatea de ordin retoric, orice discurs trebuie să respecte *modelul AIDA*: „În mod ideal, mesajul ar trebui să atragă atenția, să mențină interesul, să stârnească dorința și să provoace publicul țintă la acțiune". Dacă vorbim despre discursul manipulativ, trebuie, în primul rând, să înțelegem contextul social. Una dintre caracteristicile manipulării, de exemplu, diferită de persuasiune, este aceea că include puterea și dominația. O analiză a dimensiunii puterii implică expunerea tipului de control pe care unii agenții sau grupurile sociale îl exercită asupra altora (v. Clegg 1975; Luke 1989; van Dijk 1989). Putem presupune, de asemenea, că acest control este un control total al mentalului, adică al convingerilor publicului țintă și, indirect, controlul acțiunilor destinatarilor pe fondul convingerilor manipulate.

O analiză mai detaliată a dominației, descrisă ca abuz de putere, arată că acest lucru necesită acces special sau control asupra resurselor sociale limitate. Una dintre aceste resurse este accesul mass-media și discursul public, despre care au cunoștințe doar anumiți membri din societate, cum ar fi politicieni, jurnaliști, oameni de știință, scriitori, profesori etc. (Van Dijk, 1996). Discursul public este un mijloc de reproducere socială a acestei puteri. De exemplu, politicienii își pot exercita puterea politică prin discursul public. La fel se poate spune despre jurnaliști și profesori universitari și instituțiile din care fac parte etc. Putem observa că manipularea este una dintre practicile discursive ale grupurilor dominante îndreptate spre reproducerea puterii lor. Dar, totodată, pentru a-și atinge obiectivele de reproducere a puterii, se poate apela și la alte modalități, mai exact, prin persuasiune, furnizarea de informații, educație și alte practici sociale care au ca scop influențarea cunoștințelor (indirect) în acțiunile publicului țintă și în convingerile acestora. Unele dintre aceste practici sociale pot fi, desigur, destul de legitime, de exemplu atunci când jurnaliștii sau profesorii furnizează informații publicului lor. Acest fapt înseamnă că este necesar să se distingă manipularea de alte forme de gestionare sau control mental. Manipularea poate afecta în mod concret formarea sau schimbarea modelelor mentale personale - obiectivele generale ale discursurilor manipulative sunt controlul reprezentărilor sociale împărtășite de o comunitate, pentru că aceste convingeri sociale, la rândul lor, controlează ceea ce fac și spun membrii comunității în diverse situații și pentru o perioadă relativ lungă de timp. Având în vedere importanța vitală a reprezentărilor sociale pentru interacțiune și discurs, manipularea se concentrează pe cunoașterea socială și, prin urmare, pe comunități, mai degrabă decât pe indivizi și modelele lor personale. În acest sens, manipularea este o practică discursivă care implică atât dimensiuni cognitive, cât și sociale. Manipularea se realizează prin discurs verbal și non-verbal. Chiar dacă limbajul în sine nu este manipulator, el capătă această funcție sau efect în situații specifice de comunicare și în funcție de modul în care sunt interpretate de participanți în modelele lor contextuale. Așa cum am menționat mai sus, manipularea este o practică socială de abuz de putere, care implică grupuri dominante și grupuri dominate, sau instituții și

clientela lor. Aceasta înseamnă că, în principiu, un discurs sau fragment de discurs poate manipula într-o situație dată, dar în alte contexte nu. Astfel, semnificația manipulativă (sau evaluarea critică) a textului scris sau oral depinde de modelele contextuale despre receptare și intențiile care le sunt atribuite. Discursul manipulativ apare de obicei în comunicarea publică controlată de elite corporative, academice, media, birocratice sau politica dominantă. Acest lucru înseamnă, de asemenea, restricții contextuale. Altfel spus, discursul este definit ca manipulare, în primul rând în termeni de modele contextuale ale participanților.

Spre deosebire de manipulare, *persuasiunea* este un concept care este studiat alături de diferite tipuri de discursuri: descriere, demonstrație, explicație și narațiune, care pot avea implicit, o încărcătură persuasivă. Conform celor susținute de Bethami A. Dobkin și Roger C. Pace (2007, p. 405), „deși obiectivul fundamental al discursului informativ este de a transmite cunoașterea, el trebuie să convingă, chiar dacă aceasta înseamnă pur și simplu să-i facă pe oameni să asculte". Rezultă că necesitatea de a convinge nu este pur și simplu calculată pe baza unor obiective pur comerciale, ci și comunicative. Discursurile persuasive funcționează cel mai bine atunci când sunt fundamentate (pe baza argumentelor) și fac apel la nevoile și interesele publicului. Aristotel a subliniat că există trei forme principale de persuasiune: *ethos*, bazat pe credibilitate; *logos*, fondat pe argumente logice și *pathos*, care caută să apeleze la emoții, iar cercetătorii contemporani din domeniul comunicării au adăugat o a patra formă de persuasiune: *mythos*, adică etapa în care persuasiunea se bazează pe cunoștințe culturale comune.

Atunci când discută despre prezența persuasiunii în discursul organizațional, publicitar sau politic, Septimiu Chelcea (2006, p. 211 *et passim*) subliniază importanța *tehnicilor textuale de persuasiune,* care implică utilizarea metaforelor, a sloganurilor sau a termenilor de ordin carismatic, dar și a cuvintelor cu conotație senzorială. Camelia Cmeciu (2005, p. 198 *et passim*), mergând pe aceeași linie, insistă asupra strategiilor persuasive în finalitatea de ordin pragmatic a discursului, prin utilizarea legăturii dintre verbal și iconic, prin apelul la numeroase tactici persuasive, cum ar fi: operațiile retorice, entimema, tactica imperativului, tactica agresiunii verbale, strategiile de politețe, dar și strategiile persuasive nonverbale: strategia fotografiei etc.

În ciuda acestei diversități a abordărilor, numitorul comun este dat de definirea limbajului ca pe o formă de practică socială, de investigarea sistematică a relațiilor de putere ascunse și a ideologiilor încorporate în discurs, de identificarea și descrierea consecințelor sociale și materiale ale discursului. Împărtășind viziunea dialectică a lui Foucault asupra discursului, numeroși cercetători consideră discursul ca fiind modelat din perspectiva socială, precum și constitutiv social. Această modelare presupune un impuls explicit de a interveni activ sau de a contesta relațiile de putere sau problemele sociale investigate.

2.8. Concluzii preliminare

Hibridizarea discursului instituțional este esențială pentru adaptarea la schimbările rapide și diversitatea culturală din societatea contemporană. Prin integrarea elementelor din diferite domenii și niveluri lingvistice, discursul devine mai flexibil și mai capabil să răspundă la nevoile și așteptările variate ale audienței. Această adaptabilitate asigură relevanța și eficiența comunicării instituționale într-un mediu social în continuă schimbare.

Discursul instituțional hibridizat, ca și *heterozeza* în biologie, beneficiază de un avantaj adaptativ. Acest avantaj permite discursului să se adapteze rapid la schimbările din mediul social și cultural, asigurându-i supraviețuirea și relevanța pe termen lung. Prin încorporarea elementelor de diversitate și inovare, discursul instituțional devine mai solid și mai capabil să răspundă provocărilor emergente. Mai mult, procesul de hibridizare este crucial pentru menținerea vitalității limbajului, deoarece facilitează evoluția și adaptarea acestuia la noi contexte sociale și culturale. Prin introducerea și adaptarea de noi forme și structuri lingvistice, limbajul își păstrează și își dezvoltă proprietățile esențiale pentru comunicare eficientă. Aceasta asigură relevanța continuă a limbajului în fața schimbărilor rapide din societate.

Hibridizarea discursului subliniază importanța unei analize interdisciplinare și multicriteriale. Interacțiunea dintre diverse tipuri de discursuri necesită o abordare complexă care integrează perspective din multiple domenii, precum marketingul și politica. Această abordare permite o înțelegere mai profundă a mecanismelor hibridizării și a efectelor sale asupra diferitelor genuri discursive, oferind o imagine mai completă asupra dinamicii comunicării instituționale. Prin îmbogățirea sistemului lingvistic, hibridizarea contribuie la transmiterea mai clară și eficientă a mesajelor instituționale. Acest proces permite crearea unui discurs complex care combină și adaptează elemente din diverse tipuri de discursuri pentru a răspunde mai bine nevoilor de comunicare ale instituțiilor. În acest fel, hibridizarea ajută instituțiile să comunice eficient și să atingă obiectivele de comunicare în diverse contexte sociale. Aceste concluzii reflectă impactul pozitiv al hibridizării asupra discursului instituțional și subliniază importanța adaptării și inovației în comunicarea instituțională.

Analiza discursului instituțional dezvăluie că limbajul nu este doar un instrument de transmitere a informațiilor, ci și un mecanism de modelare a percepțiilor și atitudinilor publicului. Folosind tehnici precum implicaturile conversaționale și acte ilocuționare, instituțiile pot manipula semnificațiile și efectele mesajelor lor, influențând astfel modul în care sunt interpretate și acceptate de către audiență. În discursul instituțional, respectarea maximelor conversaționale stabilite de Grice (1975) ajută la menținerea clarității și eficienței mesajului. Încălcarea deliberată a acestor maxime poate crea efecte retorice speciale, precum implicaturi conversaționale, care pot influența percepția și

reacția publicului. Prin urmare, instituțiile pot folosi aceste încălcări strategice pentru a obține efecte persuasiv mai mari, având în vedere contextul și audiența.

O abordare holistică care combină perspectivele pragmatice și retorice permite o evaluare mai completă a discursului instituțional. Pragmatica oferă o înțelegere a modului în care intențiile vorbitorului și contextul comunicativ influențează interpretarea mesajului, în timp ce retorica oferă insight-uri privind tehnicile persuasive utilizate pentru a influența audiența. Integrarea acestor perspective oferă o imagine de ansamblu mai profundă asupra modului în care discursurile instituționale sunt construite și receptate. De asemenea, discursurile instituționale pot include elemente de manipulare atunci când sunt folosite pentru a exercita control asupra opiniilor și comportamentului publicului. Aceste strategii de manipulare se bazează pe utilizarea unor tehnici subtile de persuasiune și de control al informației pentru a susține anumite agende sau interese. În contrast, persuasiunea este mai deschisă și bazată pe argumente și apeluri emoționale, fără intenția de a controla în mod direct percepțiile și acțiunile.

Pentru a înțelege rolul pragmaticii în analiza discursului instituțional, este esențial să recunoaștem că pragmatica se concentrează pe relația dintre semne și interpretarea lor în contextul comunicativ. Această ramură a lingvisticii examinează modul în care limbajul influențează eficacitatea unui discurs în transmiterea mesajului dorit. Principalele contribuții ale teoreticienilor precum John Austin și Paul Grice sunt fundamentale în acest sens. Austin (1962) a introdus conceptele de *acte locuționare, ilocuționare și perlocuționare*, subliniind că limbajul nu este doar un vehicul de transmitere a informației, ci și un instrument activ în formarea intențiilor și efectelor discursului. Grice (1975), prin *principiul cooperativ* și teoriile sale despre *implicatură*, a detaliat cum enunțurile sunt interpretate în funcție de context și intenție. Abordările pragmatice oferă astfel o înțelegere profundă a modului în care discursurile instituționale sunt structurate și recepționate, influențând eficiența și impactul comunicării în diverse contexte sociale.

Constatăm astfel că, retorica clasică, conceptele de *persuasiune* și *manipulare* au rămas fundamentale, influențând modul în care sunt structurate și interpretate mesajele. Intenția comunicativă este esențială pentru înțelegerea și clasificarea discursurilor, iar manipularea și persuasiunea sunt practici importante în contextul public și instituțional. Astfel, analiza discursului trebuie să integreze atât strategii verbale, cât și non-verbale, reflectând complexitatea relațiilor de putere și ideologiile sociale.

CAPITOLUL III
PERFORMATIVITATE. INSTANȚIEREA ACTELOR DE LIMBAJ

3.1. Limbaj, realitate și discurs instituțional

Analiza pragmatică a limbajului se preocupă în mod special de generarea sensului în context, dincolo de nivelul literal, în acest proces fiind extrem de important să se repereze indcii contextuali pentru decodarea mesajului implicit, subliminal. Cu alte cuvinte, din punct de vedere pragmatic, interesul nu se raportează la regulile ce definesc competența lingvistică a locutorului ca sistem abstract sau la interpretarea limbajului din perspectiva codurilor din care acesta este format. În spațiul public, în mod special, utilizăm limbajul pentru a determina anumite efecte în ceea ce privește atitudinile, opiniile și comportamentele auditoriului, nu doar pentru a putea transmite un conținut de tip informațional. Spre exemplu, în cazul campaniilor sociale, specialiștii utilizează anumite reguli lingvistice pentru a reuși să atingă anumite obiective, cum ar fi diminuarea discriminării. Astfel, pentru a putea acționa asupra interlocutorului / auditoriului este utilizat un limbaj care, făcând abstracție de conținutul său propriu zis, poate avea un efect de conștientizare a unei problematici sociale (în acest caz), de manipulare activă (luarea de atitudine) etc.

Lucrările fundamentale ale filosofilor limbajului precum John Austin (1962) și John Searle (1969) postulează *teoria actelor de limbaj*, iar în anii 1970 și 1980 s-a accentuat interesul pentru studiul actelor de limbaj în diferite limbi și culturi, mai ales în rândul celor care învață limbi străine și în interacțiunile interculturale. Studiul actelor de limbaj a circumscris de o serie de discipline focalizate pe examinarea limbajului în contextul social al apariției sale, un context care nu se încadrează total în teoria actelor de limbaj așa cum a fost concepută inițial de John Searle. De exemplu, deși într-o măsură mai mică, studiul actelor de limbaj a fost influențat și de analiza critică a discursului, asociată cu lucrările lui Norman Fairclough (1989; 1995; van Dijk 1993 etc.), în ceea ce privește necesitatea de a lua în considerare puterea și ideologia în studiul limbajului, ceea ce a condus la studiul actelor de limbaj ca mecanisme de creare și reproducere a relațiilor de putere în contexte sociale specifice.

În orice activitate umană sunt puse în lumină importanța și modul în care gândirea joacă un rol decisiv în toate acțiunile întreprinse în viața de zi cu zi. În acest climat de opinie, este indispensabilă existența unui limbaj cu ajutorul căruia să poată fi exprimate și puse în valoare toate gândurile și trăirile personale, astfel încât să existe o continuitate a rațiunii pusă în aplicare în lumea reală. Este cunoscut faptul că în orice discurs, limbajul pe care un locutor îl utilizează are capacitatea de a influența interlocutorul și de a face posibilă transmiterea unui mesaj cât mai apropiat de cel ce se dorește a fi

înțeles, de intenția locutorului. Astfel, există un risc permanent ca intențiile celui care transmite un mesaj să fie înțelese distorsionat sau chiar în contradictoriu cu intenția respectivului mesaj.

Dacă în interacțiunea locutor-interlocutor ca persoane fizice (nivel interpersonal), aceste aspecte nu sunt dificil de gestionat, în situația unui discurs instituțional, importanța limbajului joacă un rol primordial în a transmite cât mai clar intențiile și obiectivele care au un impact major în cadrul societății. În acest context, se poate face referire la o serie de tipuri de limbaj, care au rolul de a dirija interlocutorii spre o mai bună înțelegere a discursului, respectiv a mesajului, ce se dorește a fi asimilat corect într-un grad cât mai mare. Spre exemplu, limbajul noțional este compus dintr-o serie de noțiuni pe care auditoriul are capacitatea de a le recunoaște, înțelege, asimila și utiliza în contexte variate. Prin acest tip de limbaj, locutorul uzitează de un bagaj de cunoștințe identificate deja la nivel cognitiv și reușește să stabilească o compatibilitate între ceea ce cunoaște, știe și ceea ce se dorește să transmită astfel încât discursul să fie unul de succes. În corolar, interlocutorul compatibilizează fondul de cunoștințe transmis cu intenția locutorului (v. Coșeriu, 2003, p. 40).

În cadrul discursului instituțional este evidențiată și utilizarea unui limbaj expresiv, emoțional simbolic prin care o serie de noțiuni uzuale provoacă auditoriului un impact puternic. Astfel, este de la sine înțeles faptul că în producerea unui discurs instituțional este analizat auditoriul căruia îi este adresat mesajul, iar discursul instituțional va fi conceput astfel încât impactul asupra acestuia să fie unul cât mai mare, iar mesajul să fie înțeles și asimilat corect. Scopul unui discurs instituțional este acela de a influența sau de a transmite informații cu ajutorul cărora auditoriul să își poată construi o serie de percepții și credințe care au la bază intențiile incorporate în mesajul din cadrul discursului respectivei instituții. Spre exemplu, în cadrul unui discurs politic sau religios, mesajul ce se dorește a fi transmis este reprezentat de un cumul de principii ale respectivei instituții puse într-un context care acest mesaj să fie perceput și acceptat într-un mod pozitiv de către participanții la situația de comunicare. Rolul acestor discursuri sunt bine definite și direcționate către publicul țintă având ca finalitate evaluarea impactului pe care discursul l-a avut asupra auditoriului astfel încât să se poată face reglaje ulterioare pentru o rată de succes cât mai mare.

Luând în considerare faptul că discursul instituțional este unul dintre cele mai puternice instrumente de comunicare între instituția în sine - ca factor decident în a cosmetiza mesajul transmis și publicul țintă - este necesară o analiză atentă a limbajului folosit în cadrul acestor discursuri. Nu mai puțin important este și faptul că în cadrul discursului instituțional finalitatea și profilul locutorului sunt factori de control. Pentru exemplificare, în viața de zi cu zi suntem supuși intenționat impactului pe care un discurs politic îl poate avea asupra societății și a repercusiunilor generate de înțelegerea eronată a mesajului, astfel încât reacțiile sunt adesea constituite din îngrijorări sau temeri la adresa viitorului.

De asemenea, un rol extrem de important în înțelegerea discursului instituțional îl joacă intermediarii discursurilor, de obicei mass-media sau platformele de socializare, care au capacitatea de a distorsiona și interpreta în mod deliberat mesajul astfel încât să servească unor interese personale, organizații sau entități guvernamentale chiar. Pentru a putea înțelege analiza discursului instituțional trebuie să ajungem să înțelegem limbajul și filosofia sa. Astfel, de la filosofia limbajului nu este decât un pas până la analiza acestuia din punct de vedere lingvistic, fapt pentru care, în rândul cercetătorilor din domeniu au apărut o serie de întrebări care fac referire la importanța limbajului în discurs, la legătura dintre limbaj și raționalitate sau partea cognitivă, sau dacă limbajul joacă principalul rol în transferul de cunoaștere. Mai mult, urmare a studiilor asupra rolului și importanței limbajului, s-a ajuns la identificarea a două dimensiuni / arii prin care să fie investigate intersubiectivitatea limbajului și dimensiunea obiectivă a acestuia. Se pune problema dacă limbajul reproduce în mod veridic realitatea fără să existe implicații care să o cosmetizeze într-un mod individual sau ca să corespundă principiilor, atitudinilor și valorilor unui individ sau grup de indivizi.

De asemenea, este exprimată necesitatea limbajului ca act de comunicare, indiferent de controlul pe care locutorul îl are asupra mesajului inițial, dat fiind faptul că este acceptat conceptul de „alteritate" ca mecanism de acomodare lingvistică și de adaptare la interlocutor astfel încât actul de comunicare să se realizeze în mod eficient. Prin urmare, se poate scoate în evidență conexiunea dintre locutor și interlocutor ca un proces ciclic prin care mesajul este generat – transmis -recepționat de la un individ la altul ca urmare a realizării actului de comunicare. Astfel, putem deduce faptul că limbajul are capacitatea de a căpăta noi înțelesuri prin capacitatea sa de a varia de la un individ la altul și de a cunoaște o serie de noi interpretări ca urmare a fondului de cunoștințe, credințe și trăiri pe care le poate avea fiecare individ în parte. O atenție sporită trebuie acordată capacității limbajului de a reda cât mai fidel realitatea și de a preveni interpretările eronate.

Sensul generat în interpretarea limbajului este direct proporțional cu capacitatea locutorului de a pune în valoare aspectele definitorii ale mesajului. Există o multitudine de studii care s-au axat pe o înțelegere cât mai clară a modalitățile prin care un reprezentant al unei instituții își construiește enunțul / discursul ce va fi transmis către auditoriu. De asemenea, se cunoaște că singurul instrument care are capacitatea de a crea sau reprezenta realitatea prin (trans)punerea într-un context concret a gândurilor, credințelor și trăirilor unei persoane este limbajul. În cadrul discursurilor instituționale, se pornește de la premisa că putem anticipa efectul discursului în virtutea limbajului folosit și al modului de interrelaționare cu auditoriul.

Premisele care stau la baza alegerii modului de adresare prin intermediul discursului instituțional sunt reprezentate de negarea elementelor care trădează scepticism sau lipsă de încredere. Prin urmare, sunt definite principii precum *enunțul – limbaj* și *cuvântul - limbaj*. În prima abordare,

enunțul – limbaj este asimilat principiului de adevăr, cu condiția ca acesta să respecte raportul dintre modul în care se realizează enunțarea și transmiterea mesajului și situația în fapt, ca o componentă esențială a realității. Cel de-al doilea principiu evocă analiza raportului dintre cuvânt și domeniile pe care acesta le reprezintă și se încadrează în vederea punerii în concordanță a cuvântului cu obiectele și lucrurile pe care acesta le reprezintă într-un mod cât se poate de clar (acuratețe referențială).

Pentru a ajunge la buna utilizare a unui discurs instituțional trebuie să se țină cont de faptul că individul uzitează de facultăți precum cunoaștere, gândire și limbaj. Mintea umană lucrează independent și continuu, în mod conștient sau nu, iar capacitatea de interpretare a indivizilor cunoaște posibilități infinite. Astfel, devine imperios necesară o analiză cât mai atentă a diferitelor situații la care sunt supuși indivizii astfel încât discursul instituțional să își îndeplinească principalele obiective.

3.2. Actele de limbaj – definiție, caracteristici

Cu intenția de a înțelege cât mai bine rolul și modul prin care cuvintele pot conduce la acțiuni, un număr mare de teoreticieni consideră *limbajul* ca fiind o acțiune care produce propagarea unei noi acțiuni din care să rezulte un nou limbaj privit ca act de comunicare. Mai exact, este exclusă percepția prin care limbajul să fie asociat cu un fapt static.

În cadrul unui discurs instituțional clasic, canonic, ce are în compunerea sa un vorbitor responsabil în a transmite un mesaj și unul sau mai mulți indivizi în calitate de receptori ai mesajului, există o multitudine de acte de limbaj abordate care pot crea o anumită stare auditoriului (interes, atenție, plictiseală, confuzie etc.). În acest sens, utilizarea cuvintelor poate avea o însemnătate ridicată în contextul în care sunt enunțuri ce au rolul de a realiza actele de limbaj ca elemente esențiale în cadrul discursului instituțional (Austin 1962/2005, p. 95-96).

Făcând referire la situația mai sus menționată, obiectivul locutorului constă în a crea cu ajutorul limbajului o acțiune ce va avea capacitatea să schimbe modul de gândire și / sau acțiune al auditoriului și de a transmite într-un mod cât mai clar mesajul și intențiile locutorului. Mai mult, credințele și bagajul cultural al locutorului reprezintă un set de instrumente cu impact major asupra actelor de limbaj.

Problematica acțiunii limbajului cu rol în identificarea enunțurilor / verbelor performative este pusă în contrast cu problematica enunțurilor constatative, în vederea evidențierii unor stări de lucruri concrete și obiective. În cadrul enunțurilor performative se face referire la incapacitatea de a identifica și cuantifica gradul de adevăr, motiv pentru care participanții la situația de comunicare utilizează aceste enunțuri pentru a declanșa o serie de acțiuni. În acest sens, acțiunile generate de enunțurile performative nu au la bază evenimente anterioare, ci mai degrabă sunt reprezentate de intenții viitoare la care indivizii doresc să ia parte.

Diverși cercetători apreciază aceste sensuri generate în context ca fiind greu de transpus într-o valoare de adevăr și acordă o importanță crescută finalității prin identificarea materializării și concretizării sensului într-un anumit interval de timp. Prin urmare, valoarea acestor enunțuri performative este dată de modul în care au fost îndeplinite acțiunile și faptele transpuse în cadrul mesajelor și actelor de comunicare (Sesonske 1965, p. 459 *et passim*).

Mai mult, de la identificarea tipului de enunț utilizat în cadrul discursurilor instituționale s-a ajuns la identificarea contextului în care aceste enunțuri au avut loc. Spre exemplu, este important ca pe lângă gradul de adevăr, relevanță sau veridicitate a situațiilor prezentate în cadrul unui discurs instituțional să fie identificat și cadrul sau contextul în care acestea au fost transmise către auditoriu, precum și momentul în timp. Astfel, din perspectiva actelor de limbaj, analiza discursului instituțional trebuie abordată pe mai multe planuri din care să rezulte un cumul de aspecte de referință ce caracterizează acest amplu și complex proces.

Se cunoaște despre faptul că majoritatea discursurilor instituționale folosesc intens enunțurile performative. În acest sens, mesajul transmis către auditoriu sau publicul țintă se dorește a avea un impact din care să rezulte o serie de acțiuni cu implicații directe asupra realității. Identificarea finalității enunțurilor din cadrul discursurilor instituționale a condus la identificarea a trei tipuri majore de acte de limbaj, respectiv, ilocuționar, locuționar și perlocuționar (Black 1963, p. 226).

Astfel, considerăm necesară a abordare independentă a acestor tipuri de limbaj astfel încât să putem înțelege într-o manieră cât mai clară care sunt diferențele și rolurile pe care acestea le joacă în cadrul discursurilor instituționale capabile să producă modificări la nivelul realităților interlocutorului / auditoriului.

Austin (1962/2005) face o serie de precizări minimaliste, dar care jalonează demersul de identificare a diverselor acte de limbaj manifestate în discurs - *locuționare, ilocuționare și perlocuționare*, astfel:

- *actului locuționar* i se atribuie rolul de a reprezenta actul prin care se transmite ceva, ca acțiune de sine stătătoare și independentă de orice implicații ale comunicării. Practic, prin simplul fapt că un locutor transmite un mesaj se realizează un act locuționar.
- *actul ilocuționar* este considerat ca fiind acțiunea reprezentată de ceea ce locutorul are intenția de a transmite prin actul locuționar.
- *actul perlocuționar* are rolul de a identifica acțiunea locutorului ca urmare a mesajului transmis de acesta către auditoriu. Acest act este puternic influențat de trăsăturile comportamentale ale locutorului, respectiv de modul în care acesta reușește să transmită mesajul către publicul auditor.

Actul ilocuționar reprezintă modul în care limbajul primește rolul și funcția pe care vorbitorul intenționează să o transmită în cadrul unui discurs. Astfel, putem asemăna actul ilocuționar cu un proces prin care mesajul primește valoarea și forța pe care locutorul intenționează să o transmită auditoriului astfel încât să se facă înțeles și perceput în modul în care acesta dorește. Prin urmare, termenul de *forță ilocuționară* capătă noi valențe, dintre care cele mai evidențiate sunt reprezentate de asemănarea actelor de limbaj construite cu ajutorul verbelor imperative (Jacques 1979, p. 201).

Actul ilocuționar trebuie supus unei analize complexe astfel încât să se poată înțelege cât mai clar modul în care acestea acționează în cadrul unui discurs și importanța și necesitatea prezenței acestui tip de acte de limbaj. Mai mult, se consideră că actele ilocuționare sunt cele care dau sens și valoare enunțurilor, privite ca parte extrem de importantă a activităților discursive, fiind capabile să facă din mesajul discursului o acțiune.

Din perspectiva teoreticienilor domeniului actelor de limbaj, unul dintre cei mai importanți fiind John Austin (1962), în cadrul actelor ilocuționare verbul *a spune* este substituit, în mod intenționat, cu verbul *a face,* context în care orice discurs instituțional comportă o dimensiune ilocuționară. Austin (1962/2005), consideră că orice mesaj descriptiv din cadrul unui discurs instituțional obligă spre o reacție, motiv pentru care conversația devine o formă bazată pe acțiune în cadrul căreia se așteaptă la o continuitate de astfel de forme de comunicare ce au ca finalitate comunicarea eficace și eficientă în cadrul discursului instituțional.

Tot în cadrul acestor studii, a fost remarcată pentru prima dată diferența dintre semnificația unui enunț identificat în cadrul unui act ilocuționar și forța din punct de vedere ilocționar identificată la momentul transmiterii mesajului. Astfel, forța ilocuționară este dependentă de modul în care individul implicat în actul comunicării se angajează să transmită și să susțină spre îndeplinire scopul și funcțiile discursului prin a influența principiile, concepțiile și credințele celor care sunt identificați drept public țintă / auditoriu al mesajului.

Austin și-a condus cercetările spre identificarea unui concept prin care să fie evidențiate diferențele dintre enunțurile constatative, cele care descriu realitatea, și enunțurile performative, cele care impun derularea unei acțiuni. În acest context, se consideră că un enunț constatativ este adevărat doar dacă poate fi verificat în mod clar faptul ce se menționează a se fi petrecut (Dinneen 1972, p. 514 *et passim*). Impactul major al modelului teoretic propus de John Austin este dat de faptul că orice tip de discurs care conține un tip de enunțare, inclusiv de tip constatativ, are capacitatea de a căpăta, în funcție de context, o caracteristică și o valoare acțională.

Sintetizând cele prezentate, se poate observa că actul ilocuționar este perceput ca fiind cel care aduce plus valoare în cadrul unui discurs și conduce adesea spre elemente acționale. Sunt descrise patru tipuri de funcții ilocuționare astfel:

- *funcția competitiv locuționară*, identificată printr-un act al limbajului de tipul ordinelor, cererilor sau solicitărilor;
- *funcția de sociabilitate,* cunoscută sub forma unor acte din categoria felicitărilor, mulțumirilor sau formelor de adresare;
- *funcția colaborabivă,* al cărui principal rol este reprezentat de acte prin care se fac anunțuri sau raportări;
- *funcția conflictuală,* ce face referire la acte de felul amenințărilor sau acuzațiilor.

Dacă am trecut în agendă gama de funcții ilocuționare, considerăm necesar să aducem în atenție tipurile de acte ilocuționare din perspectiva unor reguli constitutive analizate de către teoreticianul Searle (1969). În baza cercetărilor acestuia, au rezultat următoarele tipuri de acte ilocuționare:

- *acte ilocuționare reprezentative,* apreciate ca fiind cele în cadrul cărora se fac afirmații sau se trag concluzii, cele care evaluează sau raportează o stare de fapt a lucrurilor;
- *acte ilocuționare directive,* cunoscute ca fiind responsabile pentru derularea unor acțiuni precum cereri, sfaturi sau întrebări;
- *acte ilocuționare promisive,* al căror principal rol constă în constrângerea locutorului să se implice într-o acțiune ce va urma să se întâmple în viitor, precum promisiunile sau jurămintele;
- *acte ilocuționare expresive,* cu ajutorul cărora sunt exprimate stări ale locutorului. Acestor acte sunt atribuite *mulțumirile*, *scuzele*, *felicitările* sau *confesiunile*;
- *acte ilocuționare declarative,* prin intermediul cărora se transpune în realitate o intenție. Acestea sunt reprezentate de declarații, numiri în funcție, condamnări etc.

Cunoașterea tuturor acestor aspecte reprezintă baza cu ajutorul căreia se poate construi în-un mod cât mai eficient un discurs instituțional și îndeplinirea obiectivului acestuia. Realizarea unui enunț într-un anume context poate reprezenta de cele mai multe ori un act ilocuționar, motiv pentru care actele ilocuționare sunt considerate ca fiind acel „must have” în orice comunicare lingvistică (Dinneen,1972, p. 54). Astfel, în situația în care sunt îndeplinite acte ilocuționare, trebuie să înțelegem că se face referire la un comportament viitor urmat de o serie de reguli, de cele mai multe ori acestea reprezentând un cumul de angajamente de respectat, la nivel lingvistic și social.

Deși Austin (1962) a separat sau delimitat destul de clar enunțurile performative de enunțurile constatative, cercetările ulterioare au estompat această diferență, însă doar limbajului performativ îi sunt atribuite (în continuare) actele de limbaj ilocuționare, locuționare și perlocuționare. De asemenea, cercetările au demonstrat că un enunț performativ nu poate îndeplini în același timp și funcții

constatative (v. Sesonske 1965). Bazându-ne pe rezultatele acestor studii, putem face afirmații potrivit cărora capacitatea și forța limbajului sau, în mod particular, a unui discurs insituțional, poate fi reprezentată de absolut orice act de limbaj, un rol important în acest sens jucându-l modul în care este construit acel discurs și capacitatea acestuia de a se adresa auditoriului (Jacobsen 1971, p. 357 *et passim*). Astfel, interesul studiilor se focalizează nu asupra formei enunțului, ci asupra modului în care acesta va acționa asupra realității odată cu emiterea și recepționarea sa de către un auditoriu. Prin urmare, devine extrem de important să realizăm că există o compatibilitate crescută între ceea ce a vrut locutorul să tramsită în cadrul discursului și ceea ce a înțeles publicul (Dinneen, 1972, p. 514 *et passim*).

Majoritatea criticilor aduse teoriei lui Austin (1962) fac referire la relația de conexiune și interdependență dintre actele performative și actele constatative. Tot în baza acestei relații s-au extins studiile referitoare la actele de limbaj *ilocuționare*, *locuționare*, *perlocuționare*, fapt care, a generat noi provocări pentru cercetătorii din domeniu în a supune analizei critice afirmațiile făcute de Austin (1962).

Într-un exercițiu comparativ între actele performative și constatative, aducem în discuție următoarele aspecte:

- Austin (1962) consideră că enunțului performativ nu i se poate atribui o valoare de adevăr deoarece o acțiune nu poate fi identificată și bine delimitată în timp și spațiu și nu este caracterizată și materializată de o serie de consecințe ca urmare a derulării acesteia, din cauza momentelor viitoare pe care se bazează verbele performative. Dacă nu se poate identifica o valoare de adevăr în cadrul performativelor, există situații când în cadrul unui discurs, locutorul să nu fie în măsură să îndeplinească acțiunea bazată pe verbe performative sau să nu fie delegat oficial în acest sens. Prin urmare, în astfel de situații, Austin (1962) vorbește despre valoarea *nulă* a performativului din respectivul discurs, dat fiind faptul că nu are efecte asupra realității în cadrul căreia se derulează acțiunea.
- un alt aspect privește discursul în cadrul căruia există enunțuri performative, dar lipsește gradul de intenție în vederea aplicării ideilor transmise către auditoriu. În acest context, nu se poate aduce în discuție posibilitatea ca intențiile concrete ale locutorului să se transpună în mod clar în realitatea cunoscută de participanții la respectivul discurs.

Cert este că studiile efectuate de Austin (1962) planează în jurul a două mari concepte, respectiv acțiunea prin fapte și descrierea. Pe scurt, Austin (1962) consideră ca acțiunile bazate pe verbe performative trebuie recunoscute prin fapte duse la îndeplinire, iar constatativele trebuie să fie capabile ca în descrierile efectuate să fie identificată valoarea de adevăr. (Dinneen, 1972, p. 520).

John Searle, în lucrările sale de referință din domeniu, precizează că nu este corect ca locutorul să performeze un act de limbaj raportat la procedurile convenționale fără ca acesta să își asume condițiile prin care urmărește să realizeze actul de limbaj și să indice care sunt obiectivele și satisfacțiile realizării acestuia (Searle, 2010, p. 82). Se poate observa atenția sporită pe care Searle o acordă relației dintre locutor ca emițător al mesajului și angajamentul pe care acesta îl are cu privire la îndeplinirea aspectelor generate de intențiile derulării unui act de limbaj în cadrul unui discurs.

În lucrarea „Making the social world. The structure of human civilization", Searle (2010) consideră că limbajul reprezintă forma de bază pentru deontologia publică, iar angajamentul social prin limbaj este detectabil la următoarele niveluri:

- caracterul social al situației de comunicare, dat fiind faptul că interacțiunea verbală (prin intermediul discursului) ține de funcția de socializare a limbajului. Discursul instituțional nu face și nu poate face excepție în acest sens.
- caracterul convențional al discursului – orice tip de discurs are anumite trăsături stilistico-funcționale, este normat și legitimat ca atare. Prin urmare, locutorul uzitează de un set de reguli deja cunoscute în baza cărora își construiește discursul și se poziționează față de modul în care acesta urmează să fie prezentat.
- intenționalitatea face referire la relația dintre modul în care locutorul își propune să realizeze și să prezinte mesajul în cadrul unui discurs și trăsăturile sale personale privite din perspectiva gradului de compatibilitate cu esența mesajului transmis.

Făcând referire la studiile realizate de Austin (1962), Searle (1969) a încercat să dezvolte teoriile actelor de limbaj adunând contribuții semnificative în ceea ce privește distincția dintre un act de limbaj și rolul cuvintelor în exprimarea acestuia. Prin urmare, acesta este de părere că actele de limbaj pot fi exprimate într-o multitudine de feluri ca urmare a utilizării cuvintelor. (Searle, 2010, p. 80).

În convergență cu modelul propus de Austin (1962), Searle (1969, p. 60 *et passim*) propune o clasificare a actelor de limbaj relativ asemănătoare, considerând că acestea trebuie să se încadreze în trei categorii. În acest sens, actele de limbaj sunt clasificate în acte ilocuționare, *direcții de mapare* (t.n.) (*direction of fit*) și *condiția de sinceritate* (*felicity condition*, sintagmă propusă inițial de Austin) prin identificarea valorii de adevăr. În opinia lui Searle (1979, p. 1 *et passim*), actul ilocuționar este reprezentat de prezentarea unei stări de fapt, a unei acțiuni clare cu condiția ca să fie asumat de către locutor în sensul de a se realiza, în anumite coordonate temporale și spațiale. Astfel el accentuează relația dintre ceea ce reprezintă mesajul transmis în cadrul unui discurs și lumea reală la care face referire respectivul mesaj, în caz contrar, actul de limbaj nu se poate realiza.

Searle (1969) identifică o serie de diferențe între tipurile de acte de limbaj, printre cele mai importante fiind cele dintre scop și actul de limbaj în sine. Autorul exemplifică aceste diferențe printr-un act ilocuționar prin care se transmite un ordin, ce are ca obiectiv încercarea de a-l face pe interlocutor să acționeze, și actul ilocuționar prin care se transmite o stare de fapt, scopul acestui act fiind cel ce a-l angrena pe interlocutor într-o zonă cognitivă cu intenția de a participa activ la dezvoltarea bagajului de cunoștințe al acestuia (Searle 1982, p. 50 *et passim*). În ceea ce privește *direcțiile de mapare* (t.n.) (*direction of fit*), rolul pricipal al acestora constă în a identifica gradul de compatibilitate a cuvintelor utilizate în cadrul mesajului și realitatea la care acesta face referire și pe care intenționează să o descrie. Referitor la *condiția de sinceritate* (*felicity condition*), Searle introduce latura afectiv emoțională prin a identifica stările și trăirile locutorului transpuse în cadrul discursului, cu un rol bine definit în realizarea funcțiilor de bază ale discursului. Pe de altă parte, Searle recunoaște că latura afectiv emoțională poate reprezenta un adevărat obstacol în identificarea corectă a ceea ce reprezintă o stare cognitiv-afectiv-emoțională de către auditoriu / receptorii discursului. Astfel, necesitatea deținerii unor cunoștințe psihologice cu ajutorul cărora să poată fi înțelese fără eroare, stările transmise reprezintă un aspect de care trebuie să se țină cont atunci când sunt utilizate aceste mijloace de comunicare (Searle 1979, p. 63). Toate aceste trei dimensiuni la care am făcut referire sunt considerate de Searle ca fiind cele mai importante direcții în analiza discursului. De asemenea, se poate observa că în majoritatea studiilor teoreticianului Searle, aceste trei dimensiuni - actele ilocuționare, direcțiile de mapare și condiția de sinceritate - reprezintă nucleul în jurul căruia gravitează alte noțiuni pragmatice.

Cu toate că o mare parte din teoriile postulate lui Austin (1962) sunt recunoscute de Searle și validate prin continuarea studiului actelor de limbaj, există și aspecte cu care acesta nu este într-un totul de acord. Astfel, Searle este de părere că nu există verbe performative în structura tuturor enunțurilor. În acest context, teoria conform căreia performativele sunt un domeniu cvasiuniversal în cadrul căruia pot fi asimilate constatativele, este remarcată de Searle (Searle 1982, p. 488 *et passim*). Este adus ca argument discursul literar - Searle este de părere că printr-un text ficțional transmis unui auditoriu nu se realizează un act ilocuționar. De asemenea, acesta nu este de acord cu faptul că enunțurile, considerate din punct de vedere literal, pot avea un sens independent de context și susține că sensul unui mesaj, fie el cel transmis de un text literar este dat de contextul în care se produce actul de limbaj. Searle adaugă că două sau mai multe enunțuri din cadrul unui text literar pot avea înțelesuri și valori de adevăr diferite din cauza ipotezelor diferite în baza cărora s-au format. El face apel la rațiune și la necesitatea conștientizării contextului în care se petrec anumite fapte sau acțiuni.

În lucrarea sa intitulată *Rationality in action*, Searle (2001, p. 3) face o serie de corelații între principiile de bază ale gândirii logice invocându-l pe Aristotel și pe Hume, prin care se scoate în

evidență gândirea ca element superior mijloacelor prin care se realizează o acțiune sau se descrie o stare de fapt. Teoreticianul a procedat la definirea raționalității pe care o consideră extrem de importantă în cadrul analizei actelor de limbaj – prin investigarea unor aspecte precum intenționalitate, limbaj și realitate socială, apreciindu-le ca fiind drepturi ale omului în deplină concordanță cu construirea realității sociale, raportată la necesitățile, acțiunile și intențiile actorilor sociali (*ibidem*). În această situație, pornind de la nivelul particular al individului și ajungând la nivel colectiv al grupului sau comunității, trebuie să conștientizăm importanța pe care discursul instituțional o poate avea pe verticală, de la grup la individ. Acțiunile indivizilor angrenați în cadrul unui discurs instituțional fac parte din realitatea și raționalitatea umană, iar rolul acestora este unul esențial în caracterizarea unei societăți din punct de vedere al valorilor pe care se bazează. De asemenea, discursul instituțional este considerat ca fiind o modalitate prin care puterea este construită și exercitată în cadrul societății, fiind capabilă să schimbe principii, credințe sau trăiri fundamentale.

3.3. Performativitate – de la a spune la a face

În cadrul semanticii, semnificația cuvintelor, expresiilor și propozițiilor este dată în termeni cognitivi, de conceptualizare și lexicalizare. Conceptualizarea este accesată prin intermediul dovezilor lingvistice, care se manifestă în primul rând în utilizarea cuvintelor, expresiilor și propozițiilor. O altă sursă foarte valoroasă de dovezi lingvistice este reprezentată de relațiile semantice, cum ar fi sinonimia, antonimia, hiponimia etc.

În pragmatică este esențial să se ia în considerare rolurile participanților, adică rolurile pe care aceștia le joacă în cadrul evenimentului, acțiunii sau stării exprimate în propoziție. Interpretarea enunțurilor denotă faptul că utilizăm limbajul nu doar pentru a descrie lumea, ci și pentru a efectua acțiuni, cum ar fi, de exemplu, formularea unei cereri. Actele pe care le realizăm cu ajutorul limbajului se numesc *acte de limbaj.* Cea mai importantă idee a teoriei actelor de limbaj este aceea că, atunci când vorbim, nu nu reproducem pur și simplu faptele lumii, ci creăm o realitate. Pentru a sublinia această idee, propunem următoarele exemple:

a. *Îl condamn la cincisprezece ani de închisoare (enunț rostit de un judecător într-o instanță de judecată).*
b. *Vă declar soț și soție (enunț rostit de un preot în cadrul unei ceremonii de nuntă).*
c. *Vă ofer douăsprezece mii de dolari pentru mașină.*
d. *Vă promit că mă voi lăsa de fumat.*

(Austin 1962, p. 37)

Aceste enunțuri creează o realitate, în sensul că ele realizează actul pe care îl (de)numesc. Propunerea lui Austin (1962), care provine din interesul său pentru funcționarea limbajului comun, este că există enunțuri performative, cum ar fi promisiunile și pariurile, care nu pot fi evaluate în termeni de adevăr sau fals, ci în termeni de *fericire* (succes) sau *nefericire* (insucces). Pentru ca un act să aibă succes, este necesar ca mai multe condiții, i.e., *condițiile de fericire* (*felicity conditions*) să fie îndeplinite, cum ar fi faptul că actul este realizat de persoana competentă și că este urmată procedura corectă de realizare a actului în cauză. Spunând că *îl condamn la cincisprezece ani de închisoare*, judecătorul îl condamnă pe acuzat la cincisprezece ani de închisoare - enunțul constituie actul de condamnare (cu condiția să fie îndeplinite condițiile de a fi judecător – de a avea autoritatea legală de a condamna într-o instanță oficială etc.) Verbele care realizează actul pe care îl numesc sunt *verbe performative* (sau realizatoare), iar enunțurile în care apar sunt *enunțuri performative.*

Nu este necesar să se utilizeze un enunț performativ pentru a realiza un act de limbaj și, de fapt, actele de limbaj care nu denumesc în mod explicit acțiunea pe care o realizează sunt mai frecvent utilizate. Într-un context adecvat, enunțurile pot servi drept cereri sau solicitări, deși nu există un verb care să numească această funcție. Alte exemple de acte de limbaj care nu folosesc un verb performativ sunt următoarele:

a. Stai jos!
b. Am de gând să mă las de fumat.
c. Vrei să bei o cafea?
d. La revedere!

(Austin 1962, p. 98)

„Stai jos!” nu este un enunț performativ, deoarece prin enunțarea lui locutorul nu îl obligă pe interlocutor să se așeze, dar este totuși un act de limbaj pentru că realizează actul de a comanda interlocutorului să se așeze. În comparație cu „te condamn”, „te botez”, care sunt performative pentru că realizează actul pe care îl denumesc, atunci când rostește „am de gând să nu mai fumez”, locutorul nu renunță la fumat, ci se angajează să nu mai fumeze în viitor, realizând actul de limbaj al unei promisiuni. Deoarece realizează actele pe care le denumesc, performativele apar, în general, la indicativ prezent, având ca subiect persoana întâi singular. Așadar, prin definiție, „Stai jos!" nu poate fi performativ, dar „îți ordon să te așezi” poate fi. Bineînțeles, nu toate enunțurile care conțin un verb la indicativ prezent, persoana întâi singular ca subiect sunt performative.

Altfel spus, verbele performative sunt verbe care, prin simplul fapt de a fi rostite, produc un efect asupra realității extralingvistice, adică nu rămân simple cuvinte, ci au *consecințe reale*. În cazul

nostru, verbele performative conținute într-un contract sau într-un alt document instituțional vor avea efecte juridice asupra părților care semnează contractul sau cărora le este adresat documentul (un exemplu ar fi contractul pe care îl semnează studenții atunci când se înmatriculează la un anumit program de studii). Acest tip de verbe se încadrează în ceea ce pragmaticienii etichetează drept „acte de limbaj" (v. John L. Austin 1962 și John R. Searle 1969 – *speech acts*), adică enunțuri care, mai degrabă decât să transmită informații, servesc la realizarea unei acțiuni și producerea un anumit efect. Filosoful J. L. Austin a inventat conceptul într-o serie de prelegeri ținute la Universitatea Harvard în 1955, deși inițial le-a numit *enunțuri performative* (*performative utterances*). Aceste prelegeri au fost ulterior compilate și publicate în lucrarea intitulată *How to do things with words* (1962), care tratează natura verbelor performative, funcționarea și omniprezența lor în limbaj.

La jumătatea secolului al XX-lea, limbajul era considerat un simplu instrument pentru descrierea valorii de adevăr. Această diadă adevăr-fals a limbajului a fost cea care i-a interesat în mod deosebit pe filosofi. Austin a vrut să demonstreze că limbajul este mult mai mult decât atât, devenind astfel interesat de verbele performative, care în loc să descrie lumea, acționează asupra acesteia. Atunci când un cuplu rostește „Da" în fața ofițerului stării civile nu se limitează la a descrie un eveniment, ci îl realizează sau îl aduce la îndeplinire prin actul de limbaj. Un exemplu prototipic de verb performativ este, așa cum am încercat să punctăm anterior, „a declara" din formula: „Vă declar soț și soție". Este clar că enunțarea acestui verb în contextul instituțional – într-o biserică sau la judecătorie - și de către un preot sau un funcționar are un efect juridic imediat. Alte verbe de acest tip sunt: „a promite", „a jura", „a interzice" etc. Alte exemple de documente instituționale care conțin verbe performative sunt hotărârile sau alte tipuri de decizii instituționale, în care se ordonă sau se prevede un anumit lucru și legile în care se impun anumite acțiuni sau se interzic altele (*Legea Educației*, de exemplu). Tot în domeniul instituțional, contractele sunt cele în care putem identifica aceste verbe în diferite secțiuni, dar mai ales în partea dispozitivă (clauzele contractului), în care părțile convin asupra unei serii de drepturi și obligații referitoare la obiectul contractului. Așadar, în esență, verbele performative sunt verbe care efectuează anumite acțiuni, dincolo de a le descrie pur și simplu (așa cum fac verbele convenționale)[16].

Aceste enunțuri performative sunt corelate cu anumite condiții pe care trebuie să le îndeplinească pentru a avea succes sau a fi eficiente. Se poate vorbi de performativitate din diferite puncte de vedere, de exemplu: performativitatea ca stabilire a sensului și performativitatea ca legitimare a condițiilor obiective ale lumii. Cea mai directă referire la performativitate se regăsește în abordările clasice ale pragmaticii - din perspectiva lui Austin (1962). Trebuie menționat și faptul că

[16] V. Claudia Raluca Stamatescu, 2022, "The Instantiation of Speech Acts in Institutional Discourse" în *Journal of Young Researchers, Series Social Sciences, Arts and Humanities*, Year V, no. 1/2022, Craiova: Universitaria, p. 156.

„performativ” și „realizabil” sunt termeni echivalenți în opinia lui Austin, deși. inițial Austin considera „realizabil” ca fiind opus lui „constatativ”, asimilând astfel „performativitatea” cu capacitatea limbajului de a efectua o acțiune. Și, deși această opoziție nu se susține în totalitate, performativitatea este asimilată dimensiunii ilocuționare a actului lingvistic. În acest fel, *ilocuționarul*, ca o componentă a dimensiunii pragmatice a acțiunii lingvistice, deschide raționamentul spre noțiunea mai explicită și mai transparentă de *instaurare*. Acțiunea lingvistică astfel concepută este un mijloc de instaurare în mediul pragmatic a unei entități inexistente anterior, mai întâi acțiunea însăși și apoi consecințele acesteia.

Dacă acceptăm ideea *instaurării* ca parte a fenomenului performativ, este necesar să ne întoarcem la o altă dimensiune a actului de limbaj: *valoarea perlocuționară*, i.e., dimensiunea actului de limbaj care se ocupă de efectul pe care actul ilocuționar îl produce sau încearcă să îl producă asupra interlocutorului. „Adesea și chiar în mod normal, a spune ceva va produce anumite consecințe sau efecte asupra cunoștințelor, gândurilor sau acțiunilor auditoriului sau ale vorbitorului... Numim îndeplinirea unui astfel de act îndeplinirea unui act perlocuționar sau perlocuțiune” (Austin, 1962/2005, p. 145).

Introducând noțiunea de *performativitate*, Austin pune în contrast performativele cu enunțuri de genul „afirm că” („I assert that”) și „prezic că”(„I predict that”). Aceste declarative explicite se aseamănă cu enunțurile propozițiilor declarative obișnuite, în sensul că descriu o stare de fapt sau afirmă un fapt, lucru pe care Austin neagă că îl fac performativele. Cu toate acestea, Austin și-a dat seama că declarativele explicite sunt relevante și similare cu performativele explicite. Acest lucru se datorează faptului că verbele lor principale fac explicit tipul de act efectuat. La urma urmei, o afirmație sau o predicție este făcută cu ajutorul verbelor „a afirma” („assert”) și „a prezice”(„predict”), așa cum o promisiune este făcută cu verbul „a promite” („promise”) sau o cerere cu verbul „a cere”(„request”). Prin urmare, ceea ce face ca performativele explicite să fie distincte nu este ceea ce face locutorul, ci faptul că locutorul face explicit ceea ce face.

Austin subliniază că, atunci când cineva spune, de exemplu, „Declar sesiunea suspendată”, locutorul nu descrie ceva, ci face ceva. Locutorul nu face o afirmație despre lume, ci schimbă lumea. Prin urmare, nu are sens să ne întrebăm dacă aceste afirmații sunt adevărate sau false. Cu toate acestea, are sens să ne întrebăm dacă acțiunea persoanei în cauză a fost reușită sau adecvată. Era locutorul autorizat să oficieze o ceremonie de căsătorie la acel moment și în acel loc, sau împuternicit să pronunțe o sentință într-o instanță de judecată? Au fost toate procedurile necesare urmate complet și corect? etc. Austin denumește această clasă specială de propoziții *declarative performative*. El pledează pentru ideea că trebuie să recunoaștem propozițiile performative ca o nouă clasă de acte de limbaj (lucruri pe care oamenii le pot face enunțând propoziții), pe lângă actele de limbaj recunoscute în mod obișnuit, cum ar fi declarațiile, întrebările și comenzile. Austin se referă la actul pe care

vorbitorul intenționează să îl îndeplinească prin limbaj ca *forță ilocuționară a enunțului (illocutionary force)*. După cum am menționat mai sus, nu are rost să încercăm să descriem condițiile de adevăr pentru performative. În schimb, susține Austin (1962/2005, p. 14), trebuie „să identificăm condițiile în care actul de limbaj performativ va fi satisfăcut, adică reușit, valid și adecvat". El identifică următoarele tipuri de astfel de condiții:

> *(A.1) Trebuie să existe o procedură convențională acceptată, care să aibă un anumit efect convențional, o astfel de procedură urmând să includă rostirea anumitor cuvinte de către anumite persoane în anumite circumstanțe, și în plus,*
> *(A.2) persoanele și circumstanțele particulare într-un caz dat trebuie să fie adecvate invocării procedurii particulare invocate.*
> *(B.1) Procedura trebuie să fie efectuată de către toți participanții atât corect, cât și*
> *(B.2) complet.*
> *(C.1) În cazul în care, așa cum se întâmplă adesea, procedura este concepută pentru a fi utilizată de persoane care au anumite gânduri sau sentimente, sau pentru însușirea unui anumit comportament consecvent de către orice participant, atunci o persoană care participă și invocă astfel procedura trebuie să aibă de fapt acele gânduri sau sentimente, iar participanții trebuie să aibă intenția de a se comporta astfel, și*
> *(C.2) trebuie să se comporte de fapt astfel ulterior*.
>
> (Austin 1962, p. 14-15)

Austin catalogheză încălcarea condițiilor A-B ca *rateuri* (*misfires*); dacă aceste condiții nu sunt îndeplinite, atunci actele intenționate sunt nereușite sau invalide. De exemplu, dacă o persoană care nu este autorizată să oficieze o ceremonie de căsătorie spune „Vă declar acum soț și soție", cuplul căruia i se adresează nu este căsătorit în mod legal ca urmare a acestei declarații. Încălcarea condițiilor C este calificată drept *abuz* (*abuse*). În cazul în care această condiție este încălcată, actul de limbaj este în continuare realizat și ar fi considerat valid, dar este realizat într-un mod neadecvat. De exemplu, dacă cineva spune că promite să returneze o carte până duminică, dar nu are intenția de a face acest lucru, enunțul încă se consideră o promisiune; dar este o promisiune nesinceră, o promisiune pe care vorbitorul intenționează să o încalce.

Propozițiile performative se disting de propozițiile declarative normale prin următoarele caracteristici speciale:

- Verbul performativ pe care îl conține propoziția este întotdeauna la modul indicativ și la prezent simplu.

- Acestea conțin frecvent un verb performativ, adică un verb care poate fi folosit pentru a descrie sau pentru a efectua actul de limbaj vizat (de exemplu, „a declara, „a conferi", „a invita", „a cere", „a ordona", „a porunci", „a acuza" etc.).
- Propozițiile performative pot fi modificate opțional prin adverbul performativ; acest adverb nu poate fi folosit în cazul enunțurilor neperformative.

Austin se referă la propozițiile performative care prezintă caracteristicile enumerate ca fiind *performative explicite*. El subliniază că performativele explicite pot fi adesea parafrazate folosind propoziții care nu prezintă unele dintre aceste caracteristici sau toate aceste caracteristici. De exemplu, enunțul performativ „I hereby command you to close the door" este cel mai frecvent exemplu folosind un imperativ simplu, „Close the door!". În mod similar, enunțul performativ „Vă invit prin prezenta să luați cina cu mine" ar fi exprimat mai politicos și mai natural folosind o întrebare, „Vreți să luați cina cu mine?". Deoarece același act de limbaj poate fi realizat cu oricare dintre cele două expresii, ar părea straniu să o clasificăm pe una ca fiind performativă, dar nu și pe cealaltă. Ne vom referi la enunțurile care funcționează ca parafrazări ale performativelor explicite, dar care nu au toate caracteristicile enumerate, ca fiind *performative implicite*.

Se pare că majoritatea actelor de limbaj pot fi parafrazate folosind un performativ explicit. De exemplu, întrebarea „Plouă?" poate fi parafrazată ca un enunț performativ „Prin prezenta vă întreb dacă plouă". În același mod, afirmațiile simple pot fi parafrazate sub forma „I hereby inform you that", iar comenzile pot fi parafrazate sub forma „I hereby order/command you to". Din nou, dacă același act de limbaj poate fi realizat cu oricare dintre cele două expresii, este nefiresc să o clasificăm pe una ca performativă și pe cealaltă nu. Aceste observații ne conduc la concluzia că, practic, toate enunțurile ar trebui analizate ca fiind performative, fie că sunt explicite sau nu.

Dacă toate enunțurile trebuie analizate ca fiind performative, atunci eticheta *performativ* mai este justificată? În primul rând, pe lângă conținutul lor propozițional, toate aceste enunțuri au o forță ilocuționară, care reprezintă un aspect important al sensului lor. În cazul performativelor explicite, putem identifica forța ilocuționară analizând verbul performativ; dar în cazul performativelor implicite, așa cum vom vedea în cele ce urmează, forța ilocuționară depinde în parte de contextul enunțului. În al doilea rând, toate enunțurile prezintă *condiții de fericire*, pe care le-am descris anterior. Anumite acte de limbaj (adică enunțuri) au, de asemenea, condiții de adevăr; dar condițiile de fericire sunt obligatorii pentru analiza actelor de limbaj. După cum am precizat mai sus, pentru a explica modul în care funcționează actele de limbaj indirecte (implicite), trebuie să identificăm condițiile de fericire pentru actul intenționat. Utilizarea condițiilor de fericire este utilă și în alte contexte.

Searle (1969) încearcă să formalizeze contribuția lui Austin. El încearcă să definească mai precis condițiile care trebuie îndeplinite pentru ca efectuarea unui act dat să conteze ca atare și încearcă să definească reguli derivate din aceste condiții, deoarece pentru el actele de limbaj sunt guvernate de reguli. Printre condițiile pe care le stabilește se numără:

- *pregătirea;*
- *conținutul propozițional;*
- *sinceritatea și esențialitatea*.

În cazul promisiunilor, de exemplu, una dintre condițiile pregătitoare ar fi aceea că acțiunea X trebuie să fie benefică pentru interlocutor. În ceea ce privește condiția de *conținut propozițional*, propoziția trebuie să se refere la un act viitor X al locutorului. Condiția de sinceritate ar fi că locutorul trebuie să aibă intenția de a face X, iar condiția esențială, că actul trebuie să conteze ca stabilind un angajament pentru locutor de a face X. Regulile ar fi derivate din aceste condiții. Astfel, de exemplu, regula esențială a unei promisiuni ar indica faptul că declararea promisiunii contează drept angajament pentru locutor de a face X. Prin delimitarea acestor condiții și reguli, Searle încearcă să descrie cunoștințele locutorilor cu privire la ceea ce face ca un enunț să fie un act dat.

Cu toate acestea, Searle pare preocupat să prezinte doar, după cum afirmă George Hunt (1990, p. 54), condițiile care permit ca un enunț să fie recunoscut ca un act dat, spre deosebire de Austin, care este interesat de „problemele legate de transmiterea și interpretarea mesajelor” și de „contextul social” în care au loc diverse acte. Prin condițiile pe care le propune, se poate spune că Searle pune în evidență „unii dintre factorii contextuali în realizarea unui act” (de exemplu, în cazul comenzilor, statutul participanților și relația dintre ei: persoana care emite comanda trebuie să se afle într-o poziție de autoritate față de interlocutor).

Admitem că preocuparea lui Searle se referă la descrierea actelor de limbaj în abstract și nu la utilizatori lingvistici specifici într-un anumit cadru social. Jenny Thomas (1995) demonstrează, cu numeroase exemple în context, complexitatea actelor de limbaj, cum ar fi scuzele, avertismentele și minciunile, precum și dificultatea în înțelegerea regulilor precum cele propuse de Searle de a ține cont de toate subtilitățile în realizarea unui act de limbaj. În opinia cercetătoarei, pentru ca un act să conteze ca atare, nu este suficient să se țină cont doar de caracteristicile formale, ci trebuie luați în considerare și factorii funcționali, psihologici, afectivi și culturali (Thomas 1995, p. 106). Thomas (1995) este de acord cu Alessandro Duranti (1986), merge și mai departe, punând sub semnul întrebării faptul că obiectivul lui Searle este acela de a delimita reguli, așa cum se procedează în gramatică. Pentru Thomas, actele de limbaj, ca și alte arii de investigație pragmatică, dar spre

deosebire de gramatică, pot fi descrise doar în termeni de principii sau maxime, termeni care permit să se vorbească de un gradient și de probabilitate, nu în mod absolut ca în gramatică.

Un alt aspect al contribuției lui Searle care a fost considerat problematic și care este legat de ceea ce a fost analizat mai sus este faptul că, pentru acesta, forța ilocuționară și forma lingvistică a enunțurilor par a fi strâns legate. În ciuda numeroaselor critici, contribuția lucrărilor lui Austin și Searle în ceea ce privește concepția lor despre limbaj ca acțiune este de netăgăduit. După cum afirmă Escandell Vidal (1996, p. 76), „teoria actelor de limbaj a deschis perspective foarte îmbucurătoare și a oferit soluții valoroase la o mare parte din problemele pe care le ridică studiul utilizării efective a limbii". Această teorie a servit ca bază pentru nenumărate studii ale actelor de limbaj în cadrul aceleiași limbi/culturi și pentru studii contrastive și interculturale care au extins înțelegerea fenomenului comunicării intra- și interculturale.

John Searle (1975) tinde să fie creditat ca fiind cel care a introdus noțiunea cheie de politețe indirectă asociată actelor de limbaj, deși John Austin (1962) și Paul Grice (1975) exploraseră deja subiectul, cel din urmă încercând să explice modul în care interlocutorul înțelege ceea ce vrea să spună locutorul (adică ceea ce este subînțeles) din ceea ce se spune (adică din conținutul propozițional al enunțului). Prin noțiunea de *implicatură conversațională,* Grice (1975) descrie nivelul suplimentar de semnificație pe care un locutor poate încerca să îl comunice, în timp ce prin cea de *principiu cooperativ* și *maxime conversaționale* încearcă să explice cum ajunge interlocutorul la semnificația implicită. Conform acestui principiu, locutorii sunt agenți raționali care presupun că interlocutorii lor cooperează, urmând anumite reguli tacite care sunt puse în practică, i.e. maximele conversaționale.

Presupunerea cooperării implicite îl determină pe interlocutor să caute înțelesuri suplimentare într-un enunț, i.e. *implicatura conversațională*, atunci când regulile tacite sunt încălcate, de exemplu, atunci când locutorul spune ceva ce nu pare a fi relevant și încalcă maxima relaționării sau când locutorul oferă mai puține informații decât a fost solicitat, încălcând maxima cantității. În orice caz, lucrarea lui Grice (1975), după cum susține Thomas (1995:56), constituie „una dintre cele mai influente teorii în dezvoltarea pragmaticii", fiind punctul de plecare pentru examinarea motivațiilor care stau la baza utilizării limbajului (in)direct și a altor utilizări ale limbajului în cele mai importante modele de politețe propuse.

3.4. Clasificarea verbelor performative

Cu mai bine de șase decenii în urmă, John Austin, cunoscutul filosof al limbajului, este cel care a demonstrat în *How to Do Things with Words* (1962 / 1975; *Cum să faci lucruri cu vorbe*, traducere în limba română de Soreana Corneanu, cu o Prefață de Vlad Alexandrescu, 2005) că orice enunțare a unei propoziții în procesul de comunicare presupune realizarea unui act ilocuționar:

Cu ajutorul noțiunii de performativ, Austin își propune să dea seamă de o întreagă categorie de enunțuri care cu greu pot fi calificate drept adevărate sau false și pe care locutorii le rostesc cu scopul de a executa acțiuni.

(Alexandrescu 2005, p. 11)

Acest act ilocuționar (*illocutionary act*) sau enunț performativ (*a performative*)[17] poate avea valori diferite, în funcție de scopul urmărit de locutor. Renunțând la distincția inițială *performativ / constativ* și luând în considerare valoarea ilocuționară a enunțurilor („forța" acestora), care se aplică la diverse conținuturi și care poate fi exprimată cu ajutorul verbelor performative, Austin (1962) pune bazele clasificării actelor de limbaj, subdivizându-le în următoarele clase:

1) ***acte verdictive*** (En. *verdictives*) - acestea constau în „exprimarea unei judecăți, oficiale ori neoficiale, bazate pe probe ori motive referitoare la valori ori fapte" (Austin, 1962/2005: 141)[18]; aceste judecăți sau verdicte emise „de un juriu, arbitru sau instanță de decizie" pot fi definitive sau provizorii, așa după cum precizează Austin (1962/2005: 139). Funcția lor este de a evalua, de a clasifica, de a diagnostica, de a aprecia etc. Exemplele includ, dar nu se rezumă la următoarele verbe performative:

a achita, a analiza, a aprecia, a calcula, a caracteriza, a citi ceva ca, a clasifica, a condamna, a considera, a cota, a crede, a data, a decide, a declara, a decreta, a descrie, a diagnostica, a estima, a evalua, a face astfel încât, a găsi, a hotărî, a ierarhiza, a interpreta ca, a înțelege, a judeca, a localiza, a o lua ca, a măsura, a nota, a plasa, a rândui, a socoti, a valoriza etc.

(Austin 1962/2005, p. 139, 141)

2) ***acte exercitive*** (*decizionale* - En. *exercitives*) – acestea presupun „exprimarea unei decizii în favoarea sau împotriva unei anumite acțiuni" (Austin, 1962/2005, p. 143) sau exercitarea unor anumite „puteri, drepturi ori influențe" (Austin 1962/2005, p. 140)[19]. Valoarea ilocuționară poate fi marcată prin verbe performative precum:

[17] În limba engleză, verbul *to perform* este echivalent cu to carry out, to do , to act (a face, a acționa) – vezi și definiția furnizată de Oxford Dictionary: „[transitive] perform something to do something, such as a piece of work, task or duty" (www.oed.com).
[18] „delivering of a finding, official or unofficial, upon evidence or reasons as to value or fact so far as these are distinguishable" (Austin 1962, p. 151).
[19] "is the giving of a decision in favor of or against a certain course of action or advocacy of it...", "a decision that something is to be so, as distinct from a judgment that it is so" (Austin 1962, p. 151).

a abroga, a absolvi, a acorda, a alege, a anula, a anunța, a aproba, a autoriza, a avertiza, a cere, a cerşi, a comanda, a comunica, a concede, a concedia, a confirma, a consimți, a contramanda, a da (o amendă / sentință), a-şi da demisia, a declara închis, a dedica, a delega, a destitui, a excomunica, a implora, a indica, a invalida, a încredința, a îndemna, a lăsa moştenire, a legifera, a nominaliza, a numi (în funcție), a obiecta, a oferi, a opune (un veto), a se opune, a ordona, a permite, a pleda, a presa, a pretinde, a proclama, a protesta, a provoca, a pune în joc, a recomanda, a recruta, a respinge, a retrage, a retrograda, a ruga, a sfătui, a soma, a suspenda (o sentință), a vota pentru etc.

(Austin 1962/2005, p. 139, 143-144)

John Searle (1979/1999, p. 8) comentează că *a solicita* (*request*) este un exemplu tipic de verb performativ cu valoare exercitivă pe care John Austin nu îl include în lista sa. Austin (1962/2005) delimitează și contextele de identificare și/sau utilizarea exercitivelor:

(1) exercitări de funcții şi numiri, candidaturi, alegeri, admiteri, demisii, concedieri şi aplicații;
(2) sfaturi, predici şi petiții;
(3) împuterniciri, ordine, sentințe şi anulări;
(4) administrarea întâlnirilor şi afacerilor;
(5) drepturi, solicitări, acuzații etc.

(Austin 1962/2005, p. 144)

3) ***acte promisive*** (*comisive* – En. *commissives*) - acestea au menirea „să angajeze vorbitorul la anumite acțiuni" (Austin 1962/2005, p. 144)[20], fiind deci identificate cu asumarea unei obligații sau declararea intenției. Au ca marcă a valorii ilocuționare verbe performative precum:

a accepta, a adopta, a se ajunge la, a se angaja (să), a apăra (o cauză), a anvisaja, a avea de gând să, a avea intenția, a consimți, a-și da cuvântul, a-şi declara intenția, a se dedica, a face (ca), a făgădui, a fi de acord, a fi de partea, a fi hotărît să, a fi în favoarea, a garanta, a intenționa, a îmbrățișa (o cauză), a încheia un contract, a jura (să), a lega un acord, a se lega să, a se opune, a paria / a pune pariu că, a plănui, a promite, a(-și) propune să, a sta zălog pentru, a susține (o cauză) etc.

(Austin 1962/2005, p. 144-145)

4) ***acte comportamentive*** (*comportamentale* / *behabitative* – En. *behabitives*) – acestea „presupun reacții la comportamentul și soarta altor persoane, precum și atitudini și exprimări

[20] "The whole point of a commissive is to commit the speaker to a certain course of action" (*ibidem*).

de atitudini față de purtarea anterioară ori iminentă a unei alte persoane" (Austin 1962/2005, p. 146)[21]. Verbele *comportamentale* cu valoare ilocuționară includ:

a aduce tribut, a aplauda, a aproba, a bea în sănătatea,a binecuvânta, a blestema, a compătimi, a critica, a-și cere scuze, a compătimi, a congratula, a deplânge, a nu deranja, a desfide, a detesta, a-și dori, a face complimente, a-și exprima simpatia, a felicita, a fi alături de, a fi în favoarea, a fi nemulțumit de, a încredința, a mulțumi, a neglija, a se plânge de, a protesta, a provoca, a se ridica împotriva, a toasta, a ura bun venit / drum bun, etc.

(*Ibidem)*

John Searle (1979/1999, p. 9) sugerează că Austin marginalizează această clasă de verbe performative prin etichetarea lor drept „a shocker" („șocante") și că încadrarea în clasa comportamentivelor a unor verbe precum *a îndrăzni, a protesta , a provoca* și *a sfida* este oarecum surprinzătoare.

5) ***acte expozitive*** **(**En. *expositives***)** - sunt folosite pentru „a expune un punct de vedere, de a conduce un argument și de a clarifica întrebuințări și referințe" (Austin 1962/2005, p. 147)[22]. Austin atrage atenția asupra valențelor multiple ale expozitivelor, în sensul că pot fi recategorizate drept verdictive (de exemplu, *a analiza, a clasifica, a interpreta*), exercitive (de exemplu, *a argumenta, a concede, a insista, a îndemna*), comportamentive (de exemplu, *a ezita (cu privire la), a obiecta*,) și chiar promisive (de exemplu, a *accepta, a defini, a depune mărturie, a fi de acord, a jura, a susține (pe cineva*)). Alte (numeroase) verbe performative folosite în cazul actelor expozitive sunt*:*

a accentua, a accepta, a adera la, a afirma, a analiza, a argumenta, a clasifica, a concede, a conchide prin, a corecta, a crede, a deduce, a defini, a depune mărturie, a descrie, a distinge, a explica, a fi de acord, a formula, a identifica, a înțelege, a ilustra, a începe prin, a nega, a postula, a remarca, a obiecta, a informa, a evalua, a explica, a informa, a interpreta, a se îndoi, a întreba, a jura, a menționa, a nega, a neglija, a numi, a obiecta la, a postula, a presupune, a privi ca, a raporta, a răspunde, a recunoaşte, a se referi (în continuare) la, a relata, a remarca, a replica, a repudia, a retrage, a revizui, a ridica (o problemă), a spune, a ști, a vrea să spună etc.

[21] They include "the notion of reaction to other people's behaviour and fortunes and of attitudes and expressions of attitudes to someone else's past conduct or imminent conduct." (Austin 1962: 151).
[22] "are used in acts of exposition involving the expounding of views, the conducting of arguments and the clarifying of usages and references" (Austin 1962: 151).

Pentru a ne face să înțelegem că granițele între aceste categorii sunt fluide și nu rigide, Austin (1962/2005, p. 140 *et passim*) le abordează comparativ și contrastiv. De exemplu, în comparație cu exercitivele, verdictivele presupun exercitarea unei poziții oficiale (a unui juriu, judecător, arbitru), actele verdictive având, prin urmare, și un caracter executiv. În acest context, *a considera* și *a interpreta* sunt comune ambelor categorii; în plus, *a acorda* și *a absolvi* sunt considerate exercitive care se bazează pe verdictive. Prin contrast cu promisivele, verdictivele produc efecte juridice, însă, în același timp, ca și promisivele exprimă un angajament (pe viitor) – în acest punct, Austin (1962/2005, p. 145) face precizarea că trebuie să luăm în considerare două tipuri de acțiuni unde verdictivele devin promisive și anume: acțiuni „necesare pentru consecvența cu verdictul și pentru susținerea lui" și acțiuni „care pot fi ori pot implica consecințe ale verdictului". Angajamentul este presupus și de unele exercitive cum ar fi *a autoriza, a concede, a confirma, a consimți, a da, a delega, a oferi, a permite, a pune în joc* etc. – constatăm, deci, arii de interferență multiplă. Austin (1962/2005) explică:

> *Conexiunea dintre un exercitiv și actul de a te angaja este la fel de strânsă ca legătura dintre semnificație și implicație. Este evident că a numi pe cineva în funcție sau a boteza ne angajează la ceva, dar am spune mai degrabă că ele conferă (sau schimbă sau elimină) puteri, drepturi, nume etc.*
>
> (Austin 1962/2005, p. 144)

Exercitivele și promisivele pot fi cu greu diferențiate dacă avem drept criteriu că orice act angajează anumite consecințe. Dacă raportăm verdictivele la comportamentive, aria de suprapunere conceptuală și semantică se referă la adoptarea unei anumite atitudini față de o persoană – includem aici exercitive precum *a aproba, a încredința, a protesta, a provoca, a recomanda* etc.; promisivele implică și ele adoptarea unei atitudini, indicând angajarea la un anumit tip de comportament sau la evitarea acestuia, tot așa cum comportamentivele pot fi considerate reacții la un anumit tip de comportament care duc la angajarea față de acest tip de comportament. Comportamentivele pot indica reacția la exercitarea autorității și, astfel, se situează la limita cu exercitivele – de exemplu, *a neglija, a protesta, a provoca, a recomanda* etc. În comparație cu expozitivele, verdictivele fac și ele anumite clarificări, clarifică o expunere; exercitive precum *a obiecta, a respinge, a retrage* etc. pot fi recategorizate ca expozitive în contextul argumentării sau al conversației. Promisive precum *a garanta, a (în)jura, a promite* pot fi considerate expozitive în cazul în care, de exemplu, promitem că nu am făcut ceva rău și că nu vom face astfel de acțiuni; alte promisive cum ar fi *a analiza, a apăra / menține (o poziție) a defini, a (nu) fi de acord, a numi, a presupune, a susține (pe cineva)* etc. sunt la zona de graniță dintre expozitive și promisive (în mod inerent). În consecință, toate aceste argumente ne conduc spre ideea unui continuum și nu a unor delimitări rigide, orice clasificare fiind relativă și sub semnul provizoratului așa cum pleda însuși Austin (1962, p. 151): „putting any of this forward as in the very least definitive".

Figura 8. Taxonomia verbelor performative – John Austin (1962)

John Searle (1976, 1979/1999) identifică și el cinci clase (sau categorii de bază) ale actelor de limbaj, pornind de la premisa că ar trebui să existe un principiu clar și care să fie aplicat în mod consecvent în clasificarea verbelor performative, recunoscând în același timp că nicio taxonomie nu va include categorii clar delimitate:

1) ***asertivele*** (care se referă la diverse afirmații pe care locutorul și le asumă (ca fiind adevărate), cu valoare instrumentală, En. - *assertives*) – în această categorie intră următoarele verbe performative:

a adeveri, *a afirma, a confirma, a informa, a insista, a deduce, a depune mărturie, a nega, a notifica, a se plânge, a presupune, a previziona, a prezice, a recomanda, a sugera* etc. care descriu o stare de fapt. („telling how things are" – Frank Kannetzky 2002, p. 70; v. și exemplele discutate de Al Martinich 2002, p. 95).

Pentru John Searle (1979, 1989) faptul că locutorul își asumă acțiunea exprimată de verbele asertive nu implică și faptul că locutorul intenționează neapărat ca interlocutorul să le înțeleagă, să le atribuie o valoare comunicativă – cu alte cuvinte, locutorul crede că are obligația să facă aceste afirmații. Searle (1979/1999, p. 12) aduce în discuție verbele *a se lăuda* (*boast*) și *a se plânge* (*complain*) ca fiind marcate de un interes din partea locutorului, în timp ce *a concluziona* (*conclude*) și *a deduce* (*deduce*) au valoare anaforică în discurs – este subliniată astfel compoziția eterogenă a

acestei clase (ca de altfel și a celorlalte clase de verbe performative, opinăm noi). Searle suprapune *asertivele* (în mare măsură) *expozitivelor* și *verdictivelor* în taxonomia lui Austin, însă propune și un test de detectare a asertivelor: valoarea de adevăr sau fals.

La nivel sintactic, verbele asertive sunt în general urmate de *That-Clause* în limba engleză (completivă): „I state that it is raining", „I predict he will come", urmărind structura de adâncime:

Subiect (persoana întâi - I) + verb asertiv + that-clause

(Searle 1979/1999, p. 19 *et passim*)

2) ***directivele*** (cererile, inclusiv întrebările, sfaturile etc., En. *directives*) - verbele performative care pot exprima o valoare perlocuționară, aceea de a determina interlocutorul să acționeze în sensul dorit („bringing people to do something" – Kannetzky 2002, p. 70) includ: *a cere, a comanda, a implora, a insista, a instrui, a invita, a ordona, a pleda, a (se) ruga, a sfătui, a solicita* etc. Searle (1991, p. 100) introduce noțiunea de *încercare oficială* (*official attempt*) pentru a desemna acele directive prin care locutorul nu intenționează ca interlocutorul să performeze acțiunea în cauză – Siebel (2002, p. 130 *et passim*) contraargumentează prin faptul că directivele urmăresc în implicit ca interlocutorul să acționeze într-un anumit fel, prin instituirea unor reguli (instituționale). Credem, însă, ca și Searle (1979/1999, p. 13) că această direcționalitate se manifestă în grade diferite de intensitate – vezi, de exemplu, *a invita, a sfătui* (grad scăzut) *v. a implora, a insista* (grad crescut).

Directivele (actele ilocuționare) prezintă, de obicei, următoarea structură sintactică în limba engleză:

Subiect (persoana întâi - I) + verb directiv + you + you Fut Vol Verb (NP) (Adv)

De exemplu: „I order you to leave."

(Searle 1979, p. 19 *et passim*)

3) ***comisivele*** (care presupun asumarea unor angajamente – En. *commissives*) - verbele performative definite prin valoarea ilocuționară proprie acestor acte de limbaj („committing oneself to do something" – Kannetzky 2002: 70) sunt:

a amenința, a se angaja, a făgădui, a garanta, a jura, a paria, a prefera, a promite, a refuza etc.

(vezi și exemplele aduse de Martinich 2002, p. 95)

Prin simetrie, Searle (1979/1999, p. 14) plasează comisivele în linie cu directivele prin faptul că, de această dată, locutorul își impune să acționeze într-un anumit mod.

Comisivele (actele ilocuționare) au, de obicei, următoarea structură sintactică de adâncime în limba engleză:

Subiect (persoana întâi - I) + verb comisiv + you + you Fut Vol Verb (NP) (Adv)

De exemplu: „I promise to pay you the money", „I vow to get revenge".

(Searle 1979/1999, p. 19 *et passim*)

4) ***expresivele*** (acte care servesc la exprimarea unor stări psihologice și acte comportamentale – En. *expressives*) - verbele performative care exprimă valori ilocuționare expresive („expressing feelings, attitudes" – Kannetzky 2002: 70, implicând și condiția de sinceritate postulată de Austin (1962)) sunt:

a-și cere scuze, a compătimi, a complimenta, a deplânge, a felicita, a lăuda, a mulțumi, a protesta, a saluta, a se scuza, a ura bun venit etc.

Searle (1969. 16) introduce noțiunea de *direction of fit*, ca încercare de mapare a structurii și semnificației lingvistice la realitatea extralingvistică și viceversa – de exemplu, în propoziția „I apologize for having stepped on your toe" („Îmi cer scuze pentru faptul că ai fost călcat pe picior"), locutorul nu are intenția de a pretinde că interlocutorul a fost călcat pe picior și nici că a făcut tot posibilul să se întâmple acest lucru prin utilizarea formei de Gerund în loc de That-Clause (*„I apologize that I stepped on your toe", propoziție incorectă, de altfel în limba engleză, care s-ar traduce în limba română prin „Îmi cer scuze că te-am călcat pe picior").

Actele expresive sunt caracterizate de următoarea structură sintactică de adâncime în limba engleză:
Subiect (persoana întâi - I) + verb expresiv + you + I/you VP (Adv)

De exemplu: „I congratulate you on winning the race", „ I apologize for behaving badly".

(Searle 1979/1999, p. 19 *et passim*)

5) ***declarativele*** (diverse acțiuni instituționale menite să schimbe anumite stări de fapt – En. *declarations,* „changing something in the social world" – Kannetzky 2002, p. 70) – de exemplu:

a amâna, a andosa, a aresta, a binecuvânta, a boteza, a căsători, a concedia, a consacra, a declara, a demisiona, a denunța, a destitui, a excomunica, a numi (într-o funcție), a susține etc.

Searle (1989) distinge între between verbe *declarative extra-lingvistice* cum ar fi *a amâna (o întâlnire), a declara război, a declara soț și soție* etc. și declarative pur lingvistice cum ar fi *a afirma, a ordona, a promite* etc., criteriul fiind acela că în primul caz se impune existența unei instituții sau autorități competente, relevante. Searle (1979/1999, p. 17) susține că declarativele elimină distincția fundamentală operată de Austin (1962) între *constatative* (*constatives* – incluzând constatări, afirmații) și *performative* (*performatives* - incluzând promisiuni, avertismente, pariuri etc.). O afirmație poate fi interpretată drept promisiune în conformitate cu *direction of fit* – în acest sens, declarativele reprezintă un caz particular, ele devenind performative dacă actele ilocuționare corespunzătoare sunt realizate cu succes.

Cu alte cuvinte, sistemul de reguli reflectat în declarative nu este numai unul lingvistic (limbaj standardizat), ci și extra-lingvistic, social, instituțional (anumite convenții, ritualuri; diviziunea socială a muncii – adică, îndeplinirea unor roluri și obligații sociale și profesionale etc.). Searle (1979/1999, p. 18) observă că unele verbe declarative se suprapun cu unele verbe asertive în virtutea faptului că în anumite circumstanțe există anumite persoane sau autorități desemnate să afirme anumite lucruri, să ia anumite decizii etc. după îndeplinirea procedurii oficiale, desigur. În plus, unele afirmații capătă forța unor declarații la nivel instituțional – Searle (1979/1999, p. 18) constituie o categorie hibrid: *declarații asertive* (*assertive declarations*), bazate pe condiția de sinceritate. Searle (1979/1999, p. 24) readuce în discuție asertivele, caracterizate de structura:

Subiect (persoana întâi - I) + verb declarativ + NPt + NPt be pred.

De exemplu: „I call him a liar", evidențiind restricțiile impuse în acest caz și care nu se regăsesc la celelalte categorii de performative.

Searle ridică problema justificării acestei categorii în taxonomia lui Austin (1962) și aduce o explicație la nivel semantic:

Often, in assertive discourse, we focus our attention on some topic of discussion. The question is not just what is the propositional content we are asserting, but what do we say about the ***object(s)*** *referred to in the propositional content: not just what do we state, claim, characterize, or assert, but how do we describe, call, diagnose or identify //, some previously referred to topic of discussion. ... These assertive illocutionary verbs give us a device for isolating topics from what is said about topics*.

(Searle 1979/1999, p. 25)

(*Adesea, în discursul asertiv, ne concentrăm atenția asupra subiectului în discuție. Întrebarea nu se referă doar la ce reprezintă conținutul propozițional pe care îl afirmăm, dar și ce spunem despre* ***obiectul(le)*** *la care se face referire în conținutul propozițional: nu doar ce afirmăm, pretindem sau caracterizăm, dar și cum descriem, denumim, diagnosticăm sau identificăm //, subiectul la care am făcut referire anterior. … Aceste verbe ilocuționare asertive ne furnizează un instrument pentru a izola subiectul de ceea ce se spune despre subiect*. - t.n.).

Searle (*ibidem*) consideră că propozițiile de genul „He is a liar" („Este un mincinos") și „He has appendicitis" („Are apendicită") sunt, de fapt, declarații (*statements*), ceea ce explică la nivel sintactic faptul că declarațiile au următoarea structură de adâncime în limba engleză:

Subiect (persoana întâi - I)+ verb decalarativ NPt + NPt be pred

De exemplu „I find you guilty as charged", „I now pronounce you man and wife".

Există și cazuri când declarațiile au o structură de adâncime similară cu cea a directivelor:

Subiect (persoana întâi - I) + verb declarativ + NP – de exemplu, „I fire you."

(Searle 1979/1999, p. 27)

Searle (1979/1999, p. 10) exemplifică cazurile de interferență multiplă prin verbul *a descrie* (En. *describe*), pe care Austin (1962) îl situa la granița dintre verdictive și expozitive, ceea ce se justifică prin faptul că acest verb poate desemna simultan furnizarea unei informații, oficiale sau neoficiale, precum și expunerea unui punct de vedere, pe baza unor dovezi sau argumente (v. Austin 1962, p. 161-162). Argumentația lui Searle merge mai departe cu exemplele verbelor performative *a afirma* (*affirm, state*), *a concluziona* (*conclude*), *a deduce* (*deduce*), *a identifica* (*identify*) *a nega* (*deny*), pe care Austin (1962) le încadrează în clasa expozitivelor, dar care pot funcționa și ca verdictive.

Pe de altă parte, Searle (1979/1999, p. 10) identifică verdictive pure (la nivel discursiv) cum ar fi *a începe prin* (*begin by*), *a trece la* (*turn to*) sau *a chema* (*call*), *a defini* (*define*), *a neglija* (*neglect*), *a postula* (*postulate*) etc. (unde nu se pune problema argumentării sau aducerii de dovezi). Obiecțiile lui Searle (*ibidem*) privesc și încadrarea unor verbe precum *a îndrăzni* (*dare*), *a provoca* (*challenge*), *a sfida* (*defy*) în aceeași categorie – *comportamentive* - cu a-*și cere scuze* (*apologize*), *a deplânge* (*deplore*), *a mulțumi* (*thank*), *a ura bun venit* (*welcome*), motivul invocat de Searle fiind acela că *a îndrăzni* (*dare*), *a provoca* (*challenge*) și *a sfida* (*defy*) implică acțiuni subsecvente ale locutorului și ar trebui mai degrabă încadrate cu verbe precum *a comanda* (*command*), *a interzice* (*forbid*) și *a ordona* (*order*), i.e., exercitive în categoriile definite de Austin (1962).

În plus, Searle (*ibidem*) sancționează clasificarea verbelor *a comanda* (*command*), *a interzice* (*forbid*) și *a ordona* (*order*) în categoria exercitivelor, cu scopul vădit de a propune o taxonomie alternativă (însă nu soluții definitive, în opinia noastră). Drept argument, verbe precum a *insista* (*insist*) și a *sugera* (*suggest*) prezintă diferite valori de întrebuințare pentru Searle (1979/1999, p. 27 *et passim*) – „I insist that we go to the movie" („Insist să mergem la film"), „I suggest that we go to the movies" („Sugerez să mergem la film"),cu valoare directivă v. "I insist that the answer is found on p. 16" („Insist că răspunsul este la p.16"), „I suggest that it is found on p. 16" („Sugerez că răspunsul este la p.16") - cu valoare asertivă, diferența fiind dată de gradul de intensitate (*ibidem*). Aceeași discuție o comportă și verbele a *anunța* (*announce*), *a face o aluzie* (*hint*) și *a mărturisi* (*confide*). Verbul *a promulga* (*promulgate)* poate avea atât valoare directivă, cât și asertivă același lucru se susține și pentru verbele *a avertiza* (*warn*) și *a sfătui* (*advise*).

Searle (1979/1999, p. 29) consideră că aceste valențe multiple și încadrări categoriale sunt generate de lipsa unor criterii clare de clasificare și pledează pentru păstrarea unor categorii inclusive și puține la număr care să poată fi astfel operaționale; prin urmare verbele performative (utilizăm aici termenul generic, hiperonimic pentru toate categoriile) sunt apte să ne indice cum stau lucrurile, cum îi determinăm pe ceilalți să acționeze, că ne asumăm să facem anumite lucruri, că ne exprimăm sentimentele și atitudinile și că ceea ce spunem poate produce schimbări.

Figura 9. Taxonomia verbelor performative – John Searle (1976, 1979/1999)

Referindu-se la taxonomia propusă de Searle (1976, 1979/1999), Al Martinich (2002, p. 103) atrage atenția asupra hibridizării acestor categorii și exemplifică prin faptul verbe performative precum *a achita* (*acquit*), *a găsi vinovat* (*find guilty*) pot fi etichetate drept *asertive declarative* (En. *assertive declaratives*). În același spirit, Mark Siebel (2002, p. 132) postulează ***condiția de disjunctivitate*** (*disjunctiveness*) în încercarea de a stabili apartenența verbelor performative la o categorie – condiția ca un verb performativ să aparțină unei anumite clase este să nu facă parte simultan din altă clasă, cu alte cuvinte să actualizeze contextual o anumită valoare (care le elimină pe celelalte în contextual dat). Tot Mark Siebel (2002, p. 133) opinează că în cazul declarativelor ducerea la îndeplinire a actului ilocuționar este o condiție necesară, în timp ce în cazul expresivelor, aceasta devine o condiție necesară și suficientă.

Al Martinich (2002, p. 96) critică contribuția lui John Austin (1962), apreciind că John Searle poate fi considerat canonic în clasificarea verbelor performative: „his good old theory" – Searle propunând atât criterii semantice cât și sintactice. Principiul invocat de Martinich în favoarea lui Searle este ***direction of fit*** prin care se diferențiază categoriile de verbe performative:

- directivele și comisivele au „world-to-word direction of fit" (maparea se face dinspre realitatea extralingvistică spre cea lingvistică);
- în cazul asertivelor avem „word-to-world direction of fit" (maparea se face invers, dinspre realitatea lingvistică spre cea extralingvistică);
- în cazul expresivelor nu există mapare;
- în ceea ce privește declarativele cele două realități, lingvistică și extralingvistică sunt mapate deja la nivel instituțional.

Un alt criteriu de departajare este cel al ***condiției de sinceritate*** (preluată de la Austin 1962 – *felicity condition*):

- asertivele presupun convingerea locutorului;
- directivele implică dorința locutorului;
- comisivele sunt legate de intenție;
- expresivele au la bază o atitudine favorabilă sau nefavorabilă;
- declarativele nu implică această condiție de sinceritate.

Reamintim și faptul că Searle (1979/1999) propune și **criterii sintactice de delimitare** a categoriilor de verbe performative, în speță, fiind vorba de structura de adâncime specifică fiecărui

tip. De altfel, Geoffrey Leech (1976) aducea și el în discuție criterii sintactice în identificarea tipurilor de performative tot la nivelul structurii de adâncime, însă aplicarea acestui criteriu viza departajarea performativelor (în general) de alte tipuri de enunțuri - v. *The Performative Hypothesis* (Ross 1970), conform căreia în structura de adâncime a fiecărei fraze există o propoziție dominantă în care subiectul este locutorul, verbul este de tip performativ, iar complementul indirect este interlocutorul. Leech susținea, de altfel, că enunțurile performative sau actele de limbaj sunt rare în comparație cu alte tipuri de enunțuri:

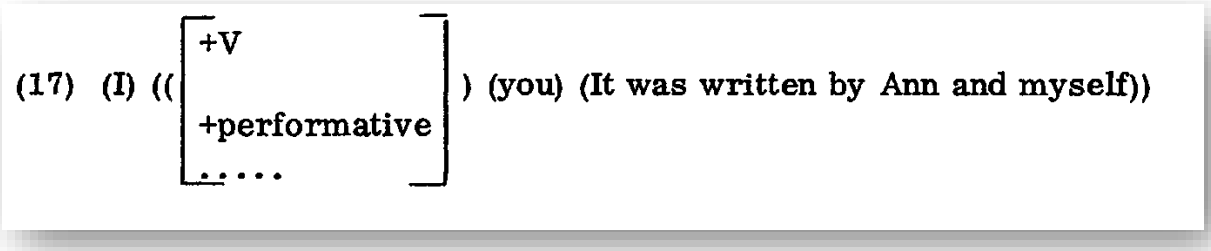

Figura 10. Structura enunțurilor performative (Leech 1976, p. 84)

Keith Allan (1997. P. 414) furnizează ceea ce el denumește o listă minimală de verbe performative (fără a le diviza în subcategorii), multe dintre acestea le regăsim și în exemplele furnizate de Austin (1962) și Searle (1979/1999):

En. *abjure, abolish, accept, acknowledge, acquit, admit, admonish, advise, affirm, agree to, announce, answer, apologize, ascribe, ask, assent, assert, assess, assume, authorize, baptize, beg, bet, bid, call upon, caution, charge, christen, claim, classify, command, commiserate, compliment, concur, congratulate, conjecture, convict, counsel, declare, declare out, delegate, demand, demur, deny, describe, diagnose, disagree, dispute, donate, dub, excuse, exempt, fire, forbid, give notice, grant, guarantee, guess, hire, hypothesize, identify, implore, inform, instruct, license, name, notify, offer, order, pardon, permit, plead, pray, predict, prohibit, promise, proscribe, query, question, rank, recommend, refuse, reject, renounce, report, request, require, rescind, resign, sanction, say, sentence, state, submit, suggest, summon, suppose, swear, tell, testify, thank, urge, volunteer, vouch for, warn, withdraw*

Ro. *a se dezice de, a aboli, a accepta, a recunoaște, a achita, a admite, a admonesta, a sfătui, a afirma, a consimți, a anunța, a răspunde, a-și cere scuze, a atribui, a cere, a consimți, a aprecia, a-și asuma, a autoriza, a boteza, a implora, a paria, a licita, a convoca, a avertiza, a acuza, a pretinde, a clasifica, a comanda, a compătimi, a complimenta, a felicita, a presupune, a condamna, a declara,*

a delega, a dezamăgi, a nega, a descrie, a diagnostica, a (nu) fi acord, a disputa, a dona, a numi, a se scuza, a scuti, a concedia, a interzice, a anunța, a acorda, a garanta, a previziona, a angaja, a emite ipoteza că, a identifica, a informa, a instrui, a permite, a înștiința, a oferi, a ordona, a iertată, a îngădui, a ruga, a prezice, a promite, a proscrie, a interoga, a întreba, a clasifica, a recomanda, a refuza, a respinge, a raporta, a anula, a demisiona, a sancționa, a da o sentință, a sugera, a presupune, a jura, a depune mărturie, a mulțumi, a îndemna, a retrage.

Kent Bach și Robert Harnish (1979, p. 40 *et passim*) propun o taxonomie cu patru mari categorii de verbe performative, dintre care două realizează acte ilocuționare non-comunicative și două realizează acte ilocuționare comunicative. Autorii descriu această taxonomie ca fiind explicită și completă. Categoriile de verbe performative asignate actelor ilocuționare non-comunicative sunt:

1. efective;
2. verdictive.

Actele ilocuționare comunicative sunt asociate cu următoarele categorii de verbe performative[23]:

1. ***constatative*** (*constatives*) corespund *expozitivelor* în taxonomia lui Austin (1962) și *reprezentativelor* în taxonomia lui Searle (1979). *Constatativele* exprimă convingerea locutorului și intenția sau dorința acestuia ca și interlocutorul să împărtășească această convingere. Constatativele înglobează alte subcategorii: *asertive (assertives), predictive (predictives), descriptive (descriptives), retrodictive (retrodictives), ascriptive (ascriptives), informative (informatives), confirmative (confirmatives), concesive (concessives), retractive (retractives), asentive (assentives), disentive (dissentives), disputative (disputatives), responsive (responsives), sugestive (suggestives*) și *supozitive (suppositives)*.

2. ***directive*** (*directives*) – exprimă intenția locutorului ca atitudinea exprimată să constituie motivul pentru care interlocutorul va face acțiunea respectivă. Directivele includ: *solicitare* (*requestives), interogație (questions), ordin (requirements), (prohibitives), permisiune (permissives)* și *sfat (advisories)*. Aceasta corespund *exercitivelor* în taxonomia lui Austin (1962) și *directivelor* în taxonomia lui Searle (1979).

[23] Pentru echivalarea denumirilor categoriilor de verbe performative în limba română ne-am raportat și la cercetările întreprinse de AlinaViorela Prelipcean (2015) și de Iulia Barbu-Comaromi (2020).

3. ***comisive*** **(***commissives***)** implică intenția sau convingerea locutorului care își asumă anumite obligații (în anumite condiții). Aceasta corespund *comisivelor* în taxonomia lui Austin (1962) și a lui Searle (1979). Comisivele se subdivizează în promisiune (*promises*) și ofertă (*offers*).

4. ***expresivele*** (*acknowledgements*) corespund *comportamentivelor* în taxonomia lui Austin (1962) și *expresivelor* în taxonomia lui Searle (1979). Expresivele exprimă sentimente cu privire la interlocutor sau intenția locutorului de a satisface anumite așteptări, de face cunoscute anumite sentimente și convingeri.

Într-o prezentare detaliată, avem următoarea configurație (repartizare a verbelor performative pe categorii (Bach și Harnish 1979, p. 42 *et passim*):

Figura 11. Taxonomia verbelor performative – Bach și Harnish (1979)

1. Constatative

- ***asertive*** (*assertives*): *a afirma, a susține, a pretinde, a declara, a nega (a afirma... nu), a indica, a menține, a spune* etc. (în limba engleză, lista asertivelor este mai amplă, cuprinzând serii sinonime extinse, pe care limba română nu le poate acoperi cantitativ: *affirm, allege, assert, aver, avow, claim, declare, deny (assert ... not), indicate, maintain, propound, say, state, submit*). AlinaViorela Prelipcean (2015, p. 53 *et passim*) rafinează această tipologie pentru limba română împarte *asertivele* în:

- *asumative afirmative* (din clasa *a afirma*) și asumative negative (din clasa *a nega*);
- *verdictive* (*a condamna, a se pronunța*);
- *concluzive* (*a concluziona*);
- *expozitive* - *descriptive*: a descrie, a clasifica; *argumentative*: a *argumenta, a explica*;

În identificarea asertivelor, utilizăm următoarea schema logică:

În enunțul e, locutorul afirmă că E (enunț) dacă locutorul își exprimă:

✓ convingerea că E și

✓ intenția ca interlocutorul să creadă că E.

- ***prospective*** (*predictives*)*: a previziona, a prezice, a profeți* (*forecast, predict, prophesy*). Schema logică:

  În enunțul e, locutorul prezice că E dacă locutorul își exprimă:

  ✓ convingerea că va fi cazul ca E și

  ✓ intenția ca interlocutorul să creadă că va fi cazul ca E.

- ***retrospective*** *(retrodictives): a relata, a raporta* (*recount, report*).

  Schema logică:

  În enunțul e, locutorul prezice că E dacă locutorul își exprimă:

  ✓ convingerea că a fost cazul ca E și

  ✓ intenția ca interlocutorul să creadă că a fost cazul ca E.

- ***descriptive*** (*descriptives*)*: a aprecia, a evalua, a denumi, a clasifica, a categoriza, a caracteriza, a clasifica, a descrie, a diagnostica, a nota, a identifica, a portretiza, a clasa* (*appraise, assess, call, categorize, characterize, classify, date, describe, diagnose, evaluate, grade, identify, portray, rank;* observăm același deficit numeric între limba română și limba engleză, în sensul că limba engleză dispune de doi termeni pentru *a evalua*: *assess* și *evaluate*).

  Schema logică:

  În enunțul e, locutorul descrie *0* ca *E* dacă locutorul își exprimă:

  ✓ convingerea că *0* este *F* și

  ✓ intenția ca interlocutorul să creadă că *0* este *F*.

- ***relaționale*** (t.n.) (*ascriptives*)*: a asigna, a atribui, a proclama* (*ascribe, attribute, predicate*)

  În enunțul e, locutorul atribuie *E* lui *0* dacă locutorul își exprimă:

  ✓ convingerea că *E* se aplică lui *0* și

✓ intenția ca interlocutorul să creadă că *F* se aplică lui *0*.

- ***informative*** (*informatives*)*: a sfătui, a anunța, a comunica, a dezvălui, a informa, a insista, a notifica, a evidenția, a raporta, a spune, a depune mărturie* (*advise, announce, apprise, disclose, inform, insist, notify, point out, report, reveal, tell, testify*)
  În enunțul e, locutorul îl informează pe interlocutor că E dacă locutorul își exprimă:
  ✓ convingerea că E și
  ✓ intenția ca interlocutorul să se convingă că E.

- ***de confirmare*** (t.n) (*confirmatives*): *a aprecia, a evalua, a depune mărturie, a certifica, concluziona, a confirma, a corobora, a diagnostica, a găsi, a judeca, a fundamenta, a susține, a valida, a verifica, a garanta* (*appraise, assess, bear witness, certify, conclude, confirm, corroborate, diagnose, find, judge, substantiate, testify, validate, verify, vouch for*)
  În enunțul e, locutorul confirmă că E dacă locutorul își exprimă:
  ✓ convingerea că E, în baza unei proceduri de verificare a valorii de adevăr și
  ✓ intenția ca interlocutorul să creadă că E pentru că locutorul susține E.

- ***concesive*** (*concessives*): *a recunoaște, a admite, a fi de acord, a îngădui, a încuviința, a se îndupleca, a consimți, a mărturisi, a conveni, a se învoi* (*acknowledge, admit, agree, allow, assent, concede, concur, confess, grant, own*)
  În enunțul e, locutorul admite că E dacă locutorul își exprimă:
  ✓ convingerea că P, în pofida a ceea ce i-ar plăcea să creadă sau contrar celor de care era convins sau a ceea ce a declarat și
  ✓ intenția ca interlocutorul să creadă că E.

- ***de retractare*** (t.n) (*retractives*)*: a abjura, a corecta, a nega, a dezavua, a declina, a renega, a dezice, a renunța, a repudia, a retracta, a lua înapoi, a retrage* (*abjure, correct, deny, disavow, disclaim, disown, recant, renounce, repudiate, retract, take back, withdraw*)
  În enunțul e, locutorul retractează E dacă locutorul își exprimă:
  ✓ convingerea că nu mai crede că E, contrar a ceea ce a indicat că crede și
  ✓ intenția ca interlocutorul să nu creadă că E.

- ***consensuale*** (t.n) (*assentives*)*: a accepta, a fi de acord, a conveni, a consimți* (*accept, agree, assent, concur*)

În enunțul e, locutorul consimte că E dacă locutorul își exprimă:

✓ convingerea că E, așa cum susține interlocutorul (sau altfel se pune în discuție) și

✓ intenția (probabil deja dusă la îndeplinire) ca interlocutorul să creadă E.

- ***conflictuale*** (t.n) (*dissentives*)*: a diferi, a nu fi de acord, a diverge, a respinge* (*differ, disagree, dissent, reject*)

  În enunțul e, locutorul respinge E dacă locutorul își exprimă:

  ✓ neîncrederea că E, în pofida a ceea ce susține interlocutorul (sau altfel se pune în discuție) și

  ✓ intenția ca interlocutorul să nu creadă că E.

- ***de contestare*** (t.n) (*disputatives*)*: a refuza, a disputa, a obiecta, a protesta, a chestiona* (*demur, dispute, object, protest, question*)

  În enunțul e, locutorul contestă că E dacă locutorul își exprimă:

  ✓ convingerea că există motive pentru a nu crede că E, în pofida a ceea ce susține interlocutorul (sau altfel se pune în discuție) și

  ✓ intenția ca interlocutorul să creadă că există motive pentru a nu crede că E.

- ***reactive*** (t.n.) (*responsives*): *a răspunde, a replica, a reacționa, a riposta* (*answer, reply, respond, retort*)

  În enunțul e, locutorul răspunde că E dacă locutorul își exprimă:

  ✓ convingerea că E, despre care interlocutorul a întrebat și

  ✓ intenția ca interlocutorul să creadă că E.

- ***de sugestie*** (*suggestives*): *a presupune, a ghici, a emite ipoteza, a specula, a sugera* (*conjecture, guess, hypothesize, speculate, suggest*)

  În enunțul e, locutorul sugerează că E dacă locutorul își exprimă:

  ✓ convingerea că există motive, dar nu suficiente, pentru a crede că E și

  ✓ intenția ca interlocutorul să creadă că că există motive, dar nu suficiente, ca să fie convins că E.

- ***supozitive****: a prezuma, a emite ipoteza, a postula, a stipula, a presupune, a teoretiza* (*assume, hypothesize, postulate, stipulate, suppose, theorize*)

  În enunțul e, locutorul presupune că E dacă locutorul își exprimă:

  ✓ convingerea că merită luate în considerare consecințele pentru E și

  ✓ intenția ca interlocutorul să creadă că merită luate în considerare consecințele pentru E.

2. Directive

- ***de solicitare*** (*requestives*): *a cere, a implora, a stărui, a implora, a insista, a invita, a depune o petiție, a pleda, a solicita, a reclama, a convoca, a milogi, a spune, a îndemna* (*ask, beg, beseech, implore, insist, invite, petition, plead, pray, request, solicit, summon, supplicate, tell, urge*)
  În enunțul e, locutorul îi solicită interlocutorului E dacă locutorul își exprimă:
  ✓ dorința ca interlocutorul să îndeplinească E și
  ✓ intenția ca interlocutorul să îndeplinească E datorită (cel puțin parțial) dorinței locutorului.

- ***interogații*** (*questions*): *a întreba, a ancheta, a interoga, a pune întrebări, a chestiona, a testa* (*ask, inquire, interrogate, query, question, quiz*)
  În enunțul e, locutorul îl întreabă pe interlocutor dacă da sau nu E dacă locutorul își exprimă:
  ✓ dorința ca interlocutorul să spună dacă da sau nu E și
  ✓ intenția ca interlocutorul să spună dacă da sau nu E datorită dorinței locutorului.

- ***de interpelare*** (*requirements*): *a licita, a taxa, a comanda, a cere, a dicta, a direcționa, a porunci, a instrui, a ordona, a prescrie, a solicita* (*bid, charge, command, demand, dictate, direct, enjoin, instruct, order, prescribe, require*)
  În enunțul e, locutorul prezice că E dacă locutorul își exprimă:
  ✓ convingerea că enunțul, în virtutea autorității locutorului asupra interlocutorului, constituie un motiv suficient pentru ca interlocutorul să îndeplinească E și
  ✓ intenția ca interlocutorul să îndeplinească E în virtutea enunțării de către vorbitor.

- ***prohibitive*** (*prohibitives*): *a porunci, a interzice, a prohibi, a proscrie, a restricționa* (*enjoin, forbid, prohibit, proscribe, restrict*)
  În enunțul e, locutorul îi interzice interlocutorului să E dacă locutorul își exprimă:
  ✓ convingerea că enunțul, în virtutea autorității locutorului asupra interlocutorului, constituie un motiv suficient pentru ca interlocutorul să nu îndeplinească E și
  ✓ intenția ca interlocutorul să nu îndeplinească E în virtutea enunțării de către vorbitor.

- ***de permisiune*** (*permissives*): *a fi de acord, a permite, a autoriza, a binecuvânta, a consimți, a respinge, a scuti, a scuza, a excepta, a ierta, a permite, a abilita, a absolvi, a elibera, a sancționa* (*agree to, allow, authorize, bless, consent to, dismiss, excuse, exempt, forgive, grant, license, pardon, release, sanction*)

În enunțul e, locutorul îi permite interlocutorului să E dacă locutorul își exprimă:

- ✓ convingerea că enunțul, în virtutea autorității locutorului asupra interlocutorului, îi conferă dreptul interlocutorului să îndeplinească E și
- ✓ intenția că interlocutorul să creadă că are dreptul să îndeplinească E în virtutea enunțării de către vorbitor.

- ***de consiliere*** (*advisories*): *a admonesta, a sfătui, a preveni, a consilia, a propune, a recomanda, a sugera, a îndemna, a avertiza* (*admonish, advise, caution, counsel, propose, recommend, suggest, urge, warn*)

  În enunțul e, locutorul îl sfătuiește pe interlocutor să E dacă locutorul își exprimă:

  - ✓ convingerea că există suficiente motive pentru ca interlocutorul să îndeplinească E și
  - ✓ intenția ca interlocutorul să considere convingerea locutorului drept un motiv suficient pentru a îndeplini E.

3. Comisive

- ***promisive*** (*promises*): *a promite, a jura, a se lega* (*promise, swear, vow*)

  În enunțul e, locutorul promite interlocutorului că E dacă locutorul își exprimă:

  - ✓ convingerea că enunțarea îl obligă la E,
  - ✓ intenția să E și
  - ✓ intenția ca interlocutorul să creadă că enunțarea îl obligă pe locutor la E și că locutorul intenționează să E.

4. Expresive

a-și cere scuze, a-și exprima condoleanțe, a felicita, a complimenta, a saluta, a mulțumi, a ura (apologize, condole, congratulate, compliment, greet, thank, wish):

Exemplificăm prin schema logică a expresiei verbale *a-și cere scuze* (*apologize*):

În enunțul e, locutorul îți cere scuze interlocutorului dacă locutorul își exprimă:

- ✓ regretul ce a făcut E interlocutorului și
- ✓ intenția ca interlocutorul să creadă că locutorul regretă că a făcut E interlocutorului.
- ✓ intenția ca enunțul său să satisfacă așteptările referitoare la exprimarea regretului referitor la E.
- ✓ intenția ca interlocutorul să considere enunțul locutorului ca satisfăcând aceste așteptări.

Taxonomia lui Austin (1962)	Taxonomia lui Searle (1976, 1979/1999)	Taxonomia lui Bach și Harnish (1979)
Verdictive	= asertive	-
Exercitive	= directive	= directive
Promisive	= comisive	= comisive
Comportamentive	= expresive	= expresive
Expositive	= asertive	= constatative
-	= declarative	-

Figura 12. Taxonomii ale verbelor performative – delimitări și suprapuneri conceptuale

Geoffrey Leech (1983) propune dihotomia ***verbe performative principale v. verbe performative secundare.*** Prima categorie cuprinde verbe care indică acțiunea sau starea exprimată de enunț. Exemple de verbe performative principale sunt:

a acuza, a admite, a concede, a declara, a dezavantaja, a invita, a jura, a promite, a recomanda, a recunoaște etc.

Verbele performative secundare exprimă acțiunea sau starea subiacentă a unui verb principal și sunt folosite pentru a marca modul de exprimare a unei acțiuni. Exemplele de verbe performative secundare includ:

a comanda, a întreba, a răspunde, a spune etc.

3.5. Principiul cooperativ și maximele conversaționale

Mulți specialiști din diferite domenii de activitate nu sunt conștienți de impactul pe care utilizarea eronată a cuvintelor îl are asupra rezultatului comunicării, la fel cum se poate întâmpla și în cazul instituțiilor publice sau private care utilizează limbajul fără o analiză pragmalingvistică prealabilă. Calitatea proceselor decizionale este determinată în mare măsură de calitatea informațiilor pe care le folosim pentru a lua decizii, iar în acest sens cuvintele sunt esențiale pentru eficacitate. Utilizarea corectă a cuvintelor este, prin urmare, primordială, deoarece cuvintele poartă o mare parte din informațiile care sunt utilizate în procesele decizionale. Studiul actelor de limbaj a fost inițiat și prin contribuțiile aduse de etnografia comunicării (v. Dell Hymes 1967, 1972, 1977) prin propunerea de a examina limbajul în contextul său social, în cadrul unei anumite comunități lingvistice și de a evidenția regulile asociate evenimentelor comunicaționale. Această propunere contrastează puternic

cu practica lingvisticii chomskyene de la acea vreme, care promovează studiul limbii ca sistem ideal, izolat de utilizatori. Pentru Noam Chomsky (1957, 1965), obiectul de studiu al lingvisticii ar trebui să fie ceea ce el numea *competența* vorbitorilor, adică cunoașterea de către aceștia a regulilor unei limbi care le permite să creeze și să recunoască propoziții noi și să identifice erorile gramaticale, și nu utilizarea (*performanța*) lor în situații reale. Hymes (1972) pune în contrast noțiunea de *competență* a lui Chomsky, pe care o numește *competență lingvistică*, cu cea de *competență comunicativă*, sau cunoștințele pe care le au membrii unei comunități lingvistice și care le permit să funcționeze în mod adecvat în diferite situații de comunicare. În ceea ce privește actele de limbaj, sarcina inițială este de a le identifica actele și descrie regulile de utilizare.

Grice (1975) stabilește o serie de condiții pentru ca interlocutorul să înțeleagă ceea ce enunță locutorul. Autorul enumeră cerințele pe care participanții la interacțiunea verbală (conversație, în termenii săi) trebuie să le îndeplinească pentru ca aceasta să fie coerentă. Aceste condiții sunt grupate sub *principiul cooperativ (The Cooperative Principle)*, care se prezintă sub forma unei serii de categorii sau *maxime conversaționale (Conversational Maxims)*. Aceste maxime descriu cum ar trebui să fie ceea ce se spune într-o conversație pentru ca aceasta să fie mai precisă și mai puțin ambiguă. Cu alte cuvinte, ce cerințe trebuie să îndeplinească o comunicare pentru a fi cât mai eficientă.: „Adaptați contribuția voastră conversațională, indiferent de etapa în care are loc, la cerințele scopului sau direcției schimbului în care sunteți angajat” (Grice 1975, p. 516). Cu alte cuvinte, acest principiu reprezintă fundamentul oricărui schimb comunicativ de succes. Noi, vorbitorii, presupunem că interlocutorii noștri sunt cooperanți, adică respectă regulile care alcătuiesc fiecare dintre maxime. Astfel, atunci când purtăm o conversație, când citim un text pe care cineva ni l-a adresat sau când auzim o persoană vorbind, presupunem că interlocutorul nostru ne va da informațiile corecte de care avem nevoie (*maxima cantității*), că acestea vor fi adevărate (*maxima calității*), relevante (*maxima relației* sau *pertinenței*) și că vor fi prezentate într-un mod clar și ordonat (*maxima modalității*) – (v. și Olariu 2007-2008, p. 139-140). Cele patru maxime sunt formulate astfel:

- *Maxima cantității*. Aceasta se referă la cantitatea de informații care este adusă în conversație. Ea comportă două aspecte:
    - *Contribuția dumneavoastră să fie atât de informativă pe cât trebuie să fie, adică să nu contribuiți cu mai puține informații*.
    - *Contribuția dumneavoastră să nu fie mai informativă decât este necesar, adică nu contribuiți cu mai multe informații decât este necesar*.

- *Maxima calității*. Aceasta este legată de rigoarea și veridicitatea informațiilor transmise. Ea include două aspecte:
    - *Evitați să spuneți ceva ce știți că este fals, adică evitați să mințiți în mod deliberat.*
    - *Evitați să spuneți ceva pentru care nu aveți suficiente dovezi, adică evitați gândirea bazată strict pe supoziții.*

- *Maxima relației* sau *pertinenței,* adică informațiile pe care le furnizați să fie utile și relevante pentru conversație. De exemplu, dacă la întrebări precum „Cum a fost ziua ta la serviciu?" sau „Ce faci în seara asta?" se răspunde „Prost" sau „Ies în oraș", aceasta ar fi o încălcare a maximei, deoarece întrebările implică o așteptare a unui răspuns care include un anumit nivel de detalii, iar cealaltă persoană răspunde într-un mod care este în mod clar necooperant din punctul de vedere al unei comunicări eficiente. Același lucru ar fi valabil și în cazul în care cereți o scrisoare de recomandare de la fostul dvs. șef, iar acesta transmite un mesaj de genul: „Profesionalismul lui X în anii în care am lucrat împreună a fost corect, iar performanțele sale au fost în media organizației".

- *Maxima modalității*. Aceasta se referă la *modul* în care ne exprimăm. Ea are patru dimensiuni:
    - *Evitați să folosiți cuvinte al căror sens poate fi necunoscut de cealaltă persoană, adică comunicați cât mai simplu posibil.*
    - *Evitați ambiguitatea, adică asigurați-vă că ceea ce spuneți este cât se poate de concret și interpretabil.*
    - *Fiți concis, adică evitați „să faceți o declarație lungă".*
    - *Mențineți ordinea, adică comunicarea dumneavoastră trebuie să aibă o structură coerentă, ușor de urmărit de către cealaltă persoană*.

Florin-Teodor Olariu, în lucrarea sa „Reguli, constrângeri și principii conversaționale: interacțiunea verbală ca univers agonal reglementat" (2007-2008), examinează complexitatea și dinamica interacțiunilor verbale dintr-o perspectivă *ludic-agonală,* circumscrisă abordării interacționiste, evidențiind utilizarea strategiilor ludice și competitive în negocierea și construirea semnificației la nivel discursiv. Un aspect central al analizei sale se referă la *maximele conversaționale*, așa cum au fost definite de Paul Grice, care sunt esențiale pentru asigurarea unei comunicări eficiente și coerente. Redăm mai jos sinteza făcută de Olariu:

- oferirea unui volum adecvat de informații, nici mai mult, nici mai puțin decât este necesar;

- respectarea adevărului și evitarea informațiilor false sau insuficient fundamentate;
- pertinența contribuțiilor la conversație;
- claritatea și evitarea ambiguității, ordonarea logică a informațiilor.

Olariu arată cum aceste maxime pot fi respectate sau încălcate în mod strategic pentru a atinge diferite obiective conversaționale, inclusiv cele competitive. Dimensiunea ludică a limbajului implică utilizarea creativă a acestor maxime pentru a stimula interesul și pentru a menține atenția interlocutorilor, în timp ce dimensiunea agonală reflectă utilizarea lor în contextul confruntărilor verbale și al competiției discursive. Este subliniată o dată în plus importanța contextului social și a dinamicii interpersonale în analiza discursului, creativitatea și confruntarea fiind inerente comunicării interpersonale și organizaționale.

3.6. Teorii ale politeții lingvistice – scurtă prezentare

În ceea ce privește *politețea,* examinarea acesteia s-ar înscrie în cadrul studiului normelor socio-culturale ale unei comunități lingvistice, așa cum se precizează în etnografia comunicării. Astfel, ceea ce este adecvat să se spună pentru îndeplinirea diferitelor acte într-o anumită cultură, inclusiv, de exemplu, utilizarea formulelor de politețe, ar ajunge să fie un comportament politicos în cultura respectivă. Cu toate acestea, interesul pentru subiectul politeții lingvistice în cadrul studiilor pragmatice poate fi urmărit inițial, așa cum s-a sugerat mai sus, până la lucrarea lui Paul Grice ([1967]1975) privind existența unui principiu tacit de cooperare și a unor maxime în conversație cu ajutorul cărora încearcă să explice cum se înțeleg oamenii între ei atunci când adesea spun un lucru și vor să spună altceva. Propunerea sa a servit ca punct de plecare pentru modelele de politețe ale lui Robin Lakoff (1973), Penelope Brown și Stephen Levinson ([1978]1987) și Geoffrey Leech (1983) (printre cele mai notabile), modele care vor fi luate în considerare în secțiunea următoare.

Interesul manifestat în anii '70 pentru a explica, ca urmare a teoriei actelor de limbaj și a propunerii lui Paul Grice privind existența unui *principiu cooperativ* și a unor *maxime conversaționale*, de ce oamenii spun adesea un lucru și vor să spună altul (diferența dintre *conținutul propozițional* și *forța ilocuționară* în termenii lui Searle (1969) și *spusul* (*what is said*) și *subînțelesul* (*what is implied*) lui Grice (1975)), i-a determinat pe unii cercetători să considere *politețea* ca o motivație pentru utilizarea discursului indirect. În lingvistică, *principiul politeții* este înțeles ca fiind ansamblul strategiilor conversaționale menite să evite sau să atenueze tensiunile care apar atunci când locutorul se confruntă cu un conflict creat între obiectivele sale și cele ale interlocutorului. Deseori izbucnesc conflicte între politețe și principiul cooperativ stabilit de Grice, deoarece cele două urmăresc obiective diferite.

Principiul cooperativ acordă prioritate transmiterii sigure a informațiilor, iar politețea, pe de altă parte, necesită încălcarea ocazională a maximelor în favoarea menținerii relațiilor sociale.

Robin Lakoff (1973) este primul pragmatician care a stabilit reguli de politețe în interacțiune. În paralel cu ideea lui Chomsky privind *competența vorbitorului nativ*, propunerea lui Lakoff este că sunt necesare *reguli pragmatice* pentru a dezambiguiza propozițiile și pentru a evalua dacă acestea sunt formate în mod pragmatic adecvat, adică dacă forma lor este adecvată contextului. Aceste reguli includ *reguli de claritate* - care ar corespunde maximelor lui Grice - și *reguli de politețe* - care se aplică într-o anumită situație, în funcție de gradul de relaționare dintre interlocutori. Lakoff subdivizează regulile de politețe în: „Nu abuzați", „Oferiți opțiuni", „Fiți politicoși". Primele două reguli ar explica utilizarea limbajului indirect. Potrivit lui Lakoff, fiecare dintre aceste reguli, care acordă importanță relației interpersonale, spre deosebire de regulile de claritate orientate spre mesaj, ar predomina în contexte diferite, iar de la o cultură la alta, ordinea de prevalență a regulilor ar varia. În abordarea sa, politețea este prezentată, pe de o parte, ca un comportament menit să evite insultarea interlocutorilor și, pe de altă parte, ca un comportament menit să stabilească sau să întărească legăturile de prietenie. Printre limitele modelului său se numără absența unei delimitări clare a așa-numitelor *reguli de politețe* și faptul că le consideră într-un mod abstract, fără a le situa în cadrul unei teorii generale a comportamentului sau a interacțiunii sociale.

Un alt model de referință este cel propus de Geoffrey Leech (1983) – savantul britanic consideră că principiul cooperativ al lui Paul Grice (1975) nu poate explica de ce locutorii preferă adesea să folosească forme indirecte pentru a efectua diferite acțiuni; el se referă în principal la efectuarea de acțiuni nepoliticoase, cele care constituie un cost pentru interlocutor și, prin urmare, intră în conflict cu politețea. Exemple de astfel de acțiuni ar fi comenzile și cererile. Folosirea formelor indirecte pentru astfel de acte ar fi avantajoasă, potrivit lui Leech, în sensul că formele indirecte îi oferă interlocutorului opțiuni și în sensul că, cu cât un enunț este mai indirect, cu atât va fi mai puțin puternic și mai ezitant (Leech 1983, p. 108). În cazul unei cereri, de exemplu, care ar prezenta un cost pentru interlocutor și un beneficiu pentru locutor, selectarea de către vorbitor a unei forme indirecte ar avea drept scop oferirea de opțiuni pentru interlocutor și/sau minimizarea costului pentru acesta. Astfel, *politețea lingvistică* este un principiu de reglementare a comportamentului verbal, care se află la jumătatea distanței sociale și a intenției locutorului; ea vizează echilibrul social între interlocutori, chiar dacă intenția comunicativă a locutorului este deranjantă pentru interlocutor. Leech evaluează politețea în termeni de costuri și beneficii, astfel încât o acțiune verbală este cu atât mai „nepoliticoasă" cu cât costul pentru interlocutor este mai mare și beneficiul mai mic, și mai politicoasă în cazul opus. În concordanță cu această relație, el stabilește o clasificare a intențiilor în patru categorii generale:

1. Acțiuni verbale care susțin politețea, cum ar fi un compliment, un act de mulțumire sau o felicitare.
2. Acțiuni care sunt nu sunt inerent raportate la politețe, de exemplu, o declarație.
3. Acțiuni care intră în conflict cu politețea, cum ar fi o cerere sau o reclamație.
4. Acțiuni îndreptate direct împotriva menținerii relației dintre interlocutori, de exemplu, o insultă, un reproș sau o batjocură.

Totodată, acesta conturează și o serie de șase maxime: *maxime de tact, de generozitate, de aprobare, de modestie, de acord și de simpatie*. Modelul de politețe al lui Leech a fost criticat din cauza abordării sale ca principiu complet, cu un număr mare de maxime, separat de principiul cooperativ. O altă critică adusă abordării lui Leech este aceea că se poate echivala utilizarea formelor indirecte cu politețea, deși Leech nu generalizează acest lucru la toate tipurile de acțiuni. Blum-Kulka (1992) și Wierzbicka (1985), de exemplu, susțin că a fi direct în anumite culturi nu înseamnă neapărat a fi nepoliticos. Într-adevăr, potrivit lui Blum-Kulka, de exemplu, în relațiile interpersonale din cultura israeliană, a fi sincer contează mai mult decât evitarea încălcării terenului celuilalt. Alte critici care au fost formulate sunt, de asemenea, că numărul de maxime care ar putea fi propuse este infinit (v. Brown și Levinson 1987, Thomas 1995).

O altă propunere pentru studiul politeții este cea a *contractului conversațional*, formulată de Bruce Fraser și William Nolen (1981) și Bruce Fraser (1990). În esență, conform acestei teorii, care ia ca punct de plecare și principiul cooperativ al lui Paul Grice (1975), participanții abordează o interacțiune ca o afirmare a drepturilor și obligațiilor lor, fapt ce le determină așteptările de la celălalt (ceilalți) participanț(i). Acesta este contractul conversațional care, totuși, poate fi renegociat pe parcursul interacțiunii, în cazul în care survine vreo schimbare în context. Termenii contractului ar fi determinați fie prin convenție, fie prin impunerea de către instituțiile sociale, fie prin interacțiuni anterioare sau diverse aspecte ale situației, în funcție de percepția participanților cu privire la statutul lor, gradul de putere și rolul pe care îl joacă în interacțiune. A fi politicos înseamnă să te conformezi termenilor contractului social, iar lipsa de politețe este percepută atunci când acest lucru nu se întâmplă. Fraser (1990, p. 233) neagă că există forme lingvistice asociate cu politețea, deoarece, în opinia sa, vorbitorii sunt politicoși, nu și enunțurile.

Propunerea care este considerată de mulți cercetători ca fiind cea mai coerentă în explicarea politeții lingvistice este cea a lui Penelope Brown și Stephen Levinson ([1978]1987). Este propunerea care a avut și continuă să aibă cea mai mare influență în studiile lingvistice privind politețea. Teoria lor este inspirată de lucrările lui Erwin Goffman (1956), care a introdus conceptul de *imagine publică*. Pe baza acestui concept, Brown și Levinson consideră că fiecare persoană are o imagine pozitivă (nevoia de a fi apreciată) și o imagine negativă (nevoia de a nu fi deranjată). În timpul interacțiunii

verbale, vorbitorii se străduiesc să obțină stabilitate în relațiile lor cu ceilalți și, prin urmare, evită să afecteze imaginea celuilalt. În conservarea imaginii, potrivit lui Goffman, există o regulă a *respectului de sine* și *o regulă a considerației*, prima orientată spre conservarea imaginii de sine, iar cea de-a doua spre conservarea imaginii celorlalți. În interacțiune, indivizii trebuie să mențină un echilibru între aceste două reguli. Uneori, există acte care amenință imaginea, cum ar fi refuzul unei invitații - „A: Vii cu noi la cinema?; B: Nu", și este necesar să se dezvolte strategii pentru a atenua acest atac, de exemplu, justificând refuzul: „B: Am mult de lucru"; sau maximizând imaginea pozitivă a interlocutorului: „B: Sunteți foarte amabil, vă mulțumesc, dar nu pot merge". Exemple lingvistice de politețe pot fi găsite în: utilizări atenuante ale modurilor și timpurilor verbale, cum ar fi condiționalul sau imperfectul de politețe; pronume de politețe; enunțuri introductive precum „vă rog", „dacă nu vă deranjează", „vă implor" etc. Brown și Levinson pornesc de la ideea că procesul comunicării este o activitate rațională în care participanții au obiective de atins și folosesc un raționament care le permite să caute mijloacele pentru a-și atinge obiectivele.

3.7. Concluzii preliminare

Astfel, din studiile întreprinse de John Austin (1962) trebuie să înțelegem importanța performativelor și constatativelor în cadrul unui discurs, modul de identificare al acestora, ce reprezintă actele de limbaj ilocuționar, locuționar și perlocuționar, precum și principiile și conceptele cheie aplicabile analizei discursului instituțional.

În cadrul cercetării am făcut referire la importanța limbajului, accentuând faptul că acesta reprezintă activitatea de a performa, distinct de sensul său de formă de comunicare. Definirea cadrului teoretic al actelor de limbaj propuse de John Austin (1962) și de John Searle (1969), permite aplicarea acestora la discursului instituțional ca instanțiere a actelor performative. John Austin (1962) categorizează actele de limbaj în *acte locuționare*, *acte ilocuționare* (*sau forță ilocuționară*) și *acte perlocuționare*, corespunzătoare diferitelor paliere de analiză pragmatică. Reiese că actele performative nu au un caracter descriptiv, așa cum manifestă actele constatative, ci acestea fac ceva (nu doar vorbesc despre ceva). Cu alte cuvinte actele performative reprezintă părți ale unor acțiuni sau acțiuni în sine - în această categorie am identificat declarații, promisiuni întâlnite frecvent în discursurile instituționale.

John Searle (1969) face referire la problematica intenționalității colective în domeniul socialului – de exemplu prin *direcțiile de mapare*. *Intenționalitatea* este esențială în pragmatica lingvistică și se referă la scopul sau obiectivul urmărit de locutor când formulează un enunț. Aceasta se manifestă prin dorința locutorului de a produce un anumit efect. Se face distincția între *intenționalitate directă*, unde intenția este clară și ușor de înțeles, și *intenționalitate indirectă*, unde intenția nu este explicită și necesită interpretare contextuală. În al doilea caz, indicii contextuali sunt

cruciali pentru a interpreta corect intenționalitatea. Fără un context adecvat, un enunț poate fi ambiguu sau greșit înțeles. Astfel, intenționalitatea descrie actele de limbaj, într-o comunicare de succes și eficientă. Analiza conceptului de *intenționalitate* este astfel legată de o perspectivă funcțională asupra limbajului, autorul precizând că funcțiile care sunt atribuite după intenții se numesc *funcții instrumentale*, iar cele care sunt independente de intenții sunt funcții *non-instrumentale*. Funcțiile trebuie să reprezinte altceva decât semnul însuși și merită reținut, în acest sens, că discursurile sunt încărcate de sensuri, simboluri și mituri. Într-un discurs instituțional, actele de limbaj sunt relevante, însă, de fiecare dată trebuie să ținem cont de intențiile de acțiune. Menționăm și o altă concluzie și anume că este relativ dificil să stabilim dacă a fost îndeplinită *condiția de sinceritate* – în discursul instituțional nu putem identifica cu exactitate dacă cei care transmit mesajul au fost sinceri în declarațiile făcute. Teoretic, dacă o persoană rațională promite că va face ceva, acel act de angajament se manifestă printr-o acțiune reală.

Mai mult, studiul *politeții lingvistice* dezvăluie o rețea complexă de strategii și norme care reglează comportamentul verbal în diverse contexte sociale și culturale. Teoriile fundamentale ale lui Paul Grice, Robin Lakoff, Penelope Brown și Stephen Levinson, și Geoffrey Leech oferă un instrumentar conceptual important pentru înțelegerea modului în care participanții gestionează interacțiunile verbale pentru a menține armonia și coeziunea socială. Paul Grice a introdus conceptul de *principiu cooperativ* și *maximele conversaționale*, evidențiind că participanții la interacțiunea verbală urmează reguli implicite pentru a asigura o comunicare eficientă și transferul informațiilor relevante. În timp ce *principiul cooperativ* pune accentul pe transmiterea precisă a informațiilor, modelele ulterioare de politețe, cum ar fi cele propuse de Robin Lakoff, Penelope Brown și Stephen Levinson, adaugă dimensiunea comportamentală și interacțională. Aceste modele explică modul în care vorbitorii utilizează limbajul indirect sau formulele de adresare politicoase pentru a menține relațiile sociale în armonie și pentru a evita conflictele. Astfel, utilizarea formulelor indirecte în situații care pot genera disconfort interlocutorului reprezintă o strategie pentru a minimiza tensiunile și pentru a menține un echilibru în interacțiune. Astfel, politețea lingvistică nu se reduce doar la respectarea normelor lingvistice sau culturale, ci reflectă și abilitatea vorbitorilor de a naviga eficient în interacțiuni sociale complexe.

CAPITOLUL IV
CĂTRE UN MODEL ACȚIONAL DE CERCETARE A DISCURSULUI INSTITUȚIONAL ACADEMIC

4.1 Metodologie specifică de lucru

Cercetarea aplicată vizează identificarea numărului de ocurențe și frecvenței verbelor performative în cadrul documentelor de tip oficial, specific, de organizare și funcționare a unor instituții publice, din domeniul educației superioare. Mai precis, au fost vizate *Planurile strategice* din cadrul a 13 instituții de învățământ superior din țară. Eșantionul a fost identificat și stabilit în raport cu nivelul de accesibilitate la documentele vizate: 13 universități naționale - cele 13 instituții vizate au afișate pe paginile oficiale, la categoria *Informații publice*, *Planurile strategice* analizate.

Instituțiile vizate sunt, în ordine alfabetică:

1. Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
2. Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca
3. Universitatea din București
4. Universitatea din Craiova
5. Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu
6. Universitatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațeganu”, Cluj-Napoca
7. Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila” din București
8. Universitatea de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa” Iași
9. Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie „George Emil Palade” din Târgu Mureș
10. Universitatea Politehnica din București
11. Universitatea Politehnica Timișoara
12. Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca
13. Universitatea de Vest din Timișoara

Documentele, respectiv, *Planurile strategice* ale universităților din lista de mai sus, au fost selectate pentru a alcătui un corpus reprezentativ, care însumează 459 de pagini:

14. Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, *Plan strategic de dezvoltare instituțională 2016-2020*, https://www.uaic.ro/wp-content/uploads/2016/10/Planul-strategic-30.09.2016.pdf20 de pagini
15. Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, *Plan strategic 2020-2024*, https://www.ubbc-luj.ro/ro/despre/prezentare/files/strategii/PS_UBB_2020-2024_FINAL.pdf 31 de pagini

16. Universitatea din București, *Strategia de Dezvoltare a Universității din București 2020-2023*, https://unibuc.ro/wp-content/uploads/2022/06/5.-4.-completari_Strategia_generala_UB_update_0-2_06_2022_corectat.pdf 33 de pagini
17. Universitatea din Craiova, *Plan strategic 2020-2024*, https://www.ucv.ro/pdf/despre/strategie/Plan_Strategic_UCv_2020-2024.pdf 28 de pagini
18. Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu, *Strategia de dezvoltare ULBS 2020*, https://senat.ulbsibiu.ro/wp-content/uploads/STRATEGIE-ULBS-2020.pdf 36 de pagini
19. Universitatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Haţeganu", Cluj-Napoca, *Plan strategic 2020-2024*, https://cdn.umfcluj.ro/uploads/2022/09/Plan_strategic_2024_.pdf?_gl=1*1lf3yw0*_ga*NDgxNTI1MDczLjE3MjYzODc3OTY.*_ga_NXHP48ZE2N*MTcyNjM4Nzc5NS4xLjEuMTcyNjM4Nzg4Ny4wLjAuMA 45 de pagini
20. Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila" din București, *Plan Strategic de Dezvoltare Instituțională UMFCD 2021 –2028*, https://umfcd.ro/wp-content/uploads/2021/PLAN_STRATEGIC_DE_DEZVOLTARE_INSTITUTIONALA/Plan%20Strategic%20de%20dezvoltare%20institu%C8%9Bional%C4%83%20UMFCD%202021%20-%202028%20-%20aprobat%20CA%201-3%20septembrie%202021%2C%20Senat%2028%20septembrie%202021.pdf 62 de pagini
21. Universitatea de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa" Iași, *Plan de dezvoltare strategică pentru perioada 2021-2024*, https://www.umfiasi.ro/ro/universitate/conducerea-universitatii/Rector/Plan%20strategic/PLAN%20STRATEGIC%202021-2024.pdf 11 pagini
22. Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie „George Emil Palade" din Târgu Mureș, *Planul strategic de dezvoltare instituțională al Universității de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie „George George Emil Palade" din Târgu Mureș pentru perioada2020-2024*, https://www.umfst.ro/fileadmin/documente_oficiale/Plan_Strategic_2020.pdf 23 de pagini
23. Universitatea Politehnica din București, *Plan strategic de dezvoltare instituțională 2016-2020*, https://upb.ro/wp-content/uploads/2018/02/Plan_strategic_MC_2016-2020.pdf 64 de pagini
24. Universitatea Politehnica Timișoara*, Planul strategic al Universității Politehnica Timișoara de dezvoltare instituțională 2021-2024*, http://www.upt.ro/img/files/hs/2020/17.12.2020/HS_266_17.12.20_APROBARE-PLAN-STRATEGIC-UPT-2021-2024.pdf 39 de pagini
25. Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, *Plan Strategic UTCN 2020-2024*, https://www.utcluj.ro/media/decisions/2020/10/26/Plan_Strategic_UTCN.pdf 22 de pagini
26. Universitatea de Vest din Timișoara, *Planul strategic de dezvoltare instituțională a Universității de Vest din Timișoara 2016-2020*, https://www.uvt.ro/wp-content/uploads/2021/01/Planul-strategic-de-dezvoltare-institutionala-a-UVT-2016-2020.-HS-11-din-16.06.2016.pdf 45 de pagini

Metodologia cercetării este mixtă, fiind utilizată atât metoda calitativă, cât si cea cantitativă, urmărind analiza documentară, studiul de caz, colectarea și măsurarea numerică, procentuală, a ocurențelor și frecvenței, pe categorii și subcategorii distincte ale verbelor performative (mod, timp, persoană, număr) în *Planurile strategice* ale universităților analizate. Facem precizarea că pentru analiza statistică computerizată am utilizat aplicația SPSS (Statistical Package for the Social Sciences – denumirea indică aplicabilitatea sa inițială, însă de la momentul dezvoltării sale din anul 1965 până în prezent, programul și-a extins aria de aplicabilitate în diverse domenii de investigație științifică și de activitate. Considerăm că SPSS este extrem de util în vizualizarea (grafice, tabele, diagrame), gestionarea (prin operații de filtrare, transformare și sortare) și analiza datelor în cercetarea empirică (permițând, de exemplu, automatizarea analizelor repetitive), programul dispunând și de un dicționar de metadate care poate fi utilizat cu succes pentru statistici descriptive. În ultimul rînd, această aplicație are o interfață intuitivă, ceea ce facilitează munca cercetătorilor experimentați și mai puțin experimentați.

Analiza s-a realizat pe o structură specifică, urmărind 3 axe dominante:

- Prima a vizat identificarea și stabilirea tipologiei de verbe performative în *Planurile strategice* analizate, conform tipologiei stabilite de Kent Bach și Robert Harnisch (1979).
- Cea de-a doua axă vizează identificarea, procentuală, a gradului de ocurență în *Planurile strategice* analizate a verbelor performative, pe categorii și subcategorii, în raport cu o structură standardizată de frecvență.
- Cea de-a treia și ultima axă a vizat structura ierarhică a verbelor performative, în raport cu subcategoriile legate de mod, timp, persoană și număr. În cadrul acestei axe, ne-am raportat strict la extremele de ocurență și frecvență, luând în calcul tipurile de verbe performative, cu procente maxime de ocurență și frecvență și tipurile de verbe performative, cu cel mai mic grad / procent de utilizare / ocurență, în *Planurile strategice* analizate.

4.2. Colectarea și interpretarea datelor - cercetare cantitativă

1. Eșantionionare: 13 universități participante (la nivel național), identificate conform criteriului privind accesul la documentele vizate (doar acestea aveau, *Planurile Strategice*, afișate pe site-urile instituționale).

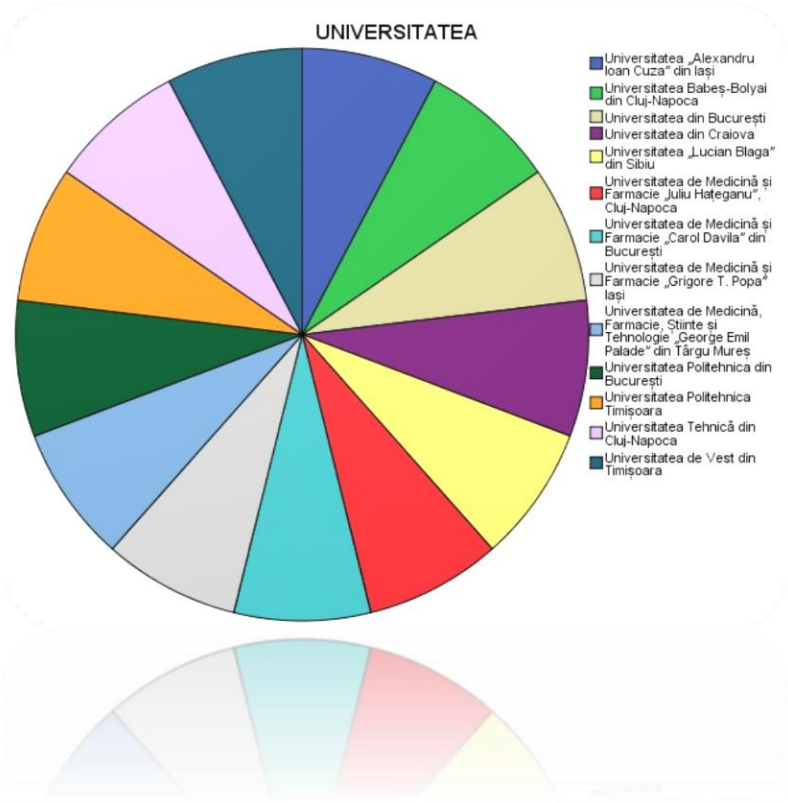
În anul 2023, în România figurau 93 de universități, publice și private, regăsite în 23 de localități urbane. Din totalul de 93 de instituții de învățământ superior, 53 sunt instituții de stat (46 civile și 7 militare), toate fiind acreditate, iar 40 de instituții sunt private (34 acreditate și 7 cu autorizație provizorie). În anul 2024, Ranking Web of Universities (*Webometrics*) a publicat topul universităților din întreaga lume, ediția ianuarie 2024, clasificare în cadrul căreia au fost analizate 11.991 de instituții de învățământ superior din lume, inclusiv cele din România. Instituțiile selectate

pentru prezentul studiu, au fost identificate în raport cu apartenența acestora în clasamentul național - primele 20 de universități din țară - https://www.webometrics.info/en/Europe/Romania.

Cele 13 instituții de învățământ superior vizate, au următoarea structură: 6 instituții cu structură comprehensivă – înglobează o paletă largă de facultăți și specializări, pe domenii și programe variate de studiu; 4 instituții de învățământ superior de medicină; 2 instituții de învățământ superior politehnic și 1 instituție de învățământ superior cu profil tehnic.

Ariile de acoperire geografică, privind proveniența acestor instituții, reprezintă 7 din cele 8 regiuni ale României: București Ilfov (Universitatea din București; Universitatea Politehnica din București); Centru (Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu; Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie „George Emil Palade" din Târgu Mureș); Crișana (Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca; Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca; Universitatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațeganu", Cluj-Npoca); Banat (Universitatea Politehnica Timișoara; Universitatea de Vest din Timișoara); Oltenia (Universitatea din Craiova); Muntenia (Universitatea din București; Universitatea Politehnica din București); Moldova de Nord (Universitatea de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa" Iași).

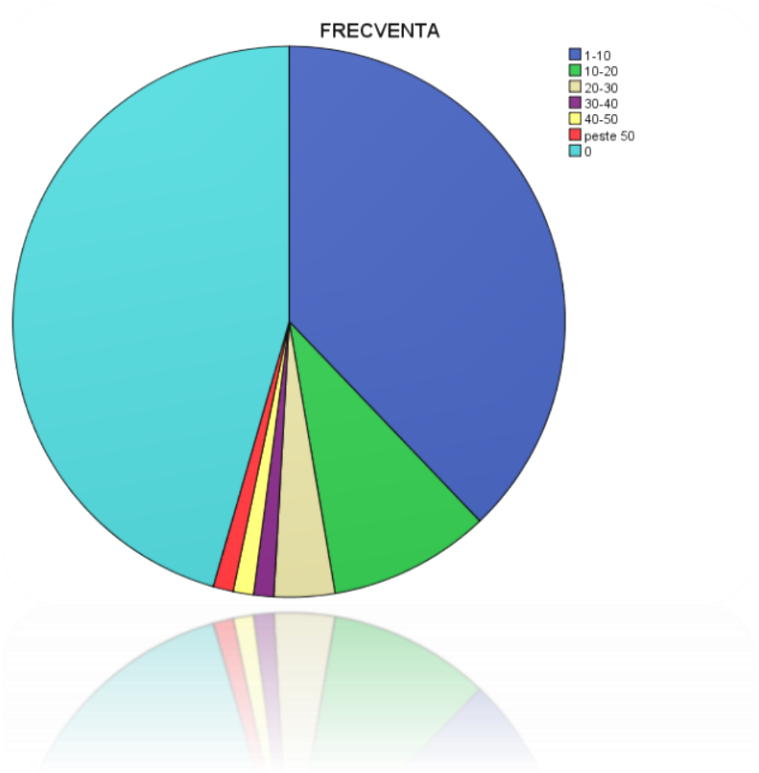
De asemenea, toate sunt universități de stat, acreditate, cu vechime și tradiție în domenii reprezentative pentru regiunile urbane din care fac parte. Printre acestea regăsim cele mai vechi instituții de profil, la nivel național - Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila" din București, înființată în anul 1857; Universitatea din București, înființată în anul 1864, dar și cea mai recent înființată, dintre cele 13 studiate: Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu, 1990 (https://ro.wikipedia.org/wiki/Lista_universit%C4%83%C8%9Bilor_din_Rom%C3%A2nia).

Grafic nr. 1. Universități participante

2. Identificarea gradului de utilizare, în cadrul *Planurilor Strategice*, a verbelor performative, conform tipologiei lui Kent Bach și Robert Harnisch (1979)

În analiza *Planurilor Strategice* ale instituțiilor supuse studiului am ales tipologia lui Kent Bach și Robert Harnisch (1979) întrucât aceasta este o teorie extinsă, având parte de o abordare detaliată a actelor de limbaj, fiind explicate detaliat mecanismele care generează efecte în comunicare. Relevanța acestei tipologii este evidentă în multiple domenii, precum drept, politică, educație întrucât înțelegerea verbelor performative este esențială pentru interpretarea corectă a documentelor oficiale și a discursurilor asigurând o comunicare eficientă și evitarea ambiguităților.

Grafic nr. 2. Gradul de ocurență al verbelor dominante/plan strategic

În raport cu tipologia verbelor performative, regăsite la nivel de documente instituționale oficiale, ale celor mai reprezentative instituții de învățământ superior, am identificat următoarea situație clasament - centralizare ierarhică în funcție de numărul de verbe performative/document (Plan strategic):

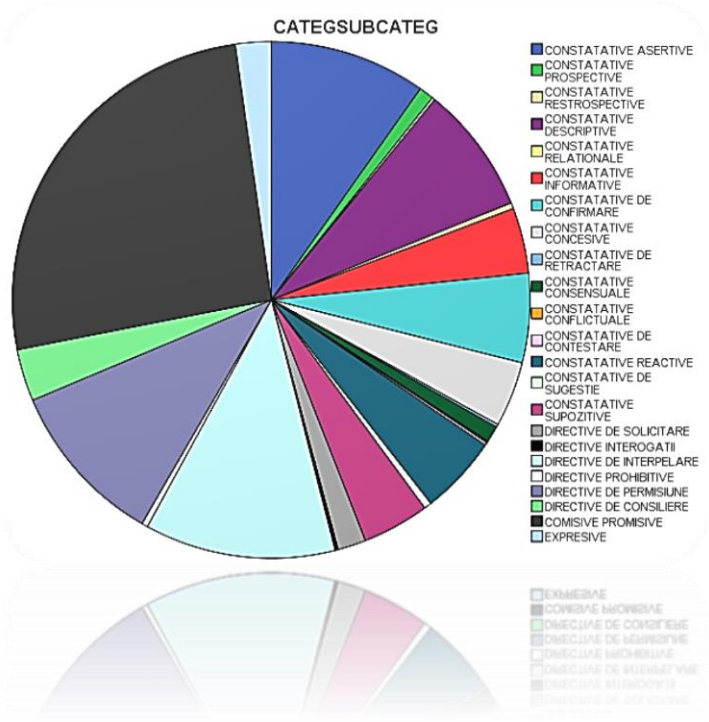
1. Universitatea Politehnică din București – 155 de verbe identificate
2. Universitatea *Lucian Blaga*, Sibiu – 139 de verbe identificate
3. Universitatea Politehnică din Timișoara – 125 de verbe identificate
4. Universitatea de Medicină și Farmacie *Iuliu Haţieganu*, Cluj-Napoca – 114 verbe identificate
5. Universitatea de Vest, Timișoara – 85 de verbe identificate
6. Universitatea *A.I. Cuza*, Iași – 79 de verbe identificate
7. Universitatea de Medicină și Farmacie *Carol Davila*, București – 68 de verbe identificate
8. Universitatea *Babeș-Bolyai*, Cluj-Napoca – 67 de verbe identificate
9. Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca – 59 de verbe identificate
10. Universitatea din București – 58 de verbe identificate
11. Universitatea din Craiova – 62 de verbe identificate
12. Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie George *Emil Palade* din Târgu Mureș – 39 de verbe identificate
13. Universitatea de Medicină și Farmacie Grigore T. Popa, Iași – 25 de verbe identificate

3. Identificarea tipologiei verbelor performative, pe categorii și subcategorii, precum și gradul de ocurență cu care acestea se regăsesc în documentele instituționale analizate (*Planuri strategice*)

	Frecvență	Procent	Procent valid	Procent cumulat
constatative asertive	105	9,8	9,8	9,8
constatative prospective	10	,9	,9	10,7
constatative restrospective	2	,2	,2	10,9
constatative descriptive	86	8,0	8,0	18,9
constatative relaționale	4	,4	,4	19,3
constatative informative	44	4,1	4,1	23,3
constatative de confirmare	60	5,6	5,6	28,9
constatative concesive	44	4,1	4,1	33,0
constatative de retractare	2	,2	,2	33,2
constatative consensuale	11	1,0	1,0	34,2
constatative conflictuale	1	,1	,1	34,3
constatative de contestare	2	,2	,2	34,5
constatative reactive	53	4,9	4,9	39,4
constatative de sugestie	5	,5	,5	39,9
constatative supozitive	45	4,2	4,2	44,1
directive de solicitare	19	1,8	1,8	45,9
directive de interogație	2	,2	,2	46,0
directive de interpelare	128	11,9	11,9	58,0
directive prohibitive	4	,4	,4	58,3
directive de permisiune	111	10,3	10,3	68,7
directive de consiliere	35	3,3	3,3	71,9
comisive promisive	278	25,9	25,9	97,8
expresive	24	2,2	2,2	100,0
Total	1075	100,0	100,0	

Tabel nr. 1. Tipologie verbe performative pe categorii și subcategorii

După cum se poate observa pe analiza de ansamblu, a celor 13 planuri strategice vizate, avem următoarea structură, care ne arată că cea mai uzitată categorie este ce a verbelor constatative – 44,1 %, urmată de categoria verbelor directive – 27,8 %, pe locul III fiind categoria verbelor comisive – 25,9 % și cel mai puțin întâlnită rămâne categoria verbelor expresive cu un procent de doar 2,2 %.

Grafic nr. 3 Tipologie verbe performative pe categorii și subcategorii

În analiza pe subcategorii de verbe performative folosite, observăm în ierarhia primelor 3 poziții, că ponderea reprezentativă pentru cea mai folosită subcategorie de verbe aparține verbelor comisive promisive cu un procent de 25,9 %, urmată de verbele directive de interpelare, cu un procent de 11,9 % și pe locul III, de verbele directive de permisiune cu un procent de 10,3 %. La polul opus, cel mai puțin uzitate verbe performative, avem constatativele retrospective, constatativele de retractare, constatativele de contestare și directivele interogații, fiecare dintre aceste subcategorii cu câte 0,2 % frecvență, iar pe ultimul loc, cu un procent de 0,1 % avem verbele constatative conflictuale.

Pentru o imagine și mai elocventă, în ceea ce privește situația verbelor performative, identificate în cadrul documentelor vizate (cele 13 planuri strategice), am dezvoltat studiul, în raport cu situația unitară, pe fiecare plan strategic vizat. În urma acestei analize, am identificat următoarea situație:

DENUMIRE INSTITUȚIE	VERBE																					
	CONSTATATIVE															DIRECTIVE						COMISIVE	EXPRESIVE
	ASERTIVE	PROSPECTIVE	RETROSPECTIVE	DESCRIPTIVE	RELAȚIONALE	INFORMATIVE	DE CONFIRMARE	CONCESIVE	DE RETRACTARE	CONSENSUALE	CONFLICTUALE	DE CONTESTARE	REACTIVE	DE SUGESTIE	SUPOZITIVE	DE SOLICITARE	DE INTEROGAȚIE	DE INTERPELARE	PROHIBITIVE	DE PERMISIUNE	DE CONSILIERE		
Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie George Emil Palade din Târgu Mureș	2,6%	2,6%		5,1%		2,6%	10,3%	15,4%		5,1%	2,6%		5,1%		2,6%		2,6%	10,3%		5,1%	2,6%	23%	2,4%
TOTAL	**54%**															**20,6**						**23%**	**2,4%**
Universitatea Lucian Blaga, Sibiu	6,5%	2,2%		6,5%	0,7%	3,6%	5%	4,3%					8,6%		1,4%	0,7%		15,8%	1,4%	18,7%	0,7%	21,6%	2,3%
TOTAL	**38,8%**															**37,3%**						**21,6%**	**2,3%**
Universitatea de Medicină și Farmacie Grigore T. Popa, Iași	16%	4%		16%				4%		12%			8%		8%					8%	8%	16%	
TOTAL	**68%**															**16%**						**16%**	
Universitatea de Medicină și Farmacie Iuliu Hațieganu, Cluj-Napoca	8,8%	0,9%		10,5%	0,9%	1,8%	8,8%	1,8%						0,9%	1,8%	2,6%		11,4%		8,8%	3,5%	33,3%	4,2%
TOTAL	**36,2%**															**26,3%**						**33,3%**	**4,2%**
Universitatea de Medicină și Farmacie Carol Davila, București	10,3%			4,4%		11,8%	1,5%	8,8%		1,5%			4,4%		2,9%			8,8%		14,7%	1,5%	27,9%	1,5%
TOTAL	**45,6%**															**25%**						**27,9%**	**1,5%**
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca	28,4%		1,5%	1,5%	1,5%	1,5%	4,5%	3%		3%		1,5%	3%		6%					20,9%	1,5%	16,2%	6%
TOTAL	**55,4%**															**22,4%**						**16,2%**	**6%**
Universitatea din București	13,8%	1,7%		10,3%	1,7%	6,9%	12,1%					1,7%			1,7%	1,7%	1,7%	10,3%		6,9%	1,7%	26,1%	1,7%
TOTAL	**49,9%**															**22,3**						**26,1%**	**1,7%**
Universitatea Politehnică din București	11%	0,6%		9%		3,2%	5,8%	1,9%					5,8%		6,5%			21,3%	1,3%	6,5%	1,9%	21,9%	3,2%
TOTAL	**43,8%**															**31%**						**21,9%**	**3,2%**
Universitatea Politehnică din Timișoara	8%	0,8%		11,2%		8,8%	4,8%	1,6%					1,6%	1,6%	5,6%	4,8%		12,8%		9,6%		27,2%	1,6%
TOTAL	**44%**															**27,2%**						**27,2%**	**1,6%**
Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca	6,8%			5,1%		1,7%	5,1%	11,9%		5,1%			13,6%		1,7%			3,4%		1,7%	6,8%	37,1%	
TOTAL	**51%**															**11,9%**						**37,1%**	
Universitatea de Vest, Timișoara	4,7%		1,2	11,8%		2,4%	3,5%	2,4%					3,5%	1,2%	4,7%	5,9%		9,4%		11,8%	2,4%	33,9%	1,2%
TOTAL	**35,4%**															**29,5%**						**33,9%**	**1,2%**
Universitatea A.I. Cuza, Iași	6,3%			5,1%		2,5%	5,1%	2,5%	1,3%				1,3%	1,3%	3,8%	3,8		11,4%		5,1%	16,5%	34%	
TOTAL	**29,2%**															**36,8%**						**34%**	
Universitatea din Craiova	11,3%	1,6%		6,5%		3,2%	4,8%	8,1%	1,6%				14,5%		9,7%			14,5%		9,7%	3,2%	9,7%	1,6%
TOTAL	**61,3%**															**27,4%**						**9,7%**	**1,6%**

Tabel nr. 2. Structură verbe performative pe categorii și subcategorii/Plan strategic (instituție)

Așa cum reiese și din Tabelul nr. 2, putem observa că din cele 13 planuri strategice, avem 5 în care regăsim o dominantă a categoriei verbelor constatative cu peste 50 % frecvență/plan, după cum urmează:

1. Universitatea de Medicină și Farmacie Grigore T. Popa, Iași – 68 % frecvență verbe constatative

CATEGORII ȘI SUBCATEGORII

	Frecvență	Procent	Procent valid	Procent cumulat
constatative asertive	4	16,0	16,0	16,0
constatative prospective	1	4,0	4,0	20,0
constatative descriptive	4	16,0	16,0	36,0
constatative concesive	1	4,0	4,0	40,0
constatative consensuale	3	12,0	12,0	52,0
constatative reactive	2	8,0	8,0	60,0
constatative supozitive	2	8,0	8,0	68,0
directive de permisiune	2	8,0	8,0	76,0
directive de consiliere	2	8,0	8,0	84,0
comisive promisive	4	16,0	16,0	100,0
Total	25	100,0	100,0	

Tabel. 3. Categorii și subcategorii (constatative) - Universitatea de Medicină și Farmacie Grigore T. Popa, Iași

Conform situației identificate la nivelul Universității de Medicină și Farmacie Grigore T. Popa, Iași, avem un grad de ocurență dominant al verbelor constatative (68 %), urmate de verbele directive și comisive cu un procent egal privind gradul de ocurență de 16 %. De asemenea, observăm că în cazul acestei instituții, în cadrul planului strategic analizat, lipsesc verbele expresive, acestea având un procent de 0 %.

2. Universitatea din Craiova – 61,3 % ocurență verbe constatative

CATEGORII ȘI SUBCATEGORII

	Frecvență	Procent	Procent valid	Procent cumulat
constatative asertive	7	11,3	11,3	11,3
constatative prospective	1	1,6	1,6	12,9
constatative descriptive	4	6,5	6,5	19,4
constatative informative	2	3,2	3,2	22,6
constatative de confirmare	3	4,8	4,8	27,4
constatative concesive	5	8,1	8,1	35,5
constatative de retractare	1	1,6	1,6	37,1
constatative reactive	9	14,5	14,5	51,6
constatative supozitive	6	9,7	9,7	61,3
directive de interpelare	9	14,5	14,5	75,8
directive de permisiune	6	9,7	9,7	85,5
directive de consiliere	2	3,2	3,2	88,7
comisive promisive	6	9,7	9,7	98,4
Expresive	1	1,6	1,6	100,0
Total	62	100,0	100,0	

Tabel 4. Categorii și subcategorii (constatative) – Universitatea din Craiova

În ceea ce privește Universitatea din Craiova, am identificat, în cadrul planului strategic analizat, întreaga categorie a verbelor performative, conform taxonomiei lui Bach și Harnish (1979), cu următoarea frecvență: verbe constatative – 61,3 %; verbe directive – 27,4 %; verbe comisive – 9,7 %; verbe expresive 1,6 %.

3. Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca – 55 % frecvență verbe constatative

CATEGORII ȘI SUBCATEGORII

	Frecvență	Procent	Procent valid	Procent cumulat
constatative asertive	19	28,4	28,4	28,4
constatative restrospective	1	1,5	1,5	29,9
constatative descriptive	1	1,5	1,5	31,3
constatative relationale	1	1,5	1,5	32,8
constatative informative	1	1,5	1,5	34,3
constatative de confirmare	3	4,5	4,5	38,8
constatative concesive	2	3,0	3,0	41,8
constatative consensuale	2	3,0	3,0	44,8
constatative de contestare	1	1,5	1,5	46,3
constatative reactive	2	3,0	3,0	49,3
constatative supozitive	4	6,0	6,0	55,2
directive de permisiune	14	20,9	20,9	76,1
directive de consiliere	1	1,5	1,5	77,6
comisive promisive	11	16,4	16,2	94,0
expresive	4	6,0	6,0	100,0
Total	67	100,0	100,0	

Tabel 5. Categorii și subcategorii (constatative) - Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

Ca și în cazul Universității din Craiova și în cadrul documentului instituțional al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, am identificat întreaga tipologie a verbelor performative, cu diferența că frecvența verbelor expresive atinge un procent de 6 % - planul strategic cu cel mai mare grad de verbe expresive identificate (verbe constatative – 55,4 %; verbe directive – 22,4 %; verbe comisive – 16,2 %, verbe expresive – 6 %).

4. Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie George Emil Palade din Târgu Mureș – 54 % frecvență verbe constatative

CATEGORII ȘI SUBCATEGORII

	Frecvență	Procent	Procent valid	Procent cumulat
constatative asertive	1	2,6	2,6	2,6
constatative prospective	1	2,6	2,6	5,1
constatative descriptive	2	5,1	5,1	10,3
constatative informative	1	2,6	2,6	12,8
constatative de confirmare	4	10,3	10,3	23,1
constatative concesive	6	15,4	15,4	38,5
constatative consensuale	2	5,1	5,1	43,6
constatative conflictuale	1	2,6	2,6	46,2

constatative reactive	2	5,1	5,1	51,3
constatative supozitive	1	2,6	2,6	53,8
directive de interogatie	1	2,6	2,6	56,4
directive de interpelare	4	10,3	10,3	66,7
directive de permisiune	2	5,1	5,1	71,8
directive de consiliere	1	2,6	2,6	74,4
comisive promisive	9	23,1	23,1	97,4
expresive	1	2,6	2,6	100,0
Total	39	100,0	100,0	

Tabel 6. Categorii și subcategorii (constatative) - Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie George Emil Palade din Târgu Mureș

În cadrul planului strategic al Universității de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie George Emil Palade din Târgu Mureș, am identificat, de asemenea, întreaga tipologie a verbelor performative, cu următoarea configurație procentuală: verbe constatative – 54 %; verbe directive – 20,6 %; verbe comisive – 23,1 % și verbe expressive – 2,6 %.

5. Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca – 51 % ocurență verbe constatative

CATEGORII ȘI SUBCATEGORII

	Frecvență	Procent	Procent valid	Procent cumulat
constatative asertive	4	6,8	6,8	6,8
constatative descriptive	3	5,1	5,1	11,9
constatative informative	1	1,7	1,7	13,6
constatative de confirmare	3	5,1	5,1	18,6
constatative concesive	7	11,9	11,9	30,5
constatative consensuale	3	5,1	5,1	35,6
constatative reactive	8	13,6	13,6	49,2
constatative supozitive	1	1,7	1,7	50,8
directive de interpelare	2	3,4	3,4	54,2
directive de permisiune	1	1,7	1,7	55,9
directive de consiliere	4	6,8	6,8	62,7
comisive promisive	22	37,3	37,1	100,0
Total	59	100,0	100,0	

Tabel 7. Categorii și subcategorii (constatative) - Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca

În cadrul planului strategic al Universității Tehnice din Cluj-Napoca, am identificat o situație similară ca și în cazul Universității de Medicină și Farmacie Grigore T. Popa, Iași, în sensul că, și aici, lipsesc verbele expresive. Avem, astfel, următoarea configurație procentuală a ocurențelor: verbe constatative – 51 %; verbe directive – 11,9 % și verbe comisive – 37,3 %. Observăm, potrivit acestei structuri, că Planul strategic al Universității Tehnice din Cluj-Napoca conține cel mai mare procent de ocurență al verbelor comisive (37,1 %) în raport cu toate cele 13 planuri analizate.

În ceea ce privește categoria verbelor performative, cel mai puțin uzitate în planurile strategice, regăsim verbele expresive, unde, la fel ca și în cazul verbelor constatative, avem 5 planuri în care am identificat un procent de până în 2 %/plan, frecvență a verbelor expresive.

1. Universitatea din București – 1,7 % ocurență verbe expresive

CATEGORII ȘI SUBCATEGORII

	Frecvență	Procent	Procent valid	Procent cumulat
constatative asertive	8	13,8	13,8	13,8
constatative prospective	1	1,7	1,7	15,5
constatative descriptive	6	10,3	10,3	25,9
constatative relationale	1	1,7	1,7	27,6
constatative informative	4	6,9	6,9	34,5
constatative de confirmare	7	12,1	12,1	46,6
constatative de contestare	1	1,7	1,7	48,3
constatative supozitive	1	1,7	1,7	50,0
directive de solicitare	1	1,7	1,7	51,7
directive de interogatie	1	1,7	1,7	53,4
directive de interpelare	6	10,3	10,3	63,8
directive de permisiune	4	6,9	6,9	70,7
directive de consiliere	1	1,7	1,7	72,4
comisive promisive	15	25,9	25,9	98,3
expresive	1	1,7	1,7	100,0
Total	58	100,0	100,0	

Tabel 8. Categorii și subcategorii (expresive) - Universitatea din București

2. Universitatea Politehnică din Timișoara – 1,6 % frecvență verbe expresive

CATEGORII ȘI SUBCATEGORII

	Frecvență	Procent	Procent valid	Procent cumulat
constatative asertive	10	7,8	7,8	7,8
constatative prospective	1	,8	,8	8,6
constatative descriptive	14	10,9	10,9	19,5
constatative informative	11	8,6	8,6	28,1
constatative de confirmare	6	4,7	4,7	32,8
constatative concesive	2	1,6	1,6	34,4
constatative reactive	2	1,6	1,6	35,9
constatative de sugestie	2	1,6	1,6	37,5
constatative supozitive	7	5,5	5,5	43,0
directive de solicitare	6	4,7	4,7	47,7
directive de interpelare	16	12,5	12,5	60,2
directive de permisiune	12	9,4	9,4	69,5
comisive promisive	37	28,9	28,9	98,4
expresive	2	1,6	1,6	100,0
Total	128	100,0	100,0	

Tabel 9. Categorii și subcategorii (expresive) - Universitatea Politehnică din Timișoara

3. Universitatea din Craiova – 1,6% frecvență verbe expresive

CATEGORII ȘI SUBCATEGORII

	Frecvență	Procent	Procent valid	Procent cumulat
constatative asertive	7	11,3	11,3	11,3
constatative prospective	1	1,6	1,6	12,9
constatative descriptive	4	6,5	6,5	19,4
constatative informative	2	3,2	3,2	22,6
constatative de confirmare	3	4,8	4,8	27,4
constatative concesive	5	8,1	8,1	35,5
constatative de retractare	1	1,6	1,6	37,1
constatative reactive	9	14,5	14,5	51,6
constatative supozitive	6	9,7	9,7	61,3
directive de interpelare	9	14,5	14,5	75,8
directive de permisiune	6	9,7	9,7	85,5
directive de consiliere	2	3,2	3,2	88,7
comisive promisive	6	9,7	9,7	98,4
expresive	1	1,6	1,6	100,0
Total	62	100,0	100,0	

Tabel 10. Categorii și subcategorii (expresive) – Universitatea din Craiova

4. Universitatea de Medicină și Farmacie Carol Davila, București – 1,5% ocurență verbe expresive

CATEGORII ȘI SUBCATEGORII

	Frecvență	Procent	Procent valid	Procent cumulat
constatative asertive	7	10,3	10,3	10,3
constatative descriptive	3	4,4	4,4	14,7
constatative informative	8	11,8	11,8	26,5
constatative de confirmare	1	1,5	1,5	27,9
constatative concesive	6	8,8	8,8	36,8
constatative consensuale	1	1,5	1,5	38,2
constatative reactive	3	4,4	4,4	42,6
constatative supozitive	2	2,9	2,9	45,6
directive de interpelare	6	8,8	8,8	54,4
directive de permisiune	10	14,7	14,7	69,1
directive de consiliere	1	1,5	1,5	70,6
comisive promisive	19	27,9	27,9	98,5
expresive	1	1,5	1,5	100,0
Total	68	100,0	100,0	

Tabel 11. Categorii și subcategorii (expresive) - Universitatea de Medicină și Farmacie Carol Davila, București

5. Universitatea de Vest, Timișoara – 1% ocurență verbe expresive

CATEGORII ȘI SUBCATEGORII

	Frecvență	Procent	Procent valid	Procent cumulat
constatative asertive	4	4,7	4,7	4,7
constatative restrospective	1	1,2	1,2	5,9
constatative descriptive	10	11,8	11,8	17,6
constatative informative	2	2,4	2,4	20,0
constatative de confirmare	3	3,5	3,5	23,5
constatative concesive	2	2,4	2,4	25,9
constatative reactive	3	3,5	3,5	29,4
constatative de sugestie	1	1,2	1,2	30,6
constatative supozitive	4	4,7	4,7	35,3
directive de solicitare	5	5,9	5,9	41,2
directive de interpelare	8	9,4	9,4	50,6
directive de permisiune	10	11,8	11,8	62,4
directive de consiliere	2	2,4	2,4	64,7
comisive promisive	29	34,1	34,1	98,8
expresive	1	1,2	1,2	100,0
Total	85	100,0	100,0	

Tabel 12. Categorii și subcategorii (expresive) - Universitatea de Vest, Timișoara

În ceea ce privește situația planurilor, din perspectiva frecvenței verbelor expresive, am constatat că toate planurile strategice care conțin cel mai mic / 0 procent de verbe expresive, au în structura lor întreaga tipologie a verbelor performative, așa cum reiese aceasta confirmă taxonomia lui Bach și Harnish (1979). Am constatat, astfel, 7 planuri strategice cu 0 / cel mai mic grad de ocurență al verbelor expresive:

1. Universitatea din București – 1,7 % verbe expresive
2. Universitatea Politehnică din Timișoara – 1,6 % verbe expresive
3. Universitatea din Craiova – 1,6 % verbe expresive
4. Universitatea de Medicină și Farmacie Carol Davila, București – 1,5 % verbe expresive
5. Universitatea de Vest, Timișoara – 1 % verbe expresive
6. Universitatea de Medicină și Farmacie Grigore T. Popa, Iași – 0 % verbe expresive
7. Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca – 0 % verbe expresive.

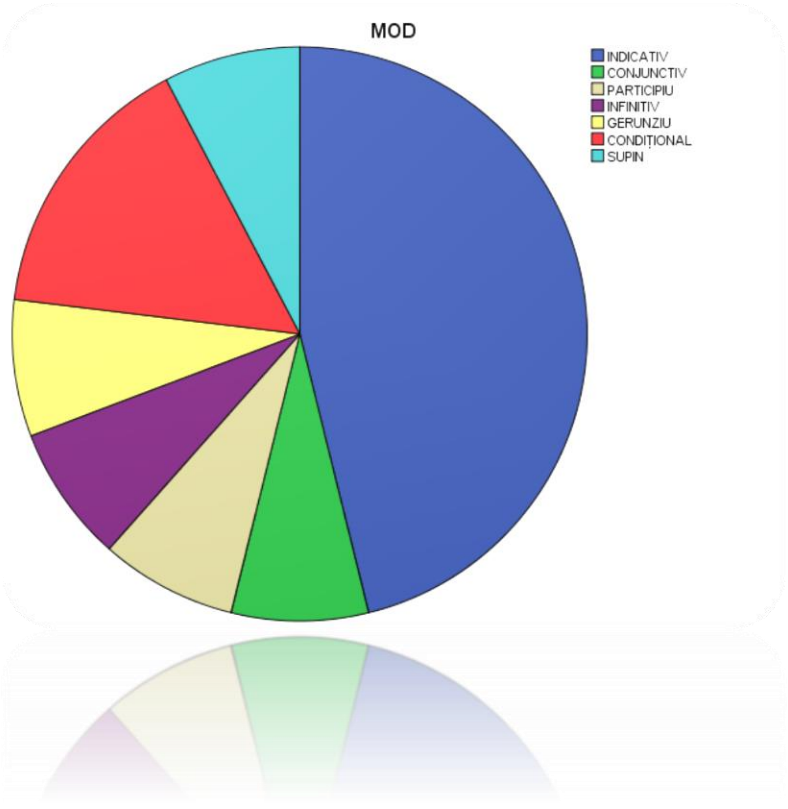
Astfel, observăm că în aceste structuri cu poli extremi ai gradelor de ocurență – majoritare (verbele constatative) / minoritare (verbele expresive), regăsim toate tipurile de instituții de învățământ superior, reperate, anterior ca și domenii și specializări de studiu: comprehensive, tehnice și medicale.

În acord cu situația identificată și pornind de la taxonomia și definiția verbelor expresive - exprimă sentimente cu privire la interlocutor sau intenția locutorului de a satisface anumite așteptări, de face cunoscute anumite sentimente și convingeri (Searle, 1979), considerăm pertinentă și oportună

recomandarea potrivit căreia folosirea, cu un grad de frecvență semnificativ, verbelor expresive în documentele oficiale / insituționale în domeniul academic poate crește determinant și exponențial gradul de înțelegere, comprehensiune și interpretare a textului. Interesant de observant, așa cum reiese și din Tabelul nr. 2, faptul că avem 3 insituții cu 0 procente a uneia dintre cele 4 categorii de verbe performative, analizate și anume categoria verbelor expresive:

1. Universitatea de Medicină și Farmacie Grigore T. Popa, Iași;
2. Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca;
3. Universitatea A.I. Cuza, Iași.

În ceea ce privește utilizarea verbelor performative, în cadrul celor 13 documente instituționale, vizate, am identificat, cu grad variabil de ocurență, următoarele moduri personale: indicativ, conjunctiv și condițional optativ; moduri nepersonale: participiu, infinitiv, gerunziu și supin, iar raportarea temporală se face la prezent, viitor și trecut. La modul indicativ, orientarea temporală predominantă este, așa cum era și de așteptat, la prezent.

Grafic 4. Moduri verbale identificate

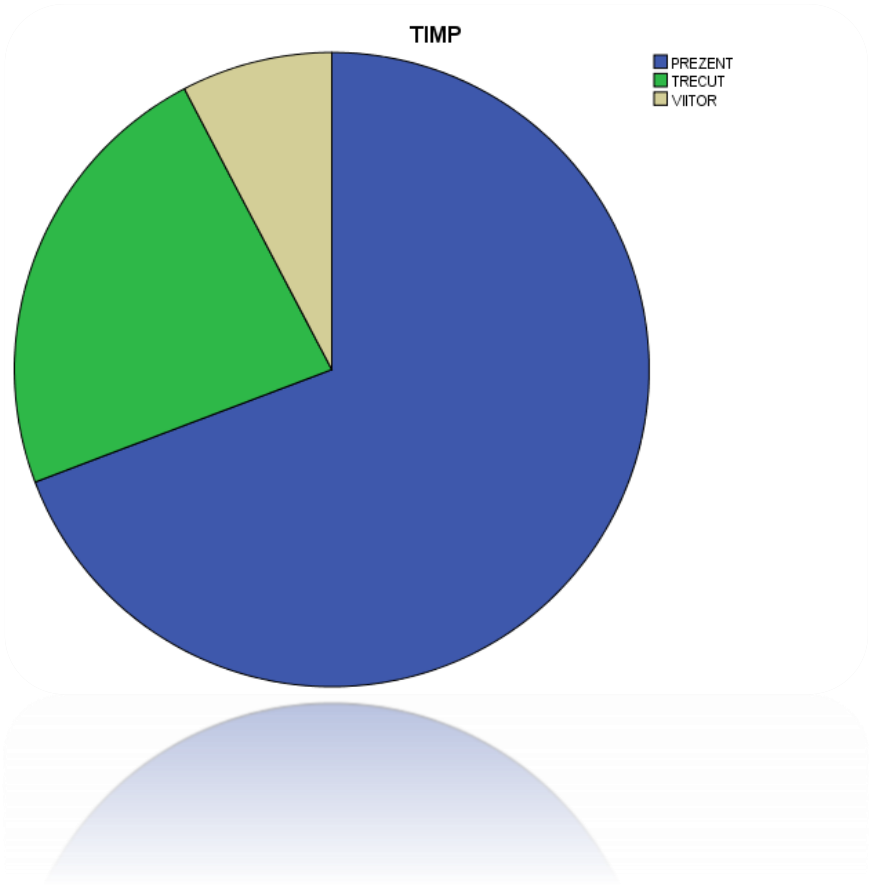
Așa cum reiese din Graficul 4, modul verbal predominant, identificat în raport cu cele 13 planuri strategice analizate, este reprezentat de modul indicativ.

MOD

		Frecvență	Procent	Procent valid	Procent cumulat
Valid	INDICATIV	78	46,2	46,2	46,2
	CONJUNCTIV	13	7,7	7,7	53,8
	PARTICIPIU	13	7,7	7,7	61,5
	INFINITIV	13	7,7	7,7	69,2
	GERUNZIU	13	7,7	7,7	76,9
	CONDIȚIONAL	26	15,4	15,4	92,3
	SUPIN	13	7,7	7,7	100,0
	Total	169	100,0	100,0	

Tabel 13. Reprezentare procentuală moduri verbale

În ceea ce privește timpul verbal, avem o predominantă a timpului prezent, așa cum reiese din Graficul nr. 5, cu un procent de 69,2 %, urmat de timpul trecut, cu un procent de 23,1 % și timpul viitor cu un procent de 7,7 %.

Grafic nr. 5. Timpuri verbale identificate

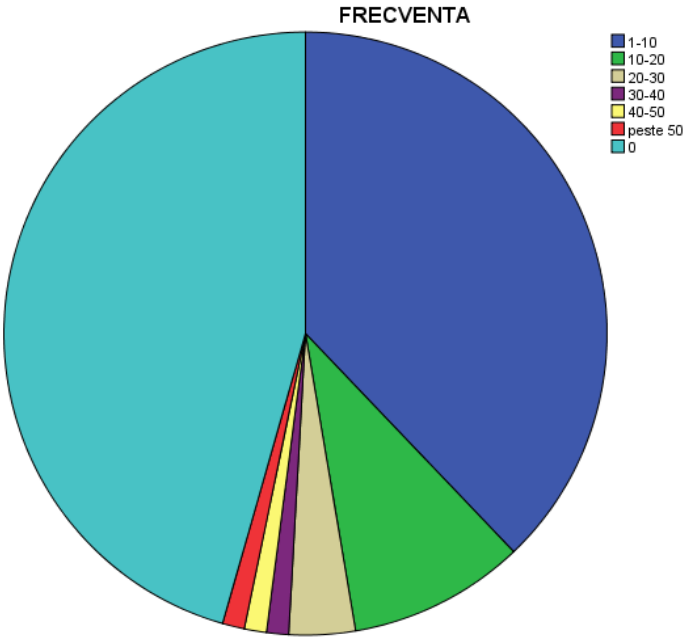
Este configurată următoarea situație: în 37,9 % din cele 13 planuri analizate, am identificat un număr de ocurențe al verbelor performative, cuprins între între 1 – 10 ocurențe /plan; în 9,5 % din cele 13 planuri analizate, am regăsit un grad de ocurență între 10 - 20 de ocurențe /plan; urmat de un procent de 3,6 % din cele 13 planuri analizate, în care am regăsit un număr de ocurențe între 20 - 30 de ocurențe / plan, urmată de 3 frecvențe cu valoarea de 1,2 % (30-40, 40-50 și peste 50).

NUMĂR DE OCURENȚE VERBE PERFORMATIVE/13 PLANURI STRATEGICE

Număr verbe /plan	Frecvență	Procent	Procent valid	Procent cumulat
1-10	64	37,9	37,9	37,9
10-20	16	9,5	9,5	47,3
20-30	6	3,6	3,6	50,9
30-40	2	1,2	1,2	52,1
40-50	2	1,2	1,2	53,3
peste 50	2	1,2	1,2	54,4
0	77	45,6	45,6	100,0
Total	169	100,0	100,0	

Tabel 14. Număr de ocurențe, în funcție de modul și timpul verbal

NUMĂR DE OCURENȚE

Grafic nr. 6. Număr de ocurențe, în funcție de modul și timpul verbal

În ceea ce privește clasificarea verbelor performative identificate, în funcție de număr și persoană, am constatat, așa cum reiese din Tabelul nr. 13 și Graficul nr. 4, o dominantă a verbelor la persoana a III-a, numărul singular, cu un procent de 43,4 % din totalul verbelor analizate, în raport

cu eșantionul general (Planurile strategice ale celor 13 instituții de învățământ superior vizate), locul 3 fiind ocupat de categoria verbelor la persoana a III-a, numărul plural, cu un procent de 18,9 %.

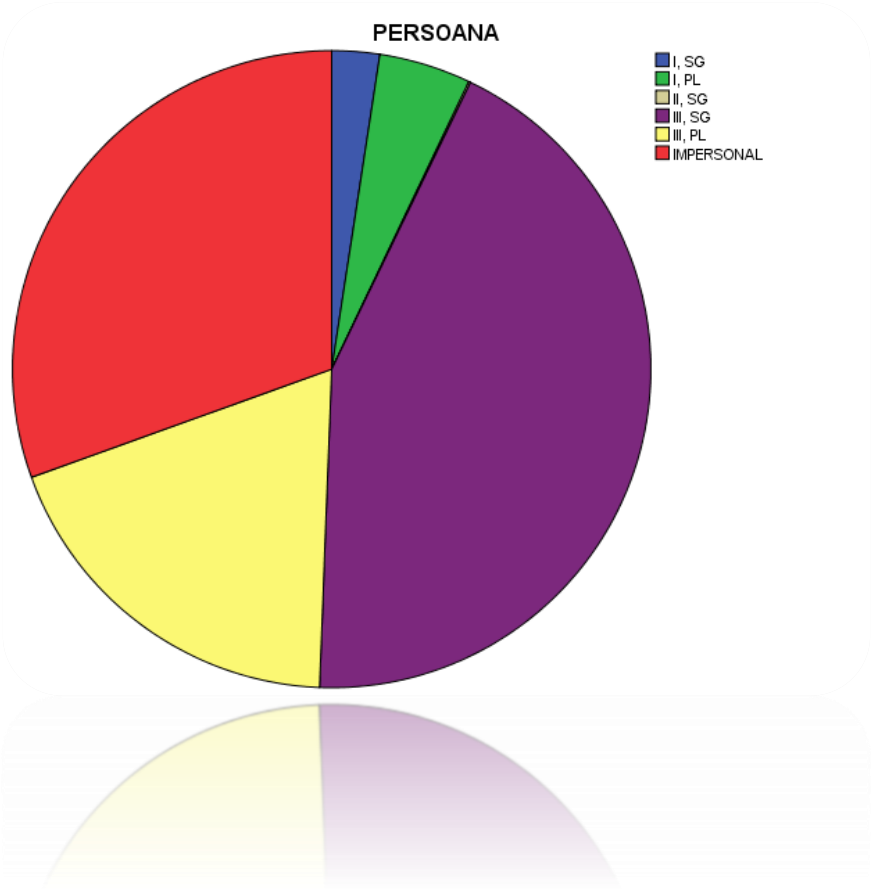
PERSOANĂ ȘI NUMĂR

	Frecvență	Procent	Procent valid	Procent cumulat
I, SG	26	2,4	2,4	2,4
I, PL	50	4,7	4,7	7,1
II, SG	1	,1	,1	7,2
III, SG	467	43,4	43,4	50,6
III, PL	203	18,9	18,9	69,5
Impersonal	328	30,5	30,5	100,0
Total	1075	100,0	100,0	

Tabel nr. 15. Număr de ocurențe ale mărcilor pronominale

Așa cum rezultă din tabel, observăm că, la polul opus se află verbele la persoana întîi, numărul plural, cu un procent de 4,7 %, urmate de verbele la persoana a doua, numărul singular, cu un procent de 2,4 %, iar pe ultimul loc, cu cel mai mic grad de frecvență, aflându-se categoria verbelor la persoana a doua, numărul singular, cu un procent de 0,1 %. De menționat, în ceea ce privește categoria verbelor la persoana a doua, numărul plural, nu a fost identificat, în toate cele 13 planuri strategice, niciun verb de acest tip.

Categorie pronominală

Grafic nr. 7. Număr de ocurențe ale verbelor în funcție de persoană și număr

La nivel de instituție și în raport cu tipologia verbelor performative, în funcție de persoană și număr, am identificat următoarea situație:

1. Universitatea Politehnică din București – 155 de verbe identificate (45,2 % verbe la persoana a III-a, numărul singular; 17,4 % verbe la persoana a III-a, numărul plural; 5,2 % verbe la persoana I, numărul plural și 1,3 % verbe la persoana I, numărul singular).
2. Universitatea *Lucian Blaga*, Sibiu – 139 de verbe identificate (43,2 % verbe la persoana a III-a, numărul singular; 33,1 % verbe la persoana a III-a, numărul plural; 23 % și 0,7 % verbe la persoana I, numărul plural).
3. Universitatea Politehnică din Timișoara – 125 de verbe identificate (29,6 % verbe la persoana a III-a, numărul singular; 18,4 %, verbe la persoana a III-a, numărul plural; 9,6 % verbe la persoana I, numărul plural și 0,8 % verbe la persoana I, numărul singular).
4. Universitatea de Medicină și Farmacie Iuliu Hațieganu, Cluj-Napoca – 114 verbe identificate (37,7 % verbe la persoana a III-a, numărul singular; 11,4 % verbe la persoana I, numărul plural; 8,8 % verbe la persoana a III-a, numărul plural și 7 % verbe la persoana I, numărul singular).

5. Universitatea de Vest din Timișoara – 85 de verbe identificate (48,2 % verbe la persoana a III-a, numărul singular; 30,6 verbe la persoana a III-a, numărul plural; 1,2% verbe la persoana I, numărul plural).
6. Universitatea A.I. Cuza din Iași – 79 de verbe identificate (45,6 % verbe la persoana a III-a, numărul singular; 12,7 % verbe la persoana a III-a, numărul plural; 8,9 % verbe la persoana I, numărul singular și 3,8 % verbe la persoana I, numărul plural).
7. Universitatea de Medicină și Farmacie Carol Davila din București – 68 de verbe identificate (60,3% verbe la persoana a III-a, numărul singular; 14,7 % verbe la persoana a III-a, numărul plural).
8. Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca – 67 de verbe identificate (50,7 % verbe la persoana a III-a, numărul singular; 10,4 % verbe la persoana I, numărul plural; 6 % verbe la persoana a III-a, numărul plural; 4,5 % verbe la persoana I, numărul singular și 1,5 % verbe la persoana a II-a, numărul singular).
9. Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca – 59 de verbe identificate (37,3 % verbe la persoana a III-a, numărul singular; 8,5 % verbe la persoana a III-a, numărul plural și 1,7 % verbe la persoana I, numărul plural).
10. Universitatea din București – 58 de verbe identificate (34,5 % verbe la persoana a III-a, numărul plural; 27,6 % verbe la persoana a III-a, numărul singular și 5,2 % verbe la persoana I, numărul plural).
11. Universitatea din Craiova – 62 de verbe identificate (56,5 % verbe la persoana a III-a, numărul singular; 16,1 % verbe la persoana a III-a, numărul plural și 8,1 % verbe la persoana I, numărul singular).
12. Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie George Emil Palade din Târgu Mureș – 39 de verbe identificate (51,3 % verbe la persoana a III-a, numărul singular; și 20,5 % verbe la persoana a III-a, numărul plural).
13. Universitatea de Medicină și Farmacie Grigore T. Popa din Iași – 25 de verbe (48 % verbe la persoana a III-a, numărul singular; 16 % verbe la persoana a III-a, numărul plural și 4 % verbe la persoana I, numărul plural).

4.3. Concluzii preliminare

În raport cu eșantionul avut în vedere, cele 13 planuri strategice – documente oficiale, cu specific instituțional academic, regăsim toate categoriile de verbe performative, conform tipologiei propuse de Kent Bach și Robert Harnisch (1979), care a stat la baza analizei noastre. În acest sens, categoria verbelor cu cel mai mare număr de ocurențe identificat este cea a verbelor constatative, iar la polul opus, cea mai puțin uzitată este categoria verbelor expresive. Din punct de vedere ierarhic (număr de ocurențe, ordine descrescătoare) avem:

1. Verbe constatative – 44,1 %. În accepțiunea lui Kent Bach și Robert Harnisch, verbele constatative exprimă convingerea locutorului și intenția sau dorința acestuia ca și interlocutorul că

împărtășească această convingere. Acestea corespund expozitivelor în taxonomia lui Austin (1962) și reprezentativelor conform taxonomiei lui Searle (1979).

2. Verbe directive – 27,8 %. Acestea indică intenția locutorului ca atitudinea exprimată să constituie motivul pentru care interlocutorul va face acțiunea respective. Verbele directive includ: solicitare; interogație; ordin; permisiune și sfat.

3. Verbe comisive – 25,9 %. În ceea ce privește verbele comisive, acestea implică intenția sau convingerea locutorului care își asumă anumite obligații (în anumite condiții). Verbele comisive se subdivizează în promisiune și ofertă.

4. Verbe expresive – 2,2 %. Acestea exprimă sentimente cu privire la interlocutor sau intenția locutorului de a satisfice anumite așteptări, de a face cunoscute anumite sentimente și convingeri.

În ceea ce privește prezența verbelor performative în formula consacrată de Austin, am constatat că, în corpusul analizat, majoritatea ocurențelor se regăsesc în forma enunțiativă. Verbele performative precum *a declara, a stabili, a promova, a implementa, a dezvolta, a susține, a atrage, a asigura* sunt utilizate pentru a descrie acțiuni esențiale care nu doar enunță intențiile instituțiilor, ci și contribuie la realizarea obiectivelor lor strategice. Putem spune că acestea refectă angajamentele și direcțiile prioritare ale instututiilor de învățământ superior.

Prezența masivă a verbelor performative, în toată tipologia lor de manifestare, în *Planurile strategice* ale celor 13 instituții de învățământ superior se explică prin faptul că acest tip de texte aparținând discursului instituțional are o puternică valoare perlocuționară, orientarea fiind atât spre locutor, cât și spre audiență care trebuie să reacționeze la mesajul transmis în sensul conștientizării politicii strategice a instituției, a misiunii și viziunii conținute în acest document și în sensul adoptării unei atitudini favorabile, proactive, colaborative în punerea în aplicare a direcțiilor strategice enunțate.

Prototipicalitatea planului strategic ca tip de discurs instituținal - ca și discursul matrice, planul strategic prezintă grade de hibridizare sau zone de interferență productive cu următoarele tipuri de texte / genuri discursive:

1. Planul strategic ca discurs științific

Planul strategic instituțional se caracterizează printr-o structură logică, organizată pe baza unor analize riguroase și obiective, similare cu cele întâlnite în discursul științific. Asemeni cercetării științifice, planul strategic utilizează date empirice, studii de piață, statistici sau alte tipuri de analize pentru a fundamenta deciziile și obiectivele pe termen lung. Astfel, hibridizarea cu genul discursului științific devine evidentă în utilizarea unor metode de analiză precum argumentarea rațională și demonstrarea fezabilității planurilor propuse, urmează o structură riguroasă. Am constatat că toate planurile din corpus includ o analiză SWOT, în care sunt evaluate punctele tari, punctele slabe, oportunitățile și amenințările instituției de învățământ, această analiză fiind elaborată pe baza unor

metode științifice de colectare și interpretare a datelor. Planurile strategice adoptă un limbaj specializat, caracteristic științei, care conferă autoritate și claritate.

2. Planul strategic ca discurs publicitar (parte a strategiei de marketing academic)

În cadrul promovării imaginii instituționale, planul strategic integrează elemente caracteristice discursului publicitar. În acest context, planul strategic devine un instrument de marketing academic, încercând să atragă studenți, ale instituții sau parteneri socio-economici prin evidențierea valorilor, obiectivelor și avantajelor unice ale instituției. Pentru toate cele 13 universități planurile strategice au fost elaborate subliniind excelența academică, inovația, oportunitățile de cercetare și parteneriatele naționale și internaționale, toate acestea fiind notate într-o manieră care să atragă atenția și să convingă audiența țintă.

3. Planul strategic ca discurs juridic și administrativ

Discursul juridic și administrativ și planul strategic se intersectează în cadrul analizei întrucât planul strategic capătă o valoare normativă, similară cu cea a unui act legislativ sau a unor reglementări interne. Astfel, așa cum putem constata, planurile strategice nu doar trasează direcțiile de acțiune, ci și stabilesc reguli, proceduri și standarde de conformare. Acest aspect este adesea întâlnit în instituțiile publice sau organizațiile mari, unde planul strategic poate avea forța unei directive sau a unei recomandări. În cadrul instuțiilor de învățământ superior, un plan strategic impune linii directoare privind diversitatea, incluziunea sau sustenabilitatea, devenind astfel obligatoriu pentru toți membrii comunității academice. Similar documentelor juridice, planurile strategice folosesc un limbaj clar, menit să evite ambiguitățile.

Astfel, prin capacitatea sa de a structura obiectivele strategice, planul strategic își afirmă rolul de text performativ, ce contribuie nu doar la formularea deciziilor instituționale, ci și la facilitarea transformărilor structurale și organizaționale. Această funcționalitate discursivă evidențiază rolul planului strategic ca un instrument fundamental în cadrul comunicării instituționale.

CONCLUZII FINALE

La finalul acestei investigații științifice interdisciplinare, focalizate pe aspecte pragmalingvistice și critice ale discursului instituțional academic ca formă de comunicare specializată, apreciem că ipotezele de cercetare (și de lucru), de la care am pornit au fost validate, iar obiectivele stabilite au fost urmărite cu consecvență și îndeplinite. Această cercetare a evidențiat importanța și valoarea interdisciplinară a analizei discursului instituțional academic, subliniind dinamica sa identitară. Prin integrarea conceptelor și metodelor din diverse discipline, analiza discursului oferă o perspectivă comprehensivă asupra complexității comunicării instituționale din mediul universitar. Aceasta nu doar că permite o explorare aprofundată a structurilor lingvistice, ci și dezvăluie relațiile de putere, ideologiile aferente, mecanismele de legitimare și de control și impactul social pe scară largă.

În acest sens, una dintre cele mai semnificative contribuții ale analizei critice a discursului este dată de capacitatea sa de a reflecta și a critica relațiile de putere din societate. Analiza critică a discursului, dezvoltată de cercetători precum Fairclough și van Dijk, demonstrează modul în care discursul poate consolida sau contesta structurile de putere existente. Astfel, această metodă devine crucială pentru a înțelege impactul ideologiilor dominante și pentru a dezvălui dinamica socială și politică reflectată în comunicarea instituțională (și instituționalizată).

Am subliniat, de asemenea, importanța contextului în interpretarea și analiza discursului instituțional. Semnificația unui text sau a unui discurs nu poate fi izolată de circumstanțele în care acesta este produs și recepționat. Fie că este vorba de un context social, cultural, politic sau economic, aceste variabile influențează în mod fundamental semnificația și impactul comunicării. Înțelegerea contextului este esențială pentru a desluși nu doar conținutul unui discurs, ci și mesajele implicite, subliminale și semnificațiile ascunse.

Un alt aspect central este abordarea interdisciplinară a analizei discursului. Cercetarea de față a demonstrat (o dată în plus) că teoriile lingvistice, psihologice, sociologice și culturale se pot integra armonios pentru a oferi o analiză mai detaliată și nuanțată a discursului specializat. Această interdisciplinaritate reflectă complexitatea fenomenelor comunicaționale și îmbogățește atât perspectivele teoretice, cât și pe cele practice asupra limbajului. De exemplu, conceptele de „acte de limbaj” sau „capital simbolic” contribuie la o mai bună înțelegere a funcțiilor sociale ale discursului, iar teoriile critice ale lui Foucault sau Bourdieu aduc o analiză pertinentă a puterii și statutului social.

Analiza pragmatică a discursului, axată pe funcționarea limbajului în contexte sociale / instituționale, oferă perspective importante asupra modului în care indivizii negociază înțelesuri și relații prin intermediul comunicării. Studiul întreprins a relevat faptul că discursul nu reprezintă doar

un mijloc de transmitere a informației, ci și o metodă prin care sunt modelate și consolidate relațiile sociale, normele și valorile unei comunități – în cazul de față fiind implicată comunitatea academică. În acest sens, pragmatica joacă un rol esențial în decodificarea semnificațiilor implicite și a dinamicilor de putere reflectate în interacțiunile discursului instituțional.

În cadrul cercetării, s-a observat o diferențiere clară între diversele tipuri de discursuri, cum ar fi cel instituțional, social și publicitar. Deși acestea prezintă structuri și mărci stilistico-funcționale distincte, ele au un nucleu comun de tehnici persuasive destinate influențării comportamentului publicului țintă, beneficiarilor direcți și indirecți. Discursul instituțional se remarcă printr-un grad mare de formalitate și rigoare, cel social prin flexibilitate și informalitate, iar discursul publicitar este caracterizat de creativitate și persuasivitate. În plus, fiecare dintre aceste tipuri de discurs joacă un rol specific în modelarea percepțiilor și acțiunilor audienței vizate, fie că este vorba de patternuri de interacțiune, de comportamente de consum, sau de instituționalizarea unor norme.

Subliniem încă o dată că analiza discursului reprezintă un instrument versatil și esențial pentru înțelegerea modului în care limbajul reflectă și influențează o anumită comunitate și, in extenso, societatea. Abordarea interdisciplinară ne-a permis să explorăm nu doar aspectele lingvistice relevante, ci și implicațiile socio-culturale și politice ale discursului și comunicării instituționale. Astfel, această metodologie continuă să fie relevantă și să îmbogățească atât cercetarea teoretică, cât și cercetarea aplicată (cu valoare utilitară, ca răspuns la nevoile tangibile ale publicului țintă).

Hibridizarea discursului instituțional academic este esențială în contextul contemporan, caracterizat de schimbări rapide și de diversitate culturală. Prin integrarea diverselor elemente din alte tipuri de discurs cu care se interconectează, discursul instituțional dobândește flexibilitate și capacitatea de adaptare la nevoile variate ale audienței, menținându-și astfel relevanța într-un mediu social dinamic. Această adaptabilitate poate fi comparată cu *heterozis* biologică unde combinația de factori diferiți conferă un avantaj evolutiv. Discursul instituțional hibridizat își sporește eficiența prin încorporarea unor noi forme și structuri lingvistice, care reflectă schimbările sociale și culturale. Hibridizarea contribuie astfel la îmbunătățirea calității comunicării instituționale, asigurând claritatea mesajului și adaptabilitatea în timp real la diverse contexte. Pe lângă aspectele pragmalingvistice, această natură hibridă ridică problematica înțelegerii discursului instituțional un numai ca produs destinat consumului, ci și ca proces, cu o geneză și evoluție proprie.

Dintre numeroasele aspecte pragmalingvistice ale discursului instituțional, atenția noastră s-a îndreptat prioritar (și strategic) către teoriile lui J.L. Austin (1962) și Paul Grice (1979). Austin a demonstrat că enunțurile nu sunt doar vehicule de transmitere a informațiilor, ci acte care produc efecte, iar Grice a subliniat rolul implicaturii și al cooperării în interacțiunea verbală. Aceste concepte permit o înțelegere mai profundă a modului în care instituțiile pot manipula sau influența percepțiile

audienței prin tehnici subtile de persuasiune, depășind simpla informare. Din perspectivă retorică, discursul instituțional continuă să folosească tehnici persuasive și manipulative, adaptate pentru a menține controlul asupra audienței. Tehnicile de persuasiune prezintă un grad mai mare de transparență și forță argumentativă, în timp ce manipularea se bazează pe strategii mai subtile, pe o agendă a implicitului, pentru a influența indirect percepțiile și acțiunile publicului țintă. În ambele cazuri, intenția comunicativă joacă un rol crucial în modul în care mesajul este structurat și receptat, iar eficiența și eficacitatea discursului depinde de respectarea sau încălcarea deliberată a principiilor și regulilor conversaționale și retorice. Astfel, analiza discursului instituțional academic a indicat faptul că limbajul, manifestat în discurs , în contexte reale de comunicare, nu este doar un instrument pasiv de comunicare, ci un mecanism activ de influențare a percepțiilor și comportamentelor, de exercitare a autorității.

Așa cum am precizat deja, studiile lui John Austin (1962) au pus bazele teoriei actelor de limbaj, evidențiind diferența esențială dintre actele performative și cele constatative. În timp ce constatativele descriu realitatea și pot fi evaluate în termeni de adevăr sau fals, actele performative „fac" ceva prin simpla lor rostire. De exemplu, o promisiune, o declarație oficială sau un angajament nu sunt doar simple descrieri, ci reprezintă acțiuni reale care schimbă starea de lucruri. Austin a introdus trei niveluri ale actelor de limbaj: actul locuționar (simpla enunțare a cuvintelor), actul ilocuționar (intenția locutorului de a realiza o acțiune prin enunț) și actul perlocuționar (efectul pe care discursul îl produce asupra interlocutorului). Această teorie este crucială pentru înțelegerea discursului instituțional, unde promisiunile, angajamentele și declarațiile nu sunt doar retorice, ci constituie acțiuni performative cu efecte concrete. De exemplu, o declarație de angajament sau o promisiune din partea unei instituții nu reprezintă un simplu transfer de informații, ci o acțiune care produce efecte pe termen scurt, mediu sau lung. În acest context, actele ilocuționare sunt esențiale, deoarece locutorul (reprezentat de autoritatea emitentă) încearcă să genereze un anumit răspuns din partea audienței. John Searle (1969) a extins această teorie, punând accent pe intenționalitate**,** adică pe scopul specific pe care îl urmărește locutorul. Searle a introdus conceptul de *intenționalitate colectivă*, prin care grupurile sociale împărtășesc intenții comune, esențiale în cadrul discursului instituțional. Intenționalitatea poate fi directă, clară și ușor de înțeles, sau indirectă, unde contextul și indicii de contextualizare joacă un rol major. În discursul instituțional academic, intenționalitatea indirectă este adesea utilizată pentru a evita tensiunile sau conflictele și pentru a naviga complexitățile sociale.

Teoriile politeții lingvistice, dezvoltate de Paul Grice (1975/1989) și ulterior de Robin Lakoff (1972), Penelope Brown și Stephen Levinson (1987), s-au centrat și ele pe dimensiunea socială, interacțională a comunicării. Grice a formulat *principiul cooperativ*, conform căruia participanții la conversație urmăresc să fie informativi, sinceri, relevanți și clari. Contribuția lui Brown și Levinson a evidențiat strategii de politețe, care implică formule indirecte și mecanisme pragmalingvistice

pentru a evita situațiile potențial neplăcute sau ofensatoare. Aceste teorii sunt extrem de utile în analiza discursului instituțional academic, unde politețea și strategia indirectă joacă un rol important în menținerea relațiilor sociale și gestionarea tensiunilor. Instituțiile de învățământ superior folosesc adesea limbajul indirect și politețea pentru a atenua criticile, pentru a promova o imagine favorabilă și pentru a menține coeziunea socială. De exemplu, un anunț oficial care implică măsuri nepopulare poate fi formulat într-un mod care să minimizeze disconfortul publicului. În concluzie, teoriile lui Austin, Searle, Grice și celorlalți pragmaticieni oferă un cadru esențial pentru analiza discursului instituțional academic, intenționalitatea și politețea fiind factori cheie în asigurarea impactului acestui tip de discurs, influențând modul în care publicul percepe și reacționează la mesajele instituționale.

În analiza celor 13 *Planuri strategice* elaborate și prezentate în cadrul instituțiilor de învățământ superior, se observă o predominanță a verbelor constatative, urmate de cele directive și comisive, în timp ce verbele expresive au fost utilizate într-o măsură redusă. Această distribuție a categoriilor de verbe reflectă natura formală și obiectivă a acestor documente, accentuând elementele esențiale ale comunicării instituționale. Verbele constatative (44,1 %), identificate conform tipologiei propuse Kent Bach și Robert Harnish (1979 – această tipologie este comprehensivă, bazată pe tipologiile propuse anterior de alți pragmaticieni de marca și servește perfect obiectivelor cercetării noastre), sunt utilizate pentru a exprima convingerea locutorului (intenționalitate colectivă) și la împărtășirea acestor convingeri către audiență. Verbele directive (27,8 %) indică o acțiune de influențare a comportamentului audienței, solicitând anumite măsuri sau reacții, în timp ce verbele comisive (25,9 %) sugerează angajamentele și promisiunile instituțiilor față de obiectivele strategice asumate. Cea mai puțin frecventă categorie, cea a verbelor expresive (2,2 %), indică valori afective sau atitudini față de audiență, fapt ce reflectă caracterul impersonal și oficial al planurilor strategice.

Utilizarea extinsă și intensă a verbelor performative aparținând diverselor categorii și subcategorii subliniază dimensiunea perlocuționară a discursului instituțional, în care mesajul nu doar transmite anumite informații cu caracter strategic și comunică intenții, ci determină și acțiuni concrete din partea audienței. Astfel, planurile strategice nu doar descriu misiunea și viziunea instituțiilor, ci solicită o implicare activă a tuturor actorilor relevanți pentru implementarea acestora. Aceasta este o componentă esențială a comunicării performative, în care actele de limbaj contribuie la realizarea efectivă a transformărilor instituționale.

Recomandări

1. Pentru a asigura eficiența și claritatea planurilor strategice ale universităților în rândul tuturor factorilor implicați (angajați – cadre didactice, cercetători, personal administrativ -, studenți și potențiali studenți, alte instituții publice și autorități de management, parteneri socio-economici

etc.), utilizarea verbelor performative din cele patru categorii propuse de Bach și Harnish (1979) trebuie să fie echilibrată și atent adaptată specificului discursului instituțional. Astfel, verbele constantative asigură un fundament clar si transparent, fiind utilizate pentru a descrie obiectivele atinse și nevoile identificate și ajută la oferirea unui cadru solid pentru justificarea unor noi initiative– se recomandă utilizarea unor verbe din categoría *a afirma, a declara, a raporta* etc.

2. În contextul planurilor strategice, verbele directive sunt folosite pentru a exprima așteptările sau recomandările instituției și este important ca aceastea să fie folosite într-un mod ferm și precis atunci când sunt communicate așteptările față de studenți, angajați sau alte instituții implicate, fiind necesar să se mențină un echilibru între directivele stricte și sugestiile constructive - – se recomandă utilizarea unor verbe din categoria *a propune, a recomanda, a încuraja*.
3. Verbele comisive se referă la angajamentele pe care vorbitorul le face, indicând promisiunea sau angajamentul de a realiza anumite acțiuni, de a îndeplini anumite obiective sau inițiative. Astfel, universitățile trebuie să își asume angajamente precise față de viitorul lor strategic, folosind verbe comisive care reflectă promisiuni clare și responsabilitatea asumată în îndeplinirea obiectivelor pe termen mediu sau lung – se recomandă utilizarea unor verbe din categoria *a se angaja, a promite, a garanta* etc.
4. Verbele expresive sunt utilizate pentru a exprima sentimente, opinii fundamentate și emoții. În cadrul discursurilor instituționale acestea pot fi folosite pentru a exprima principii, valori sau orientări generale. Astfel, instituțiile de învățământ își exprimă valorile și principiile care le definesc, creând în acest fel un discurs motivațional și corent, dar și declanșând un impact emoțional și angajament autentic față de beneficiarii implicați, prin utilizarea verbelor precum – se recomandă utilizarea unor verbe din categoria *a aprecia, a susține, a recunoaște, a împărtăși.*

BIBLIOGRAFIE

Adam, Jean-Michel (2006), *L'Analyse du Discours,* Paris: Éditions Armand Colin.

Angenot, Marc (1988), *La Parole et le pouvoir: Essai sur la critique du discours social*, Paris: Éditions du Seuil.

Angermuller, Johannes, Dominique Maingueneau, Ruth Wodak, (2014), *Discourse Studies: A New Paradigm for the Study of Discourse*, London: Routledge.

Austin, John Langshaw (1962/2005), *How to Do Things with Words*, Cambridge: Harvard University Press.

Baker Paul (2010), *Sociolinguistics and Corpus Linguistics*, Edinburgh: Edinburgh University Press.

Bakhtin, Mikhail (1981), *The Dialogic Imagination: Four Essays*, Austin: University of Texas Press.

Bakhtin, Mikhail (1984), *Problems of Dostoevsky's Poetics*, Minnesota: University of Minnesota Press.

Barthes, Roland (1993), *Réthorique de l'image*, Paris: Éditions du Seuil.

Bălănescu, Alina (2003), *Discursul publicitar: Teorie și practică*, Iași: Editura Timpul.

Beciu, Camelia (2009), *Comunicătorii și spațiul public*, București: Editura Tritonic.

Beciu, Camelia (2011), *Sociologia comunicării și a spațiului public. Concepte, teme, analize,* Iași: Editura Polirom.

Benveniste, Émile (1966), *Problèmes de linguistique générale*, Paris: Éditions Gallimard.

Bidu Vrănceanu, Angela *et alii*. (1997), *Lingvistică și comunicare*, București: Editura Universității din București.

Black, Max (1963), *Models and Metaphors: Studies in Language and Philosophy*, Inthaca: Cornell University Press.

Bloomfield, Leonard (1933), *Language*, New York: Henry Holt and Company.

Blum-Kulka, Shoshana (1992), *The Dynamics of Politeness in Different Cultures*. În *Language in Society*, 21, p. 255-280.

Borțun, Dumitru, Silvia Săvulescu (2005), *Argumentare și persuasiune în discursul public*, București: Editura Trei.

Borțun, Dumitru, Silvia Săvulescu (2005), *Pragmatica discursului: Teorii și aplicații*, București: Editura Universității din București.

Borțun, Dumitru, Silvia Săvulescu (2009), *Discursul public: O abordare teoretică și practică*, București: Editura Trei.

Brown, Gillian, George Yule (1983) *Discourse Analysis*, Cambridge: Cambridge University Press.

Brown, Penelope, Stephen C. Levinson (1978/1987), *Politeness: Some Universals in Language Usage,* Cambridge: Cambridge University Press.

Butaru, Cornel (2015), *Introducere în metodologia cercetării*, București: Editura Universitară.

Caldas-Coulthard, Carmen (1997), *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*, London: Routledge.

Chafe, Wallace (2001), *The Analysis of Discourse Flow*. In Deborah Tannen, Heidi E. Hamilton, Deborah Schiffrin (Ed.), *The Handbook of Discourse Analysis*, Oxford: Blackwell, p.673

Chafe, William (1994), *Discourse, Consciousness, and Time*, Chicago: University of Chicago Press.

Chafe, William (2018), *Thought-Based Linguistics*, Cambridge: Cambridge University Press.

Charaudeau, Patrick (1995), *Le Discours : De la théorie à la pratique*, Paris: Didier Erudition.

Charaudeau, Patrick (2009), *La politique du discours*, Paris: Éditions du Seuil.

Charaudeau, Patrick (2009), *Le discours et ses enjeux : Une analyse des discours institutionnels*, Paris: Armand Colin.

Chelcea, Septimiu (2006), *Teoria comunicării* (Vol. 2), Iași: Editura Polirom.

Chomsky, Noam (1957), *Syntactic Structures*, The Hague: Mouton.

Chomsky, Noam (1965), *Aspects of the Theory of Syntax*, Cambridge: MIT Press.

Christians, Charles G, Martha Fackler, Kurt B. Rotzol, Kerry B., McKee (1994), *The Dimensions of Visual Communication*, Champaign: University of Illinois Press.

Clegg, Stephen R. (1975), *Power, Rule and Domination: A Critical Introduction to Class and State Power*, New York: Routledge.

Cmeciu, Camelia (2005), *Strategii Persuasive în Discursul Instituțional*, București: Editura Universității din București.

Cosmescu, Cătălin (2010), *Analiza discursului. Ipoteze și ipostaze*, Iași: Editura Polirom.

Cosmescu, Iulian (2010), *Analiza discursului instituțional: Teorii și metode*, Iași: Editura Polirom.

Cossutta, Daniel (1989), *La mémoire discursive*, Paris: Éditions du Seuil.

Coșeriu, Eugen (2003), *Lingvistica și gramaticile*, București: Editura Științifică și Enciclopedică.

Coulthard, Malcolm (1992), *Advances in Spoken Discourse Analysis,* London: Routledge.

Coulthard, Malcom, John Sinclair (1975), *Towards an Analysis of Discourse: The English Used by Teachers and Pupils*, Oxford: Oxford University Press.

Creswell, J. W. (2007). *Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing Among Five Approaches*, Los Angeles: SAGE Publications.

Csomay, E., Crawford, W.J. (2024), *Doing Corpus Linguistics (2nd ed.)*, London: Routledge, disponibil online la https://doi.org/10.4324/9781003363309 [accesat 2023, 10 martie]

Cuskley, Charlotte (2020*), Language evolution: A brief overview*, Newcastle upon Tyne: Centre for Behaviour and Evolution & Linguistics Section Newcastle University.

De Beaugrande, Robert-Alain, Dressler Wolfgang (1981), *Introduction to Text Linguistics,* London: Longman.

Dijk, T. A. Van, (ed.) (1985), *Handbook of Discourse Analysis*, vol. I-IV, vol. I. Disciplines of Discourse, vol. II. Dimensions of Discourse, vol. III. Discourse and Dialogue, vol. IV. *Discourse Analysis în Society*, London: Academic Press.

Dijk, Teun A. Van (1977), *Text and Context. Explorations în the Semantics and Pragmatics of Discourse*, London: Longman.

Dijk, Teun A.Van (2008), *Discourse and Power*, London: Palgrave MacMillan.

Dinneen, Richard E. (1972), *Philosophy and Language*, New-York: McGraw-Hill.

Dobkin, Barbara A., Ronald C. Pace, (2007), *Persuasion and Influence in Communication*, New York: Routledge

Dragoș, Florin (2000), *Retorica și Argumentarea în Discursul Public*, București: Editura Universității din București.

Ducrot, Oswald (1980), *Les Énoncés comme Actes de Langage*, Paris: Éditions de Minuit.

Ducrot, Oswald (1984), *Le dire et le dit*, Paris: Éditions de Minuit.

Ducrot, Oswald (2009) *Dire et ne pas dire : Le langage, la vie, le monde*, Paris: Éditions de Minuit.

Ducrot, Oswald, Jean-Marie Schaeffer (1996), *Les Énoncés et les Actes de Langage,* Paris: Éditions de Minuit.

Durand, Jacques (1970), *Figures du discours publicitaire*, Paris: Éditions du Seuil.

Eco, Umberto (1976), *A Theory of Semiotics*, Bloomington: Indiana University Press.

Eni, Laura (2021), *Strategii Retorice în Discursul Instituțional*, București: Editura Universitară.

Escandell Vidal, M. (1996), *Introducción a la pragmática,* Madrid: Editorial.

Fairclough, N. (1999), *Global Capitalism and Critical Language Awareness*. Caldas-Coulthard, Malcolm Coulthard (Eds.), *Texts and Practices: Readings in Critical Discourse Analysis*, Londra, Editura Routledge.

Fairclough, Norman (1989), *Language and Power*, London: Longman.

Fairclough, Norman (1992), *Discourse and Social Change*, London: Polity Press.

Fairclough, Norman (1995), *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*, London: Longman.

Fauconnier, Gilles, Mark Turner, (2002), *The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities*, Cambridge: MIT Press.

Foucault, Michel (1969), *L'archéologie du savoir*, Paris: Éditions Gallimard.

Foucault, Michel (1969/1999), *Arheologia cunoașterii*, traducere, postfață și note de Bogdan Ghiu, București: Editura Univers.

Foucault, Michel (1996), *L'ordre du discours*, Paris: Éditions Gallimard.

Fraser, Bruce (1990), *Perspectives on Politeness*. În *Multilingua*, Volum 9, număr 2, p. 131-153.

Fuhrer, Timothy (2018), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy,* Stanford: Stanford University.

Gee, James Paul (2005), *An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method*, London: Routledge.

Gee, James Paul (2010), *How to Do Discourse Analysis: A Toolkit,* London: Routledge.

Gherasim, Diana (2008), *Publicitatea și manipulația: O analiză semiotică*, Iași: Editura Polirom.

Gilyarov, Mikhail (1986), *Dialectology of the Eastern Slavic Languages,* Moscova: Nauka.

Given, L. M. (Ed.). (2008). *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*, Los Angeles: SAGE Publications.

Goffman, Erving (1956), *The Presentation of Self in Everyday Life*, Garden City: Doubleday.

Golopentja, Svetlana (1988), *Linguistic and Semiotic Approaches to Discourse*, Moscova: Progress.

Greimas, Algirdas, Courtès Julien, Jacques-Claude (1979), *Sémantique structural*, Paris: Éditions Larousse.

Grice, Paul (1975), *Logic and Conversation*. În *Syntax and Semantics, Vol. 3: Speech Acts*, editat de Peter Cole și Jerry L. Morgan, Chicago: Academic Press, p. 41-58.

Gumperz, John (1982), *Discourse Strategies*, Cambridge: Cambridge University Press.

Halliday, Michael Alexander Kirkwood (1973), *Explorations in the Functions of Language*, London: Edward Arnold.

Halliday, Michael Alexander Kirkwood (1978), *Language as Social Semiotic*, London: Edward Arnold.

Halliday, Michael Alexander Kirkwood (1994), *An Introduction to Functional Grammar*, London: Edward Arnold.

Halliday, Michael Alexander Kirkwood (1996), Gunther & van Leeuwen, Theo. *Reading Images: The Grammar of Visual Design*, London: Routledge.

Halliday, Michael Alexander Kirlwood (1978), *Language as Social Semiotic: The Social Interpretation of Language and Meaning*, London: Edward Arnold.

Harris, Zellig (1952), *Discourse Analysis*, The Hague: Mouton.

Hoarță Cărăușu, Luminița (2005), *Aspecte ale discursului publicitar,* Iași: Editura Polirom.

Hyland, Ken (2005), *Metadiscourse: Exploring Interaction in Writing*, London: Continuum.

Hymes, Dell (1967), *On the sociolinguistic basis of linguistic competence*. În *International Journal of the Sociology of Language*, volumul 1, p. 1-25.

Hymes, Dell (1972), *Toward Ethnographies of Communication: The Analysis of Communicative Events*. În *Directions in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication*, editat de John J. Gumperz și Dell Hymes, Editura Holt, Rinehart and Winston.

Hymes, Dell (1974), *Foundations in Sociolinguistics: An Ethnographic Approach*, Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.

Jacobsen, Eric (1971), *The Philosophy of Language and Communication*, London: Routledge.

Jacques, Philippe (1979), *The Pragmatics of Communication*, Cambridge: Cambridge University Press.

Jakobson, Roman (1965), *Lingvistica și poezia*, București: Editura pentru Literatură.

Jakobson, Roman, Morris Halle, (1971), *Fundamentals of Language*, The Hague: Mouton.

Johnstone, B. (2008). *Discourse Analysis (2nd ed.),* Oxford: Blackwell Publishing.

Kannetzky, Frank (2002), *Understanding Speech Acts: An Introduction*, London: Routledge.

Kotarbiński, Tadeusz (1968), *Tratatele despre bine făcut*, București: Editura Academiei.

Labov, William (1963), *The Social Motivation of a Sound Change*, Cambridge: Harvard University Press.

Labov, William (1972), *Language in the Inner City: Studies in the Black English Vernacular*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Labov, William, Joshua Waletzky, (1997), „Oral Narratives of Personal Experience". În *The Journal of Narrative and Life History*, volum 7*,* 1-4, p. 3-38.

Lakoff, Robin (1973), *Language and Woman's Place*, New York: Harper & Row.

Leech, Geoffrey (1983), *Principles of Pragmatics*, London: Longman.

Levinson, Stephen C. (1983), *Pragmatics*, Cambridge: Cambridge University Press.

Macovei, Cristina, *Analiza discursului public*, https://www.academia.edu/5542557/Analiza_Discursului_Public [accesat 2021, 17 decembrie]

Maingueneau, Dominique (1984), *Genèse du discours*, Bruxelles: Pierre Mardaga.

Maingueneau, Dominique(2009*), Les termes clés de l'analyse du discours,* Paris: Éditions Seuil.

Maingueneau, Dominique, Johannes Angermüller (2007). „Discourse Analysis in France. A Conversation" În *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum : Qualitative Social Research*, 8(2), Art. 21, disponibil online la http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0702218 [accesat 2023, 15 martie].

Mann, William, Sandra Thomson, (1987), *Rhetorical Structure Theory: A Theory of Text Organization,* Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Markzyk, G. R., DeMatteo, D., Festinger, D. (2006), *Essentials of Research Design and Methodology*, Hoboken: John Wiley & Sons, Inc.

Martinich, Alfred (2002), *The Philosophy of Language*, Oxford: Oxford University Press.

Mey, Jacob. (1993), *Pragmatics: An Introduction*, Oxford: Blackwell.

Meyer, Christian F. (2001), *Introducing English Linguistics*, Cambridge: Cambridge University Press.

Milică, Ioan (2015), *Retorica medievală și predica creștină*, Iași: Editura Polirom.

Moeschler, Jacques, Anne Reboul (1995), *La négociation du sens: Les marqueurs du discours,* Paris: Éditions de Minuit.

Moirand, Sophie (1990), *La mémoire discursive dans le discours scientifique*, Paris: Éditions de Minuit.

Moirand, Sophie (2004), *Mémoire discursive et interdiscursivité*, Paris: Éditions de Minuit.

Moirand, Sophie (2006), *Les niveaux d'analyse du discours*, Paris: Éditions de Minuit.

Moirand, Sophie (2009), *Mémoire des mots et mémoire des faits*, Paris: Éditions de Minuit.

Nistor, Eugeniu (2014), *Categoriile persuasive ale retoricii lui Aristotel*, București: Editura Universității din București.

Nolen, William (1981), „A Theory of Politeness". În *Language in Society*, volum 10, număr1, p. 1-14.

Olariu, Florin-Teodor (2007-2008), „Reguli, constrângeri și principii conversaționale: interacțiunea verbală ca univers agonal reglementat". În *Limba română*, volum 2, p. 129-147.

Parpală, Emilia (2005), *Discursul: Teorie și aplicabilitate*, Iași: Editura Polirom.

Pêcheux, Michel (1969), *Analyse automatique du discours*, Paris: Éditions de Minuit.

Peirce, Charles Sanders (1931-1958), *Collected Papers of Charles Sanders Peirce*, Cambridge: Harvard University Press.

Pike, Kenneth L. (1967), *Language in Relation to a Unified Theory of the Structure of Human Behavior*, The Hague: Janus.

Reboul, Olivier, Jacques Moeschler (1998), *La cohérence et la mémoire discursive*, Paris: Éditions de Minuit.

Rovența-Frumușani, Daniela (2004), *Puterea în discurs : Forme de influență și manipulare*, Iași: Editura Institutul European.

Rovența-Frumușani, Daniela (2005), *Analiza discursului: ipoteze și ipostaze,* București: Tritonic.

Rus, Diana (2002), *Analiza discursului*, Iași: Editura Polirom.

Sacks, Harvey, Emanuel A., Schegloff, Gail Jefferson, (1974), „The Simplest Systematics for the Organization of Turn-Taking for Conversation". În *Language*, Volum 50, nr. 4, p. 696-735.

Salkie, Robert (1995), *Discourse and Text Analysis*, London: Routledge.

Sandor, Sorin Dan (2014), *Îndrumar de cercetare calitativă în științele socio-umane*, Iași: Editura Polirom.

Sapir, Edward (1921), *Language: An Introduction to the Study of Speech*, New York: Harcourt, Brace.

Sara, Isabella (1997), *Discours et argumentation*, Paris: Armand Colin.

Sălăvăstru, Constantin (1999), *Discursul puterii,* Iași: Editura Institutul European.

Scarneci, Dan (2016), *Metodologia cercetării: De la teorie la practică*, Iași: Editura Polirom.

Schiffrin, Deborah (1994), *Approaches to discourse* p.416 *et passim,* Oxford: Blackwell Publishing

Searle, John (1969), *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*, Cambridge: Cambridge University Press.

Searle, John (1976), *A Classification of Illocutionary Acts*. În *Language in Society*, Volum 5(1), p. 1-23.

Searle, John (1979/1999), *Expression and Meaning: Studies in the Theory of Speech Acts*, Cambridge: Cambridge University Press.

Searle, John (1989), *How Performatives Work*. În *Philosophical Perspectives*, volum 3, p. 107-124.

Searle, John R (2010), *Making the Social World: The Structure of Human Civilization,* Oxford: Oxford University Press.

Searle, John R. (1969), *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*, Cambridge: Cambridge University Press.

Searle, John R. (1976), *A Classification of Illocutionary Acts*. În *Language in Society*, volum 5(1), p. 1-23.

Searle, John R. (2001), *Rationality in Action*, Cambridge: MIT Press.

Sekhar, Dash.N., History S. Arulmozi, (2018), *Features and typology of Language Corpora*, Chennai: Notion Press.

Sell, Jane (2006), *The Sociology of Group Dynamics*, London: Sage Publications.

Sesonske, Alexander (1965), *Language and the Interpretation of Texts*, Chicago: University of Chicago Press.

Siebel, Markus (2002), *Pragmatics and the Philosophy of Language*, Cambridge: MIT Press.

Skinner, Quentin*,* (1970), „Conventions and the Understanding of Speech Acts", *The Philosophical Quarterly*, Vol. 20, No. 79, p. 118-138.

Smith, Newton, W.H.*(* 1994)*, Raționalitatea științei,* București: Editura Științifică.

Stamatescu, Claudia-Raluca (2022), „Analysis of the Academic Institutional Discourse - Interdisciplinary Perspectives". În *Professional Communication and Translation Studies*, Vol. 15, p. 51-54.

Stamatescu, Claudia-Raluca (2022), „Degrees of Conceptual- Methodological Hybridization in Institutional Discourse Analysis", *Journal of Young Researchers*, p. 193-198.

Stamatescu, Claudia-Raluca (2022), „The Instantiation of Speech Acts in Institutional Discourse în Journal of Young Researchers"*, Series Social Sciences, Arts and Humanities*, Year V, no. 1/2022, Craiova: Universitaria, p. 154.

Stoichițoiu-Ichim, Adriana (2002), *Cercetarea discursului: Teorie și practică,* București: Editura Universității din București.

Stoichițoiu-Ichim, Adriana. „Încercarea de a defini cele două concepte este îngreunată de polisemia..." ebooks.unibuc.ro/filologie/discurs/Capitolul%204.htm [accesat 2022, 20 aprilie].

Stoichițou-Ichim, Adriana, *Semiotica discursului juridic*, http://ebooks.unibuc.ro/filologie/discurs/Capitolul%205II2.htm [accesat 2022, 28 mai].

Titscher, Stefan, Michael Meyer, Ruth Wodak, Eva Vetter (2000 / 2012), *Methods of Text and Discourse Analysis: In Search of Meaning,* London: SAGE Publications.

Trappes-Lomax, Henry (2004), *Analyzing Discourse: A Guide for the Linguist*, London: Continuum.

Van Dijk, Teun A. (1997), *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*, London: Routledge.

Van Dijk, Teun A. (2001), *Handbook of Discourse Analysis*, London: Routledge.

Vasiliu, Emanuel (1990), *Introducere în teoria textului*, București: Editura Științifică și Enciclopedică Textes/Discours et Co(n)textes. Entretiens avec Jean-Michel Adam, Bernard Combettes.

Vîlceanu, Titela (2005), *Pragmatics. The Raising and Training of Language Awareness*, Craiova: Editura Universitaria.

Volkoff, Vladimir (2009)*, Tratat de Dezinformare,* Monaco: du Rocher.

Widdowson, Henry G. (2007). *Discourse Analysis: The Role of Language in Communication,* Oxford: Oxford University Press.

Wierzbicka, Anna (1985), *Different Cultures, Different Languages: The Case of English and Polish*. În *Communication and Culture*, ed. David Lockwood & John S. Allen. London: Routledge.

Wittgenstein, Ludwig (1953), *Philosophical Investigations*, Oxford: Basil Blackwell.

Wodak, Ruth (1996), *Orders of Discourse*, Edinburgh: Edinburgh University Press.

Yin, Robert Keith (2014), *Case Study Research: Design and Methods* (5th ed.), Los Angeles: SAGE Publications.

Sitografie

http://www.umfcluj.ro/images/fisiere/documente_publice/Plan_strategic_2024_.pdf

http://www.upt.ro/img/files/hs/2020/17.12.2020/HS_266_17.12.20_APROBARE-PLAN-STRATEGIC-UPT-2021-2024.pdf

https://dexonline.ro/definitie/text

https://dexonline.ro/intrare/context/12611

https://plato.stanford.edu/entries/augustine/

https://senat.ulbsibiu.ro/wp-content/uploads/STRATEGIE-ULBS-2020.pdf

https://umfcd.ro/wp-content/uploads/2021/PLAN_STRATEGIC_DE_DEZVOLTARE_INSTITUTIONALA/Plan%20Strategic%20de%20dezvoltare%20institu%C8%9Bional%C4%83%20UMFCD%202021%20-%202028%20-%20aprobat%20CA%2013%20septembrie%202021%2C%20Senat%2028%20septembrie%202021.pdf

https://unibuc.ro/wp-content/uploads/2022/06/5.-4.-completari_Strategia_generala_UB_update_02_06_2022_corectat.pdf

https://upb.ro/wp-content/uploads/2018/02/Plan_strategic_MC_2016-2020.pdf

https://www.uaic.ro/wp-content/uploads/2016/10/Planul-strategic-30.09.2016.pdf

https://www.ubbcluj.ro/ro/despre/prezentare/files/strategii/PS_UBB_2020-2024_FINAL.pdf

https://www.ucv.ro/pdf/despre/strategie/Plan_Strategic_UCv_2020-2024.pdf

https://www.umfst.ro/fileadmin/documente_oficiale/Plan_Strategic_2020.pdf

https://www.utcluj.ro/media/decisions/2020/10/26/Plan_Strategic_UTCN.pdf

https://www.uvt.ro/wp-content/uploads/2021/01/Planul-strategic-de-dezvoltare-institutionala-a-UVT-2016-2020.-HS-11-din-16.06.2016.pdf

Universitatea de Medicina si Farmacie "Carol Davila" din București, Plan Strategic de Dezvoltare Instituțională UMFCD 2021 – 2028,

Pentru comenzi și informații, contactați:
Editura Universitaria
Departamentul vânzări
Str. A.I. Cuza, nr. 13, cod poștal 200585
Tel. 0251598054, 0746088836
Email: editurauniversitaria@yahoo.com
marian.manolea@gmail.com
Magazin virtual: www.editurauniversitaria.ro